

**In hoc opere contenta. Ant. Musae De Herba Vetonica Liber I.
L. Apulei De Medicaminibus Herbarum Liber I.**

<https://hdl.handle.net/1874/451840>

IN HOC OPERE CONTENTA.

ANT. MVSÆ
DE HERBA VETONICA

LIBER I.

L. APVLEI DE MEDICA
MINIBVS HERBARVM
LIBER I.

PER GABRIELEM HVMEBERGIVM
RAVENSPVRGENSEM, Archiatrum Inven-
sem, recogniti & emendati, adiūcto Commen-
tariolo eiusdem.

Eme, Lege, Fruere.

Insunt rara & cognita non indigna, nec spernenda.

GABRIEL HVME LBER

GIVS R. IOACHIMO EGELLIO RA

uenspurgenſi, Medicinæ Doctõri præ-
ſtantiffimo, S. D.

ON VT IN PVBLICVM
prodirent, recognoui-
mus & Commētarijs no-
ſtris illuſtrauimus *βοτάνικου*, hoc eſt, Herbarios
ANT. MVSAE & L. APV-
LEI libros, IOACHIME
optime, ſed nobis iſpis tā-
tum cecinimus, ne otio
quod ſucciffiuis horis tunc
ſe ſuggerebat, abutere-

mur, & bonas horas male collocaremus, animo no-
ſtro ſemper inſidente eo quod Aul. Gellio referente
apud Ennium in Iphigenia legitur,

Otio qui neſcit uti, plus negotij habet,

Quam quum eſt negotium in negotio.

Nam cui quid agat inſtitutum eſt, nullo negotio

Id agit, ſtudet ibi, mentemq; atq; animum delectat ſuum.

Otiſo initio animus neſcit quid uelit.

Hoc idem eſt enim, neq; domi nunc nos, neq; militia ſumus,

Imus huc, hinc illuc, quum illuc uentum eſt, ire illinc lubet.

Incerte errat animus: præter propter uitam uiuunt.

Verum longe aliter à nobis tu ſentiens, lucubratum
cula noſtra uiſa & lecta, mox ad æditionem inhorta-
tus es, ut quæ mihi honori, alijs uero utilitati futura
eſſet; quam tamen hucusq; non ſine cauſa diſtuli, diu-
tiusq; diſtuliſſem, niſi ſciſſem hanc ſicut & cætera no-
ſtra omnia pro animi tui candore ſyncere abs te ap-
probari; quare huic honeſtæ exhortationi tuæ nõ po-

tul non morem gerere. Accipe igitur hæc quantulas
cunq; tibi nominatim dicata hilaro fronte. Sic enim
sub nominis tui auspicio felicius in hominum manus
exitura non ambigo. Sub cuius autem potius quàm
medici, q huius artis sit gnarus & peritus, quiq; opti-
me de hisce nouerit iudicare, nomine in lucem prodi-
re debeãt, haud facile dixerim; inter quos tu primum
obtines locum, ut qui medicæ artis sis peritissimus
atq; doctissimus, nulliq; secundus. Quod si alijs ceu
tibi hæc nostra placere cognouerimus, dabimus mox
& alia non minus placitura. Bene uale. Isinæ, ex mu-
seo nostro. Mense Februarii. Anno salutis nostræ
M. D. XXXVII.

GABRIELIS HVME LBER-
GII RAVENSPVRGENSIS, MEDICI
ad candidum Lectorem PRAEFATIO.

VONIAM prius impressi Antonij Musæ & Apulei de re herbaria libri humanæ salutis per quam utiles, plurimis & grauibus quidem illis scatent erroribus, operæ pretium duxi illos pro uirili & diligenti nostro studio correctiores & emendatiores iterum, sic hortatibus doctissimis uiris Ioachimo Egellio medicinae doctore clarissimo, & V. I. consultissimo doctore Iacobo Kraëlio, atq; uenerando liberalium artium magistro D. Chuonrado Friccio, & alijs quam plurimis uiris doctis atq; pijs, in publicum dare, adiuncta parua uocabulorum quorundam enarratione. Quod si adhuc quædã minus correctæ in hac nostra castigatione reperiantur, non tamen ob id nos male de te meritis censebis, optime Lector, quum id præstiterimus quoa potuimus, & alijs quod superest & meliora præstandi ansam dederimus. Quis enim in tanta librorum corruptione, & præsertim in Græcis nomenclaturis citra Græcos characteres, absq; sinceriore codice, omnium tam deprauatas corruptelas emendare possit, nisi Delio natatore, quo caremus, coadiuuante, nõ uideo. Sunt enim omnes quos hucusq; uidere licuit codices quam maxime deprauati & mutili, & pluribus in locis adeo uarij, ut satis mirari non possimus. Nec nos integrum Apulei librum, sed multa, nunc quidem nomenclaturas, nunc circa herbarum descriptiones & historiam aliquid illi deesse censemus. Quæcumq; autem restituumus, ea omnia tum ad exemplariorum nostrorum antiquissimorum fidem, tum ad Dioscoridis, Plinij & aliorum auctoritatem ac ueritatem ipsam reddidimus: licet, ut ingenue fateamur, alicubi etiã, præsertim circa nomenclaturas, coniecturis tantum usi simus. Quare, candide Lector, hæc nostra quantalacumq; boni consule, & de restitutis & emendatis, quæ non pauca sunt, gratias habe. Nam quantis laboribus hæc nobis constiterit restitutio, agnosce is, ne quid ambitiosius dicam, qui utranq; ædicionem simul contulerit. Nos quod potuimus dedimus: quæ adhuc supersunt, reddant alij, & suppleant quod à nobis missum est, & gratiam illis habebimus. Et quia hæc satis præfata fuisse potuissent, quum tamen sint qui libellum de Vetonica Apuleio etiam adscribere conentur, haud abs re de hoc etiam aliqua subiungenda dignum duxi. Nos

AD LECTOREM

enim eius operis non Apuleium, ut aliqui uolunt, sed Antonium Musam doctorem esse credimus, adtestantibus id uenerandæ uetustatis exemplaribus & epistola ipsa qua opus id Marco Agrippæ dedicat: quorum temporibus nondum uixit Apuleius, sed longe post, sub Hadriano & Antonino Pio Cæs. Augg. Fuit autem Antonius hic Musa Cæsaris Augusti medicus, quo autore quum destillationibus iecinore uitiatu ad desperationem reductus contrariam & ancipitem rationem medendi necessario subiit, quia calida fomenta non proderat, frigidis curari coactus est, ut scribit Suctonius Tranquillo. Huic etiam Musæ, cuius opera ex ancipiti morbo conualuerat Cæs. sar, statum ære collato iuxta signum Aesculapij statuerunt, eodem Tranquillo testante. Sed de Musa qui medicina contraria graui periculo exemit Augustum, Plinius etiam naturalis historiæ lib. 19. cap. 8 sic scribit, Diuus certe Augustus lactuca conseruatus in ægritudine fertur prudentia Musæ medici, quum priores eam ob religionem minime commanducarent, in tantum recepta comendatione, ut seruari etiam in alienos menses eam oxymentum repertum sit. Et lib. 25. cap. 7. eiusdem meminit quum ait, Inuenit & patrum nostrorum ætate rex iuba, quam appellauit Euphorbiam, medici sui nomine & fratris Musæ. Et iterum, eidem fratres, inquit, instituerunt à balneis frigida multa, corpora adstringi. item lib. 30. cap. 3. Musa medicus, ait, quum incidisset in insanabilia ulcera, uiperas edendas dabat, miraq; celeritate persanabat. Denuo meminit eiusdẽ Musæ Scribonius Largus medicus etiam uetustissimus, & quem Galenus summopere commendat, & pluribus in locis sequutus sit, in libro Compositionum medicinalium Compositione 110. ubi hieræ pieræ, quæ nunc in quotidiano & frequentissimo usus est, compositionem in ipsum referri testatur. Sed hæc satis de Musa, qui præclarum & utile opus hoc de Vetonica M. Agrippæ Cæsaris Augusti genero dedicauit. Quem Agrippam Augustus in Sicilia post naualem uictoriam Ceruleo uexillo donauit, testante Tranquillo. Hic item Agrippa Iuliæ atq; Virginem aquas in urbem perduxit: cuius causa Augustus querentem de inordinatione, satis prouisum à genero suo Agrippa productis pluribus aquis, ne homines sitirent. Sed ne longiores simus, hoc unum tantum de Agrippa adhuc ex Plinij lib. 23. cap. 1. addemus, ubi ait, Non est prætereundum ex eo (scilicet aceto, cuius natura illic describitur) exemplum ingens. Si quidem M. Agrippa supremis suis annis conflictatus graui morbo pedum, quum doctorem

P R A E F A T I O .

lorem eum perpeti nequiret, unius medicorum portentosa scientia, igno-
rante diuo Augusto, tanci putauit usu pedum sensuq; omni carere, dummo-
do & dolore illo careret, demerfis in acetum calidum cruribus in acerri-
mo impetu morbi, euasit. Ex his itaq; tum tempore quo quisq; uixit, tum
epistolis operibus praefixis, satis manifestum est Ant. Musam libri de Veto-
nica, Apuleium uero alterius de reliquarum herbarum medicaminibus au-
torem esse. Praeterea Musam scriptis aliquid ma'dasse quod ad posteros ma-
narit, satis clare etiam patere potest ex his quae iam paulo ante Tranquillo
& Plinio, Scribonioq; autoribus relata sunt. Vnde enim talia nouissent ni-
si ex relictis illius monumentis? Et quae de Vetonica scribit Plinius, ex Musa
(si contuleris) mutuassee uidetur, non obstante quod apud Pliniu in nomen-
claturis medicorum per diuersos librorum clenchos ipsius nulla fiat men-
tio, sed tacitus ipsum praetereat: quod tamen non mirum est de Apuleio, qui
multis annis illi successit. Siquidem in tempora Vespasiani Plinius, in Ha-
driani uero incidit Apuleius, quem Priscianus etiam in medicinis scripsisse
testatur. Fuit autem Apuleius is non alius, ut credimus, quam Madauræ ci-
uis, persuadentibus id tum uoculis quibusdam Apuleio non indignis, tum
uetusis illis exemplaribus quae concorditer habent hunc de herbis librum
Apulei esse Platonici, quem & Madaurensem esse uolunt: quibus etiam ob
uetusitatis reuerentiam non spernenda est autoritas. Sed ne prolixior sim
iusto, satis superq; dictum sit de disceptatione hac & diuersis librorum au-
toribus, quos loquentes audire nunc tandem iustum est. Bene uale.

LIBER ANTONII MVSÆ DE HERBA VETONICA.

ANTONIUS MVSÆ MARCO
Agrippæ Salutem.

CAESARI AVGVSTO præstantissimo omnium mortalium, sed & iudicibus ipsius scito te proximum esse auxilium, quodq; artis meæ clarissimum Cæsaris iudicio. Quo præsens semper esse tecum possim, Cōmentarium hunc artis meæ peruenire ad te uolo munusculum. Ipse itaq; mereri ante habebis MARCE

AGRIPPA opus hoc curæ meæ experimentum ex omnium medicorum summorum disciplinis & usu ordinatum eo uelut præsentē semper habere MVSÆM tuum. In quo quum proposuerim mihi medicamina dicere, piaculi genus existimaui transire uirtutes & esse etus herbæ Vetonicæ, cuius salubritas, ut cognoscas quantis rebus cōueniat, ante potestates eius dicendæ sunt. Neq; enim remedijs tantum aspici maius est quàm quod sine offensa stomachi proficit. Non gustus asperos asperæ ægrotantibus quum sumitur, & si adfert, tormenta sunt mediocri quadam lenitate parata, nec dulcedinis fastidit, non ut aloë uel absinthium, quorū non est tanti sentire auxilium, quàm ut amaritudinem sentias. Vetonica tantum potest ut eam laborantes non tantum sine labore sumant, sed etiam libenter. Odore est tam amabilis ut ignorantem cogat suspicari herbam utilem corpori. Hæc tantum potest effectu ut etiam numero septem & quadraginta morbos remediet, licet fieri potest ut omnibus uitijs prodesse possit, maxime mulierum ad salutem apta. Proponendum ergo putauici ualerudinibus quæ subiectæ sunt, proficit. Hanc autē & paucis nouerunt medici, & si qui affines sunt, non totis perspexerunt uiribus. Sciunt eam esse utilem, sed quibus modis ignorant, quod perinde est ac si organa hydraulica habeant quibus uti nesciāt. Hæc proloqui non est necessarium: putauit tantum profectus herbæ Vetonicæ noscerentur. Hanc autem suo tempore colliges, id est, mense Augusto quum cæteræ herbæ maturescere incipiunt, cum semine & radicibus sine ferro, eamq; excussa ne terra ei inhaereat, & in umbra arefacias, atq; ita teras cum semine & radicibus suis, cribro aromatico mollissime in puluerem redactam: & cum uoueris uti, sic uteris.

NOMINA

NOMINA HER

BAE VETONICAE.

GRAECI prioniten, cestron, † pyrinen, adian aliàs cy
ton, psychotrophō, cosmīcen, sideritīn, pan roēn.
dionam, thyan rhīzan, dyprinion, Prophe
tā hieran † corīnen, Syri pheriponion, Tu aliàs bo
tanen.
scī indicem, Latīni uetonīcam, īdem ferratam, non
nulli rusmarīnam. Hac herba Vetonica nascitur in
pratis & montuosis locis, mundis & opacis circa fru
tices. Animas homīnum & corpora custodit, & no
cturnas ambulationes à maleficijs & periculis, & lo
ca sancta & busta etiā à uisibus metuendis tuetur
& defendit, & omni rei sancta est. Cestron uocatur e
tiam psychotrophon, siquidē frigidis reperitur in lo
cis, radicibus tenuibus, thyrsō tenui ultra cubitū qua
drangulo, folijs quercī similibus, boni odoris, semine
in summitate thyrsi spicato, modo thymbræ. Cuius
uirtutes infra scriptæ sunt.

1 Ad capitis fracturam.

Herba uetonica contusa, & super capitis ictum
imposita, uulnus mira celeritate cōglutinat & sanat.
Eo quoq; efficacius, si tertio die resectam, hoc est, re
centiorem frequentius imposueris donec sanescat.
Eius potestas tantam fertur habere utilitatem, ut ossa
quoq; fracta uisua extrahat.

2 Ad dolores oculorum.

Vetonicæ herbæ radices ex aqua ad tertias coqui
to, & ex ea aqua oculos foueto: ipsa autem folia eius
trita supra frontem & oculos imposito.

3 Ad dolores aurium.

Herbæ uetonicæ recentis folia uel per se aut in aqua madefacta perterito, succumq; eorum excipito, deinde adiecta rosa liquida tepefacito, & in aures stillato, lanaq; spissato, mire proficere creditur.

4 Ad caligines oculorum.

Vetonicæ drachmā unam, aquæ calidæ cyathos quatuor ieiunus bibat, deducit ad inferiorem partem eum sanguinem qui caliginem oculorum facit.

5 Ad lachrymosos oculos.

Vetonica manducata aciem oculorum clarior rem facit.

6 Ad sanguinem de naribus profluentem.

Herbæ uetonicæ contritæ paululum salis adijcitur, digitis duobus & pollice medio quantum tolli poterit, & subactum formato rotundulam: quam si naribus inserueris, sanguinem sistet.

7 Ad dolorem dentium.

Herba uetonica ex uino ueteri aut aceto ad tertias decocta & gargarifata, dolorem dentium discutit.

8 Ad uomicos & suspiriosos & thoracis dolorem.

Herbæ uetonicæ drachmam unā, & sumptis ex aqua tepida cyathis duobus, bibendum si dederis, iuuat. Idem suspiriosis prodesse creditur.

9 Ad phthificos & eos qui purulentum reijciunt.

Vetonicæ drachmas tres in puluerē redactas dato cum melle, & giuiat ieiunus cottidie, auxiliatur.

Ad stoma-

10 Ad stomachi dolorem.

Vetonica drachmas quatuor dato manducare per triduum, uel in aqua frigida cyathis quatuor dabis bibere, miraberis bonum effectum.

11 Ad iecoris dolorem.

Vetonica drachmas quatuor, aquae calidae cyathos quatuor dato ut bibat per triduum.

12 Ad lienosos.

Herbam uetonicam ex uino decoctam & potui datam, lienosis prodesse, experti adfirmant.

13 Ad renes.

Vetonica drachmae duae ex mulso cyathis duobus bibentem sanabunt.

14 Ad lateris dolorem.

Vetonica drachmas tres ex uino ueteri cyathis tribus, & piperis grana uigintiseptem contrita & calefacta ieiunus bibat, curabitur.

15 Ad lumborum dolorem.

Vetonice drachmas tres ex uino Amineo cyathis tribus, piperis grana decem & septem contrita & calefacta ieiunus bibat.

16 Ad uentris dolorem.

Herbae uetonicae drachmam unam in aqua calida cyathis duobus bibendum dato. His autem duntaxat haec apta erit compositio, quorum non ex cruditate intestina torquentur.

17 Ad aluum concitandam.

Vetonicae drachmas quatuor, hydromelitos cyathos octo ad bibendum dato, uentrem praesentaneum mouebit.

18 Ad colum.

Vetonica cum uino austero aëque proficit.

19 Ad tussim.

Herbæ uetonicæ uncias duas ex melle accipiat per dies nouem.

20 Ad quotidianas.

Herbæ uetonicæ drachmas duas, arnoglossæ drachmam unam, ex aqua calidâ cyathis quatuor dato, bibat sub accessione.

21 Ad tertianas.

Vetonicæ & pulegij drachmas singulas, aquæ calidæ cyathos tres sub ipsa accessione dato bibere, sanabitur.

22 Ad quartanas.

Herbæ uetonicæ drachmas tres, mellis Attici unciam unam, aquæ calidæ cyathos tres in unum misceris, & ante accessionem da bibat, mire sanabitur.

23 Ad uesicæ dolorem.

Herbæ uetonicæ drachmas quatuor, apij radicis scrupulos tres. Decoque apij radices in sextario aquæ ad medias, quum decoctæ fuerint, tum demum uetoniam permiscebis, & dabis bibere, dolorem in perpetuum sanabit.

24 Ad calculum.

Vetonicæ drachmas tres ex aceto scyllitico, & mellis unciam unam & aquæ calidæ cyathos nouem bibat, confert.

25 Ad hydropicos.

Vetonicæ drachmam unam ex aquæ calidæ cyatho uno da triduo bibere.

Ad mu-

26 Ad mulieres quæ partu laborant.

Vetonicæ drachmas duas, aquæ calidæ cyathos quatuor, si cū febre fuerit; sin uero sine febre, mulsi cyathos duos & aquæ calidæ cyathos duos da bibere.

27 Ad paralyfim.

Vetonica trita et imposita neruos etiam præcisos glutinare & persanare creditur.

28 Ad horrores.

Vetonicæ drachmas duas ex aquæ calidæ cyathis duobus, & uini austeri cyathis duobus sub accessione dato bibere.

29 Ad mulieres quibus loci præ frigore uexati sunt.

Vetonicæ drachmas tres ex aquæ calidæ cyathis tribus ieiunæ dato bibere triduo, remedia sentiet.

30 Ad eos qui sanguinem per os reijciunt & purulentos.

Vetonicæ drachmas tres & lactis recentis capriini cyathos tres bibat triduo, & statim sanabitur.

31 Ne fias ebrîus.

Vetonicam prius sumas.

32 Ad euersos de uehiculo.

Vetonicæ drachmas tres ex uini ueteris cyathis duobus calefactis bibat.

33 Ad ieticos, id est, morbo regio laborantes, qui sunt auriginosi.

Vetonicam herbam ex uini cyathis tribus frequenter sumptam, proficere didicimus.

34 Ad carbunculum.

Vetonicæ drachmam unam, aquæ calidæ cyathos

duos bibat. Item uetonica cū axungia trita plagæ im-
ponatur, prodest.

35 Qui perfrictionibus laborant.

Vetonicæ unciam ex uino cyathis quatuor bibat
triduo.

36 Lassis ex itinere.

Vetonicæ drachmā unam ex oxymelitos cyathis
tribus potui dato.

37 Aegris fastidientibus cibos.

Vetonicæ drachmas duas ex aquæ mulsæ cyathis
tribus bibat.

38 Ut facile quis concoquat.

Vetonicæ drachmas tres, mellis unciam unam, a
quæ calidæ cyathos duos bibat.

39 Ad eos qui cibum non possunt
continere.

Vetonicæ drachmas tres, mellis unciam unā con-
coquito donec indurescat, & pastillos ex his facito
quatuor, & ex ipsis cum aquæ calidæ cyathis duobus
unum per singulos dies deglutiat & bibat.

40 Adueretri dolorem & tumorem.

Vetonica ex uino trita tumores foueto, ipsamq̃
apponito, potenter facit.

41 His qui uenenum sumpserunt.

Vetonicæ drachmas tres ex uini cyathis tribus
statim dato bibat, & reijciet.

42 Ad serpentum morsus.

Vetonicæ drachmas tres in uini cyathis tribus di-
luito & potui dato, omnium serpētum morsus sanat.
Item uetonicæ drachmas sex in uini nigri cyathis tri-
bus

bus conerito & super uulnus illinito.

43 Ad rabidi canis morsum.

Vetonica contusa morsui imponatur.

44 Ad fistulas.

Vetonica contusa & trita ex hac rotundulas facta, & paululum salis inserito, & fistulam obligato, expurgat & sanat.

45 Ad lumborum dolorem.

Vetonicæ drachmas duas ex mulso potui dato: febricitanti ex aqua calida, lumborum dolores sanare creditur.

46 Ad mulierum purgationes.

Vetonicæ drachma ex uino data purgationes hærentes expellit.

47 Ad podagram.

Vetonicæ radices cum folijs decoctas ad tertias in aqua potui datas: ipsamq; per se tritam & impostam, mire dolorem lenire experti adfirmant.

Hactenus Antonius Musa.

GABRIELIS HVMELBER

GII RAVENSPVRGENSIS, IN LIBEL

lum Antonij Musæ de herba Vetonica

ENARRATIONES.

ETONICAE.) Vetonica herba est nota, satis ab autore descripta, & quotidiani ac laudatissimi nostri tempore cōtra capitis morbos usus, præsertim flosculi ipsius saccharo conditi. Dicta est autē Vetonica ab inuentoribus, uti Plinius lib. 25. cap. 8. testatur inueniens, Inuenerūt Vetones in Hispania

eam quæ betonica dicitur in Gallia, in Italia autem serratula, à Græcis cestron aut psychotrophon, ante cunctas laudatissima. Prioniten.) Prionite Græcis dicta est, quemadmodum Latinis serrata, à serra quæ Græce πείρωρ dicitur: id est eo quod folia habeat per ambitum serræ modo incisuris diuisa. Cestron.) Cestron uocata est Græcis à uarietate & copia remediorum. Varijs enim & plurimis morbis accommoda est. Pyrinen.) Pyrine dicta est à ui calorifica, πυρινός enim Græcis ignitus est. Alterum tamen exemplarium nostrorum hoc loco non pyrinen, sed cyroën scriptum habet, ut sic dicta sit herba à dominio & autoritate quæ Græcis κύρωρ dicitur. Adianton.) Sic appellata uidetur quod folia habeat in extremitatibus incisuris diuisa ceu proprie adianton dictum. Psychotrophî autem causa satis ab autore reddita est. Cosmicen.) Cosmice uocata est ab ornatu & pulchritudine, κόσμου Græcis ornatum uocantibus, quem Latini mundum appellant. Sideritin.) Sideritis dicta est quasi ferraria, σίδηρος enim ferrum est. Habet autem id nominis à proprie dicta sideritide herba, eo quod folia habeat illi similia, & similiter per ambitum incisuris diuisa. Seu quod quemadmodum illa, sic etiã hæc ipsa uulnibus ferro factis conglutinandis & sanandis sit accommoda & utilis. Pandionam.) Pandiona uocata est quasi tota iouia, propter uirtutum ipsius excellentiam & maiestatem: quemadmodum etiam thia rhiza, id est, diuina radix dicta est, eadem ratione. Prophetæ.) Prophetæ gentilibus (nam in Christiana religione lōge alij hoc nomine intelliguntur) dicebatur Magi. Quo nomine & in eadem significatione utitur hic Musa & aliquando Apuleius: hi quæ non qui simpliciter futura prædicebant & uaticinabantur uates, sed qui uaticinijs religionem & uaticinam miscebant, in quo tota magicæ artis summa olim consistebat. Quæ artium fraudulentissima plurimum in toto terrarum orbe plurimis quæ sæculis ualuit, cuius maxima

xima fuit autoritas: quandoquidem sola artium, uti Plinius naturalis historię lib. 30. refert, tres alias imperiofissimas humanę mētis complexa in unam se redegit, quam natam primum ē medicina nemo dubitauit, ac specie salutari irrepfisse uelut altiore mēte sanctorumq; medicinam, deinde de blādissimis desideratissimisq; promissis addidisse uires religionis, ad quas maxime etiamnum caligat humanū genus. Atq; ut hoc quoq; suggesserit miscuisse artes mathematicas nullo non auido futura de sese sciendi, atq; ea ē cęlo uerissime peti credente. Et ex hac disciplina professioneq; sapiētia à potiore uaticiniorum parte magos & prophetas appellat Musa, qui mutatis medicę materia nominibus, religioneq; aliqua cōsecratis diuinam quandam medicinam tractare uideri uolebant. Hieran corynen.) Hoc est, sacram clauam. κορυνη enim claua dicitur, sic nuncupata propter flores & ex his semina sic in summo caule disposita ut clauę formam ostendant. Sed uide num potius legendum sit, hiera botane, id est sacra herba. Nam Scribonius Largus cōpositione medicinali 150. scribit hieran botanen à Latinis uetonicam dici. Sacra uero dicta est propter usum sacrum: & quia omni rei, ut ait, sancta est. Syri.) Syri Asię populi sunt, de quorum prouincijs plura Plinius lib. 5. cap. 12. & 13. Tusci.) Tusci Italię populi, de quorum regione Plinius lib. 3. & Strabo lib. 5. Rufmarinam.) Hęc in exemplaribus nostris nulla est appellatio. Potuit autem sic dici quod odorata sit herba ceu rosmarinus. Animas hominū &c.) Nam ut Plinius ait, tantū glorię habet, ut domus in qua fata sit tuta existimet à piaculis omnibus. Nocturnas.) Quia nocturno tempore & in tenebris ambulantes talia maxime contingere, & se offerre atq; ostentare solent. Maleficijs.) hoc est, iniurijs, & ut seipsum exponens ait, periculis. Loca sancta.) id est, loca sacra & templorum religioni consecrata, ubi talia se maxime ostendunt & nobis occurrant, quemadmodū etiam circa bu-

- sta, id est cæmeteria & loca ubi mortui sepeliuntur, etiam si non usta fuerint cadauera. Olim enim bustum proprie dicebatur locus in quo mortuus combustus ac sepultus erat, nunc uero dicitur sepulchrum quamuis non uratur corpus. Visibus metuendis.) Visus metuendos uocat phantasmata & spectra quæ oculis nostris ad modicum temporis sese ingerunt, sed neuiquam clare, uti genij faciunt & lemures, & quicquid est nocturnorum terrificamentorum. Semine spicato.) id est, in caule sic disposito ut spicæ in frugibus formã ostendat. Thymbræ.) Thymbra herba est quæ alio nomine fatureia dicitur &
- 2 cunila: de qua Dioscorides lib. 3, cap. 41. Ad tertias.) hoc est, ut una tertia parte aque assumpta, duæ tertiæ partes adhuc super sint. Foueto.) id est, calefacito, Fouere est res calidas siue siccas siue humiditas medendi causa corpori læso adplicare. Et inde fomenta & fotus dicuntur
- 3 huiusmodi rerum adplicationes. Rosa liquida.) hoc est, ut alterum exemplariorum nostrorum habet, oleo rosaceo. Spissato.) hoc est, obturato & obtegito, Caligines.) Caligo, quæ & caligatio dicitur, est uisus debilitas, nunc ex lippitudine, nunc ex senectute aliæ uicium cillitate contingens, autore Celso lib. 6. Drachmam.) Drachma, quæ & denarius dicitur, nummi genus est & ponderis. Pro nummo accipitur apud A. Gellium Atticarum noct. lib. 1, qui, ubi Lais nobile scortum à Demosthene pro re Venerea *μυριας δραχμας* .i. decem mille drachmas poposcit, ait, hoc facit nummi nostratis (Romani scilicet: erat enim Romanus Gellius) denarium decem milia. Et in sacris literis apud D. Lucam euangelij sui ca. 15, ubi ait, Quæ mulier habens drachmas decem, & si perdidit drachmam unam, nonne accendit lucernam & euerrit domum & querit diligenter donec inueniat eam? Et cum inuenerit conuocat amicas & uicinas dicens, Congratulamihi mihi, quia inueni drachmã quam perdideram. Pro pondere uero accipitur apud medicos, est quæ octaua pars unciæ,

unciæ, pendēs scrupulos tres. Scrupulus uero tritici uel
 hordei quibus pondera nunc metiuntur, grana uiginti,
 unde sexaginta drachmam constituunt, quæ, ut Plinius
 ait, denarii argentei habet pondus. Sed quia in dictionis
 huius orthographia communiter nūc erratur, & passim
 dragma pro drachma & scribitur & legitur, non abs re
 fuerit uel obiter discrimen eorū subiūgere. De drachma
 iam dictum est quid sit. Dragma uero longe aliud signifi-
 cat. Nā ut Hesychius in lexico tradit, Δράγμα, id est dra-
 gma est ὁ μὲν πρὸς λαμβάνει τῆς ἀριστερῆς χειρὸς ὁ δὲ πρὸς
 τὴν δεξιάν, hoc est, quā-
 tum sinistra manu comprehendit messor, id est, fasciculus
 siue manipulus sceni aut segetis. Et Celsus lib. 5. cap. 25.
 Manipulus qui manu cōprehendi potest. Inuenitur etiā
 δράμα, id est drama, est quod id, ut idē Hesychius ait, πρῶμα,
 πρῶξις ἢ λόγος πρὸς ἑχῶν ὑπόθεσιν τινά, hoc est poēma, actus
 aut sermo rei alicuius argumentū & materiam quandam
 continens & complectens, quales sunt in scænis comœ-
 diarum seu tragœdiarum actus & fabulæ, rei quæ alicuius
 repræsentationes factæ. Cyathos.) Cyathus liqui-
 dorū mensura est, & pars duodecima sextarii, continens
 cochlearia octo. Pondere autem, uini quidem, uti ex Afri-
 cano medico colligitur, qui cum Hippocrate & Latinis
 magis conuenit, pendet uncias duas & scrupulos octo.
 Olei uero unciam unam cum dimidia, hoc est, drachmas
 duodecim: licet Plinius simpliciter cyatho decem tantum
 drachmas tribuat lib. 21. ca. ultimo, ubi ait, Cyathus pen-
 det per se drachmas decem. Mellis autē cyathus pendet
 uncias duas cum dimidia. Sunt enim cuiusque materiæ men-
 surarum pondere plurimæ differētia. Nos nunc in liqui-
 dis potionibus medicinalibus olei pondere communiter
 utimur, & cyathum uncia una cum dimidia, hoc est dra-
 chmis duodecim, pendimus. Rotundulam.) Rotun-
 dulam uocat pastillum à forma rotūda, quem Græci tro-
 chiscum, Latinis nunc etiam usitato nomine, uocant, &
 magdalides eas quæ sunt ampliores, ut tradit Scribonius

- 8 **Largus.** Vomicos.) Vomicos uocat eos qui pulmonis uomica & pustula, quam Græci phyma dicunt, laborant: quæ quomodo in pulmone generetur, docet Hippocrates lib. 1. de morbis. **Suspiriosos.**) id est, anhelos, ægre spirâtes, & spiritus angustia difficultateq; laborantes, quorum Græci tres differentias faciunt, & alios asthmaticos, alios orthopnoicos, alios dyspnoicos uocant. Asthmaticos quidem eos, autore Galeno & Paulo Aegineta, qui sine febre crebra respiratione ueluti à celeriore cursu laborât, & laborioso conatu cumq; angustia respirantes simul quum defecerint surgere & quum surrexerint sedere coguntur. Orthopnoicos uero eosdem quum strangulari timentes ad respirationem recta ceruice & recto toto pectore nituntur. Et dyspnoicos, in quibus ueluti per angustias elisus spiritus & anima egreditur. Quod malū & prioribus & alijs pluribus malis commune est. Latini omnes indiscriminatim & promiscue anhelos, suspiriosos, & Græca uoce asthmaticos & alijs nominibus appellat. **Phthificos.**) id est, eos qui phthisi laborât. Phthisis autem pulmonis exulceratio est, quæ ex pituita à capite destillâte oritur, quam febricula sequitur & frequens tussis, pus excreatur, interdū cruentum aliquid, autore Celso. **Purulentum.**) hoc est, res putridas, & pus, quod Græci πύον dicunt, crassum & album, glutinosumq;. Vnde & purulentæ excreationes & sputa
- 12 dicuntur, quæ Græci ἐμπνύματα uocant. **Lienosos.**) id est, ut Græco uocabulo nūc uocamus spleneticos, quibus lien obstruso obseptoq; in eo atræ bilis excremento induruerit. Quos Galenus in diffinitionibus suis describens, splenicos, id est lienosos esse dicit, quibus post inflammationē lien in antiquum non restituitur habitum,
- 13 sed tumor permanet & duricies. **Mulso.**) Mulsum dicitur uinum melle dilutum & confectum, quod antiquis plurimum in usu fuit, & meminit Martialis,
Attica nectareum turbatis mella phalernum,
Miscri

Misceri decet hoc à Ganimedea merum.

Græce *ὀνόμηλι*, id est, cœnomeli dicitur. Quod quo pacto
 conficeretur quondam, docet Dioscorides lib. s. cap. s. &
 Palladius lib. 12. in mense Octobri. Lumborū.) Lum
 bi dicuntur pars illa ab cinctura usq; ad nates, ubi & renes
 situantur. Vino Amineo.) id est, uino optimo quale
 est Amineum, id est Phalernum, à regione sic uocatum,
 quod inter Italica præcipuæ bonitatis laudē meruit, præ
 fertim uetustū. Cruditate.) Cruditas dicitur, quan
 do cibus in stomacho male aut nullatenus concoquitur,
 Græci *δυσπεψία* & *ἀπεψία* dicunt. Hydromelitos.)
 Hydromeli, quod & melicraton dicitur, est aqua mulsa,
 hoc est, potio ex aqua & melle confecta, nunc uulgo me
 donem uocāt. Colum.) Colus siue morbus colicus
 est morbus uehemens intestini plenioris & crassi, quod
 etiam colon dicitur. Vncias.) Vncia est duodecima
 pars libræ, continens stateras binas, quæ pendent dra
 chmas octo. Quotidianas.) scilicet febres. Est autem
 febris calida & sicca passio. Nā caloris natiui ad igneum
 conuersio, cuius sedes est cor. In cuius differētis est quæ
 quotidiana dicitur, ex pituita putri consistens, & singulo
 quoq; die reuertens & exacerbans infestansq;. Arno
 glossæ.) id est plātaginis. Sub accessione.) id est, an
 te accessionem. Est autem accessio in febribus quæ & pa
 roxismus dicitur, & periodi tempus est deterius, hoc est,
 exacerbationis & afflictionis morbi tēpus. Periodus ue
 ro siue circuitus morbi est tempus ex intensione in mor
 bo & remissione constitutum. Tertianas.) scilicet fe
 bres. Est autem tertiana febris quæ ex flaua bile consistit,
 & alternis diebus infestat. Nam uno intermittens die, al
 tero paroxismus & afflictio redit. Quartanas.) scili
 cet febres. Est autem febris quartana quæ ex atra bili seu
 humore melācholico putri efficitur. Sic dicta quod quar
 to die reuertatur & exacerbet infestetq;. Nam integro bi
 duo intermittit, & tarde admodum finitur, neminemq;

- ut Celsus testatur, iugulat. Sed si ex ea facta quotidiana est, in malis æger est: quod tamen nisi culpa uel ægri uel curantis nunquam fit. Mellis Attici.) id est, mellis optimi, quale est quod fit in regione Attica. Vesicæ.) Vesica urinæ receptaculum est, & Græce *κύστις* dicitur. Apij.) Apium herba est quam nunc petroselinon uocamus. Scrupulos tres.) id est drachmam unam. Scrupulus enim tertia pars est drachmæ, continens in se obolos duos. Sextario.) Sextarius liquidorum mensura est & sexta pars congi, continens in se cyathos duodecim. Calculum.) id est, lapidem, qui hominum quibusdam diro cruciatu in uesica generatur, Græci hanc affectionem lithiasin uocant. Aceto scyllitico.) hoc est, quod ex scylla, quæ bulbi species & bulborum maxima est, confectum est. De quo Plinius lib. 20, cap. 9. Dioscorides libro 5, cap. 17. Columella lib. 13, cap. 34. & Palladius in mense Iulio cap. 8. Hydropicos.) id est, hydropisii & aqua inter cutem laborantibus. Cuius tres sunt species. Vna in qua plus humoris continetur, spiritus uero minus: & hæc ab utris similitudine ascites uocatur. Altera in qua plus spiritus est, humoris uero minus: & hæc tympanites dicitur, eo quod summus uenter percussus sonitum ædit qualem tympana. Et hoc genus ab Hippocrate hydropisii sicca nūcupatur, teste Galeno. Et in his duobus generibus cibus in aquam conuertitur, nec in alio differunt quàm in spiritus & aquæ maiore aut minore quantitate. Tertia species est, quæ hypofarcidiosis, hypofarca & anafarca dicitur, quæ solidis partibus in aquæ naturam resolutis per totum fit corpus, & ab aliquibus leucophlegmatia etiam, hoc est, alba pituita uocatur. Cæterum Hippocrates lib. 4, de uictu acutorum, duo tantum aquæ inter cutem hydropisii genera facit, sed ita ut hæc tria sub ipsis comprehendat. Vnum quidem nūc dictum hypofarcidion, quod etiam *ἀνίατρον*, id est immedicabile tradit. Alterum quod ex flatibus constat, & multa, eaq; bona,

bona, fortuna indiget, Et sub hoc duo priora genera, asciten & tympaniam, quia eiusdem naturæ sunt, solum spiritus & aquæ maioris minorisue ratione differentia, comprehendit, Porrò omnium, ut Celsus tradit, communis est humoris nimia abundantia. Et cuiusuis hydropis communis genitura est, teste Galeno, ubi sanguificationis officium intercidit. Initiumque omnium generum traditur esse malus corporis habitus, quem Græci καχεξία uocant.

Paralyfim.) Paralyfis est neruorū resolutio, & morbus qui non totum corpus ut apoplexia, sed alteram partem tantum, dextrum scilicet aut sinistrum latus, aut horum alterius partis partem aliquam ceu brachium, manum, crus aut pedem afficit, & læsis neruis ac musculis in ea parte hominis ex electione motum impedit. Horrores.) Horror in febribus est, uti Galenus libro de differentijs febrium secundo tradit, inter rigorem & frigus medius, rigore quidem minor, frigore uero maior: et tanto quidem maior frigore quāto minor rigore, æqualiter abfistens extremis utrisque, & in medio eorum existens. Celsus lib. 3. cap. 3. Frigus uoco ubi extremæ partes membrorum inalgescunt, horrorem ubi totum corpus intremit.

Loci.) Loci muliebres dicuntur mulieris uterus, quæ uulgo matricem uocant, & à Celso uulua etiam nominatur, licet Plinius hanc in reliquis animalibus esse dicat. Est autem inchoandi hominis domicilium, siue uti Galenus describit, & γέντρον κωντάριον, hoc est, uas foetum conseruans. Ictericos.) Ictericici dicuntur qui ictero & regio morbo laborant. Est autem icteros, uti Galenus ait, fellis in extimā cutem suffusio, qua uiridi in luteo colore summa corporis superficies decoloratur, & alui excrementa albescunt. Germani hūc morbum die gallsucht uocant à colore. Dictusque est icteros ab aue concolore & cognomine. Vnde Plinius libro 30. cap. Auis icterus uocatur à colore, quæ si spectetur, sanari id malum tradunt, & auem mori: hanc puto Latine uocari galbulum. Manifestatur

27

28

29

33

- autē maxime in oculis. Celsus lib. 3, cap. 24. Color autem eum morbum detegit maxime oculorū, in quibus quod album esse debet fit luteum: atq; ubi diutius manet morbus, totum corpus cum pallore quodā inalbescit. Et Plinius lib. 26, cap. 13. Morbū regium in oculis præcipue mirari est, tenuitatem illam densitatemq; tunicularum felle subeunte. Cæterum ubi atra bilis, quod itidem aliquādo fit, per corpus diffunditur, similiter icteros, sed niger cū adiuncto dicitur. Ast regius morbus cur dictus sit, docet nos Celsus, inquiring, Utendum est lecto etiam, & cōclauio cultiore clauso loco, uti ludis, lasciuia, per quæ mens exhilaretur, ob quæ regius morbus dictus uidef. Dicitus est & aurigo Latine à colore & pallore auri quē bilis per
- 34 uniuersum corpus fusa repræsentat. Carbunculum.) id est, anthracem. Est autem similis ijs quæ usta sunt exulceratio, cui aliquādo febris & horror & inguina super accedunt. Sed de hoc plura Galenus therapeutice lib. 14, cui Paulus Aegineta lib. 4, & Rasis lib. continentis 13, subscribunt. Meminit etiam Plinius lib. 26, & de eodem agit libro medicinæ 5, Celsus. Axungia.) id est, adipe suillo, qui inueteratur: idq; duobus modis, aut cum sale, aut syncerus, id est, sine sale: tãto utilior, quãto sit uetustior. Cuius usus est ad mollienda, excalfacienda, discutienda, purgandaq;. Antiqui maxime axibus uehiculorum perungendis ad faciliorem circumactum rotarum utebantur, unde nomen axungia. Quam & per se medici antiqui maxime probabant renibus detractam, & exemptis uenis aqua cœlesti fricabant crebro, decoquebantq; fictili nouo sæpius, tum demum adseruantes, auctor Plinius lib. 23, cap. 9. Plagæ.) id est, ulceri & loco exulcerato.
- 35 Perfrictionibus.) id est, algoribus & frigoribus. Frigere enim algere est & frigore infestari, deriuaturq;, ut uolunt, à Græco uerbo φρύγω, quod est horreo, unde φρύγος
- 36 horror & frigus dicit. Oxymelitos.) id est, aceti mulsi, cuius confectionem docet Plinius lib. 14, cap. 17, & li. 23. cap.

cap. 3. Dioscorides lib. 5. cap. 14. Item Galenus de Sanitate
 tuenda lib. 4. quem sequere. Pastillos.) Pastillus est, 39
 qui Græce trôchiscus usitato nunc etiam uocabulo dici-
 tur, & quem supra rotundulam uocauit. Cuius, autore
 Celso lib. 5. hæc est ratio. Arida medicamêta contrita hu-
 more non pingui, aut uino uel aceto coquuntur, & rursus
 cocta inarescunt. Atq; ubi utendum est, eiusdem generis 40
 humore diluuntur. Veretri.) id est, generalis membri
 & pudendi uirilis. Reijciat.) hoc est, uomitu eijciat. 41
 Plinius, Vini plusculum si à ieiuno sumatur, deinde reij-
 ciatur. Idem, Vernatio utilis erit, si postquam sorpta fue-
 rit, statim reiectio sequatur. Fistulas.) Fistula est ulcus 44
 altum, angustum, callosum, nonnũquam ex abscessu, in-
 terdum ex alijs ulcerum generibus ortum habens, & in
 omni ferè parte corporis fit, habetq; plura genera, lon-
 gius & fufius à Cornelio Celso medicinæ lib. 5. tractata.
 Ad mulierum purgationes.) id est, ad menstruorum 46
 retentionem ciendam & prouocandam. Podagram.) 47
 Podagra pedũ morbus est male affectis neruis dolorem
 inferens, nunc cum calore, nunc cũ frigore, nuncq; cum
 tumore, nunc sine eo.

ENARRATIONVM IN ANT. MVSAM,
 FINIS.

d

19
NOMINA ET VIRTUTES

HERBAE ARNOGLOSSAE,

CAPVT I.

GR A E C I Arnoglosson, ijdem arnion, ijdem probation, ijdem cynoglosson, ijdem heptapleuron, ijdem heptaneuron, ijdem polyneuron, ijde thyrsion, Prophetæ uero uranichneumonos, Aegyptij aschat, Galli tarbidolopion, Hispani thefarican, Daci simpeax, Punici artiercon uocant, Latini plantaginem latam, ijdem plātaginem maiorem, ijde septeneruam. Nascitur paludibus plurimum & pratis. Arnoglossa, quæ & heptapleuros, nomen sumpsit à similitudine agninae linguae. Nam Græci ἀρνιον agnum uocant, γλώσσα linguam. Rursum, q̄ sæpe adnata habeat germina in lōgitudine septem, lateribus similia, Græci heptapleuron uocauerunt, Sed sunt eius species duæ. Nam quæ heptapleuros appellat̄, est maior forma, & folijs ornatioribus, & latioribus, & neruosis. Nascit̄ in uallibus atq; hortis, necnon & paludibus plurimum & in pratis. Estq; magis constrictiua. Alia uero minor atq; nigrior, lenior & tenuior. Nascit̄ in chartarijs locis, sed in usum uarie adhibetur.

Cura .1 Ad capitis dolorem.

Herbæ plantaginis radix in collo suspensa, capitis dolorem mirifice tollit.

2 Ad uentris dolorem.

Herbæ plantaginis succus tepesfactus fomentando uentris dolorem tollit. Etsi tumores fuerint, tusa herba & imposta tollit tumorem.

3 Ad interiorum dolorem.

Herbæ plantaginîs succus potui datus, & interiora sanat, & thoracem hominîs purgat mirifice.

4 Ad dysentericos.

Herbæ plantaginîs folia minutatim conscisa cum lenticula decoques, & dabis ut comedat, statim stringet uentrem.

5 Ad eum qui purulenta excreat cum sanguine.

Herbæ plantaginîs succum dabis bibere, & sanabitur.

6 Ad uulnera.

Herbæ plantaginîs semen tustum & in puluerem redactum & in uulnera aspersum, sanabit ipsa uulnera. Et loca ea quæ à nimio calore uruntur, ipsa tusa & imposita refrigerat & per sanat.

7 Ad morsum serpentis.

Herba plantago trita ex uino sumpta, commodo erit.

8 Ad scorpionis ictum.

Plantaginîs radix alligata mire prodesse creditur.

9 Ad uentrem stringendum.

Herba plantago ex aceto cocta uel mero, bibatur mensura cyathi unius.

10 Ad lumbricos.

Herbam plantaginîs contundes, & succi eius cochlearium uel ligulam dabis bibere. Ipsam quoque herbam tusam umbilico imposito.

11 Si qua durtia fuerit in corpore.

Herba plantago pisata cum axungia sine sale, & factum

factū quasi malagma, imponis id duritiā, & discutit.

12 Ad quartanas.

Herbæ plantaginīs succum in aqua mulsa ante duas horas accessionis potui dato, & miraberis effectum.

13 Ad podagram & omnē neruorum dolorem & tumorem.

Herbæ plantaginīs folia contusa uel pisata cum modico sale & imposita, optime facere certum est.

14 Ad tertianas.

Herbæ plantaginīs radices tres conterito, & sub accessionē cum uino aut aqua calida ieiuno da bibat.

15 Ad secundas.

Plantaginīs semen contritum, & potui datū professe creditur.

16 Ad uulnera recentia.

Herbam plantaginīs contritam cum axungia uetere sine sale impones, mirifice sanabis.

17 Si cui pedes tument ex itinere.

Plantago contusa cum aceto imposita tumorem tollit.

18 Si cui ulcus secus oculum uel nares natum fuerit.

Herbæ plantaginīs cōtusæ succo expresso lanam mollem madefactam imponat per dies nouem, & sanus fiet.

19 Ad dysentericos uel torminosos.

Herbæ plantaginīs semen tritum pro^t polenta in *alijs pu* uino calido da bibat, & sanus efficietur. *ralente*

20 Ad parotidas.

Plantago cum axungia uetere pisata & imposita sanatur.

21 Ad ulcera oris.

Herbæ plantaginis succum in ore detineat, uel folia eius cocta, & radix eius in ore commanducetur.

22 Ad fistulas sanandas.

Herbæ plantaginis succum è folijs tollas, infundatur fistulis & immittatur, facillime medetur eisdem.

23 Ad morsum rabidi canis.

Herba plātago cōtusa & imposita facillime sanatur.

24 Ad omnes uesicæ difficultates.

Herbæ plātaginis folia uel radices potatæ ex passo fortiter medentur.

GABRIELIS HVMEBER

GII RAVENSPVRGENSIS, IN HERBARIUM

Apulei Platonicum,

COMMENTARIUM.

VALIS HERBA fit Plantago, tum uulgo, tum autorū descriptione satis notum est. Quātis autem uirtutibus prædita, & quibus morbis medeatur, id etiam tum quotidiani usus experientia, tum autorum testimonio satis compertum est. Et licet uulgaris ac nota sit herba, quia tamen folia eius tantum delineat Apuleius, haud alienum censuimus aliarum etiam partium ipsius formā & effigiem latius & persectius depingere quā fecerit ille, præsertim quia (testante Plinio) celebrauit illam Themison medicus tanquam inuētor uolumine de ea ædito. Nec dubitamus quin copiosius illam descripserit Apuleius: nam quæ hucusquē uideri

Here licuit exemplaria, non nisi fragmenta quædam esse
 censemus & non integrum librum: nec dubitamus quin
 idem & alij nobiscum iudicaturi sint, si librum ab initio
 ad finem usq; pellegerint. Et adeo inter se uariant exem-
 plaria, ut satis mirari non possimus. Sed historiam ipsius
 qualis sit, ex Plinio & Dioscoride subscribamus. Itaq; cū
 duo sint eius genera, maior & minor, hæc angustiora, ni-
 griora, molliora, tenuiora & maioris leuoris habet folia,
 caulem angulosum in terram inclinatū, flores pallefcen-
 tes, & in summo caule semen. Illa uero crassior est & spe-
 ciosior, & latiore folio ac oleris figura, caule itidem angu-
 loso, modice rubente, cubitali, & ex medio usq; ad sum-
 mum cacumen paruo semine uestito, radicibus teneris pi-
 losis, colore candido, crassitudine digitali. Et hæc herbæ
 plantaginis historia. Dicta est autem Plantago & nomen
 habet à planta, quæ esse dicitur quod transferendi gratia
 uel de arboribus rapitur, uel ex semine oritur: & de her-
 bis similiter dicitur, eo quod planas, id est æquales oportet
 esse plantas. Præterea maiorem quæ etiã lata cognomi-
 natur, ut hoc quoq; addam, Germani à foliorum lati-
 tudine, ut putamus, & quod diues ac copiosa circa semi-
 tas & uias nascatur, *Breiten wâgrych*, minorem uero, quia
 longior & acuminatior est, *Spizigen wâgrych*, & aliquando
 ab equinæ costæ similitudine quadã *Rossgripp* nominasse
 uidentur. Sed de ijs satis. Exponamus nunc Græcorum
 appellationes & nomenclaturas, nam de reliquis barba-
 ris nulla erit nobis cura. Græci uero dicuntur qui Græ-
 ciam, quæ & Hellas & Attica dicitur, inhabitant, & Græ-
 ca, non uulgari, sed literata potius lingua utuntur, sic di-
 cti à rege nomine Græco. Sed de Græcia & prouincijs ac
 situ eius plura Plinius naturalis historiæ libro 4. cap. 7.

Arnoglosson.) Inter Græcas plantaginis appellatio-
 nes, quæ à similitudine linguæ pecorū & ouium illi sunt
 inditæ, una & præcipua est arnoglossa, hoc est, lingua a-
 gnina. Græci namq; ἀρνιον agnum, & γλώσσω linguam

dicunt, à cuius similitudine sic appellata est uel Apuleio teste. Quæ ratio etiam fecit ut Arnion quasi adiectiua forma agnina herba uocata sit, & probation quasi ouillea ab oue, quam πρόβατον Græci appellant. Cynoglosson.) id est, linguam caninam. κύνω enim Græce canis est, γλώσσα, uero lingua. Cuius appellationis ratio & causa est, nõ quod caninæ linguæ similis sit, sed quia herbæ, quæ cynoglossa proprie dicitur, haud ab similibus quodam modo existit, id quæ minor potius quæ maior. Heptapleuron.) Dicta est heptapleuros à septenario fibrarum, quæ & costæ dicuntur, & in foliorum dorso per longitudinem distinctæ comparēt numero, uti etiam paulo post testatur Apuleius. Nomen autem compositum est ab ἑπτά, quod est septem, & πλάτος quod latus est & costa. Heptaneuron.) Heptaneuros, hoc est, ut inter Latinas appellationes refertur, septeneruia, à septenario fibrarum, quæ nerui quoque dicuntur, numero sic appellata, siquidem Græcis νεῦρον idem est quod neruus. Porro quoniam non semper septem, sed aliquando quinque tantum, iuxta folij latitudinem fibris distinguuntur folia, & quinque non minus multa sunt quam septem: hinc certum relinquentes numerum aliqui à fibrarum, quas neruos uocant multitudine polyneuron, hoc est, multineruam appellarunt. πάλιν enim Græcis multum significat. Thyrsion.) id est, colicularem herbam, eo quod paruos habet coliculos in quibus & paruum semen profert. δῦρον Græce uirga dicitur & caulis. Porro habent exemplaria quædam non thyrsion, sed cirsiion, quod nomen adquisiuisse potuit, præsertim minor, eo quod foliorum figura non sit dissimilis herbæ cirsiio, quæ nunc uulgo buglossa dicitur, licet maior ueræ buglossæ quæ nunc borago dicitur figura potius assimiletur. Prophetæ.) id est, magi, de quibus copiosius dictum est à nobis in enarratione Ant. Muse. Vranichneumonos.) id est, caudam ichneumonis. Sic forte dicta quod coliculis suis caudæ animalis ichneu-

ichneumon dicti fit quodammodo affimilis. *ὄψα* Græcis cauda est. Ichneumon uero Aegypti est animal, magnitudine felis, uulgo nunc murem Indicum uocāt, qui, ut Plinius lib. 3. & Strabo lib. 17. scribunt, & aspida & crocodilum debellat & interimit, solusq; sine cædis periculo aspidis impetum effugit, uti Nicander in Theriacis scribit dicens, *ἰχνεύμων δ' ἄρα μὲν ὄψα κηρὸς ἀπὸ δ' ὄψα μὲν.*

Aegyptij.) De Aegyptijs & regione illorū habes Plinium lib. 5. cap. 9. & Strabonem lib. 17. Porro quæ Apuleius Aegyptijs, ea multi Hebræis aut Arabibus Chaldæis attribuant nomina, quod in pluribus sic esse facile credimus. Quum enim modica Aegyptiorū, Arabum, Iudæorū Chaldæorumq; sit distantia, unaq; uicinarum regionum cernatur cōtiguitas, ac sæpe mixtos in eodem loco ex ijs populos sit reperire; quid mirum si ipsorū nomina quoq; sibi inuicem aliquando cesserint? Galli.) Galli nunc notiores sunt, quàm ut multa de ijs dicamus. Qui plura uolet, is Iuliū Cæsarē Gallici belli li. 1. ab initio legat. Hispani.) Hispani ultimi Europæ populi sunt ad occasum siti, pelago, nisi qua Gallias tangunt, cincti. Notiores etiam quàm ut plura de ijs nunc dicantur. Daci.) Daci sunt quos nunc Vualachos dicunt, proximi Getis qui Transyluani uocantur. De quibus Plinius lib. 4. cap. 12. & Strabo lib. 7. Porro Dacos nostro tempore uocant qui Daniæ regnum inhabitant, & Teutonice *Denmarck* uocatur. Punici.) Punici sunt qui & Pœni & Afri dicuntur, qui semper fœdifragi & perfidi sunt habiti. Vnde & prouerbio factus est locus, q̄ Punica fides appellat fides uana, irrita, perfida & periura. Latini.) Latio dicti sunt Latini, & inde lingua Latina. Latii aut Italię, cuius plures regiões, pars est, ubi Tiberina sunt ostia & Roma terrarū caput. Sed de hoc plura Strabo geographiæ lib. 5. & Plinius naturalis historiæ libro 3. cap. 5. Cæterum quod in prius impresso codice legitur Romani, nos antiqua uenerandæ uetustatis exemplaria nostra

- sequuti, diximus Latini: nec id refert. Siue enim Latino siue Romano Italoué, ut solet, nomine utatur Apuleius, eosdem semper intelligit, hoc est, eos qui lingua Latina, non quidem uulgari, sed literata ea utuntur. Chartarijs locis.) hoc est, locis palustribus, qualibus papyrus, ex qua chartæ fiunt, nasci solet. Licet pro chartarijs una mutata & transposita litera nobis legendum potius uideretur charadrijs, quæ dictio Græca in maiore significationis ambitu est, soletq; Apuleius non hic solum, sed alijs in locis etiam Græcis aliquando uti nominibus. Sunt autem $\chi\alpha\rho\alpha\delta\rho\alpha\iota$, id est, charadræ Græcis torrêtes, speluncæ, fossæ & ualles, in quibus & circa quas cõmuniter nascitur plantago utraq; Cæterum nihil immutare hoc loco ausi sumus, sed suspicionem & coniecturam nostram tantum indicare. (Cura.) Cura aliquando pro studio & diligentia accipitur, aliquando uero pro medicinæ operatione, medela, effectu, & uirtute atq; curatione, ceu præfenti loco. (Ventris.) Venter multifariã accipitur: hic tamen solum pro his quæ infra membranam quæ abdomini subtenditur, & peritoneon Græce uocatur, continetur, hoc est uentriculo, intestinis & tota cavitare quæ infra thoracem sub abdomine est. Fomentando.) id est, fouendo. Est autem fouere siue fomētare, idem quod calefacere, & calida siue humida siue sicca fuerint, medicamenta corpori læso applicare. (Interiorũ.) Per interiora intelligit Apuleius membra interanea, quæ alio nomine à Latinis exta dicuntur & uiscera, qualia sunt cor, pulmo, lien, iecur, uentriculus, intestina & quicquid sub pectore continetur & uentre. (Thoracem.) Thorax Græce, Latine pectus dicitur: estq; corporis pars infra guttam incipiens, & supra aluum finiens, quod intus homini octonis costis munitum est. (Dysentericos.) Dysenterici sunt quos intestinorum difficultas, quæ dysenteria Græce dicitur, male habet & afficit. Est autem dysenteria intestinorũ cum inflammatione exulceratio, in qua cru-
- enta

enta feciue similia excernuntur, torquenturq; dolore al-
 tus & intestina, sic dicta ab ἔντροπον quod est intestinum,
 & à particula Δυσ, quæ humani corporis mala designan-
 tibus dictionibus addita semper fere difficultatem, dolo-
 res & tormentum indicat: à quo alui & intestinorum in-
 fluore affectorū tormento, Celsus eandem intestinorum
 tormina uocat. Lenticula.) Lenticula diminutiuum
 est à lente. Est autem leguminis genus notum, sic dictum
 ut uolūt, quoniam lenes & moderatos reddat uescentes
 ea. Et Plinius ait, Inuenio apud autores æquanimitem
 fieri uescentibus ea. Est illi uis & natura adstringens, qua
 & per se sola & cum plātagine cocta & in cibum sumpta,
 aluum sistit, autore Plinio & Dioscoride. Ventrem.)
 Ventrem nūc pro aluo accipit qua sordes effluunt & elu-
 untur. Purulenta.) Purulenta uocat res putridas & 5 |
 pus à Græcis πύον dictum, quod à sanie quæ ἰσδὴμ ἰχθῶρ,
 id est ichor dicitur, differens. Sanies enim tenuior est, ua-
 rie crassa & glutinosa & colorata. Pus uero crassissimum
 & albissimum, glutinosiusq; sanie. Vnde & purulentæ
 excreationes & sputa dicuntur, quæ Græci ἐμπύματα uo-
 cant, præsertim quæ à sanguinis excreatione facto ulcere
 neq; ad cicatricem perducto fiunt, de quibus Hippocra-
 tes ait, A cruentis sputis purulenta sputa, ab his phthisis,
 à phthisi mors. Mero.) Merum dicitur uinum quod 9 |
 sine ulla aquæ admixtione purū & syncerum est. Cy-
 athi unius.) hoc est, pondere uncie unius cum dimidia.
 Sed de cyatho fusius à nobis dictum est in Ant. Musa.
 Lumbricos.) Lumbrici à lubricitate dicti sunt uermes 10 |
 uentris, ex genere eorum quæ tota substantia præter na-
 turam sunt, quorum omnium causa est materia cruda,
 crassa & pituitosa, qualis in pueris colligitur & in proue-
 ctioribus qui immoderate uiuunt. Quorum tria genera
 faciunt Galenus & Paulus Aegineta: licet Hippocrates
 & Celsus duo tantum agnoscant. Sunt enim Ascarides
 qui tenues & minores in parte maxime inferiore intesti-

ni crassi & longanone generantur, quos Auicenna paruos etiam uocat; & horū, quod sciam, non meminit Celsus. Sunt deinde rotundi, quos Græci strongilos *στρογγύλοι*, Celsus teretes, Auicēna longos appellat, qui palmares aut etiam maiores in superioribus & gracilibus magis intestinis consistunt, & aliquando ad uentriculum ascendunt, & per fauces ac os exeunt, & pueros maxime infestant, multoq; plures in eis generantur quàm ascarides. Tertium autem genus est eorum qui lati uocantur, quos Hippocrates silentio præterit, & Auicenna latos & rotundos uocat. Qui rarius generatur, sed peiores sunt, lati & longissimi, quiq; sæpe per tota extenduntur intestina, & totius intestini longitudinem æquant, dicti Ciria, eo quod assimilentur *κερίαις*, hoc est fascijs, in stitis & zonis, qua ratione etiam *ταυρία* tæniæ uocantur; unde facile crediderim mutatis literis, quod factu facile etiam fuit, pro tæniæ dici cœptum esse tineæ. Cæterum hoc genus Paulus Aegineta haud aliud esse dicit quàm mutationē adnatæ in interiore intestino membranæ in materiã animalis modo mobilem, quæ sæpenumero tota reddatur longitudine incredibili, aliquando autem pars eius aliqua. Tales tricenum pedum & plurium longitudine aliquando uisas tradit Plinius lib. ii. cap. 33. Et nos itidem admirandæ longitudinis in superiore Rhetia Veltkirchij, dum illic ciuium nostrorum archiatrum ageremus, uidimus non semel; primo ex intestinis mulieris, deinde puellæ infantis bis elapsas, & tertio ex mulieris utero siue carnali eius, uti constantissima fide adfirmabat, redditas: omnes in se glomeratas. Cochlearium uel ligulam.) Cochlearium à cochlea dictum instrumentum notum concauum, quo ad liquidiores cibos in mensa, & ad usus coquinarios, aliosq; plurimos utimur. Cui nō multum dissimilis est ligula instrumentum aliud, sic dictum quod in linguæ speciem sit fabricatū. Intelligitur etiam utriusq; appellatione mensurę genus, quod (ut Africanus tradit)

mystri

mystri dimidium est, & octaua pars cyathi, pondere pen-
 des Vini & similium drachmas duas & scrupulum unū,
 Olei drachmam unam & semis, quo pondere cochlearij
 nunc in liquidis medicinalibus potionibus utimur, Mel-
 lis uero drachmas duas & semis. Estq; mensurarum mi-
 nima cochlearium, quod proportionem & rationem ha-
 bet ad cyathum & sextarium eandem quam drachma ad
 unciam & libram. Pisata.) id est tusa. Pisere enim tun-
 dere est. Vnde pisores & pistores ueteres uocabant. Var-
 ro, Nec pisorem ullum nossent, nisi eum qui in pistrino
 piseret farinam. Axungia sine sale.) id est, adipe suillo
 non salito sed syncero. Quasi malagma.) hoc est, ad-
 modum & instar malagmatis. Est autem malagma pro-
 prie, ut Celsus medicinæ lib. 5. cap. 17. docet, quod cōstat
 maxime ex odoribus, eorumq; etiam surculis, & contu-
 sum abunde mollescit. Nam super integram cutem injici-
 tur. Differtq; ab emplastro, ut ibidem docet Celsus, qua-
 re perperam emplastri nomine uulgo appellatur. Periti
 cataplasma etiam uocant. Dicitum est autem malagma & τὸ
 μαλάωον, quod subigere est & mollire. Discutit.)
 Discutere est dissoluere & discere. Vnde medicamentum
 discussorium, quod Græci diaphoreticum uocant, quod
 humorū crassitudinem discutit atq; dissoluit. Ad quar-
 tanas.) scilicet febres, quæ ex atra bili consistentes, & in-
 tegro biduo intermittentes, quarto die reuertuntur.
 Aqua mulsa.) Aqua mulsa (quæ Græce melicraton, &
 hydromel, uulgo medo, usitatis nunc etiam apud medi-
 cos nominibus appellatur) est quæ ex melle & aqua com-
 ponitur potio. Cuius uarios conficiendi modos docet
 Dioscorides lib. 5. cap. 9. Columella lib. 12. ca. 12. Palladius
 in mense Iulio, & Plinius lib. 14. cap. 17. Qui id etiā uinum
 appellauit, quum tamē uini nihil admixtum habeat: cur
 autem uini appellationem meruerit, ipse rationē reddit,
 quod uerustate saporem uini assequitur. Accessionis.)
 hoc est, ut usitato Græco uocabulo nunc dicimus, paro-

- 13 xismi & afflictionis morbi. Podagram.) id est pedum
 morbum & dolorem, qui ex influente ad pedes humore
 superfluo & eorundē imbecillitate accidit, nunc quidem
 cum inflāmatione, nūc uero cum refrigeratione, nuncq̄
 14 cum tumore, nunc sine eo. Tertianas.) scilicet febres,
 quæ ex flaua bile consistentes alternis diebus infestant.
 15 Secundas.) Secundæ multitudinis numero dicūtur
 pellicula & membrana illa exterior (nam & interior est
 alia tum tenuior tum mollior) quæ embryon & foetum
 in utero ambit & obuoluit, quam aliqui foetus inuolu-
 crum uocāt, Græci $\chi\omega\rho\iota\omicron\mu$, id est chorium, sed id tantum
 ante puerperium, dum adhuc in utero cōtinetur foetus.
 Nam postquam æditus est infans, non amplius $\chi\omega\rho\iota\omicron\mu$,
 sed $\upsilon\sigma\tau\epsilon\rho\varsigma$, id est hysteris uocant, tum membranam hanc
 tum omnia ea quæ æditum in lucem infantem statim se-
 quuntur hoc nomine intelligētes. Quæ si nascentem fœ-
 tum non sequantur, sed intra uterum remaneant, mulie-
 rem male torquent, & periculo esse solent, quare ut pro-
 deant summopere & solícite studendum est: ad quod iu-
 uat plantaginis præsertim minoris semen potum, ut hic
 testatur Apuleius, cui & Macer astipulatur de minore in-
 quiens, Eius potatum depellit sperma secundas. Dicitur
 sunt autem secundæ, quod nascentem infantem sequan-
 18 branulam. Si cui ulcus &c.) Intelligit fistulam oculo-
 rum, quam Græci ægylopa uocant. De qua libro 7. inter
 oculi uitia Celsus sic scribit, Etiamnum in angulo qui na-
 ribus propior est, ex aliquo uitio quasi parua fistula ape-
 ritur, per quam pituita assidue destillat, ægylopa Græci
 uocant, idq̄ assidue male habet oculum: nonnunquam
 etiam exeso osse usq; ad nares penetrat, idq̄ interdum na-
 turam carcinomatis habet: ubi intentæ uenæ & recurua-
 tæ sunt, color pallet, cutis dura est & leui tactu irritatur,
 inflāmationemq̄ in eas partes quæ coniūctæ sunt, euo-
 cat. Hactenus Celsus. Lanam mollem.) Per lanam
 mollem

mollem intelligit lanam succidam ex collo & femoribus pecoris detoniam, quæ mollior & succosior magis laudata est. Nam aspergines & liquores facilius cōbibit, & fordidum suarum pinguedine, quæ cēsypus est, egregie molli-
 fit, & ulceribus accommodatissima est, autore Dioscoride. Torminosos.) Torminosi dicuntur qui tormini-
 bus infestantur. Tormina uero sunt quæ Græci strophos dicunt, suntq; graues, nō tamen omnes, nec ubiq; in homine dolores, sed qui circa umbilicum & uentrem, epigastriumq; in aliquot malis hominem torquent & cruciant, & circumagi flectiq; cogunt: nec certum aliquod morbi genus constituunt, sed alterius comites & accidentia sunt, quæ Græci symptomata uocāt, hoc est, quæ morbis & affectionibus alijs superaccedūt. Propolenta.) In diuersis exemplaribus hic duplex habetur scriptura. Vna quam posuimus. Altera purulento, quæ nullam hoc loco habet significationem, sed si duabus mutatis literis & diuisa dictione sic, pura lente legatur, tolerari potest. Eritq; semper Apulei sensus, ut loco cuiusq; horum, quæ alui fluoribus sistendis accommodata sunt, & fortē tunc ad idem in communi usu fuerunt, assumatur plantaginis semen, modo quem præscribit, tanquam uirtutis tum ad uentrem in ijs malis sistēdum, tum ad dolores leniendos efficacioris quàm sit uel lens pura & sola, uel polēta ipsa. De lente dictum est iam supra curatione quarta. Polenta uero hordeacea farina est, quæ uarijs ad medicinae usum condebatur modis, quos refert Plinius lib. 15. cap. 7. Parotidas.) Parotides sunt apostemata & abscessus qui secundum aures nascuntur, nomine illis indito, quia ἄνω τῶν ὠτίων, id est prope aures fiunt, de quibus Celsus libro 6. cap. 15. Commanducetur.) Commanducare idem est quod manducare, mandere & dentibus contere, quod & masticare dicunt. Fistulas.) Fistula est ulcus altum, angustum, callosum, cuius plura sunt genera, de quibus copiose Cornelius Celsus lib. 5. Passio.) id

19

20

21

22

24

est, uino dulci. Vinū passum quale sit & quomodo olim conficeretur, quoniā nunc non est in usu, satis sit locum ubi ipsius conficiendi doctrina continetur monstrasse. Docet itaq; id Columella rei rusticę lib. 12. cap. 39. Plinius naturalis historię lib. 14. cap. 9. & Palladius in mēse Octobri. Poterimus pro eo alijs uinis dulcibus uti.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ PENTAPHYLLI,

CAPVT II.

GRÆCI Pentaphyllon, alij pentapetes, alij pentagonon, alij pentadactylon, alij pentatomon, alij pseudoselinon, alij callipetalon, alij xylolothon, alij asphaltion, alij pentacanon, alij thymiatitin, Prophetæ ibyos onycha, alij pteron ibyos, alij hermu dactylon, alij hermu botanen, Aegyptij orphitebeocen, alij themonestron, alij aethotron, Galli pompedulon, Daci propedula, alij drocila, Itali quinq;folium, alij manum Martis. Nascitur locis praetensibus & cultis ac in undis, gustu aspero, tactu molli, ramis lōgitudine bipalmis, tenuibus, in quibus semina, & folia quæ mentham referūt, singulis sapius quina, ferratim scissa, flore pallido, radice longa & rubra. Leges eam mense Augusto.

1 Ad uitia artuum si percussi fuerint.

Herba quinq;folium tusa cum axungia uetere sine sale & imposita sanabit.

2 Ad uentris dolorem.

Quinq;folij succum dabis bibere cochlearia duo, sine mora dolorem tollit.

3 Ad uitia oris, linguæ & gutturis.

Herba

Herba quinqꝫfolium cum radice sua decocta in aqua & ore detēta mirifice sanat; etiam ubi sumes, toles & arteria purgat.

4 Ad capitis dolorem.

Herba quinqꝫfolium circumscripta ter, & digito medio & pollice sublata, contrita & capiti illita, efficaciter sanat; peracto remedio, loco puro reponi conuenit.

5 Ad sanguinē de naribus fluentem.

Herba quinqꝫfoliū potata uel illita restringit mire.

6 Ad anginam remedium.

Herbæ quinqꝫfolij succus cyathis tribus potui datur.

7 Ad morsum serpentis.

Herba quinqꝫfolium contrita potui si datur cum uino, mire remediatur.

8 Ad ambursum.

Herbam quinqꝫfolium portatam prodesse, autores plures affirmant.

9 Ad cancrum exiccandum.

Herbam quinqꝫfoliū cum uino & cum adipe suilla uetere sine sale pisatam de ligno in lignum uino sanē ueteri asperges & sic impones, rem unicam experieris.

10 Ad herpetas & choeradas & omnes duritias.

Herba quinqꝫfolium aceto decocta & trita & corpori imposita, herpetas & choeradas & omnes duritias mirifice sanat.

11 Ad pedum dolorem,

Herba quinq;folium trita & cum oleo mixta pedes perunges, tertio die tollit pedum dolorem.

COMMENTARI.

QVAE HERBA sit Pentaphyllon, hoc est, quinq;folium, multis iam annis ignorarunt uel medici ipsi & herbolarij, nedum prophanum uulgus. Qui omnes ferè pro quinq;folio in hæc usq; tempora perperam & falso usi sunt communiter herba quadã uulgari quæ in semitis & circa sepes passim nascitur & pes coruinus est, & adhuc sub quinq;folij nomine demonstratur. Neq; etiam eadem est, ut aliqui uolunt, cū fragaria herba: licet Plinius nat. hist. lib. 25. cap. 9. perperam illas confundat. Fragaria enim, de qua Apuleius etiam separatim infra agit capite 37. non quinis, sed trinis tantum cõstat folijs, quare & triphyllon potius, hoc est, trifolium non male quis appellauerit. Diximus iam quæ herba non sit, dicamus nunc quæ sit. Est igitur, nostro iudicio, non alia quàm quæ modo, fortassis quia intestinorum torminibus medetur radix, tormentilla uocatur à medicis, magni etiam contra pestilitatem effectus si pulueris radice drachma semis aut integra ex uino albo aut aqua destillationis acetosæ bibatur. Nec obstat quod aliqui tormentillam non quinq;folium, sed illi quàm simillimam esse dicant, nisi quod septem ferè non quinq; habeat folia, quare potius ea sit herba quæ heptaphyllon, id est, septifolium uocetur. Sed ignorât hi unã & eandem esse herbam que tum pentaphyllon, id est quinq;folium, tum heptaphyllon, id est septifoliũ nominatur, & unius herbæ duas esse factas, non reipsa, sed solo nomine & foliorũ numero distinctas species. Nec contra nos est quod Apuleius etiam diuersis capitibus de iisdem tanquam diuersis herbis siue unius herbæ diuersis speciebus agit. Mos enim illi est frequens de aliarum aliquot etiam herbarum speciebus agere capitibus diuersis, sicuti & in processu

ressu sepius patebit. Qualis aut herba sit, satis docet Apuleius post nomenclaturas illam describens. Nominum uero quæ à communi foliorum numero illi sunt indita à Græcis cum primis est pentaphyllon, quod quidem adeptum est apud illos, quemadmodum quinquefolium apud Latinos, uidelicet à quinario foliorum numero. *φύλλον* enim Græcis folium, & *πέντε* quinque significat, à quo numero & eius nomine, relicto eo quod folium est, sed in locum eius alijs succedentibus nominibus, plures aliæ quoque factæ sunt huic herbe appellationes, ceu pentapetes, pentagonon, pentadactylon, pentatomon & pentacœnon. Quorum pentapetes nominis sui rationem habet, quod in quinque folia se partat & extendat, à uerbo *πετάσσειν* quod pandere est & extendere. Pentagoni uero nominis ratio est, quia quinque folia tanquam in quinque angulos habet diuisa, quos Græci *γωνίας* uocant. At pentadactylon appellatum est, eo quod sicut in hominis manu quinque diuisi sunt digiti, ita in hac herba quoque quinarium separatorum foliorum uisitur numerus. *δάκτυλον* enim Græcis est digitus Latinis. Pentatomon deinde dictum est etiam à foliorum forma, tanquam in quinque partes & folia diuisum. *τόμον* enim Græce incisio, sectio, & diuisio dicitur. Præterea pentacœnon est appellatum, eo quod sepius & communiter quinque habeat folia, raroque plura, ut tradit Dioscorides lib. 4. iniquies. Folia in singulis pediculis habet quina, raroque plura. *κωνὸς* enim idem est quod communis, & *κωνὸς* communiter. Nisi pentacœnon potius legendum sit à uerbo *χαίνειν* quod hiare est, eo quod in quinque folia diuisa hiet & apertum sit. Pseudoselinon.) id est, falsum apium, sic dictum quod apium mentiatur, idque propter sectionum in folijs similitudinem quandam. *σελίνον* enim à Græcis apium dicitur, & *ψεύδω* fallere est atque mentiri. *ψεύδος* mendacium. Callipetalon.) Callipetalon appellata est hæc herba à specie & pulchritudine foliorum. *κάλλιον* enim Græce pulchritudo est. *πέταλον* folium. Xylolo

thon.) Vide num potius legendum sit xylolopon, qua
 si lignosum folium. ξύλον enim Græcis lignum est. λό-
 πος uero folium & cartilaginem significat: sicq; dici po-
 tuit forsitan propter duritiam quandam cartilagineam,
 quæ ad tactum sentitur in ipso, licet hic ipse tactu molli
 esse dicat, non enim adeo molle est ut nulla duritia in eo
 sentiat, sed ita molle intelligit ut nulla asperitas pungens
 & duriter afficiens sentiatur in ipso. Asphaltion.) Sic
 appellatum est, eo quod radix illi sit rubescens instar bitu-
 minis, quod ἄσφαλτος Græce dicitur. Thymiatitis.)
 Thymiatitis à thymiamate dicta est, eo quod uaporado
 suffumigandoq; lustrationibus purgadisq; domibus ad-
 hiberetur, ut tradit Plin. & Dioscorides. Thymiana ue-
 ro, id est, θυμίαμα suffitus est & suffumigium, euaporatio
 & incensum ex uarijs odoratis & fragrantibus aromati-
 bus simul mixtis compositum, cuiusmodi sunt stactæ,
 onyx, galbanum & thus; quali etiam hodie ferè utimur,
 quando celebrioribus festis suauiter spirantibus rebus in-
 iectis thuribulis, ignitos carbones adseruantibus, in pha-
 no circueundo sacras aras fumigamus. Hoc elegantiores
 Græci δύμα uocant. Libanius, λιβανωτοῦ καὶ σμύρνης καὶ
 τῶν ἄλλων θυμάτων, id est, thuris & myrrhæ & aliorum
 suffituum. Ibios onycha.) id est, ibidis unguem. ἰβύς
 enim unguis est. Sicq; dicta est herba hæc propter folio-
 rum diuisionem instar diuaricationis unguium & digi-
 torū pedum ibidis auis: à cuius auis alis etiã alteram in-
 uenit appellationē, ut ibios pteron, id est, ibidis ala sit di-
 cta, eo quod folia in latitudinem expãsa habeat, sicut auis
 ea in uolatu alas, quas Græci πτερά dicunt. Est autem ibis
 auis Aegypto peculiaris & sacra, magnitudine & forma,
 ut refert Strabo geographiæ libro 17. ciconiæ perfimilis.
 Colore autem duplex. Nam altera ciconiæ similis est, &
 ut Herodotus in 2. tradit, pedes humanis similes habens.
 Altera nigra tota uehementer est. Hermu dactylon.)
 id est, Mercurij digitū. Hermes enim Mercurius est deo-
 rum

rum nuncius. Dactylus uero digitus. Factumq; nomen hoc est illi, quod radice sit crassitudine digitali, & colore rubro, qualis est cortici radices herbæ colchici, quæ ephemeræ species est, & nunc à medicis hermu dactylus dicitur. Quæ causa etiã fuisse potuit ut hermubotane, id est, Mercurij herba diceretur: botane em̄ herba est. Siue forsitan quod foliorũ forma non nihil similis sit herbæ Mercuriali, quæ proprie hoc nomine etiam insignitur. (Manus Martis dicta uidetur à ui & potestate qua uulneribus medetur, eo quod iisdem sanandis uterentur ea in bello cui Mars præesse dicitur, & pro bello ipso etiam accipitur. Hactenus de nomēclaturis. In undis.) hoc est, locis aquosis & secus aquarum canales, ut tradit Dioscorides. Quare scripturam hanc in exemplaribus nostris inuentam etiam libētius adseruauimus, omissa ea quam recens impressus codex, licet non male, habet, uidelicet mūdis, id est puris. Et quod erat scriptũ, Lacte molli, nos diximus, Tactu molli, quoniam nihil lacti cum herba hoc loco commune, & cuius ratione comparari possint, licet lac etiam molle sit. Mollem autem tactu esse dicit, quoniã, ut cæteri de tormentilla scribunt, folia habet pilosa propter quæ mollis dicitur. Bipalmis.) id est, duorum palmorum. Palmus autem est quatuor digitorum humanæ manus, ut sunt coniuncti simul sine pollice, mensura: quæ sexies repetita cubitum Romanum constituit, qui ex uiginti & quatuor huiuscemodi digitis conficiebatur. Mentham.) Menthæ etiam comparat Dioscorides folia. Theophrastus tamen lib. 9. de plantarum historia uitis folio comparat. Sed hic fortassis coloris & formæ, illi uero quantitatis tantum, quoniã pusillũ est, comparationem fecerũt. Singulis.) scilicet ramis & pediculis. Sæpius quina.) Per hoc intelligimus herbam hanc aliquando plura quàm quinq;, utpote, septem folia habere, licet id raro contingat, ut tradit Dioscorides. Ex quo etiam colligimus unam & eandem esse

- herbam quinq;foliū, hoc est de quo separatim infra agit Apuleius heptaphyllon, id est, septifolium, & esse quam nunc tormentillam uocant. Flore pallido.) id est, auroso & auri modo flauescentem atq; pallescentem. **C. 1.** Vicia artuum.) id est, membrorum ex percussione dolores & affectiones. Artus sunt mēbra & partes corporis proprie inter iuncturas connexæ. **3** Tolles.) Tolles sunt, quæ alio nomine tonsillæ dicuntur, & Celsus glandulas, Græci antiades & paristhmia, Auicenna uero & medici recentiores amygdalas uocāt, Serenus etiam tolles. Porro quocūq; nomine appellaueris, Tolles sunt carnes prominentes à lateribus hypoglottidis, nec non & malū parites eas infestans, præsertim quum inflammatione tumēt. De quibus plura Galenus in expositione libri tertij aphorismorum Hippocratis. Arteria.) Vtitur dictione artbro 4. Lucretius, cuius uersiculi sunt ij,

Præterea radit uox fauces sæpe facitq;

Asperiora foras gradiens arteria clamor.

- Sunt autem arteria colli pars anterior, qua spiritum trahunt redduntq; animantia, & ab Apuleio in huius medicaminis tituli præscriptione alio nomine guttur appellatur, Celsus asperam arteriam, Græci tracheam arteriam, larynga & bronchon uocant. Aliqui uocalem arteriam, spiritalemue fistulam; nonnulli pulmonis cannam & animæ canalem; multi tandem guttur & gurgulionem appellant. **4** Circumscripta.) Circumscribere est rei aliqui lineam quandam circumducere; quemadmodum faciunt solent cacodæmonum cōiuratores, qui locum quod malignum spiritum coniuraturi, linea & circulo circumducunt & muniunt, scēq; tutos illo reddunt ab omni imminente nocumento; quæ tamen superstitio est quàm maxima & sacrosanctæ Christianæ fidei aduersa. **Reponi.**) Reponere idem est quod recondere. Vergil.

Non illis epulæ nocuere repostæ.

Ad anginam.) Angina ab angēdo dicta, morbus est 6
 colli & inflammatio musculorū interiorum aut exteriorum
 gutturis aut faucium, quam spirandi difficultas com-
 mitatur. Cuius plures sunt differentiæ Græcis nomi- 7
 bus distinctæ, de quibus latius in sequentibus. Remedi-
 diatur.) id est, medetur. Vtitur dictione etiam D. Hie-
 ronymus in uita Hilarionis & aduersus Iouinianum.

Portatam.) id est, gestatam in loco ambusto cui im- 8
 posita fuerit. Sunt tamen qui potatam potius legunt, id
 est haustam & bibitam. Autores.) Autor dicitur qui
 opus aliquod facit & scribit: estq; primogenium nomen,
 non ab alio sed à se natum. Et autor siue auctor scribitur:
 author nūquam. Cancrum.) Cancer corporis ma- 9
 lum est, nunc cum exulceratione, nunc sine ea. Omne ex
 crassa nigra bile quum deserbuit nascens, & nigro colo-
 re liuescens. Fitq; in qualibet corporis parte, oculis, sede,
 sceminarum locis, mammis, & præcipue in membris fun-
 gosis. Sic dictum ab animali aquatico cognomine: idq;
 aut quia difficile à membro in quo ortum est, auella-
 tur, quemadmodū animal etiam tenacius retinet ea quæ
 apprehenderit: aut quia circa hunc implētur, distendun-
 tur & eleuātur uenæ cancrorū pedibus similes. Omnisq;
 cancer non solum id corrūpit quod occupauit, sed etiam
 serpit: estq; tam malignæ naturæ, ut mitiora remedia asper- 10
 netur, asperioribus uero irriteretur. Herpetas.) Herpe-
 tes dicuntur ulcera quæ à flaua bile in aliquam partem ab-
 scedente fiunt, & serpunt: sic dicta ἐν τῷ ἵππῳ, quod est
 serpere. Nam quoties cum exulceratione est (non enim
 semper ulcus est, ut tradit Galenus Therapeutica lib. 2.)
 non utiq; seruata ueteri sede, uicinas partes depascit: sed
 sicuti nomen ipsum indicat, ritu serpentis bestię relicto
 priore loco transit ad alterum. Suntq; duo ipsius genera,
 ut tradit Paulus Aegineta. Nam est herpes miliaris à simi-
 litudine sic dictus, quod milij seminibus similes exiguas
 pustulas in superficie cutis excitet. Alter est corrosdens,

qui totam usq; ad subiectam carnem exulcerat cutem: & hic cōcretionē suā crassior & maiore acrimonia est: prior uero tenuis, minoreq; acrimonia & calore. Nam si Orisbasio credimus, huius flauæ bili non nihil pituitę commiscetur. Chœradas.) Chœrades, id est χοίραδες sunt durati adenes circa collū, alas & inguina præcipue concretioni & surgentes, à suis qui χοίροι Græcis dicuntur, sic appellati, quod illis frequentes circa collum inueniuntur. Galenus sic definit: Chœras est caro sicca & quæ difficulter disijcitur. Plinius & Celsus strumas uocant. Multi à scrophis quæ sues sunt, scrophas & scrophulas. Absyrus in Veterinaria medicina eas in iumentis glândulas uocari dicit.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBAE HIERASBOTANES,

CAPVT III.

GRAECI Hieran botanen, ijdem peristereona hyption, ijdem dios elacaten, ijdem panachromon, ijdem colletin, ijdem aristereon, ijdem cyparisson, ijdem demetrian, Asclepios alcean, Aegyptij pemphthemphtham, Prophete erysifceptron, alij heras dacryon, Latini uerbenacā, ijdem liciniā, ijdem lustraginem, ijdem columbinam supinam, ijdem militarem, ijdem uertipedium, ijdem cristam gallinaceam. Græci rursum trigonion, ijdem chamælygon, ijdem sideritin, ijde curitin, ijdem phersophonion. Nascitur ubiq; in planis & aquosis locis, folijs subalbidis & uelut incisis, radice simplici atque thyrso, uirtute redarguenti, quam stypticen uocant, & quæ uulnera conglutinet, atq; putredines abstergat. Est autem columbis esca iucunda.

Ad

1 Ad strumas.

Herbæ uerbenacæ radix in collo ligata, summe proficit.

2 Ad ulcera & parotidas.

Verbenaca tusa & imposita mirifice sanat.

2 Ad eos qui induratas uenas habēt,
& cibos non recipiunt.

Herbæ uerbenacæ succum mixtū cum uīno, melle & aqua, & postea coctū, des bibere, & statim sanat.

4 Ad hepatis dolorem.

Herba uerbenaca solstitio lecta, & in puluerē redacta, & potui sumpta, mire proficere creditur: robusto autē cochlearia quinq; ex uīno quā optimo cyathis tribus, & cæteris pro cuiusq; uiribus sic dabis.

5 Ad calculosos.

Herbæ uerbenacæ radix contusa ex mulso optimo tepido data, incredibiliter calculosis succurrit: nec solū ipsis calculosis, sed & quicquid est quod urina nam impedit, celeriter educit.

6 Ad capitis dolorem.

Herbæ uerbenacæ corona facta & capiti imposita, dolorem capitis tollit.

7 Ad serpentium morsus.

Herbam uerbenacam cum folijs suis & radicibus quisquis offultam cinctamq; secum portauerit, ab omnibus serpentibus tutus erit.

8 Ad morsum araneorum, quos

Græci phalangia uocant.

Herbæ uerbenacæ ramulos ex uīno decoquito et conterito, deinde quod acetauerit plagæ imponito, et

42 L. APVLEI PLATONICI
adaperiet; postea crudam contritam cum melle in ul-
cus audacter insertam mature ad sanitatem perduce-
re certus autor adfirmat.

9 Ad morsum rabidi canis & hy-
drophobon.

Herbam uerbenacam in uulnus apponito, tritici
quoq; grana integra indito uulneri donec humore re
mollita expleant, iam tumida, projicito illa gallina, si
nō appetit, simili modo alia grana projicito, si sic esse
cœperit, periculi sublatis signum erit.

10 Ad uulnera recentia.

Herba uerbenaca contrita cum butyro uulneri
imponatur.

11 Ad morsum serpentis.

Herbæ uerbenacæ ramuli ex uino decocti & con-
triti, si cæca erit plaga cum tumore, impositi adaperi-
unt primū, exulcerant deinde, postea crudi cum mel-
le contriti & ulceri inserti donec ad sanitatem, quod
celeriter fit, perducant, imponuntur.

12 Ad ictericos.

Herbæ uerbenacæ drachma una & nardi oboli
tres, lacæ crudæ foliorum expressus succus & paulu-
lum myrrhæ cōtrita ex aqua cyathis tribus potui da-
ta, expellere morbum creditur.

COMMENTARIJ.

VERBENACAE, quæ & ultima detracta syllaba
nunc communiter uerbena dicitur, historiam
satis succincte tradit Apuleius, quare copiosius
de illa dicendum, præsertim quia nulla, ut Pli-
nius lib. 27, cap. 9, testatur, Romanæ nobilitatis plus habet
quàm hiera botane, aliqui peristereon, nostri uerbenacæ
uocant.

uocant. Hæc est quæ legatos ferre ad hostes indicauimus. Hac Iouis mensa ueritur, domus purgantur, lustrantur. Sunt autem duo ipsius genera, quæ Plinius à sexu, Græci & hos sequutus Apuleius à plantæ habitu discreuerunt. Plinius loco iam dicto, Genera eius, inquit, duo sunt, Foliosa quam sceminam putant: mas rarioribus folijs. Ramuli utriusque plures, tenues, cubitales, angulosi. Folia minora quam quercus angustiora que, diuisuris maioribus, colos glaucus, radix longa, tenuis. Nascitur ubique in planis, aquosis. Quidam non distinguunt, sed unum omnino genus faciunt, quoniam utraq; eosdem effectus habeat. Hæc ille. Dioscorides & Apuleius à plantæ habitu illa in rectam & supinam diuidentes, de ipsedem diuersis capitibus agunt, qui mos & circa alias herbas non infrequens est Apuleio, Præsenti igitur capite sub hieras botanes & uerbenacæ nomine de supina cognominata agit, de ea uero quæ recta cognominat, agit infra cap. 65. sub nomine peristereï. Cæterum quod nominis rationem concernit, uerbenaca dicta est quod sola & per se uerbenas faceret. Siquidem tradente Plinio lib. 22. cap. 2. ab hac una autores imperij Romani conditoresque immensum quiddam sumpserunt, quoniam non aliunde sagmina in re medijs publicis & in sacris legationibus uerbenæ quam ex hac fuere: qua coronati semper legati ad hostes clarigatum, id est, res raptas clare repetitum mitterentur. Præterea quæ illi adiecta sunt specierum discrimina, supina & recta, hanc rationem habent. Siquidem supina dicitur quod humilioribus & deiectis in terram ramulis quasi iacet: & hæc flores habet purpureos tenuesque. Recta uero quod recto caule riget, & hæc flores habet luteos.

Hieras botanes.) id est, sacræ herbæ, sic uocatur quod felicem habeat usum in lustrationibus suspensa, alligata ue, autore Dioscoride. Peristereona hyption.) hoc est, columbinam supinam. $\psi\pi\iota$ enim Græce idem est quod supinus Latine, $\psi\pi\iota\varsigma$ uero columba uocatur: à

qua tum apud Latinos tum apud Græcos nomen adepta est, eo quod, uti Apuleius ait, colūbis esca fit admodū iucunda & familiaris: seu, ut Dioscorides dicit, quod colūbæ libenter inter eam uerferentur. Plinius id nec ad cibum nec ad cōuersationem refert, sed simpliciter columbis familiarem esse dicit, ideoq̄ nomen id indeptā. Verba eius sunt hæc, Peristereos uocatur caule alto foliato cacumine in alios caules se spargens, columbis admodum familiaris, unde & nomen. Dios elacaten.) hoc est, Iouis cololum. Nam *Διός* idem est quod Iouis, & *ἰλακάτη* colus dicitur. Vocata est autem hoc nomine uerbenaca, ut nobis uideatur, quod ea Iouis mēsa ad sacrificium & epulas uerebatur & purgabatur. Panchromon.) Sic appellata est quasi tota speciosa & nitida, *πᾶν* enim Græcis omne & totum significat, *χρῶμα* uero eisdem color est & nitor. Colletin.) Colletis dicitur quasi cōglutinatrix, ab effectu, quia uulnerū sit cōglutinatiua, à uerbo *κολλᾶω* quod est conglutino. Aristereon.) Aristereon appellata est quasi glutinata uulnera firmans ac solidans, à uerbo *στένω* quod est firmo ac solido, & à dictione *ἄρι* quæ quamuis per se nihil significet, in compositione tamen alijs dictionibus addita, illis augmentum addit & ualde significat. Cyparisso.) Cyparissos dicta est, quod folia illi sint per ambitum secta, quemadmodum in cyparisso. Demetrian.) hoc est, Cerealem. *δημητριάς*, id est demeter, enim Ceres est, à qua & nomen inuenit, quod ut Ceres inuento frumento & traditis legibus homines feros cicurauit & mitiores ciuilioresq̄ reddidit: ita, ceu magorum uanitas perhibet & Plinius refert, hac perunctos amicitias conciliare, nulliq̄ non morbo mederi, & si aqua eius spargatur in triclinium lætiores conuiuas fieri, creditum sit. Siue quod in agro iuxta fruges quas Ceres inuenit, & pro illarum dea habita est, lubens etiam ac frequēs nascatur. Asclepios.) id est, Aesculapius, qui uetustissimus medicinæ autor, quoniam adhuc rudem &

uulga-

uulgarem hanc sciētiam paulò subtilius excoluit, in deo-
rum numerū receptus est, ut scribit Celsus. Traditur au-
tem, ceu Diodorus Siculus antiquæ historiæ lib. 5. refert,
Apollinis Coronidis quæ fuisse filius. Qui natura, ingenio
præclarus, medicinæ opera impensa, plurima ualitudini
hominum utilia adinuenit. Adeo autem peritia artis ex-
celluit, ut quàm plurimos desperantes sanitatem libera-
ret à morbo: propterea quæ creditus sit nonnullis defunctis
uitam restituisse. Et de eodem iterū idem Diodorus lib. 6.
ait, Aesculapius ex Apolline atque Ariadna ortus, pluribus
à patre in medicina perceptis, chirurgiam & medelarum
compositionē, radicum insuper uirtutes adinuenit, adeo
autem medicinæ artem extulit, ut uelut eius inuentor &
autor ueneraretur. Hæc ille. Alcan.) id est, medicam
& contra morborum iniurias ualidam & efficacem auxi-
liatricem, ἀλκή enim uis est & efficacia, auxilium & reme-
dium: unde & hæc herba præ alijs nomen hoc inuenit.

Eryfisceptron.) Eryfisceptron appellata est uerbena
cæ à calathis & uirgis. Nam Græci ἔρυσσον calathum uo-
cant & sportam, σκήπτρον uero sceptrum & uirgam. Sic quæ
dicta est, eo quod caulis & uirgæ ipsius uirides lētore suo
in calathos, sportas, tegetes, & id genus alia texti & in ne-
xus circumagi possint, quemadmodū & cyperus & aspa-
latus (quibus eryfisceptri nomen etiam commune & pe-
culiare est) & tiliæ & utilia alia texendis calathis & corbi-
bus fiscellis quæ sunt idonea. Quæ ratio etiam fecit ut licinia
dicta sit Latinis, à uerbo licio, quod est implico, uel à no-
mine licium, quod est filum quo textrices stamen in tela
implicat. Nisi Lucinia legere quis maluerit, eo quod ocu-
lorum luci & uisui profit, à Lucina quæ Iuno est. Heras
dacyron.) id est, Iunonis lachrymam. Ἥρα, id est hera, e-
nim Iuno dicitur. δάκρυον uero lachryma est: sic quæ fortal-
sis dici potuit quod oculos & uisum iuuat, illorū quæ illa-
chrymationibus destillationibus quæ profit. Iuno enim à iu-
uando dicta est, & quia oculis luci quæ præest, Lucina uo-

cata est. Lustringinem.) Lustringo dicta est, quod lu-
 strationibus adhiberet. Nam, quod Plinius testatur, hac
 domus purgabantur lustringanturq̄. Lustringere autem ex-
 piare & purgare & purificare est, sic dictum à luendo, id
 est soluendo & liberando. Et inde lustringatio, id est expiatio,
 purgatio, solutio & liberatio purificatioq̄. Militarē.)
 Militaris uocata est quod feciales ad hostes clarigatum &
 bellum indicendum missi uterentur ea. Siue quod herba
 Achilleæ, quæ militaris etiam appellatur, foliorum for-
 ma sit aliquo modo similis. Vertipedium.) Vertipe-
 dium dicta est, quod uirgis eius domus & pauimenta uer-
 terentur purgarenturq̄. Vertere enim trahere est & mun-
 dare, quod sordes trahendo mundetur. Pedum uero pa-
 storalis baculus & uirga est. Cristam gallinaceam.)
 Crista gallinacea est nuncupata, quod folia illi sint ferra-
 ta & incisuris diuisa, ceu cristatus galli apex. Trygoni-
 on.) id est, turturinam, quasi columbinam, à turture,
 quæ Græce τρυγών dicitur, è genere colubino. Sic dicta her-
 ba eadē ratione qua peristereos & colubina, utpote quod
 turtures sicut & columbæ libenter inter eam uersentur,
 aut ipsa uescantur. Chamælygon.) Chamælygos, id
 est, humile uimen. χαμῶδὲν humile & humi depressum,
 λυγρὸν uero uimen significat. Sic autem dicta est à caulis
 & uirgarū ramulorumq̄ in terram deiectione, & eorun-
 dem ad ligandum aptitudine, de qua in erysceptri no-
 mine iam dictum est. Sideritin.) id est ferrariam. Di-
 cta est autē sideritis à foliorum forma & similitudine qua-
 dam cum herba sideritide, cui peculiare et proprium hoc
 nomen est. Siue à ferro, quod Græcis σιδῆρον est, quod
 glutinandis uulneribus ferro factis in bello usum præbe-
 ret. Teutonice à ferro etiam Isenkrut, quasi ferraria nuncu-
 patur. Curitin.) Curitis appellata est quasi hastaris
 ab hasta, quæ Sabinorum lingua curis uocatur. Nomen
 autem inuenit ab eo quod quemadmodum olim hasta,
 quam sceptrum Græci dixerunt, regij fastigij in signe dia-
 dematis

dematis loco fuit: sic etiam herba hæc, quæ multum laudis ac plurimum Romanæ nobilitatis habuit, & qua semper legati ad hostes missi coronabantur & ornabantur.

(Phersephonion.) Dicitur est phersephonion ab inferno numine Proserpina, quæ Græce Phersephone dicitur. Nominis autem causa est, quod contra ipsius ueneficiorum maleficia uim habeat & amuletum sit. Credebatur enim antiquitus Phersephone pueris et alijs ueneficij suis nocere. Hactenus de nomēclaturis. (Thyrso simplici.)

id est, caule singulari & unico. Virtute redarguēti quæ stypticen.) Apuleius Latinam dictionem tanquam minus notam, per Græcam ceu notiozem interpretatur, ut quæ tunc temporis sicuti hodie quoque tanquã nota à Latinis medicis recepta fuerit & usurpata. Est autē *στυπικόν*, id est stypticon, Græcis, quod Latinis austerum, adstringens, & ut hic ait, redarguens, à uerbo *σύφω* quod est ob-

C. 1.

3

turo & adstringo. (Strumas.) Struma, ut Celsus tradit, est tumor in quo subter concreta quædam ex pure & sanguine quasi glandulæ oriuntur. Nascuntur maxime in ceruice, sed & in alis & inguinib. & in lateribus. Ad eos qui induratas uenas habent &c.) hoc est, ad eos quos Plinius cibum non sentientes, Græci *ἀρρόφες* uocant, & malum ipsum *ἀρροσίαν*, quod fit ubi corpora & uenæ ac alimenti uasa & conceptacula calore aut frigore desiccantur & torrefiunt, adeo ut contrahantur & indurētur, aut humorum nimia copia obstruuntur & intenduntur, quorum causa parum aut nihil alimenti in corpus digeri & transire potest & illud alere: quare macie tandem cōficiatur & cōtabescat, necessum est. Quod malum Celsus medicinæ lib. 3. cap. 22. primam tabis speciem esse dicit, quæ corpus non alitur, & naturaliter semper aliquibus decedentibus, nullis uero in eorum locum subeuntibus, summa macies oritur, & nisi occurritur, tollit: atrophian hæc Græci uocant. Ea duabus fere de causis incidere consuevit: aut enim nimio timore aliquis minus, aut auiditate

nimia plus quàm debet, assumit: ita uel quod deest infir-
 mat, uel quod superat corrumpitur. Præterea Plinius li-
 bro 29. cap. 9. atrophos interpretatur etiam ab imbecillita-
 te uires recolligentes: sed quàm bene, id aliorum esto iu-
 dicium. Venas.) Vena proprie sanguinis & cum eo
 mixti spiritus naturalis uasculū est neruosum, ut scribit
 Galenus. Et ab arteria differt, quod in arteria minor san-
 guinis copia & is purior est, spiritus autē maior, & is te-
 nuior & qui pulsando mouetur. In uena uero quę immo-
 bilis est, plus sanguinis & minus spiritus est. Vnde Plin.
 naturalis historiæ lib. 11. uenas sanguinis riuos, arterias
 uero spiritus semitas uocat. Sed hæc differentia non sem-
 per obseruatur, imò uenæ sæpiuscule pro arterijs accipi-
 untur, sicq̃ reperire est apud Celsum tum alibi tum in to-
 tius operis præfatio, ubi ait, Tum requirunt etiam qua-
 re uenæ nostræ modo submittant se, modo attollant. Et
 lib. 3. cap. 19. Licetq̃ protinus scire id esse, ubi uenarum
 exigui imbecilliq̃ pulsus sunt. Plinius lib. 23. nullo uino
 æque quàm phalerno uenas excitari dicit. Et Vitruius
 architecturæ lib. 1. uenarum rhythmos uocat. Et alibi sæ-
 pius ita reperire est apud poëtas. Cibos non recipiūt.)
 4 Solstitio.) scilicet æstiuo, & ut magi tradunt, circa ca-
 nis ortum, ita tamen, ut supersticiosius præcipiunt, refe-
 rente Plinio lib. 25. ne Luna aut Sol conspiciatur, fauis an-
 te & melle terræ ad piamentum datis, & reliqua quæ ibi-
 dem leguntur non sine superstitione. Ceterum Solstitium
 à Sole dictū est quasi Solis statio, quum scilicet Sol ultra
 non progreditur. Suntq̃ duo solstitia. Vnum æstiuum,
 quum sol Cancrum ingreditur, & ad inferiores circulos
 cōmeare incipit, quod Iunio mense fit. Alterum hyema-
 le, quum mēse Decembri Sol Capricornum ingrediens
 5 ad nos incipit reuerti. Calculosos.) Calculosi dicun-
 tur quibus calculus & lapillus diro cruciatu in uesica ge-
 neratur. Mulso.) Mulsum dicitur uinum melle con-
 sectum,

fectum, Græci œnomeli uocāt, Confcicitur autem, ut tradit Dioscorides, duobus uini cadis uno mellis plerunq; mixto, Quidam ut celerius ad usum absoluant, mel cum uino decoquunt, sicq; in uasa alia diffundunt. Alij etiam impendio consulentes, feruentis per uindemiam musti sextarijs duobus mellis unum miscentes, postquam deferbuit in dolia diffundunt, mulsumq; hoc dulce perseuerat. Vtilissimum autem est quod ex uetere & austero uino confectum fuerit, quod etiam facillime cum melle incorporatur. Offultam.) id est, circumfultam & sustentatam, quodq; autor seipsum exponens ait, cinctam. Ab ob, quod aliquando circum significat & fulcire, quod est sustentare. Quæ autem cinguntur & cincta portantur, ea sustentantur etiam. Araneorum quos phalangia.) 7

Araneorum prima diuisione duo genera sunt. Vnum eorum qui innoxij sunt, quos Græci arachnas, Latini araneos dicunt: quorum etiam à Dioscoride duo genera recensentur, unum quod holcon & lycon uocat, alterum uero dicit esse quod candidas tenues & densas telas operetur. Alterum genus est eorum qui noxij sunt, quos & Græci & Latini phalangia uocant, quorum etiam plura sunt genera, suisq; nominibus ab antiquis appellata, de quibus plura Nicander, Aristoteles, Plinius. Acetaria.) id est, in acedinem qualis est in aceto uersum fuerit. Acetare ueteres pro cōmouere & agitare scripserunt. Quæ autem in acetum uertuntur, ea à natura sua commouentur & agitantur. Plagæ.) Plaga dicitur percussio, uerber & uulnus, siue apertum siue clausum, cæcum & tumens fuerit. Mature.) id est celeriter & cito. Hydrophobos dicit à rabido cane mortuus, eo quod ex uulnere illo soleat mortis aquæ timor nasci: miserimum morbi genus, in quo simul æger & siti & aquæ metu cruciatur, ut refert Celsus. ἰδωσ Græcis aqua dicitur, φόβος uero fuga & timor. Esse.) Esse hoc loco infinitiuum est ab edo quod est comedo. Butyro.) 10

- Butyrum lactis pingue est, natura oleosum, barbararum gentium laudatissimus cibus, & qui diuites à plebe discernat. Fit autem ex lactis parte pinguiore quæ noctu in fumo steterit, crebro iactatu in longis uasis ligneis angusto foramine spiritum accipientibus impulsat: sicque discedere à reliquo lacte quod pingue in eo est, butyrum produci-
 11 tur. Sic dictum à boue, quoniam plurimum è bubulo lacte fiat, licet & omni etiam fieri possit, teste Plinio & Dioscoride. Cæca plaga cum tumore.) Plagarum alia sunt aperta, & harum quædam recentes, ut uulnera recentia: quædam ueteres, ut ulcera putrida sanieque purulenta fluentia. Alia uero sunt clausa, quæ & cæca dicuntur, quarum etiam quædam sunt notæ, tantum collecti ex uerberere sanguinis & citra tumorem etiam, quæ liuiores dicuntur: quædam uero cum tumore, ut tumentia ulcera & tumores qui ex uerberere collecto in unum sanguine fiunt, quamuis & citra uerbera in corpore tumores nascantur.
 12 Nardi.) Nardus frutex est odoratus in India nascens, cuius spica & folia in honore sunt & celebrantur, profuntque felle suffusis et ictericis. Estque nardi huius spica longe alia tum ab ea quam uulgius spicam nardi uocat, uirosi & hircini odoris herba, tum ab huic simili quam Ligures Gallicam siue Celticam spicam, uulgius lauendulam uocat, boni & iucundi odoris flore, & cui colos sit inter purpuram & cæruleum. Oboli tres.) id est, drachma media. Obolus siquidem, quem aliqui perperam cum scrupulo confundunt, est scrupulus medius. Nam duo oboli scrupulum constituunt, sex uero drachmam. Lacca.) Lacca, si Serapioni credimus, est quam Dioscorides lib. 1. cap. 23. canchamum uocat. Dioscoridis enim autoritate dicit esse gumi siue lachrymam in Arabia nascentis arboris, & habere similitudinem aliquam myrrhæ, quæ Dioscorides tradit de canchamo. Et autoritate Rasis idem Serapio dicit lacca cadere ex cælo super ramos arboris gubera, id est mespili, in partibus Syriæ in insulis gumarum.
 Cruda.)

DE SYMPHONIA CA CAP. IIII. 51

Crudæ.) id est, non ablutæ, sed talis qualis ex arbore defudat. Myrrhæ.) Myrrha lachrymum est arboris Arabicæ, Aegyptiæ spinæ similitudine nascentis: de qua plura Dioscorides lib. 1. cap. 78. & Plinius lib. 12. capite 16. & decimosextimo.

NOMINA ATQVE VIRTV

TES HERBAE SYMPHONIA CAE

HYOSCYAMIV.

CAPVT IIII.

GRAECIS Hyoscyamos dicitur & dioscyamos, alij adamāten, alij pythionion, alij ^{aliās an}† adamenon, ^{time=} alij hypnoticon, alij emmanes, alij ^{non.} auginon, alij dithyrambion appellāt, Pythagoras, Propheta, Osthanes† xylechion, Zoroaster ty ^{aliās xy}phonion, Latini insanam uocāt, alij Apollinarem, ^{leon.} alij alterculum, alij symphoniacam, alij calcularem, alij dentariam appellant, Punici gingan, Aegyptij sa-phtho, Phryges remenia, Thusci fabuloniam, Galli belinunciā, Daci dielian, Prophetae Aegyptij ligeam, Thyso est fruticoso, multirami, folijs nigris, scissis, hirtis: balanos generans, ut est mali Punici ampullaceum appellatum, obstrufos quidem scutulibus & seminae plenos, paulò longiori papauere. Sed sunt differentiae eius tres. Nam altera flore purpureo ac semine nigro. Altera flore nigro & semine fuluo: sed utraq; sumētes in furiam mittit, appellataq; inde est maniopeos. Tertia semine atq; flore albo. Nascitur locis incultis & sabulosis, uel hortis, & littoribus rudibusq;. Eius succus similis est meconi herbae. Medetur ergo hyoscyamos candidior, & has habet uirtutes.

h ij

1 Ad aurium dolorem.

Herbæ symphoniacę succus tepefactus cum oleo rosaceo & in aurem instillatus, aurium dolorem mirifice tollit; & si uermes fuerint, necat eos.

2 Ad omnem tumorem.

Herba symphoniaca cum stercore ouillo & modo co aceto, factum quasi malagma, imposita tumorem tollit.

3 Ad dentium dolorem.

Herbæ symphoniacę radix cocta in uino austero, & data ex eadem coctione sorbitio, ita ut eam intra dentes qui dolent, teneat, mox sanat dentium dolorem.

4 Ad inguinum dolorem.

Herbæ symphoniacę radix alligata femori, & dolore & tumorem tollit.

5 Ad pedum dolorem.

Herba symphoniaca alligata pedum dolorem tollit, & tusa omnis cum sua radice & super pedes imposita mirifice tumorem tollit, & dolorem pedum aufert.

6 Ad iocinoris & pulmōis dolores.

Herbæ symphoniacę succum da bibere, cū summa admiratione sanabit.

7 Ad muliebris pectinis dolorem.

Herbæ symphoniacę succum mixtum cum croco dabis in potionem & miraberis effectum.

COMMENTARIIL

ARIANT in capitis huius inscriptione exemplaria. Sunt enim quæ de Apollinari herba, quam hyoscyamon uocant, titulum illi præscribant, nec male etiam, quoniam proprie & simpliciter

pliciter Apollinaris à Romanis uocatur, Alia uero titulū
 illi præfigunt, quem nos reddidimus: nec id quoq; per-
 peram, ni fallimur: fuitq; tituli nostri inscriptionis causa,
 tum aliorum exemplariorum inscriptio, tum quod in cu-
 rationibus semper symphoniacā nominat herbā hanc,
 tanquam temporis illius communi & uulgato nomine,
 tum demum & potissimum ne in Apollinaris nomine er-
 ror contingeret, præsertim quia infra cap. 22. alteri herbæ
 hoc nomine titulum præscribit, quum tamen illa nō sim-
 pliciter Apollinaris, sed cum adiuncto, minor à Roma-
 nis antiquioribus nominata sit. Cæterum quod ad no-
 minis Apollinaris rationem attinet, sciendum hoc nomi-
 ne insignitam esse hanc herbam, ab Apolline medicinæ
 deo facta nomenclatura, idq; eam ob causam, quod do-
 loribus mitigandis quasi diuino beneficio & ab Apolli-
 ne concessam uim habeat: quæ causa etiam fuit ut Pytho-
 nion à Pythio Apolline, & *Διοσκύμου*, id est, dioscy-
 mos, hoc est, Iouis faba appellata sit. Hyoscyamos uero,
 id est faba porcina (nam *ὕς* suem, *νύκτα* fabam signifi-
 cat) dicta est, ut Helianus refert, quod pastu eius conuel-
 lantur fues præfenti mortis periculo, nisi copiosa aqua sta-
 tim se foris & intus proluerint. Nunc deprauate iusquia-
 mus dicitur. Vulgo pilisam uocant, & inde Germani *Pil-
 sen krut.* Symphoniacæ.) Symphoniaca Græca dictio,
 à Latinis tamen usitata: sic dicta herba, ceu Dioscoridis
 interpres Marcellus Vergilius Florentinus suspicatur &
 credit, quod quemadmodum ad musicen quæ sympho-
 nia cōstat, & symphonia etiam dicitur in hydraulicis or-
 ganis, quæ à Victruuio lib. 10. architecturæ descripta sunt,
 regulæ duæ scalarum forma erectæ cymbala quædam dein-
 ceptis disposita sustinebāt, quibus deinde spiritus & aquæ
 impetu pulsus modulatio fiebat: sic in caulibus herbæ hu-
 ius cytini illi dispositi deinceps symphoniaci instrumen-
 ti illius imaginem aliquam ostenderent. Adamanten.)
 Adamas, ut remur, appellata est ab effectus sui fortitudi-

ne & efficacia, eo quod quemadmodū lapis adamas magneti suppositus ligat ipsum ut ferrum attrahere nō possit: sic etiam herba hæc soporando hominem ligat, quo sensibus & uitæ munijs uti non ualeat. Adamenon.) Adamenon dictum uidetur quod insaniam faciat & furiam, nec paruam quidem, sed grādem ipsam & quasi infernalem, ab ἄδης quod infernum, & μῦθος quod iram, mentis commotionem, amentiam et insaniam significat. Porro exemplaria nostra nō adamenon, sed antimenon scriptum habent, quasi contra insaniam faciens, ab ἀντί, quod est contra, & μῦθος insaniam: erit quæ tūc nominis causa quod somnum & soporem gignēdo furere & insanire nō sinat, sed insanos mites reddat. Potuit quæ ita ab utroque effectu nomen indepta fuisse hæc herba: nam, ut Dioscorides tradit, insaniam gignit & soporem, præsertim prima & secunda species, ambæ infelices in usu euentus, maxime nigra, quæ quod omnium pessima, ex omni usu abdican da erit. Hypnoticon.) id est, somnificum & soporiferum, à somno quem inducit, & Græce ἵπνως dicitur.

Emmanes.) id est, ἐμμανής, hoc est, insana, à maleficio, quod ad insaniam & furorem agat, sic dicta: quæ causa etiā fecit ut maniopeos uocata sit. Auginon.) Sic dictum est à floris splendore. Dithyrambion.) id est, bacchicam quasi ebriam, à Baccho qui dithyrambus dictus est, ἀπὸ τοῦ Νίξ ἐστὶ δὴρα πᾶσα καίεται, id est, à bis inducens os est, frequenter secreta perducit. Appellata est autē hoc nomine herba, eo quod quemadmodum uinum copiosius sumptum ebrietatem facit, sic etiam hæc herba pota in ciboue sumpta ebrietati similem amentiam facit, & ceu uini natura mentem caputque infestat. Pythagoras.) Pythagoras Samius philosophus clarus sapiētia, qui medicæ artis peritus, primus, ut Plinius scribit, uolumen de herbarum effectu composuit, Apollini Aesculapioque & in totum dijs immortalibus inuentione & origine assignata.

gnata. Is etiam quemadmodum Empedocles, Democritus & Plato ad magiam discendam nauigauit, & exilijs uerius quam peregrinationibus susceptis, Persidis, Arabie, Aethiopiae Aegyptique magos peragrauit, & reuersus magiam ipsam praedicauit & in arcanis habuit. Meminit Pythagoricae peregrinationis etiam Valerius Maximus memorabiliu lib. 8. cap. 7. Osthanes.) Osthanes hic magus fuit, de quo sic scribit Plinius, Primus quod extet, ut equidem inuenio commetatus de magia erat Osthanes, Xerses regem Persarum bello quod is Graeciae intulit, commitatus, ac uelut semina artis portentosae aspersisse obiter interfecto quacunq; comaeuerat mundo. Diligentiores paulo ante hunc ponunt Zoroastrem Proconnesium. Quod certum est, hic maxime Osthanes ad rabiem non auiditatem modo scientiae eius Graecorum populos egit: quanquam animaduertam summam literarum claritatem gloriamque ex ea scientia antiquitus & penes semper petita. Haec ille lib. 30. Et paulo post eodem loco: Non leuem, inquit, & Alexandri magni temporibus auctoritatem addidit professione secundus Osthanes comitatu eius exornatus: planeque quod nemo dubitet orbem terrarum peragrauit. Xylechion.) Xylechion siue, ut exemplaria nostra habent, xyleon dicta uidetur haec herba a ligno quod Graeci ξύλον uocant, propterea quia frutex est caule crasso & lignea duritie quadam praedito. Zoroaster.) Zoroaster hic magus fuit Persa, Oromazi, ut Plato scribit, filius, & magicae artis ueluti parens celebratus, ut a quo primum ipsam repertam adfirmet. Iustinus & Orosius Bactrianorum regem faciunt, qui eodem die, ut Plinius, imo, ut Solinus refert, eadem hora qua genitus est, risit, manifesto futurae scientiae praesagio. Typhonion.) Typhonion appellata est a Typhone uento, quod quem admodum is uolenter in orbem actus, ut Aristoteles in Meteoris scribit, deijcitur, & hinc circulo uertitur, ac cui cunq; rei incidit uim ualidissimam infert: sic etiam herba

hæc gustata, mentem caputq; infestando uim illis infert,
 & amentiam ebrietati similem & capitis uertigines facit,
 quibus homo concidit, & se & omnia quæ circa ipsum
 sunt, in gyrum uerti & circumagi putat. *Infanam.*)
 Quemadmodum apud Græcos à maleficio emmanes, sic
 eadem ratione ab eodem effectu quo insaniam facit, dicta
 est à Latinis insana. *Alterculum.*) *Alterculum* dimi-
 nutiuum est ab alterco, sic dictum ab alterando quod ho-
 minis mētem alteret, & à rationis usu alienet. *Scribonius*
Largus compositione medicinali is. *Altercum*, inquit,
 quod Græci *ὑοσνίαμον* uocant, qui biberunt, caput gra-
 ue uenisq; distentum habent, mente abalienabūtur cum
 quadam uerborum altercatione, inde enim hoc nomen
 herba trahit altercum. *Plinius* altercū & altercangenum
 Arabica uocabula esse tradit. *Calicularum.*) *Calicu-*
laris dicta est à filiquarum & uasculorum quibus semen
 continetur multitudine seu potius forma rotūda. *Quem*
admodum enim calix poculi genus & uas potorium est
 rotūda specie, sic & hyoscyami herbæ filiquæ & caliculi.
Dentariam.) *Dentaria* nuncupata est eo quod radix
 eius dentium dolori medeatur. *Phryges.*) *Phryges*
 dicuntur qui *Phrygiam* incolūt, quæ minoris *Asiæ* pro-
 uincia est, & *Troadi* superiecta. De qua *Plinius* lib. 5. capi-
 te ultimo. *Thusci.*) *Thusci* populi sunt *Italiæ* *Thu-*
sciam incolentes, quæ à sacrafico ritu Græcorum lingua
 sic appellata est, ut refert *Plinius*, quum prius *Tyrrhenia*
 diceretur. Vel, ut aliqui uolunt, à *Thusco* *Herculis* filio,
Fabulonia.) *Fabulonia* dicta est, eo quod in cauli-
 bus non aliter quàm in fabalibus uascula & caliculi eius
 deinceps dispositi hærent. *Hactenus* de nomenclaturis.
Thyrso fruticoso.) id est caule fruticē imitante. *Nam,*
 ut *Dioscorides* ait, frutex est crassis coliculis. *Frutex* autē
 dicitur, qui ad iustam magnitudinem arboris non ascen-
 dit, & statura similis est multis herbis, sed non demoritur
 neq; arefcit ut herba, sed perennis est. *Folijs* nigris.)
 id est,

id est, obscure uiridibus. Siquidē folia in herbis dicuntur alba aut nigra, nō quod uere albedo aut nigredo in ipsis dici possit: omnia enim, licet inaequaliter, uirent: sed quia alia alijs comparata, albescere aut nigrescere uidentur.

Scissis.) id est, quæ incisuris sunt diuisa. Hirtis.) id est, hirsutis & asperis. Balanos.) id est, caliculos & uascula ipsa quibus semen includitur, & glandibus, quas Græci *Βαλανους*, id est balanos uocāt, quadam tenuis assimilantur. Vt.) id est, quemadmodum, sicut, Similitudinem enī importat. Mali Punici.) hoc est, mali granati quod Punicum appellatum est à regione, granatum uero à granis, è quibus pressis uinum fit quod rhoiton uocatur. Sed de pomis his & eorum differētijs ac uiribus plura Dioscorides lib. 1. cap. 137. & Plinius lib. 13. cap. 19. ac lib. 23. cap. 6. Ampullaceum.) Ab ampulla quæ uasculi genus est, in Punico malo ampullaceū uocat, id quod Dioscorides & Græci cytinum nomināt: hoc est, florem & pomi principium, in cuius captu & ambitu futurum pomum iam tunc continetur, & quasi conceptus acinorum foetus ad maturitatem clauditur. Dicitur quidem cytinus Græcis à tumore. *κῦτ* enim illis est quod ambitu & tumore suo aliquid capit & complectitur & in se claudit. Obstrufos.) id est, tectos, uelatos & conclusos.

Scutulis.) id est, clypeolis & uelaminibus, membranis quibusdam solidis, quibus uasculi in quo semen continetur, aperturæ superiores & oscula conteguntur: quibus à natura illis prouisum est, ne roris aut imbris humor aliquis ad semen illac transire ualeat, quem aliās facile intra se recipere possent. Flore nigro.) Quod hic ait, flore nigro, id Dioscorides *ἄνθη μολοειδῆ*, hoc est, ut Hermolaus Barbarus uertit, flore mali effigie: ut Marcellus autem, flore luteo. Qui qualis sit, docet nos Fronto apud Aul. Gellium Atticarum noctium lib. 2. dicens, Color rubidus autem & ruffus atrore & nigrore multo mixtus. Luteus cōtra ruffus color est dilucidior, unde ei quæ

nomen esse factū uiderur. Semine fuluo.) Color fuluus, ut dicto iam loco apud Gellium ab eodem Frontone traditur, uiderur de ruffo atq; uiridi mixtus: in alijs plus uiridis, in alijs plus ruffi habere. Flauus cōtra uiderur ex uiridi & ruffo & albo concretus. Inde.) scilicet ab effectu quo infantiā facit. Maniopceos.) id est, infamiam faciens: à uerbo ποίω quod est facio, & μανία mania, infamia & furor. Sabulosus.) Locus dicitur sabulosus à sabulo, quæ harena est grossior. Ruderibus.) scilicet ueteribus, quæ sunt materia ueterum pauimentorum, & disruptorum ædificiorum, quæ lapidibus & testis confectis, calceq; harena commixta constat. Inter antiquos co-dices quidam huius loco habet, maceris. Est autem maceria siue maceries murus & paries ex solis lapidibus sine calce factus. Similis.) scilicet quantum ad eius naturam & uirtutem effectumq;. Meconi.) id est, papaueri, quod μένον mecon Græce dicitur. Inguinum.)

C. 4. Inguina dicuntur pudendorum pars circa femora supra forotū & infra peritoneon sita, alioq; nomine pubes & 7 pecten appellata. Muliebris pectinis dolorem.) Intel- ligit dolores potissimum qui muliebrium locorum uitio & exuperante sanguinis menstrui profluuiio contingunt & in pectine sentiūtur. Est autem pecten pars ea quæ sub umbilico pilis horret & hirsuta est, alio nomine pubes aut inguen appellata. Iuuenalis,

Inguina traduntur medicis iam pectine nigro, Croco.) Crocus notus est, & Arabice atq; Germanice *Saffran* dicitur. De cuius uirtute plura Dioscorides libro 1, cap. 25, & Plinius lib. 22, cap. 20.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ VIPERINÆ,

CAPVT V.

Græci

RAECI Elenion, idē echidnion, idēm theriorhizon, Latini inulam, idēm uiperinam & serpentariam, idēm radicem Macedonicam nominant. Nascitur secus flumina uel segetes, folijs mollibus, gustu aspero. Leges eam mense Aprili.

I Ad uiperarum morsus.

Herba uiperina trita cum uino potui data, mirifice morsus uiperæ sanat, & uenenum discutit.

COMMENTARI.

VIPERINA hæc est, quæ uulgo nunc serpentaria dicitur, & ab aliquibus quod tortuosam radicem habet, bistorta nominatur, folijs oxylathi similibus, flore rubro, & radice rubra simili galangæ. Dicta est autem uiperina & serpentaria ab effectu quo uiperarum & serpētium morsibus medetur: quæ ratio etiā eadem significatione fecit ut à Græcis echidnon diceretur: $\epsilon\chi\iota\delta\nu\alpha$. Græcis idem est quod uipera Latinis. Elenion.) Elenion & inula uocata uidetur hæc herba, quod quemadmodū proprie hijs nominibus insignita herba, sic etiam præsens contra serpentes & uena ipsorum uim habeat efficacem. Theriorhizon.) hoc est, radix serpentina siue uiperina. $\pi\iota\alpha$, enim radix est. $\delta\iota\sigma\tau\alpha$, uero Græcorū medicis sunt uenenatæ bestię, quæ morfu aut ictu uenenum relinquunt, & ueneni sui ui & maleficio nocent, maximeq; uiperæ & serpētes, quorum uenenis quia medetur hæc herba & eius radix, nomine hoc appellata est. Radicem Macedonicam.) Sic dicta est à regione in qua laudatior nasceretur. Gustu aspero.) id est, sapore qui gustu percipitur non admodum iucundo, sed asperitatis quid gustando reliquente.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBAE ACORI.

CAPVT VI.

GRÆCIS dicitur Acoros, choros, aphrodisias. Gallis piper apium, Italis uenerea, radix nautica, & singentiana & unguentiana. Nascitur locis cultis & hortis ac pratis. Leges eam mense Augusto.

1 Ne apes examinent & effugiant.

Herbam acorum in uase apium suspensam habeto, apes nunquam effugient. Hæc sanè herba raro inuenitur, nec eam scire poteris, nisi cum flosculum emiserit.

2 Ad difficultatem urinæ, si quis face re non poterit, & stranguriam uesicæ habuerit.

Herbæ acori radicem cum aqua decoctam ad tertias, dabis bibere per triduum, urinam mirifice deducit, & stranguriam sanat.

COMMENTARIJ.

CORVS, si eruditioribus quibusdã credimus, radix est odora, quam nunc falsò calamum aromaticum appellamus, quum nihil minus sit quàm calamus: & non est radix illa uulgaris & inuicundi odoris, quam nos esse putamus, uidelicet gladioli quod luteo flore cõstat, & à Germanis *gelb lilgen oder schwarzel wurtz* uocatur, quæ potius fetida est quàm odora. Et ego pro acoro utendum suaderem calamo uocato aromatico. Habet autem iridis folia acorus, angustiora tantum, radices eidem non dissimiles, implicatas, nec recta descendentes,

entes, uerū obliquas & in superficie terræ, geniculis in-
 terfectas, colore subalbidas, gustu acres, odore nō ingra-
 to: ut illam describit Dioscorides. Choros.) Choros
 dicta uidetur quod in alueis, quos Græci χωρηματα à uer-
 bo χωρῆω quod est capio, uocant, suspensa apes capiat &
 detineat ne diffugiāt. Aphrodisias.) Sic dicta est Græ-
 cis à Venere quam ἀφροδίτῳ uocāt. Et hos Latini etiam
 imitati Veneream appellauerunt, fortè quia quemadmo-
 dum Venus specie & pulchritudine sua amabilis est, sic
 etiam herba hæc aromaticitate & odoris suauitate homi-
 nibus & apibus etiam amabilis, grata & iucunda est.

Piper apium.) Sic dictam putamus quod aromatico
 odore suo apibus adeo grata sit, ut in aluearibus suspen-
 sa ipsas contineat ne procul effugiant. Radicem nauti-
 cam.) A nautis qui secus aquas habitant dicta uidetur
 radix nautica, eo quod plurimū secus amnes & in aquo-
 sis natales suos habeat, licet etiam in alijs locis nascatur:
 sed primæ habentur, suntq; in prima bonitatis æstimatio-
 ne acori radices, quæ in aquosis nascuntur, autore Pli-
 nio lib. 25. Examinēt.) Examinare idem est quod con-
 gregari: & inde examen, id est cōgregatio, ceu apium, ue-
 sparum, locustarum & similibus examen, id est constipa-
 tio, congregatio & unitio, ita ut mutuo contactu hæren-
 tia & simul ligata uideantur. Scire.) id est cognosce-
 re. Quod autem nūc tradit, falsum potius putamus q̄ ue-
 rum. Ad difficultatē urinæ, &c.) Cōmemorat huius
 curationis inscriptione, tria difficilis urinæ genera, suis
 nominibus à Græcis etiam distincta & nuncupata. Pri-
 mum quidē difficultatem ipsam, ubi scilicet ex uesica per
 colem multa difficultate & magno cum dolore atq; cona-
 tu fluit urina, & hæc Græce dysuria uocatur. Secundum
 quum quis urinam facere non poterit, & Græce ischuria
 dicitur, id est, integra urinæ suppressio seu uesicæ obstru-
 ctio: ubi scilicet toto obstructo canali nihil urinæ omni-
 no redditur fluitue, quod malum uite periculum ferre so-

C. I.

2

let, testante Galeno. Tertium quod Græce stranguria ap-
pellatur, id est urinæ aut uesicæ stillicidium, ubi exiguis
per interualla stillis urina fluit.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ LEONTOPODII.

CAPVT VII.

GRÆCI Leontopodion dicunt, ijdem leonto-
petalon, prapedilon, theribethron, lychnia
da agrian, lathyron, leuceoron, orobethron,
prapedion, leontospermon, Aëtopon, platyphyllon,
Dardanus cacalian, Punici gudubbal, Latini flama-
mulam uocant Veneris, ijdem brumariam, papauer-
culum & pedem leoninum. Nascitur sæpe cum tritica
co, thyr sis bipalmis, furcosis, in quibus ueluti cannae
binæ uel trinæ semen continentis, folijs coliculi agre-
stis similibus, radice nigra, rapæ simili. Nascitur etiam
in campis & circa fossas & harundineta.

Si quis deuotatus defixusq; fuerit
in suis nuptijs, sic eum resoluas.

Herbæ pedisleonis frutices numero septem sine ra-
dicibus decoque cum aqua, Luna decrescente, laua-
to eum & teipsum qui facis, ante limen extra domum
prima nocte, & herbam incende aristolochiã, & suffu-
migato eum, & redite ad domum, & ne post uos respi-
ciatis, resoluisi eum.

COMMENTARIIL.

LEONTOPODION, de quo hic agit Apuleius,
herba est, quam Dioscorides libro 3, cap. 102, &
Plinius lib. 27, cap. 11, sub leontopetali nomine
describunt; non autem ea de qua sub hoc ipso
leonto-

leontopodij nomine lib. 4. cap. 112. Dioscorides, & lib. 26. cap. 9. & 17. agit Plinius, & amoribus accommodata aliorum autoritate fertur, licet hæc nostra etiam ad amatoria fit non inutilis, & hoc amplius quod contra incantamenta & fascinationes quibus quis ligatur & ad Venerem idoneus & inefficax redditur, amuletum est & alexipharmacum. Nam quemadmodum leonum sceminae quibus magna coitus libido est, commissi cum pardo adulterij culpam flumine abluunt, & ita ad maritalium & legitimam Venerem regressum sibi recuperant & impetrant: sic etiam hac herba expiati & abluti qui fascinati sunt, & quibus Venereorum facultas incantamenti intercepta & adempta est, à fascino & maleficij noxa solvuntur & liberantur, atq; ad Venereorum usum idonei redduntur & validi. Habet autem appellationis suæ originem ab animalium omnium generosissimo, cæterisque imperitante leone. Leontopodion enim nihil aliud est quam plantaleonis, hoc est, pes leonis. λέων siquidem est leo, πῆξ uero pes, & quibus leontopodij nomen compositum est. Et sic dicta uidetur herba quod folia habeat instar leonini pedis formæ lata. Demum quod historiae ipsius deest, sunt flores quos puniceos habet anemone similes, ut tradit Dioscorides. Leontopetalon.) Sub hoc nomine tractatur à Plinio & Dioscoride locis iam dictis. Estque nihil aliud leontopetalon, quam leonis folium, πῆξ αλον enim Græce, folium est Latine. Prapedilon.) Prapedilon dicta est à pedum parte infima, quæ planta & solea dicitur, à Græcis autem πῆξιλον, idque etiam forsitan ob latitudinis folij similitudinem quandam ad latitudinem soleæ pedum. Quæ latitudo etiã fecit ut platyphyllon, id est latifolium diceretur. πλατύς enim latus dicitur, φύλλον folium. Theribethron.) Theribethron dictum est, eo quod radix eius serpentium & uenenatorum, quæ Græci θηρία, dicunt, moribus medetur. Lychnida agrian.) id est agrestem lychnin, Sicque dicta est à floris figura, quemad-

modum & papauerulum; hij enim flores magnitudine, colore & figura nonnihil similes inter se existunt. La-
thyron.) id est cicerula; sicq; dicta est quod semen in fi-
liquis ciceris modo gerat. Orobethron.) Sic dicta est
ab eruo, quod Græci ὄροβρον dicunt, à seminis similitudi-
ne. Prapedion.) Prapedion dictum videtur, quod in
campis, planitie, uiridarijs, hortis; quæ omnia Græci πε-
δῖον dicunt, imò ut hic etiam ait, quod ubiq; nascitur.

Leontospermon.) hoc est, leonis semen. ὠντοσπερον enim
semen est. Sic forsitan appellatum quod ficcatum ad un-
guium leonis speciem contrahatur & incuruetur semen.

Aetopon.) id est aquilæ pedem. Videtur autem sic di-
ctum quod semen cum ficcatur ad speciem unguium ex-
animatæ auis aquilæ contrahatur. Dardanus.) id est
Troianus. Estq; gentis uocabulum, quo infra etiam nunc
singulari nunc plurali numero utitur; nisi quis pro pro-
prio nomine accipere maluerit. Fuit enim Dardanus ma-
gus sicut Hosthanes & Zoroaster, sed posterior tēpore,
cuius meminit Ioānes Picus in oratione de dignitate ho-
minis, & Ioannes Reuchlin in libris de Verbo mirifico.

Cacaliam.) Ita fortassis uocata est quod ad amatoria
fit utilis, quemadmodū proprie sic uocata herba, de qua
Dioscorides lib. 4. cap. 114. & Plinius lib. 25. cap. 9. & leon-
ticen etiam uocari dicunt. Flammulā Veneris.) Flam-
mula Veneris appellata est à floris colore flammeo, puni-
ceo, rubido ac roseo, qui Venerē maxime honestat & de-
corat. Furcosis.) id est, ramosis & plurium ramuscu-
lorum. Cannæ binæ &c.) Hunc Dioscorides nume-
rum nō ad cannas, id est filiquas, sed ad semen in eis con-
tentum refert inquit. In summo filiquæ cicerum sunt,
& in hīs duo trique semina. Plinius nullū numerum po-
nit, sed simpliciter ait, Semen in cacumine in filiquis cice-
ris modo. Coliculi.) id est, brassicæ, quam diminuti-
ua forma à caule coliculū uocat. Brassica enim caulis est,
sic dicta ob thyrsi sui magnitudinem. Harundineta.)
Harun-

Harundinetum dicitur locus harundinibus confitus.

Deuotatus defixus (q̄.) hoc est, incantamento & fa- C. 1.
scino, maleficio (q̄.) à Venere prohibitus, detentus, ligatus
& interdictus. Resoluas. id est, à meleficio ueneficio (q̄.)
liberes & efascines. Frutices. id est, thyrficulos, coli-
culos & surculos. Eum. id est, qui fascinatus est &
ligatus. Facis. id est, excantas, expias & lustras. Pri-
ma nocte. id est, scilicet Lunæ decrefcentis. Aristolochiã. id est,
scilicet rotundam, quæ contra medicamentorum noxas
omnes utilis est, teste Dioscoride. Post uos. id est, à
tergo & retro.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ SCELERATÆ.

CAPVT VIII.

RÆCI Batrachion, aliqui gelotophyen, alij
mileon, alij coriannon, alij corion, alij stacty-
cen, alij causticen, alij clonon, alij rhuselinon
alij catafacticen, alij hephæstion, alij lycopnon, alij
selinon agrion, alij selinon hydation, Aegyptij syne-
chon, ijdem carcadana, ijdem nemecon, Latini apium
rusticū, ijdem apium risus, ijdem herbam sceleratam,
ijdem apiastellū, ijdem dentariam, ijdem auricomum.
Nascitur locis humidis & aquosis. Si quis homo eam
gustauerit, ridendo exanimatur. Est enim caustica.
Sunt eius species quatuor, quarum altera cum folijs
pinguibus atq; crassis & latis, colore alia subalbido,
alia uelut nigro, cum flore simili uel purpureo, thyrfi-
cubitali, minime robusto; radice alba cū adnatis ger-
minibus uel erumpentibus tanquā in helleboro. Na-
scitur autem in stagnosis uel umbrosis locis. Secunda

est longioris thyrsi & folijs hirtis cum incisuris, gustu acerrimis. Nascitur saepe in Sardinia, Tertia est breuissima, terri odoris, atq; incendiosa cum floribus aurolis. Quarta est cum floribus lacteis.

1 Ad ulcera chironia.

Herbam sceleratam tusam cum axungia sine sale impones uulneri, excomedet putredinem, & si qua fuerit sordes, expurgat: sed nō diutius patiaris quam necesse est, ne & corpus sanum exedat. Si argumentum rei experiri uolueris, tūde eam & super manum sanam impone & alligato, statim rodit corpus.

2 Ad strumas & furunculos & apostemata, ut sine ferro aperiantur.

Herbam sceleratam tusam & subactam cum simo porcino impone strumis, furunculis & apostematibus, intra paucas horas discutit, & pus eicit. Lege eam omni tempore.

COMMENTARIIL

ERBAE à Latinis ranunculus, à Græcis uero batrachion uocatæ, quatuor ab autoribus traduntur species, quarum omnium tamen una & eadem sit uirtus, de ipsis tamen diuersis agit capitibus, præfenti scilicet secundæ speciei, quam specialiter sceleratæ nomine insignit, curationes priuatim tradens, tertix uero sub generali & communi omnibus batrachij nomine, priuatim etiam sequenti. Qui mos, ut de diuersis herbe alicuius generibus priuatim & seorsum diuersis agat capitibus, illi per familiaris est. Porro quod ad nominis sceleratæ rationem attinet, sic dicta est herba à maleficio, eo quod comesta maligni sit effectus, noxia & mortifera. Nam, ut hic testatur, si quis hominū eam manu ducat.

ducaverit, ridendo moritur. Quæ maleficij noxa etiam fecit, ut à Græcis nileon, id est sæuā, sit dicta. Græcis enim *νίλεον* sæuum significat. Batrachion.) id est ranunculus, à ranis, quas *βατραχίον* Græci dicunt, sic appellata herba, eo quod in aquis ubi ranæ degunt, nascitur, aut quia inter frutices ipsius ranæ frequenter inueniantur. Et hæc Græca appellatio communis est omnibus ipsius generibus, licet hic tertix speciei tantum appropriet capite sequenti. Gelotophyen.) hoc est herbam risus, cuius appellationis ratio & causa est, quod risus licet infelicis et lamentabilis commouēdi uim & potestatem habeat, aut quod risus speciem comesta præbeat. *γέλωε* siquidē Græcis est risus. *φύη* uero uis & natura, scetus itē atq; germen & planta siue herba. Coriannon & corion.) Hæ coriandri sunt appellationes huc translatae, eo quod, teste Plinio & Dioscoride, coriandro similia folia habet, præsertim prima ipsius species. Stacticen.) Stactice & castactice uocata est, quoniam humidis locis & prope aquas nascitur, *σακτός* enim liquidum & humidum significat, *κατά* uero idem est quod iuxta & prope. Causticen.) id est, incēdiosam & adurentem: eo quod ui & natura sua acri & urente membra quibus imponitur, ignis modo cum dolore adurat & exulceret. *καυστικός* enim adurens dicitur. Clonon.) id est, turbidā & perturbantem: eo quod mentem perturbādo alienationes faciat in cibo potūue sumpta, teste Dioscoride in *σ. κλον* enim turbationem significat. Rhuselinon.) hoc est, apium aquaticum, quod & paulò post selinon hydation eadem significatione à Græcis nominari dicit: quorum nominū ratio & causa est similitudo foliorū eius ad folia apij, inter cuius genera numeratur, & natales eius quia humidis & aquosis, ac, ut Plinius ait, humidis limitibus nascitur. Siquidem Græci *σέλινον* apium, *ῥῆμα* uero fluxum aquarum, & *τὸ ὕδωρ* aquam dicunt. Hephæstion.) id est Vulcaniam, à Vulcano, qui *ἠφαιός* dicitur, & pro-

igne accipitur, circa quæ uerfatur: nam deorum faber perhibetur. Sic autē dicta est herba, eo quod uis illi sit ignea, caustica & adurens. Lycopnon.) Lycopnos dicta est à maleficio, quod spiritum & uitam destruendo mortem acceleret & inferat, à uerbo λυκόω, quod est destruo & cor rüpo. πνοή uero spiritus est quo uiuimus & anima. Serlinon agrion.) id est apium agreste & rusticum, sic dictum quod apio simile sit, & ruri ac locis incultis nascatur. Apium risus.) Apium risus appellatum est ob similitudinem apiorum sæpius iam dictam, & in quorum genere connumeratur, & à noxa qua comedētes illud ridendo moriuntur. Apiafellum.) Nomen hoc habet etiam à sæpius iam dicta apiorum similitudine. Dentariā.) Dentaria uocata est eo quod risus ab ea factus dentes aperiat & renudet. Seu quia dentium dolores admota sedat, & diutius commanducata radix, ipsos etiam frangat dentes, teste Plinio & Dioscoride. Auricomum.) Sic dicta à colore aureo quo flores conspiciuntur, præsertim tertiæ speciei. Hactenus de nomenclaturis. Exanimatur.) id est, anima & uita priuatur, moriturq̃. Exanimari enim est animam exhalare & mori. Caustica.) id est incēdiōsa & adurens. Et hæc uis omnibus generibus communis est. Quod uel Plinius lib. 25. circa finem testatur inquit, Omnibus uis caustica si cruda folia impo nantur, pustulasq̃ ut ignis faciūt: quare & caustice dicta est hæc herba. Velut nigro.) hoc est, ad nigredinem quandam uergentis, & ut Plinius ait, liuido. Flore simili.) scilicet liuido seu luteo. Thyrso cubitali.) id est caule altitudine cubitali. Est autem mensura cubitalis siue cubitus, mensura quanta patet à cubiti flexura usque ad summum medium digitum, quæ ex uigintiquatuor digitis seu palmis sex cōstat. Minime robusto.) hoc est, gracili & non adeo crasso. Germinibus.) id est paruis radiculis & capillamentis, quæ ex radice ipsa erumpunt & eisdem adnascūtur. Helleboro.) Elleborus est, qui

Latine

Latine ueratrum dicitur, cuius duo genera traduntur, album & nigrū, de quibus multa Dioscorides lib. 4. & Plinius lib. 25. cap. 5. Stagnosis.) hoc est, in paludibus & aquis stantibus, utq; Plinius ait, in limitibus humidis & opacis. Sardinia.) Sardinia mediterranei maris insula est, omnibus rebus & præcipue tritico fertilis & felix, sed æstiuo tēpore morbosa & pestilens; de qua plura Strabo lib. 5. Pomp. Mela lib. 2. Plin. li. 3. & Solin. ca. 11. In hac insula etiā herba hæc scelerata iusto largior prouenit, unde à poëtis Sardoniam herba uocatur, & ab hac & eius tritici calamitosoq; affectu & maleficio, Sardonius risus, pro uerbio dicitur. Vnde Dioscorides lib. 6. ait, Hæc herba in cibo potūue sumpta mentis alienationem, & cum labrorum contractione eas cōuulsiones facit, ut risus speciem uidentibus præbeat: à quo euentu etiam Sardonius risus miserabili diçterio inter homines iactatur. Ulcera chironia.) hoc est, ulcera antiqua & immedicabilia, quæ cicatricem difficilime contrahunt, nec facile sanescunt, sed si curari & sanari debent, medico peritissimo indigent, qualis fuit Chiron, qui primus talia mala ulcera sanauit, quam ob causam ab eo quoq; Chironia dicta sunt. Græci κακοήθῃ ἔλκη uocant, id est ulcera maligna, contumacia & rebellia, quæ omnibus rite deceterq; factis, tamen non sanantur. Celsus aliquando mala ulcera nominat; & chironiū proprii generis ulcus facit, priuatimq; de illo agit lib. 5. Vulneri.) id est, ulceri. Vulnus proprie dicitur in carnosa parte extrinsecus cesim percussimue facta, finuitatis solutio, & hians patensq; apertura reces facta. Vlcus uero dicitur quod per se nascitur, & intra seipsum corrumpitur, aut etiam ex præcedente uulnere quoquomodo putrescente generatur. Sed proprietas hæc & differentia nõ semper obseruatur, ut hoc loco & sæpius sequentibus uidere licebit. Excomedet.) id est, consumet. Qua sordes.) id est aliqua sordities & immunditia. Non diutius quàm necesse est.) id est, non ultra

C. 1.

puris consumptionē & sordium deterfionem. Nam q̄pri-
mum emūdatum est ulcus, amouendum est medicamen-
tum, aliās enim & uiuā carnē corroderet exulceraretq̄.

Patiaris.) scilicet stare supra ulcus. Corpus.) id
est carnem. Corpus nunc totam massam corpoream, nūc
carnem ipsam & sanguinem significat. Martialis,

Viuebant laceri membris stillantibus artus,

Inq̄ omni nusquam corpore corpus erat.

Et Q. Serenus,

Noxia corporibus quædam de corpore nostro

Progenit natura.

Loquitur autem de pediculari morbo, qui phthiriasis di-
citur. Argumentum.) Argumentum inter alias signi-
ficationes suas, aliquādo idem est quod ratio, probatio,
& ostensio quæ rei dubiæ facit fidem, ceu præsentis loco.

Sanam.) id est, integram & quæ cute integra adhuc
tecta est. Strumas.) Strumæ sunt quæ alio nomine di-
cuntur chcerades & scrophulæ, de quibus dictum est in
præcedentibus. Et quia strumis medetur hæc herba, hinc

ab herbarijs strumea quoq̄ dicta est, Plinius, Nostri her-
barij strumeam uocant, quoniam medetur strumis & pa-
nis parte in fumo suspensa, creduntq̄ ea rursus sata rebel-
lare quæ curauerit uitia, quo scelere & plantagine utun-
tur. Furunculos.) Furunculus, uti Celsus medicinæ

lib. 5. tradit, est tuberculum acutum cum inflammatione
& dolore, maximeq̄ ubi iam in pus uertitur. Qui ubi ad-
apertus est & exit, superapparet pars carnis in pus uersa,

pars corrupta subalbida subrubra, quem uentriculū qui-
dam furunculi nominant. In eo nullum periculum est, e-
tiam si nulla curatio adhibeatur, maturefcit enim per se
atq̄ erumpit. Sed dolor efficit, ut potior medicina sit quæ
maturius liberet. Porro Plinius lib. 26. cap. 13. de furuncu-
lis sic scribere sibi permisit, Passim & in quacūq̄ parte ac

maximo incommodo nascuntur qui furunculi uocantur,
mortiferum aliquando malum confectis corporibus.

Aposte-

Apostemata.) *Αποστημα*, id est apostema Græce, Latine abscessus, suppuratio, collectio & tumor, à concursu malorum humorum in corporis partem aliquã facto generatus. Galenus in diffinitionibus suis mutationem seu transitum corporis ex inflammatione ad pus esse dicit.

DE BATRACHIO

HERBA.

CAPVT IX.

ASCITVR locis sabulosis & campestribus aquosisq;. Radix eius uerticillo est similis, radículas paruas & tenuíssimas habens, flore auroso. Punicí atzicurur appellant. Vir tutes porro has possidet.

1 Ad lunaticos, qui cursum Lunæ patiuntur.

Herba batrachion si lunatico in ceruice ligetur lino rubro luna decrecente, cum erit signum tauri uel scorpionis parte prima, mox sanabitur.

2 Ad nigras cicatrices.

Herbam batrachion tusam cum sua radice mixto aceto impones his qui habent cicatrices nigras, exedit eas, & similem corpori reliquo reddit colorem.

COMMENTARIUM.

BATRACHION hoc tertia ranūculi species est, quã Apuleius hoc nomine speciatim insignit, & ab alijs secernit, quum alij generatim omnia ipsius genera eo comprehendāt. Est autem batrachion hoc herba quam nostri temporis herbolarij pedem coruinum uocant, & cuius in uino maceratę radices

liquorem multi peste infectis ad sudorem eliciendum in potu exhibent, quod tamen faciendum ipse nequaquam consulo, imò summopere dissuadeo & prohibeo. Est enim caustica, exulcerans & noxia intra corpus assumpta. Est quoque alia etiam ab ea quam ueteres pedem coruinum & Apuleius noster galli crus uocat. Verticillo, spondilo.)

Verticillum, siue uerticulum, est instrumentum illud rotundum perforatum, quod mulieres in ducendo ex colo in filum lino aut uellere aliquo adhibent fuso, & ipsum, quo facilius uertatur, librant. Germanice uocatur *ein wir*

C. 1. tel. Lunaticos.) Lunatici dicuntur in quos luna agit, & ut Apuleius ait, qui cursum Lunæ patiuntur, quales sunt potissimum qui comiciali morbo laborant, aut insania, alioue morbi genere quopiam certis Lunæ temporibus grauantur & agitantur. Sed de prioribus præcipue loquitur Apuleius. Ceruice.) id est collo. Est enim medicamen hoc ex amuletorum genere, quæ sic dicta sunt ab amoliendo. Sunt autem amuleta, omnia quæ superstitiose corpori adalligantur, aut e collo suspenduntur & expiantur malorum gratia gestantur: ceu sunt herbarum radices & herbe ipsæ, religione cõsecratæ preces, syderum obseruatione factæ imagines, & id genus alia quæ ad naturæ aut fortunæ iniurias arcendas portantur. Parte prima.) hoc est, in primo gradu quo Luna in horum signorum alterutro decrescit. Cicatrices.) Cicatrices uocant cutis corporis decolorationem & maculas, quas Græci stigmata uocant. Exedit.) id est exterit & delet atque emendat.

COMMENTARI

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ ARTEMISIAE.

CAPVT X.

A Græcis

GRÆCIS dicitur toxotis, alijs ephesias, alijs charistelochia, alijs lysas, alijs parthenion, alijs hypolyfos, alijs anactorion, alijs sozusa, alijs leucopis, Prophetæ hæma anthro-
 pu, alijs onicāthen, alijs chrysanthemom, alijs zathesien, alijs theonisin, alijs busbastheoscardian, alijs oss' anthro-
 pu, alijs hema cronu, alijs gonos hephæstu, alijs philacte-
 rion, alijs lachanō basilico, Aegyptij anesen, alijs neia-
 far, Pythagoras pexasin, & toxobolon, Galli ponem, alijs titumen, Daci zyred, alijs zonusten, Itali Sirium, alijs serpillum maius, alijs ualentinam, alijs artemisiam, non pauci per se pollentem. Nascitur locis lapidosis & sabulosis. Hijs uirtutibus prædita est.

1 Ad iter faciendum.

Herbam artemisiam monoclonon, si quis iter faciens secum in manu portauerit, non sentiet itineris laborem. Fugat & dæmonia in domo posita, & prohibet mala medicamenta, & auertit oculos malorum hominum.

2 Ad pedum dolorem.

Herba artemisia monoclonos tusa cum axungia & imposita, pedum dolorem tollit.

3 Ad dolorem intestinorum.

Herba artemisia pisata & in puluerem redacta, cum aqua mulsa potui data, intestinorū dolorē sedat.

COMMENTARII.

ARTEMISIA qualis herba sit, non docet Apuleius, quare ex Plinio et Dioscoride illam describemus. Est autem fruticosa herba similis abinthio, maioribus tantum folijs et pinguioribus. Eius duo genera, Altera speciosior & pinguior, latiorib;

folijs & crassioribus ramulis, & de hac præsertim monoclonoprasenti agitur capite, uocaturq; à Germanis *Rotbugken*. Altera est tenera tenuioribus folijs, exiguo flore, tenui, candido et graue olenti: floret hæc æstate. Nascitur in maritimis plerunq;. Et huius curationes sequenti traduntur capite, nostroq; tempore *matricaria* dicitur: Teutonice *Matrenen*. Sunt etiam qui in mediterraneis herbulam exilem, simplici caule, minimis folijs, flore copioso, tenui & colore rutilo, monoclonon etiam à singulari ramulo *artemisia* dicunt, odore non iniucundo, & quæ odoris suauitate uincat antedictas. Et hanc Apulei *leptophyllon*, id est tenuifoliam credimus, nostroq; tempore *athanasia* & *tanacetū*, Teutonice *reinsar* appellatur. Nuncupata est autem *artemisia* herba, ut aliqui uolunt, ab *Artemisia* Mausoli regis coniuge, quæ ipsam adoptando cognominem sibi fecit, quo in herba & nominis & gloriæ suæ memoriam & monumentum naturæ æquæuum ad posteros transmitteret. Siue, ut alij uolunt, & e quorum numero est Apuleius, non ab hac, sed à Diana, quæ Græce *ἀρτεμις* dicebatur, nomen hoc adeptæ est, eo quod ipsa primo eam repperisse & uirtutes eius demonstrasse dicitur. Et quemadmodum prægnantibus & parturientibus, ut foetum sine aliqua interiorum locorum noxa facile in lucem ædere liceret, auxilio & adiumento esse credebatur dea illa uotis & precibus inuocata: sic etiam eiusdem deæ beneficio idem præstat hæc herba, & foeminarum malis, menses, secundas, foetusq; trahendo, & matricis præclusiones inflammationesq; sanando, priuatim medetur.

Toxotis.) Toxotis dici potuit, quod quæadmodum sagitta, quæ Græcis *τόξον* dicitur, ab arcu emissa, celerius euolat: sic etiam partus huius herbæ auxilio celeriter ex utero egreditur. Porro nos non toxotis, sed una mutata litera *tocotis* potius legendū putamus à partu, qui Græce *τόκος* & *τοκετός* dicitur, eo quod utilis & salutaris sit parturientibus. Ephesias.) Ephesias dicta est à regione &

ne & à Diana Ephesia, quæ templum dicatum habuit in Epheso urbe Lydiæ. Charistelochia.) Appellata est charistelochia, eo quod puerperis ad lochia pellēda fauorabilis & egregia sit opitulatrix. Sunt autem λοχία, Græcis quæ sceminis à puerperio in muliebribus locis supersunt secundæ & menses, & qui tunc fiunt partus dolores & partus ipse. χάρις uero & χριστήριον Græcis gratiam significat & beneficium, fauorem & beneficentiam. Lyfas.) Lyfas siue lyas, utrunq; enim legitur, dicta est à sol uendo scilicet partu & excludendo fœtu & muliebribus malis liberando. λύω enim Græcis idem est quod soluo, & λύσις solutio. Et eadem est etiam ratio nominis, quod paulò post sequitur, scilicet hypolyfos. Parthenion.) Parthenion appellata est, quasi uirginea, eo quod uirgo dea scilicet Diana nomen illi fecerit. πῦθρον enim uirgo est. Anactorion.) id est, herba regia. ἀναξ enim Græcis rex dicitur, & propriè dñs conuenit. Sicq; dicta est herba quod regina, dea scilicet Diana, nomē illi dederit, quæ ratio etiam fecit ut lachanon basilicon, id est olus regium uocata sit. λαχωνιον enim olus, & βασιλικόν regiū dicitur. Sozusa.) hoc est, salutaris & saluatrix, à præsentī scilicet remedio & auxilio sic dicta. σωζω enim Græcis saluare est. Leucopis.) id est λευκόπις, dicta est à floris cādore & colore albido. λευκός enim albus est. ὠψ uero uisus, aspectus & oculus: à quo & eius forma onicanthe quasi asinus flos dicta est, ut qui asininos oculos quodammodo repræsentet. ὄνος enim asinus est, & ἄνθος flos. Et hæc alteri speciei conueniunt nomina, quæ florem habet chamæmelo similem, in ambitu candidis foliolis, intus uero in medio aurosum, à quo auri colore & aliam habet appellationem, & chrysanthemom dicitur, siue quia chamæmelo, quæ etiam chrysanthemis dicitur, fit quadā tenus similis. Et hæc est quam nunc matricariā uocant, & Apuleius artemisiam traganthen, graueq; olet. Hæma anthropu.) id est, sanguinem hominis: sic forsitan appel-

lata à colore rubro quo tanquã sanguine conspersa conspicitur, præsertim circa caulem : quæ ratio etiam fecit ut hæma cronu, id est sanguis Saturni diceret. $\alpha\mu\alpha$ enim sanguis est, $\alpha\nu\theta\rho\omega\eta\varsigma$ homo, $\kappa\rho\acute{o}\nu$ Saturnus. Zathesien.) Zathesie dicta est quasi diuina & admiranda ualde propter uirtutum efficaciam, & quoniã à dea inuenta sit herba. $\zeta\acute{\alpha}\theta\epsilon$ enim diuinus dicitur, $\zeta\acute{\alpha}$ particula augmentum dictionibus adferente, quã per se nihil significet. Et sic etiam theonisis dicta est, id est diuina. Off anthro pu.) id est, os hominis: $\acute{o}\sigma\acute{o}\sigma\mu$ enim siue $\delta\sigma\delta\mu$ os significat. Sic dicta forsan à duritie quadam ossea, qua particeps est caulis. Gonos hephæstu.) id est, semen & proles Vulcani, $\gamma\acute{o}\nu$ enim idem est quod genitor, filius, proles & semen, $\eta\phi\alpha\iota\varsigma$ Vulcanus. Sic dicta propter uim suam igneam & calfactoriam. Vulcanus enim ignis procreator, parens & deus habetur. Phylacterion.) Nuncupata est hæc herba phylacterion quasi custos & tutrix, eo quod domos in quibus suspenditur tutas custodit à demonijs & malis medicamentis & incantamentis. Pexafis.) Sic appellata uidet à caulis firmitate & robore duritieque. $\pi\acute{\eta}\xi\iota\varsigma$ enim firmitas est. Toxobolon.) Quemadmodum superius tocotis pro toxotis, sic etiã nunc tocobolon pro toxobolon legendum putamus, sicque uocata est quod fecerit & partum pellere & eijcere sit potens & efficax. $\tau\acute{o}\nu$ enim partus est, & $\beta\omicron\lambda\acute{\epsilon}\omega$ iacio, $\lambda\acute{o}\lambda\omicron\varsigma$ iactus. Serpillum maius.) Dicit sic potuit forsan à similitudine quadã cum serpillio. Valentina.) Valentina dicta est ab efficacia, C. 1. quod contra morbos sit efficax & ualens. Ad iter faciendum.) hoc est, ut iter aliquod quantumuis longum, & diuturnum & asperum sine molestia, labore & dolore peragere & cõficere possis. Monoclonon.) id est, singularis ramuli ac simplicis uniusque caulis, $\mu\omicron\nu\delta\varsigma$ enim solus & singularis unicusque dicitur. $\kappa\lambda\omega\mu, \omega\nu\delta\varsigma$ uero ramus significat. Porrò discernitur ab aliquibus in duo genera artemisia, utpote, in polyclonon, id est fruticosam, & monoclo-

autor. Oculos malorum hominum.) hoc est, uisus effascinantium hominum, quales pluribus in locis esse non pauci memoriæ prodiderunt autores, ceu naturalis historiæ lib. 7. cap. 2. refert Plinius, quum ait, In Africa familias quasdam effascinantium Ifigonus & Memphodorus tradunt, quarum laudatione intereant prata, arescât arbores, emoriâtur infantes. Esse eiusdem generis in Triballis et Illyris adiicit Ifigonus, qui uisu quoq; effascinet, interimantq; quos diutius intueantur, iratis præcipue oculis, quod eorum malum facilius sentire puberes. Notabiles esse, quod pupillas binas in oculis singulis habent. Cuius generis & fœminas in Scythia, quæ uocantur Vitæ, prodit Apollonides. Philarchus & in Ponto Thibiorum genus, multosq; alios eiusdem naturæ, quorum notas tradit in oculo altero geminam pupillam, in altero equi effigiem: eosdem præterea non posse mergi, ne ueste quidem degrauiatos. Haud dissimile hîs genus pharmacum in Aethiopia prodidit Damon, quorû sudor tabent contactis corporibus adferat. Fœminas quidem omnes ubiq; uisu nocere, quæ duplices pupillas habeant, Cicerone quoq; apud nos autor est. Adeo naturæ quâ ferarum more uestendi humanis uisceribus uim ingenuisset, genere etiam in toto corpore & quorundam oculis quoq; uenena placuit, ne quid usquam mali esset, quod in homine non esset. Hactenus Plinius.

DE ARTEMISIA

TRAGANTHI.

CAPVT XI.

1 Ad uesicæ dolorē & stranguriam.

Herbæ artemisæ traganthis succum ex uino uncijs duabus dato, febricitanti ex aqua calida cyathis duobus potui dabis.

Ad co-

2 Ad coxarum dolorem.

Herbam artemissiam traganthen tūdes cum axungia, & aceto bene subiges, & impones & alligabis, tertia die sanabit.

3 Ad neruorū dolorem et tumorem.

Herbā artemissiam traganthem tusam & oleo bene subactam impone, mirifice sanabit.

4 Hijs qui in pedibus grauiter dolēt.

Artemissiae tragāthis radicem ex melle dabis manducare, & ita cito purgabitur, ut uix credi possit tantam uirtutem eam habere.

5 Si quis in febris laborat.

Artemissiae tragāthis succus cum oleo rosaceo inunctus, febres tollit. Hanc herbam si confricaueris, laferis optimi odorem habet.

COMMENTARIIL

TRAGANTHES appellata est artemissiae species haec altera, quam alio nomine matricariam uulgo appellat, Teutonice Matrenen, et aliquando communi etiam alijs herbis nomine Mūterkrut, ob floris odorem graue olentem, ἄρτυρα enim ultra alia significata sua, insuauem etiam & uirosam graueque olentem qualis sentitur sub alis & hirci quoque olent odorem significat. Et haec alterius ueterum exemplariorum nostrorum et Dioscoridis est scriptura. Ceteri omnes tagetes habent, quae lectio si cui magis placebit, sciendum est sic dictam esse artemissiam, eo quod ipsa inter alias herbas tanquam dux & princeps, quem Graeci τὰ γὰρ dicunt, primo & praecipuo loco sit habenda, unde etiam à Latinis mater herbarum aliquando appellatur, praecipue prior species illa de qua praecedenti capite actum est, quod uel

id cōfirmare potest, quod in fine post curationes subiun-
gitur, uidelicet, Hanc herbam si cōfricaueris, laseris opti-
mi odorem habet. Laser enim non iniucundi odoris est,
aliās enim nō in ciborum usu fuisset. Verum utcunq; sit,
nos totum caput hoc ad exemplaris nostri uetustissimi si-
dem reddidimus, nemini tamen præiudicantes, sed uni-
cuiq; iudicij sui & meliora sentiētis arbitrium relinquen-
tes. Stranguriā.) Stranguria dicitur quando per in-
terualla temporis guttatim & stillatim urina redditur &
fluit, ad quod uitium aliquando uesicæ dolor sequitur, et
Cato libri de re Rustica cap. 156. lotium substillum uocat.

- Febricitanti ex aqua &c.) Hæc altera curationis hu-
ius pars, non contra febris iniuriam exhiberi præcipitur,
sed contra uesicæ uitia quæ febris concomitatur, quibus
quia uinū ratione febris non competit, ut quod febrilem
calorem amplius accendat, ideo ex aqua febris qualitati
contraria succum illum exhibere iubet. Quare perperam
in prius impresso codice ex hac curatione pars hæc abla-
ta, & ad solam febrem in alium locum translata est, cuius
erroris causa etiam factum est, ut ultima contra febres cu-
ratio non bene in hunc locum transposita fuerit. Co-
xarum.) id est coxendicum, quas Græci *ἰσχία* uocant,
& Galenus esse dicit ossa duo in posteriore hominis par-
te sacro ossi, in anteriore autem sibi inuicē insititionis mo-
do adiacentia, in quorū ossium iunctura & articulo ma-
lumi & dolor sit longus nec facile solubilis, per interualla
temporis repetens, à coxendice usq; ad genua, & aliquan-
do usq; ad imos pedes pertingens, quem morbū Latini
coxendicem, Græci ischiada uocant, & ætatis nostri me-
dici corrupta Græca uoce sciaticam pro ischiada nomi-
nant. Subiges.) Subigere est atrectare & inuicē agi-
tare commiscereq; in unum. Purgabitur.) hoc est, à
malis humoribus qui dolorem faciunt euacuabitur & e-
mundabitur, sicq; ablata causa à morbo & dolore libera-
bitur sanabiturq;. Laseris.) Laser, quod & laserpitium
& silphion

& silphion et opos Cyrenaicus dicitur, quid sit, docet Plinius naturalis historiae lib. 19. cap. 3. Dioscorides medicinalis sylvae lib. 3. cap. 86. & Theophrastus in historia plantarum lib. 6. Hoc olim in multo ciborum & medicinae usu & magno honore dignitateque habitum, nunc quae res sit ignoratur, licet nomen omnibus notum, & quo in foetida afa utantur, quae tamen teterrimi odoris ab antiquo laeserptio tum odoris sensu tum usu ipso quam longissime distat.

DE ARTEMISIA LEPTAPHYLLO.

CAPVT XII.

ASCITVR circa fossas et sepes uel aggeres, & in agris frumentarijs. Flosculum eius uel folia si contriueris sampsychi odorē habent.

1 Ad stomachi dolorem.

Herbam artemisiam leptaphyllon tusam & cum oleo amygdalino bene subactā more malagmatis induces panno mūdo & impones stomacho, quinta die sanabitur. Et si fuerit eiusdem artemisiae radix super limen aedificij suspensa, domui illi nemo nocebit.

2 Ad neruorum dolorem atque tremorem.

Herbae artemisiae leptaphylli contritae succo expresso, & mixto cum oleo rosaceo si perunges eos, desinet tremor, & omne uitium tolletur.

Has tres artemisias Diana dicitur inuenisse, & uirtutes earum & medicinam Chironi Centauro tradidisse, qui primus de hijs herbis medicinam instituit.

Has aut̄ herbas ex nomine Dianæ, quæ ἀρτεμις Græce dicitur, artemisias nuncupauit.

COMMENTARI I.

ARTEMISIAS, id est tenuifolia dicta est artemisia, à λεπτός quod est tenuis, gracilis & minutus, & φύλλον folium, & id propter foliorum exilitatem. Hanc nostro tempore athanasiam & tanacetū uocant, Germanice reinfar. Aggeres.) Agger dicitur cuiuslibet rei coaceruatio: dicitur & medicinæ eminentia ex terra & lapidibus effossis aggerata & coaceruata. Sampsychi.) Sampsychnus herba est odora, quæ & amaracus & maiorana uocatur: de qua Dioscorides lib. 3. cap. 43. & Plinius lib. 21. cap. 11. Stomachi.) Stomachum uocat Apuleius uentriculum qui cibi receptaculum est, in quo prima concoctio peragitur, in qua significatione & nunc uulgo accipitur, & aliquando à Plinio & Celso, licet hic lib. 4. cap. 1. & 5. pro gula, ille uero libro 11. cap. 37. pro postrema gulæ parte cui mox uenter annectitur accipiat, quemadmodum Galenus pro gula & ore uentriculi. Oleo amygdalino.) Quod quo pacto conficiatur, docet primi libri cap. 31. Dioscorides. Nemo.) nullum medicamentum, nullæ diræ, nulla excretio, nullum incantamentum, nec dæmonium, terricula-
 2 mentum uel ullum. Diana.) Diana Iouis & Latonæ filia fuit, eodem cum Apolline partu ædita, perpetua uirginitate insignis, syluas colens, & uenationibus uacans, ob quod & sylvarum nemorumq; dea credita est & habita, Græcèq; Artemis dicta est. Chironi Centauro.) Chiron Centaurus Saturni & Phylliræ filius fuit, qui cū argonautis nauigauit, quorum medicus fuit: medicinam et herbarum uires inuenit, à quo medicinam didicit Aesculapius.

Nomina

NOMINA ET VIRTUTES

HERBAE LAPATHI.

CAPVT XIII.

LAPATHON, Romani dicunt rumicem. Nascitur locis sabulosis & aggeribus, uel aquis uel hortis & circa fossas.

1 Ad paniculam quæ in inguine nascitur.

Herbam lapathon contundes cum axungia uetere sine sale, sic ut axungia dupla sit ad herbam, & hijs bene commixtis facies exinde uelut rotundulam, & inuolues in folio coliculi, & mites eam sub cinerem calidum, & cum caluerit, tunc impones super paniculam, & panno ligabis lineo. Hoc enim eximium est et ualde optimum.

2 Ad apostema.

Herbam lapathon tusam cum axungia, et factam quasi malagma, induces in linteolo mundo & impones super apostema, mirifice aut spargit aut facit collectionem, & aperit ulcus.

COMMENTARIJ.

LAPATHI siue lapatii, utriusque enim dicitur, plura sunt genera. Vnum quod oxylapathon quasi acutum lapatium uocatur, palustribus locis nascens, folijs duris & in cacumine acutis. Secundum genus est hortense priori omnino dissimile, folia habens lata similia betæ. Tertium est agreste, breue, plantagini simile, molle & in terra iacens. Quartum postremo est quod quidam ab aciditate saporis oxalida appellant:

alij anaxyrida aut agreffe lapathon uocāt, cuius folia tertio generi familia sunt, & eius caulis nō adeo grandis est, semen acuminatum, colore rubro, sapore acri, quod in caule & adnatis nascitur. Est & quod hippolapathon, id est grāde lapathon à Græcis uocatur, grande olus, in palustribus nascens, & easdem antedictis uires habens, autor Dioscorides. Plinius hæc genera aliter tradere uideatur lib. 20. cap. 21. Cæterum quæ hoc capite traduntur curationes de omni lapatio intelligi possunt: licet primi generis quod oxylapathon dicitur, uirtutes seorsum tradat autor infra cap. 33. Præterea quartum genus nunc acetosam uocant, Cretes oxynidam uulgo dicunt, Germani

C. 1. *ampferen.* Paniculam quæ in inguine.) hoc est, bubona inguinum, ubi frequentius nascuntur. Panicula diminiutiū est à pano. Panus autem nihil aliud est quàm abscessus & apostema quod in adenibus & glandosis partibus nascitur, & præsertim in alis & inguinibus. Græci *φύεθλον* uocant, & à Celso lib. 7. sic describit, Phygethlon est tumor non altus, latus, in quo quiddam pustulæ simile est. Dolor distentioq; uehemēs est & maior quàm pro magnitudine tumoris: interdum etiam febricula, id est tarde maturefcit, neq; magnopere in pus cōuertitur. Fit maxime aut in uertice, aut in alis, aut inguinibus. Panem ad similitudinem figuræ nostræ uocant. Exinde.) Exinde & exin idem significant quod deinde. Rotundulā.) id est trochiscum & pastillum, disci formam rotundā habentem. Coliculi.) id est brassicæ quæ caulis dicitur,

2 & per diminutionem cauliculus & coliculus. Apostema.) Apostema est abscessus & tumor ex mali humoris in aliquā corporis partem deriuatione factus. Cuius duplex genus est, ut tradit Galenus Therapeutices libro 14. Vnū quum phlegmone in pus uersa, pus ipsum tāquam in sinu aliquo est collectum. Alterum quum nulla præcedente phlegmone, humor aliquis statim ab initio, isq; aliā specie alius, cæterum omnino acris, in parte aliqua colli-

DE DRACONTEA CAP. XIII. 85
colligitur. Spargit.) id est dispergit, discutit, disijcit,
dissoluit & annihilat.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBAE DRACONTEAE.

CAPVT XIII.

GRAECIS dicitur Dracontea, alijs pythionion, alijs asclepias, alijs anchomanes, alijs sanchromaton, quibusdā † aphrissa, aliquibus *alijs ascherion, nonnullis schoenos, item dorcadion, risaron*

Prophetæ typhonion uocant, alijs crocodillion, Osthanes, Zoroaster theriophonō, Aegyptij eminion, Romani draconteam dicūt & colubrinam, De draconis sanguine nata esse fertur, unde dracontea uocatur.

Nascitur in montibus summis ubi sunt luci, maxime locis sanctis; terra Apulia super saxis, tactu molli, gustu † mordaci; radix eius ima, similitudinem capitis *alijs dulci, tanquā canstante uiridis saporē habet.*

1 Ad omnium serpentium morsus & aspidum.

Herbæ draconteæ radix ex uino trita tepesacta potui data, uenenum omne discutit.

2 Ad ossa fracta in corpore.

Herbæ draconteæ radix cum axungia facta quasi malagma & imposita, mox ossa fracta de corpore educit, & lapides extrahit. Leges eā mēse Iunio uel Iulio.

COMMENTARIJ.

DRACONTEA, quæ & dracontion, dracunculus, serpentaria & colubrina dicitur; caulem habet rectum, bicubitalem, baculi crassitudine, & uersicolore in innato leuore, purpureisq; maculis.

culis abundantem ut angui similis uideatur. Folia fert rutilo capillamentorum croci puniceoq̄, gustū erodens. Radix est illi rotunda, bulbosa, tenui libro uestita, autor Dioscorides. Dicta est autem dracontea, non quia de draconis sanguine nata sit, ut fabulose narrat Apuleius, sed si Plinio lib. 24. cap. 16. credimus, quia radicem habet sub rutilam & draconis conuoluti modo intortam: aut potius quia caulem habet anguium modo maculosum & uersicolore cum leuore: quæ causa etiam fecit ut colubrinæ, serpentariæ & alijs aliorum serpentium nominibus indicata & appellata fuerit. Pythonion.) Pythonion dicta est à Pythone dracone, qui ab Apolline sagittis confectus narratur. Asclepias.) Sic appellata est ab Aesculapio medicinæ antiquo autore deo, in cuius tutela fertur draco illi dicatus, sub cuius specie ipse quoq; à gentilibus fuit cultus, & Romam ab Epidauro uectus. Anchomanes.) Anchomanes dicta est ab ἄγκων, id est anchos, quod est hasta, eo quod foliorum forma quam in summitate habet acutam similis sit summitati hastæ acutæ. Sanchromaton.) Sanchromaton uocata uideretur à caulis colore & leuore nitoreq̄, tanquam nitens tabula. ἄγκων enim tabula est & ἄσπερ, ἄσπερ, uero color & nitor. Quod si quis saurionem legere maluerit, quæ forte uerior lectio fuit & Dioscoridis saurionis cōfinis, nihil prohibemus. Sciendum tamen tunc à lacertarum oculis sic dictam. ἄσπερ enim & ἄσπερ lacerta est serpentium genere est, coloris uarij ceu fului aut punicej aut cerulei, teste Plinio lib. 8. cap. 39. ὄμμα, uero oculus est. Afrissa.) Vide num potius, ut putamus, legendum sit hoc loco arisarion, quæ huic congener planta est & bulbosa radice similis, quæ ob causam hoc nomine etiam uocari potuit, aut si mauis aris agrion, id est aron agreste. Therion.) id est, serpentaria uel uiperina colubrinæ, à serpentibus, quos

quos Græci *Συφία*, id est theria dicunt. Schœnos.) id est iūcus, qui cyperus dicitur & radix cyperis. Sic autem appellata est quod illi folijs aut bulbosa radice nō nihil similis sit. Dorcadion.) Dorcadion dicta est à caprea, quæ dorcas dicitur, eo quod folia habeat albescētibus maculis uariiegata, quales & caprearum pelles habere uidentur, præsertim quæ aron dicitur. Typhonion.) Typhonion appellata est à Typhone gigāte, eo quod quem admodū filia ipsius Chimera inferioribus membris scilicet cruribus serpentinis & draconis specie fingitur, sic etiam planta hæc inferiore sui parte, scilicet radice intorta draconis conuoluti similitudinem refert. Crocodilion.) Crocodilion dicta est à crocodilo serpente, quod animal est quadrupes in Aegypto iuxta Nilum habitās, & terra pariter ac flumine infestum; unum terrestriū linguæ usu carens, & superiore maxilla mobili, de quo plura Herodotus lib. 2. Strabo libro ultimo. Plinius lib. 8. capite 25. & Solinus cap. 41. Theriophonon.) Theriophonon dicta est, quasi uiperarum cædes & pernities. *Θήριον* enim uipera est & serpens. *φόνος* uero cædes & mors. Sic autem appellata est, eo quod à noxa & morsu eorum tueatur, si quis herbæ folijs aut radice manus confricauerit, aut radicem effossam manibus gestet, ut scribit Dioscorides. Quin omnino habentem serpentes fugiūt, ideo percussis prodesse in potu aiunt, ut tradit Plinius lib. 24. Luci.) id est syluæ. Lucus à sylua differt, quod hæc cædua sit, ille uero nequaquam, sed manu potius confitus & religiosus, à sacrificiorum luce sic dictus. Est enim sanctus & deo alicui aut hominis alicuius cineribus cōsecratus, quā ob causam & circa delubra deūm aut sepulchra positus. Vnde subdit Apuleius, maxime locis sanctis. Apulia.) Apulia, quam Græci Dauniam uocant, teste Strabone, Italiæ regio est post Calabriam. Gustu mordaci.) Alterum exemplariorum scriptum habet, gustu dulci tanquā castanea uiridis saporem habet, Quæ lectio

C. 1. **ar**o potissimum conuenit, quod cum dracontea confundere uidetur, congeneres enim plantæ sunt, sibi inuicem nomina etiam communicantes, & sæpe una pro altera accipitur, suntque easdem habentes uirtutes. Aspidum.) Aspis serpens est omnium perniciosissima, & cuius morsus omnium maxime insanabilis habetur. Porro de aspide plura Lucanus lib. 9. Solinus cap. 36. Plinius lib. 8. cap. 23. & lib. 29. cap. 4. Aelianus de naturis animantium lib. 1. Dioscorides lib. 6. & Nicæder in Theriacis, necnon Galenus alicubi & Aristoteles atque Theophrastus. Mense Iunio uel Iulio.) hoc est, ut Dioscorides tradit per messem. Et, ut Plinius scribit, Dracunculus ordeo maturescente effoditur Luna crescente.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ SATYRII,

CAPVT XV.

GRÆCIS dicitur Satyrion, alijs cynosorchis, alijs entaticos, erythron, panion, serapion, alijs orchis, Aegyptij menem, Galli urā, Itali priapifcon, alijs orminalem, alijs testiculū leporintum nominant. Nascitur in montibus locis solidis & cultis, in pratis item & locis maritimis. Lege eam mense Iunio uel Iulio.

1 Ad ulcera difficilia & cicatrices
nigras.

Herbæ priapifci radix tusa & imposita, ulcera expurgat, & cicatrices curat.

2 Ad lippitudinem oculorum.

Herbæ priapifci succo cum melle optimo oculos inunges, & lippitudines & dolores tollet sine mora.

Si

3 Si quis ad mulierem non poterit
affectari, obligatus.

Herbæ priapisci radicem, id est testiculū dextrū, qui maior est, teres cū piperis albi granis quadraginta septem, ut in se habeat semūciam cum herba supra scripta, & mellis uncias † quatuor, & in uīno optimo *aliās tres.* medicamentum solues, & pondo scrupulorū nouem per tridū sumes, ad mulierem affectaberis cōtinuo.

COMMENTARIIL.

PVLEIVS præfenti capite diuersarum herbarum, utpote utriusq; satyrī, utriusq; orcheos, & orminī siue geminalis herbæ nomina & uirtutes, sub una satyrī appellatione confundit. Quod non ob aliud factum putamus quàm quia omnes ad Venerem stimulat, & Veneræ libidinis coitusq; concitatricem uim habent, teste Dioscoride. Vnde fortassis quia in hoc pares sunt, in alijs etiam nō impares uult esse Apuleius, ideoq; siue unicam herbam, quæ proprie satyrion dicitur, siue omnes iam dictas intelligat, curationes has sub uno satyrī nomine nobis proponit. Cæterū qualis sit & quo facilius inueniri possit harū unaquæq; haud abs re fuerit singularum historiam subiungere, interim non obliuiscens, cui magis propie unaquæq; ab Apuleio proposita curatio, iuxta aliorum traditionem, cōueniat. Itaq; satyrion duūm generum est. Vnum quod à foliorū numero triphyllon, id est trifoliū uocāt, quoniā tribus plerunq; folijs fractis uiret, rumici, liliōue similibus, minoribus tantum & rubentibus: caulem habet glabrū, cubitalem: florem lilij figura & candidum: radicem bulbosam pomo similem, foris ruffo, intus candido oui colore, gustu suauem & in cibo ori gratam. Alterum uero, quod erythron dicitur, lini semini æquale semen habet,

maius tamen firmitusq; & cum leuore splendet: radicis cortex exterior tenuis & ruffus, interiora uero candida sunt, grata in cibo & dulcia uescentibus. Nascitur apud montanis locis. Et utriq; horum generi sunt radices geminæ, sed priori inæquales, nam maior semper altera: posteriori uero æquales & sibi inuicem pares. Et priori maxime propria est curatio hæc tertia ab Apuleio tradita. Orchis item duorum generum est. Vnus qui cynosorchis dicitur, qui folia habet circa caulem, & in ima eius parte per terram strata, molli oleæ similia, angustiora tantum longioraq; siue, ut Theophrastus tradit, folia habet scyllacea, minora tamen, & minore leuore nitētia: caulem dodrantalem, in quo purpureus flos panditur: radicem bulbosam, oblongam, duplicem, mutuo contactu cohærentem oliuæ figura, superiorem alteram quæ maior, uegeta & distenta est, alteram uero inferiorem quæ minor, lan-
guida & rugosa est. Nascitur planta hæc petrosi & fabulosis locis. Alter autem quem serapiadem uocant, & triorchin, folia habet porro similia, oblonga, latiora tantum pinguiq; ex alarum cauis emicātia & inflexa: coliculos dodrantes & purpurascētes flores: radix est illi minimis testiculis similis. Et huic maxime proprius est primæ curationis ab Apuleio positæ effectus. Demum est ormi-
non siue geminalis herba folijs marrubio similibus, caulem habens quadrangulum dimidi cubiti altitudine, circa quem exerunt se ueluti siliquæ in terrâ decliues, in quibus diuersum semen est: in syluestri enim rotūdum inuenitur, & medio inter nigrum & candidum colore: in satyrio autem oblongum & nigrum, cuius tantum usus est. Et huic proprie secunda appropriatur curatio. Postremo quod ad nominis satyrii rationem attinet, dictum est satyriion à Satyris dijs syluestribus in Venerem propensis, eo quod primi ad libidinem concitādā eam inuenerint & ostēderint. Siue quod quemadmodum ipsi natura sua in eam uoluptatem sunt potentiores, sic herba hæc homines.

nes etiam ad eandem duret, & concitatiores firmioresque red-
dat. Cynoforchis.) id est canis testiculus. κύων enim ca-
nis, ὄρχης testiculus. Appellata est autem hoc nomine her-
ba à canum testibus quibus similis est radix: quæ testiculo-
rum & radicum sibi inuicem cohærentium similitudo se-
cit, ut etiam testiculus leporinus diceretur ab aliquibus.

Entaticos.) id est arrectorium, eo quod arrigendo ad-
Venerem stimulet & concitet membrum uirile: facta no-
minis deriuatione à uerbo ἐντείνω, quod Græcis inten-
di & arrigere significat. Erythron.) id est rubrum, à
radicis colore, qui foris & in exteriori cortice rufus est,
facta appellatione. Panion.) Panion dicta est à Panis
agrorum dijs, & hoc eadem ratione qua satyrion à Saty-
ris. Sarapion.) Sarapion alterius orcheos proprie est
appellatio. Est autem sic appellata herba à Sarapi Aegy-
ptiorum deo, propter lasciuia impudètem qua is deus
Canopi ubi templum & cultu & religione excellens ha-
bebat, colebatur, uti Strabo tradit, qui geographiæ lib. 17.
post alia sic ait, Sed ante omnia ingens est eorum turba,
qui ad solennia per fossam ex Alexàdria descendunt. Nam
die ac nocte nauiculis plena est uirorum ac mulierum im-
pudenter canentium ac saltantium cum omni dissolutio-
ne, & ijs præterea qui diuersoria habet fossæ imposita ad
huiusmodi relaxationem & celebritatem idonea. Hæc ille.

Orchis.) id est testiculus. Sic dicta herba, quod radi-
ces sibi inuicem cohærent quemadmodum duo testiculi.

Priapiscos.) Priapiscos appellata est à Priapi ad Ve-
nerem semper parati lasciuia. Fuit autem Priapus Lampsa-
cenus, de ciuitate Helleponti Lampfaco, qui quum ob uiri-
lis membri magnitudinem mulieribus solatio esset, Lam-
psaceni ipsum ciuitate expuleret: sed post externis etiã mu-
lieribus gratus, tandem in deorum numerum receptus,
& hortorum deus creditus est. Cuius simulachrum por-
recto uirili membro fingebant & nudo. Vergilius,

Sed ruber hortorum custos membrofior æquo,

Qui tectum nullis uestibus inguen habet.

Orminalem.) Orminalis dicta est ab ormino propter effectus similitudinem & uim ad Venerem æqualem.

2. Lippitudinem.) Lippitudo est oculorum morbus, ubi cum inflammatione tumor hoc occupat & in his dolor est, sequitur quæ pituitæ cursus, nonnunquam copiosior uel acrior, nonnunquam utraq; parte moderatior: qui lacrymis miscetur, ob quod palpebra interdum cum oculo quasi glutinatur. Est etiã aliud lippitudinis genus, aridæ scilicet, quod *ξηροφθαλμία* Græci appellant: in qua neq; tument neq; fluunt oculi, sed rubent tantum, & cum dolore quodam grauescunt, & noctu præ graui pituita in-
- 3 hærescunt, autor Celsus medicinæ lib. 6. Affectari.) Vitur dictione affectari pro affici, commoueri, stimulari & accendi ad cupiditates & libidinem Veneris. Obligatus.) id est maleficio & ueneficio incantamento quæ aligatus, detentus, deuinctus & impeditus, hoc est incantatus & fascinatus. Piperis albi.) Piperis triplex est differentia. Vnum enim est longum uocatum piper, quod arbor ipsius à principio siliquarum modo profert, quod priusquam dehiscat decerpitur, soleque torretur. Per maturitatem uero dehiscens ostendit alterum, quod candidum appellatur piper. Quod deinde tostum solibus colore rugisque mutatur in tertium, nigrum uocatum piper, autor Plinius lib. 12. & Dioscorides lib. 2. Semuncia.) id est unciam mediam, quæ stater dicitur, Teutonice *cinlot*, & continet drachmas quatuor. Vncia autem est duodecima pars libræ, drachmas continens octo. Scrupulos nouem.) id est, drachmas tres. Drachma enim scrupulos continet tres. Scrupulus autem grana triticea, hordeaceæ, quibus pondera nunc metimur, pendet uiginti.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ GENTIANÆ,

Græci

CAPVT XVI.

GRÆCI Gentianam dicunt, iſdem aloën gallicam, alij narcen, alij chironion, alij baſilicam, Dardanus aloiten, Itali gentianā, alij cymnalem. Nascitur gemellis montibus et locis umbroſis. Hæc herba ad omnia antidota facit, taſtu molli, guſtu amaro, ꝛ ſcapo ſolido. Virtutes habet, *aliàs ca put ſolidum.*

Ad ſerpentium morſus.

Herbæ gentianæ radicem ſiccā & in puluerem redactā pondo drachmæ unius dabis in uini cyathis tribus potui, ualidiſſime proderit.

Ad aures malas.

Herbæ gentianæ ſi dederis ut ſupra potum, miraberis uirtutem eius.

COMMENTARI I.

QVALIS planta ſit gentiana, & à quo inuēta, docet nos Dioſcorides lib. 3. cap. 4. inquiring, A Gentide Illyriorum rege inuenta primum gentiana eſſe creditur, à quo etiam factum illi nomen eſt. Folia quæ à radice ſtatim ſe proferunt iuglādi nuci aut plantagini ſimilia habet colore ruſcente, à medio uero caule præſertim ꝓ in ſummo cacumine breuibus incifuris diuiſa ſunt. Caulis illi eſt grandis, cōcauus, leuore nitēs, digitali craſſitudine, duūm cubitorum altitudine, geniculis interſectus, maioribus interuallis folia proferens. Semen habet in florū doliolis latum, leue, glumofum, figura ad ſpondilij ſemen accedens. Radicē longam longæ ariſtolochiæ radici ſimilem, craſſam, amaram ꝓ. Nascitur in altiffimis montium uerticibus, iſdem ꝓ umbroſis & aquoſis. Vſus, ut Plinius ait, in radice & ſucco. Aloën gallicam.) Aloë gallica dicta eſt ob radicis ſimilitudinem aliquam, quam utrumq; genus rectā ſubter-

ram agit. Seu ab amaritudinis similitudine quã cum aloë gerit, & qua utraq; non parum participat. Narce, chironion.) Narce & chironion dicta est, eo quod radicẽ habeat figura quadam tenus similem radici centaurij maioris, quod etiam narce & chironion uocatur, quorũ nomen hoc à Chirone Centauro, illud uero à torpore illi inditum est. *ναρκη* enim Græcis torpor est. Basilicã.) id est regiam, quoniam à rege sit inuenta. *Βασιλευς* enim Græce rex dicitur, *Βασιλικός* uero regius. Dardanus.) id est Troianus, à Dardania quæ prouincia est Asiæ minoris & Phrygiæ. Aloiten.) Aloitis dicta est à Dardanis, eo quod aloë etiam diceretur, aut eadem ratione quã aloë quoq; appellata est. Cyminalem.) Sic legitur etiam apud Dioscoridem, non autem comicialis, fuitq; facilis lapsus de una in aliam, mutata scilicet litera y in o, & litera n diuisa mutataq; in duas scilicet c & i, ut ita ex dictione cyminalis facta sit comicialis. Gemellis montibus.) Per montes gemellos intelligo alpes, & qui hijs subiacent subalpinos à Plinio uocatos, in quorum summis & altissimis uerticibus cacuminibusq; nascitur, uti testatur Dioscorides. In Illyrico tamen præstãtissima prouenit, testante Plinio lib. 25. cap. 7. licet ubiq; nascatur.

Antidota.) Antidotum dicitur quasi contra datum, ab *ἄντι*, quod est contra, & *δοσις* datio. Dicitur autem maxime de medicamentis quæ aduersus uenena dantur: quamuis etiam quia grauissimis casibus opitulant, in alijs morbis aliquando, licet raro, præcipue tamen necessaria sunt, uti tradit medicinq; lib. 5. Celsus. Facit.) Facere hoc loco pro conducere, prodesse, & utile esse accipitur. Scapo solido.) id est uasculo integro. Scapus dicitur filiqua & uasculum in quo semen continetur, ut fabæ, papaueris & similibus. Sciendum tamen in altero exemplariorũ nostrorum hic non legi scapo solido, sed caput solidum, id est radix crassa & compacta. Vocat autem radicem caput, quia quemadmodum à capite in totum corpus nerui & per

per hos motus & sensus deriuantur, sic à radice tota planta exoritur & progreditur incrementumq; accipit.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ CYCLAMINIS.

CAPVT XVII.

CRÆCIS quibusdã dicitur cyclaminos, alijs cissarõ, alijs cissanthemõ, alijs cissophyllon, alijs chelonion, Zoroaster chelona symplates, Osthanes aspho, Prophetæ miaspho, Aegyptij utothos, Itali orbicularem, alijs palalam, alijs rapum terræ, alijs rapum porcinum, alijs terræ malum uocant siue panem porcinum, Syri elardia. Nascitur locis incultis aut montuosis.

1 Ad caput deplendum.

Herbæ orbicularis succũ cum uino aut aceto optimo naribus infundes, mirabiliter sanabit.

2 Ad aluum concitandam.

Herba orbicularis in collyriũ facta & iniecta, catharticum est.

3 Ad splenis dolorem.

Herbæ orbicularis succi cyathum unum, & acetii optimi cochlearia quinq; diebus cõtinuis nouem portui dabis, miraberis effectum bonum. Item radix eius in collo suspensa, ita ut contra splenem pendeat, efficaciter medetur. Nã & cyclaminis succo si quis antitigerit, mira celeritate alui solutionem experietur. Lege eam omni tempore.

COMMENTARIIL.

CYCLAMINOS qualis herba sit, nō docet Apuleius, quare ex Dioscoride illam describemus, qui ait hederæ folia habere, purpurea, uaria, sua infraq̄ albicantibus maculis. Caulem longitudine quatuor digitorum, glabrum, carentemq̄ folijs, in quo flores rosarū figura sunt colore ad purpuram inclinato. Radix illi est nigra, rapo similis in latitudine se pandens. Nascitur umbrosis locis, præsertimq̄ sub arboribus. Dicta est autem hæc planta cyclamen siue cyclaminos, utrunq̄ enim dicitur ab orbe qui κύκλος Græce dicitur, eo quod in orbem circumacta, & quasi rotunda sit radix eius. Quæ ratio etiam fecit ut orbicularis dicta sit à Latinis. Plinius lib. 25. tuber terræ etiam uocari dicit, & in omnibus serendam domibus: si uerum est, ubi facta sit, nihil nocere mala medicamenta. Amuletum uocant, narrantq̄ ea ebrietatem representari. Hæc ille. Cissaron.) Cissaron dicta est quasi hederæ, eo quod folio sit hederaceo, id est hederæ figuram referente, à qua hederæ, quæ Græcis κίαν & κίανδον dicitur, appellata est etiam cissanthemon & cissophyllon, quorū hoc nihil aliud est quàm hederæ folium, illud uero flos hederæ. Chelonia.) Chelonia uocata est à testudine, quæ Græce χελώνη chelone dicitur, eo quod testudinis forma sit radix, siue quod ea testudo uescatur, ut aliqui uolunt. Palalia.) Palalia dicta est à forma palæ quæ rusticum instrumentum est quo fruges & frumenta uentilantur purganturq̄, & alio nomine uannus dicitur & uallum, uellum, uellabrumq̄. Rapum terræ.) Sic appellata est eo quod radix rapo sit similis & sub terra latens. Et quia porcis ac suis gratus est cibus & pabulū, dicta est etiam rapum porcinum. Malum terræ.) Malum terræ dicta est à mali & pomi figura, & quia sub terra latet radix. Panem porcinū.) Panis porcinus est appellata, quia radix suis, ut iam dictū est, gratus est cibus, & à panis figura quæ in orbem acta est, nō tamen in globum assurgens,

gens, sed ueluti in medio pressa pondere in latitudinem se explicat. Et ab hac Latina appellatione Germani eam *Süw oder Schwynbrot* nominant. Ad caput deplendum, C. I. hoc est, ad capitis humores superfluentes minuendos & euacuandos, caputq; ab iisdem purgandum & alleuandum, idq; sternutamenta ciendo & excitando. Aluū, 2 Ventrem scilicet astrictum. Aluus dicitur in quā cibi postquam in uentriculo sunt confecti dilabuntur, & medio umbilico adnexa est. In collyrium.) Collyriū est medicina, quam Græci à forma *βάλανου*, id est balanum, Latini glandem, & nostra ætate uulgo à supponendo anui suppositorium dicūt, quod uentris laxandi & emolliendi concitandiq; gratia in anum immittitur. Est etiam collyrium medicina ocularis, quæ in oblongā & balani glandisq; formam redigitur, & sic donec usui sit seruatur.

Catharticum.) id est purgatiuum & excrementorum atque humorum malignorum eductiuum. Cyathum 3 unum.) id est unciam unam cum dimidia. Cochlearia quinq;.) id est drachmas septē cum dimidia. Contra splenem.) id est è regione splenis & iuxta, atq; ut alia litera habet, circa splenem, qui Latine lien dicitur.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ PROSERPINACÆ

POLYGONIUE,

CAPVT XVIII.

POLYGONON, alij cynochalen, alij polygonaton, alij asphaltion, alij chiloPHYLLON, alij polycarpon, alij carcinethron, alij clino podiontes, alij myrtopetalon, alij heraclian, alijqui pedalion uocant, Aegyptij thephin, alij stemphin, Prophetæ gonon heroos, alijqui onycha myos,

Itali sanguinariã, alij proserpinacam, alij scorpionacã, alij statuariã, & quidã misere uiuũ. Nascitur ubiq; locis cultis & aggeribus. Legito eam æstiuo tempore.

1 Adeos qui sanguinem reñciunt.

Herbæ proserpinacæ succum cum uino optimo austero sine fumo tepefactum seiuo dabis bibere per dies nouem, miram rem experieris.

2 Ad lateris dolorem.

Herbæ proserpinacæ succo cum oleo rosaceo sa-
pius perunges, dolorem tollit.

3 Ad mamillarum dolorem quæ las-
cte habent & tumorem.

Herba proserpinaca tusa cum butyro subacta, & mamillis imposta quæ dolorem & tumorem habent, dolorem et tumorem perfectissime tollit, ita tamen ut usq; in tertium diem medicamentum ponas.

4 Ad oculorum dolorem.

Herba proserpinaca, si uadis ad eam ante Solis ortum, & circumscribis eam cum annulo aureo, & dñcis; Tollo te cum annulo aureo remedium oculis, de-
inde post triduum ante Solis ortum sublatam, circũ dabis collo, diligenter proficiet.

5 Ad aurium dolorem.

Herbæ proserpinacæ succus tepefactus & in aurum stillatus, mirifice dolorem tollit. Nos ipsi experti sumus. Tamq; potenter proficit, ut & ulcera quoque aurium sanet.

6 Ad dysentericos.

Herbæ proserpinacæ succum cum aqua calida potui dabis quantum tibi uidebitur, sanabitur.

Ad

7 Ad quartanas.

Herbæ proserpinacæ succum cum piperis granis septem aut nouem sub accessione dabis bibere. Lege eam die Iouis, Luna decreſcente.

COMMENTARIUM.

PROSERPINACA siue polygonos, herba est uulgaris, numerosos, graciles & teneros ramulos habens geniculis intersectos, graminis modo per terram serpentes, folia rutæ, longiora tamen & molliora, & singulis folijs adnatum semen, quæ ob causam mascula appellatur, flores candidos aut puniceos. Est & alterum proserpinacæ genus, minoris tamen efficaciz, & foemina appellatur. Sed de priore mascula potissimum presenti agitur capite, & Teutonice *wäggrass* siue *wägdritt* uocatur. Porro proserpinaca dicta est, quod per terram serpat, & nõ in altum tollatur. Polygonos autem à Græcis appellata est, ut aliqui uolunt, à feminis copia & multitudinè, quoniam $\pi\lambda\upsilon$ illis multum, $\gamma\acute{o}\nu$ uero semen significet: quæ ratio etiam fuit ut polycarpus ipsidem diceretur, siquidem Græcorum medicis $\kappa\acute{\iota}\sigma\tau\iota\varsigma$ semen significat. Aut, ut alij uolunt, dicta est polygonos à geniculorum frequentia & multitudinè, à $\gamma\acute{o}\nu$ quod genu significat, & per diminutionem geniculi: quæ ratio etiam fecit ut polygonatos quasi geniculata, & ut nunc uocant, centinodia sit dicta, à dictione $\gamma\acute{o}\nu\alpha\varsigma$, quod etiam genu significat. Scribonius tamen Largus polygonon dictum ait, quia multum sit, & ubiq; nascatur. Asphaltion.) Asphaltion appellata est, ut uolunt, aut à bituminis odore, aut à bituminosi trifolij similitudine. Chiliophyllon.) id est millefoliũ, à foliorum numero & multitudinè sic dictum. Clinopodiontes.) Sic dictum uidetur quod in terram inclinetur, & non in altum surgat: quæ ratio & pedalio nomen fecisse potuit. Myrtopetalon.) id est

- myrteum foliū, à similitudine sic dictum. Heraclian.) id est herculeam dictam uolunt aliqui à lentoris sui firmitate, qua herois illius in laboribus & periculis patientiam æquaret. Quæ causa etiam fuisse potuit ut gonos heroos, id est semen herois dicta sit, à γόνος, quod genituram & semen significat. ἥρωος uero heros est. Onycha myos.) id est unguem muris. ὄνυξ enim unguis est, μύς uero mus. Sic dictum forsitan à similitudine quadam folij ad unguem muris. Sanguinariam.) Sanguinaria, siue, ut Celsus uocat, sanguinalis appellata est à ui & potestate, qua sanguinis eruptiones & profluvia omnia è quacunque parte fluxerit, inhihet, suppressit & sistit. Scorpinacam.) Nomen hoc habet à scorpionibus quibus egregie aduersatur. Misere uiuium.) Sic uocata est quod miseram uitam agat. Nam in uis nascens pedibus semper calcatur, & in sublime erigi non finitur, sed depressum humi serpere cogitur. Reijciunt.) id est per os expuunt, excreant & eijciunt, expelluntque, siue ex uentriculo, siue ex spiritalibus partibus aut alijs id fiat. Lacte.) id est lac. Vitur dictione eo modo non semel Plautus, ut in Bacchidibus cum ait, Haud scio quid eo opus sit, Quæ nec lacte, nec lanna ullam habet. Et in Menæchmis, Nec aqua aquæ, nec lacte lacti, crede mihi, usquam similius. Item in Milite glorioso, Tam similem, quam lacte lacti est. Sub accessione.) hoc est, ante paroxysmum & tempus exacerbationis afflictionisque morbi.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ ARISTOLOCHIAE.

CAPVT XIX.

GRAECIS dicitur aristolochia, alijs adrarhyza, alijs melocarpon, alijs ephesia, alijs clematitis, alijs pyxionos, alijs dardanos, alijs iontitis,

fontitis, alijs tocites, alijs teuxinos, alijs chamamelō,
 alijs opetis, Aegyptij † sopoēp, Itali terræ malum, Da alijs so
 phosph
 alijs si
 culi.
 ci absinthium rusticum, † alij scardian. Nascitur locis
 montuosis, solidis, calidis & cultis.

1 Ad uim ueneni.

Herbam aristolochiam pisatam cum mero potui
 dabis, uim ueneni uincit.

2 Ad febres acerrimas.

Herba aristolochia sicca suffumigabis febricitan-
 tem & hilariorum eum facies, Fugat & daemonia.

3 Ad fistulas.

Herbae aristolochiae radix fistulis inserta celeriter
 expurgat et ad sanitatem perducit. Medici quoque sine
 ea nihil feliciter curare possunt.

4 Frigore exustis.

Herba aristolochia ex oleo usque ad calefactionem
 uim habet cum axungia porcina.

5 Contra serpentium morsus &
 hominum.

Aristolochiae radicem pondere denarii unius in
 uini hemina sapius bibat, discutit uenena.

6 Si infans contristatus fuerit.

Herba aristolochia suffumigabis infantem, hilarem
 facit, & conualescit infans, fugato daemone.

7 Ad canceromata quae in naribus
 nascuntur.

Herba aristolochia cum cypero & dracontea se-
 mine trita & cum melle imposta, emendat.

ARISTOLOCHIAE genera præcipua sunt duo, unum rotundum, & ut Plinius ait, tuberibus radicum rotundis, folijs inter maluam & hederam nigrioribus pinguioribusq; & cū acrimonia odoratis, modice rotundis, teneris, pluribus ab una radice erūpentibus germinibus: uiticulæ illi longæ sunt, flores candidi, pileolis similes, in quibus quod rubet graui odore sentitur, & radix in globum rari modo rotundatur. Et hanc fœminam uocant, ut tradit Dioscorides. Alterum genus est quod uocatur mascula aristolochia, et est longa, & longiora quàm rotūda habet folia, ramulos tenues, longitudine ferè dodrantali: florem purpureum grauiſſime odoratum, qui cum dehiscere cœperit, piro ſimilis fit. Radix illi est craſſitudine digitali, & ut Plinius ait, baculi craſſitudine, longitudine dodrāntali quatuorū digitorū longa. Vtriq; buxeus intus color, guſtu amaræ sunt & odore uiroſo. Est & tertia quæ dā aristolochia longice, quæ clematidis uocat, ramulos habēs tenues, folijs modice rotundis minori ſedo ſimilibus plenos, habetq; rutiæ flores, radices longiſſimas, tenues, craſſo & odorato cortice ueſtitas, unguentarijs ad unguenta expetitas. Cæterum dicta est aristolochia, quod puerperis egregie optuletur, & ut Dioscorides ait, quoniam eſſet ἀριſτὸν λοχίῳ ἴδιον, id eſt optima, non grauidis, ut interpretatus eſt Plinius, ſed puerperis. ἀριſτὸν enim idem eſt quod optima, λοχίῳ ἴδιον uero ſunt quæ iam pariunt, aut paulò ante pepererunt, & non grauidæ quæ uterum gerunt. λοχίῳ uero ſunt partus dolores, partus ipſe, & poſt partum ſecundæ, purgationesq; aliæ omnes quæ tunc fiunt. Adrarhiza.) Sic dicta eſt à radicis craſſitudine quaſi craſſi radix. ἀριſτὸν enim craſſum, robuſtū & magnum ſignificat, ἴδιον uero radix eſt. Melocarpon.) Aristolochia rotunda melocarpon appellata eſt à mali ſeu pomi, quod Græcis μῆλον dicitur, forma globofa. Et quia ſub ter-
ra

ra latet, Latini etiam terræ malum, & Græci chamæme-
 lon uocant, Et opetin, quod in terræ cauerna sublateat,
 quæ Græce ὄπη dicitur. Ephesia.) Dicta est ephesia à
 Diana quæ Ephesi colebatur, eo quod quemadmodum
 dea illa puerperis & parturiētibus opitulari credebatur,
 sic etiam herba hæc h̄sdem adiuumento & auxilio esse so-
 leat. Clematidis.) id est sarmentaria dicta est proprie
 tertia species à fermentis eius quibus unguentarij uti so-
 lent. Pyxionos.) id est buxea, à colore buxæo quem
 utriusq; radix intus habet. πύξω enim buxus est. Dar-
 danos.) Hæc dictio si herbæ appellatio est, ut om̄ia quæ
 uidere licuit, exemplaria prætendunt, tunc à loco sic di-
 cta erit, eo quod illic forsitan copiosior, speciosior ac me-
 lior nasceretur. Sed uide num potius legenda sit ut aliàs
 etiam sæpius in prioribus, uidelicet ut sit gentis uocabu-
 lum, quæ illam eo nomine appellet quod mox sequitur
 in impresso codice iontites, siue ut alterū exemplariorum
 nostrorum habet, tocites. Quorum hoc à partu habet,
 quemadmodū & alterum teuxinos, seu potius una dem-
 pta litera texinos, id est eadem ratione & causa quæ dicta
 est ab initio in dictione aristolochia quoniam parturien-
 tibus utilis sit. Illud uero alterum iontites habet à uiola,
 quæ ἰὸν dicitur, cui flos purpureo colore simulatur. Et
 hæc secundo generi conuenit appellatio. Ad uim uene C.1.
 ni.) id est contra uiolentiā, malignitatem & maleficium
 ueneni. Est autem uenenum quicquid assumptum aut at-
 tactum nocet, & naturam eius cui approximatur immu-
 tat. Quod in corpore operatur, testante Auerroë, aut qua-
 litatibus primis, aut à tota substantia, aut fortitudine at- 4
 tractionis, aut uitæ calorem remouendo. Frigore exu-
 stis.) Vrit tū calor tum frigus, licet aliàs diuersæ & con-
 trariæ sint naturæ: & similes in quibusdā locis esse æstus
 immodici & frigorum effectus, testatur etiam Plinius. Et
 utriusq; meminit etiam Vergilius inueniens, huiusmodi
 Rapidæue potentia Solis: digni sunt uicibus illi ueni-

Acrior, aut boreæ penetrabile frigus adurat.
Item Q. Serenus libri medicinalis cap. 60. utriq; uestioni
mederi docens, ait,

Sunt diuersa quidem mala frigoris atq; caloris,
Sed tamen amborum simili nocet ulcere uirus.
Illa quoq; uista putes quæ sunt niue læsa rigenti.

- 5 Morsus hominum.) Hominis morsum esse ueneno-
sum, ut hic prætedit Apuleius, testatur etiam Q. Serenus
medicinalis libri cap. 45. ubi illi mederi docet. Et Plinius
naturalis historiæ lib. 28. cap. 4. inter asperrimos uel homi-
nis morsum numerari tradit. Qui etiam perniciosior est,
si à ieiuno infertur, teste Auicenna, qui sexta quarti tracta-
tu 4. ca. 2. ait, Deterior morsus est ille qui est à ieiuno siue
fit homo aut non homo, & maxime etiam si ieiuno infe-
ratur. Nocet autem hominis morsus saliuæ morso uulne-
ri illatæ causa, non obstâte quod natiui caloris uestigium
quo cibi coctionem adiuuat, obtineat saliuæ. Verum quia
alter alteri temperiem habet haud conformem, hinc fit,
ut aiunt, quod saliuæ unius scilicet mordentis alteri mor-
so fit noxia & uenenosa. Denarij.) Denarius drachmæ
pondus est. Plinius lib. 21. circa finem, Drachma Attica,
ferè enim Attica obseruatione medici utuntur, denarij ar-
gentei habet pondus. Et Africanus medicus in tractatu
de ponderibus & mensuris, post uariarum drachmarum
enumerationem ait, Attica ergo utendū est quo ad pon-
dus & numismata, siquidem pondere & facultate, siue ua-
lore Italicæ par est, quæ denarius uocatur: plurimi enim
nunc ferè in omnibus Italica utuntur. Hemina.) He-
mina mensuræ genus est, & sextarij medietas: cõtinet au-
tem in se cyathos sex. Pondere uero p̄det, uini quidem,
ut Africanus tradit, uncias quatuordecim: olei uero, quo
pondere in liquidis nunc cõmuniter utimur, uncias no-
6 uem: mellis autem uncias quindecim. Contristatus.)
id est perturbatus, inquietatus & perterritus ceu pluri-
mum illis accidit à strigibus & mulieribus ueneficis, &
dæmo-

dæmonijs, nocturnisq; terriculamētis, quare in fine subiungit, Fugato dæmonio. Canceromata.) Per canceromata cancrum intelligit & carcinoma, uitium quod non solum eam partem corrumpit quam occupauit, sed etiam serpit. Estq; nunc cum ulcere, & cancer uocatur; nūc uero sine ulcere, & carcinoma dicitur: fitq; maxime circa faciem, nares, aures, labra, & in fœminarum locis ac mammis sæpius, ut que raræ, fungosæ humorem eius crassum facile excipiant, Celsus libro 5. Cypero.) Cyperus in iuncorū genere est, caule anguloso & radice odorata. Cuius historiã & medicinam tradit Dioscorides lib. 1. cap. 4.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ NASTURCII.

CAPVT XX.

GRAECI Cardamon, alij cynocardamon, alij iberin, alij cardaminam, Aegyptij semeth, Itali nasturcium. Lege eam mense Martio.

1 Ad caput deplendum.

Herbæ nasturcij succum naribus iniicies, caput deplet & de phlegmate purgat. Hoc nasturcium non feritur, sed per se nascitur circa ima parietum.

2 Ad capitis uitia, porrigines & furfures.

Herbæ nasturcij semen tritum & cum adipe anserino mixtum, albitionem furfuris de capite eiciet.

3 Ad cruditatem.

Herbam nasturcium & pulegium ex aqua decoctum bibere dato, emēdabit & discutiet cruditatem.

4 Ad strumas.

Herbam nasturcium cum lomento tritam super
strumas impones, superposito folio oleris.

5 Ad furunculos sanandos.

Herbam nasturcium cum fermēto imposito, con-
coquit & sanat.

COMMENTARIIL

NASTURCIUM duorum generum est, unum sa-
tium, quo nunc communiter æstiuo tempo-
re cū lactuca, oleo, aceto & sale cœnas inchoa-
mus. Alterū est agreste, de quo maxime intelli-
git hoc capite Apuleius, quod uel hinc colligimus, quod
post primam curationem subiungit, Hoc nasturciū non
feritur, &c. Nomen autem accepit nasturciū, uti Plinius
lib. 19. ait, à narium tormento. Et inde uigoris significatio
prouerbio id uocabulum usurpauit, ueluti torporem ex-
citantis. Cardamon.) Cardamon dictum uidetur à
corde, quod à Græcis *κάρδιον* nominatur, & in quo animi
sedes est. Siquidem cordi utile & accommodatum est, &
animi torporem exacuit. Et eadem est ratio aliarum ap-
pellationum, quæ sunt cynocardamon & cardamina.

C. 2 Hiberis.) Hæc proprie agrestis nasturcij appellatio
est. Porriginis & furfures.) Porrigo quid sit, docet
Serenus dum ait,

Est insensibilis morbus & noxia forma,
Cum caput immensa pexum porrigine ningit,
Copia farris uti frendentibus ædita saxis.

Et Corn. Celsus lib. 6. Porrigo, inquit, est ubi inter pilos
quædam quasi squamulæ surgunt, eæq; à cute resoluun-
tur, & interdū madent, multo sæpius siccæ sunt. Idq; eue-
nit modo sine ulcere, modo exulcerato loco: huic quoq;
modo malo odore, modo nullo accedente: fereq; id in ca-
pillo fit, rarius in barba, aliquando etiam in supercilio. Vt
daturq; Celsus hac descriptione duo porriginis genera
facere,

facere, unam humidam & cum exulceratione, alterā sic-
 cam & sine exulceratione, quam à furfurum, quæ farina
 purgamentā sunt, similitudine furfures etiam uocant: nec
 Græcis alia ratio est idem malum *πίτυρα* & *πίτυρίασις* uo-
 cantibus. Sunt enim furfures malum, ubi sponte sua ex-
 capitis superficie tenues & furfuraceæ squamulæ citra ex-
 ulcerationem decidunt: quod malum fit subeuntibus in
 caput malo corporis humore, salsæ pituita, aut bilioso
 & melancholico sanguine, uti tradit Paulus Aegineta. Pli-
 nius Græcorum *πίτυρα* nunc porriginem, nunc furfures
 interpretatur. Albitionem furfuris.) hoc est, furfures
 ipsos & squamulas furfuraceas albicantes. Et hæc anti-
 quissimi exemplaris nostri scriptura est, licet in alijs aliter
 legatur, utpote, ablutione furfures: quæ lectionem etiam
 non improbamus, sed prior magis nobis arridet. Cru-
 ditatem.) Cruditas dicitur cum cibus in stomacho uen-
 triculouē, aut ægre aut nullo modo concoquitur: Græci
 hanc *ἀπεψία*, illam *δυσπεψία* uocāt, fiuntq; ambæ com-
 muniter ex frigidityte aut superfluente ingurgitatione.
 Lomento.) Lomentum appellatur farina fabarum, 4
 ut scribit Plinius lib. 13. cap. 12. Oleris.) id est brassicæ
 potissimum, quæ, ut inquit Cato, omnibus oleribus an-
 tistat. Oleris enim generaliter dicitur omnis herba folijs in-
 tubo similis, cuius folijs & caule in cibo utimur. Theo-
 phrastus, Olera enim uocamus quæ in usu cibario sunt,
 ut intubum, aphaca, porcellia, senecio, atq; in totū quæ-
 cunq; intubacea sunt propter foliorum similitudinem.
 Fermento.) Fermentum quo pacto fieret antiquitus 5
 & uarios eius modos tradit Plinius nat. hist. lib. 13. cap. 11.
 Nunc autem quemadmodū & Plinij tempore fit ex ipsa
 farina quæ subigitur priusquam addatur sal ad pultis mo-
 dum decocta, & relicta donec acefcat. Vulgo autem nec
 sufferuere faciunt, sed tantū pridie asseruata materia utun-
 tur, palamq; natura est acore fermentari.

L. APVLEI PLATONICI
DE HIEROVLBO.

CAPVT XXI.

ASCITVR ubiq; circa sepēs, & locis quibuslibet fordidis, Et has habet uirtutes.

1 Ad articularum dolorem.

Herbæ hieribulbi accipito uncias sex, seui capri-
ni tantundem, olei cyprini libram & uncias duas, in
se pisatis & commixtis uteris, dolorem articularum
tollit.

2 Si mulier habuerit lentiginem
in facie.

Herbæ hieribulbi radice cum lomento lupinaceo
commixta, mulier si faciem lauerit, lentigines statim
purgat.

COMMENTARII.

HIERON bulbon interpretantur bulbum agre-
stem, qui Græce colchicon & aliquando ephemer-
meron appellatur. Nostro tempore hermoda-
ctylos uocāt. Bulbus est, ut Dioscorides lib. 4.
scribit, qui autumnū exitu florem profert albicantem, si-
mitem crocino, & post florē folia bulbo similia, pingui-
ora tantum. Caulem dodrantalem, ruffo semine. Radicem
cortice subnigro, quo nudata, candida, tenera, dulcis &
succo plena inuenitur. Habet bulbus ipse in medio diui-
sionem ex qua flos erumpit. Nascitur in Messania pluri-
mum & Colchis. In cibo sumpta radix fungorum modo
enecat. Ne fallat pro bulbo sumptum, descriptum à no-
bis id est. Ignari enim suauitate eius magnopere trahun-
tur. Hactenus ille. Dicitur autem hierobulbus, id est fa-
cer, quasi grandis bulbus & magnus, qui ad medicinam
est accommodatior, solentq; agrestia domesticis commu-
niter

fiat. Cui non multum dissimiles sunt uari & ephelides, quas curare penè ineptiæ sunt, sed eripi tamen fœminis cura cultus sui non potest. Porro de his latius Cornelius Celsus lib. 6. Lomento lupinaceo.) id est farina lupinorum. Lupinus autē leguminis genus est, de quo Dioscorides lib. 2. & Plinius lib. 13.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ APOLLINARIS.

CAPVT XXII.

GRAECI Dercean, alij strychnon manicon, alij dorycnion, alij cacabon, Itali apollinarē, alij baccinam, Daci colida. Apollo hanc herbam fertur inuenisse, & Asclepio dedisse, & apollinaris nomen imposuisse.

i Ad uulnera, chironia & araneorum morsum.

Herbam apollinarem cum axungia uetere sine sale libra una teres, & uinum uetus cyatho uno, sine fumo simul commisces, & facies quasi malagma, & uulneri impones, sanabitur mirifice.

COMMENTARIJ.

APOLLINARIS hæc est, non ea quæ alio nomine hyoscyamos dicitur, et tractata est superius cap. 4. sed solani species, quam Dioscorides libro 4. à Romanis apollinarem minorem uocari dicit, cuius historia habetur etiam inferius cap. 74. ubi strychni siue solatæ genera describit, è quorum numero hæc apollinaris existit, cuius appellationes & curationes nunc separatim ab alijs tractat, quemadmodum etiam in alijs

alijs quibusdam herbis quæ plures habet species aliquando facere cõsuevit. Cur autem dicta sit apollinaris, refert autor mox post nomẽclaturas. Dercea.) Dercea dicta uidetur à uerbo Græco *δέρω*, quod est uideo, eo quod contra hebetes oculos radice succus cum melle utiliter inungitur, autore Dioscoride. Siue quod folia habet similia herbæ circeæ, quæ etiam dercea uocatur, & folia fatiux uefficariæ, quam strychnon uocant, similia habere scribit Dioscorides lib. 3. cap. 126. & Plinius lib. 27. cap. 9.

Strychnon manicon.) .i. solanũ furiosum. Mutauit hoc nomen ex altera solani specie quæ proprie hoc nomine appellatur, dictũq; sic est, eo quod *ευσασίμ* ecstasin facit, ut tradit Dioscorides, quam Galenus in Diffinitionibus suis *δνχοργόνιον μαίαν* diffinit, hoc est pauci temporis insaniam, Cui & illud Plinij lib. 21. cap. 31. in strychni huius descriptione adstipulat, uidelicet, Halicaccabi radicẽ bibũt qui sunt uaticinandi callentes, qd furere ad confirmandas superstitiones aspici se uolũt. Cuius generis sunt quos phanaticos antiqui uocarunt, qui audito tympanorum aut cymbalorũ aut aliorum lusorium instrumentorum sonitu circa templa discurrentes uaticinantur.

Dorycnyon.) Dorycnyon appellata est hæc herba ab infectione, quæ Græcis *κνύος* dicitur, & à ferratis lancearum cuspidibus, quas idem dorata *δώρατα* uocant, eo qd sacco ipsius etiam cuspides in prælijs tingerentur & inficerentur, non minus quàm alterius, quod furiosum proprie dicitur, & insaniam facit solanũ: de quo sic scribit Plinius, Hoc est uenenum quod innocentissimi autores simpliciter dorycnyon appellauere, ab eo quod cuspides in prælijs tingerentur illo passim nascente. Dioscorides & alij proprii generis plantam describũt, ex quibus uagum ad uarias herbas nomen dorycnyon fuisse apparet.

Baccina.) Baccina uocata est à baccis, hoc est, à semine baccineo.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ CHAMÆMELI.

CAPVT XXIII.

RAECI quidam chamæmelon, alij parthenion, alij diacolean, alij chryfocalin, alij trochiscon heliacon, alij aperiton, alij nympheon, alij hieranthein uocant, Itali bene olentem, alij surperbam, alij auliticam, Aegyptij thaborin, Galli oualidiam, Campani amalociam, Thufci apianam, Daci amalustam. Has uero habet uirtutes.

I Ad oculorum uitia atq; dolores.

Herbã chamæmelon si quis ante Solis ortum carperit, & dicat, Ad albuginem oculorum te carpo ut subuenias, et eam alligatam secum gestet, iuuat. Lege eam mense Aprili.

COMMENTARII.

CHAMÆMELON herba est odora, quam nunc uulgo camomillam uocant, sic dicta quod mali odorem habeat: *μηλον* enim Græcis malum est. Porro genera eius tria sunt, flore tantum inter se distantia, ut tradit Dioscorides. Ramuli omnibus drantales, fruticosi, multis alarum caulibus: foliolis paruis, tenuibus & numerosis. Capitulis in orbem circumactis, in quibus flores sunt colore intus ad aurum inclinato, & qui tumentes in altum eriguntur: foris per ambitum circumposita folia quæ ad terram inflexa descendunt, habentes in triplici differentia, candida, aut melina & lutea, aut purpurea rutæ foliorum magnitudine. Nascitur macris asperisq; locis & secus uias & itinera. Colligitur per uerterii herbæ, quæ proprie parthenion dicit, sit similis. Parthenion

thenion autē intelligo non illam quam Celsus lib. 3. per-
dicion, sed quam Dioscorides à Romanis Solis oculum
uocari tradit, & herbolarij nostri cotulam nunc dicunt.
Diacolean.) Quod in impresso codice erat drycola-
phon, nos ex ueteri exēplari nostro diximus diacolean,
quasi Iouiam Venerem, sicq; dictam putamus ab odoris
florum gratia & amabilitate: κώλια enim Venus est. Νόε
genitiuus idē quod Iouis, cuius filia ex Dione fertur Ve-
nus, uoluptatum omniū dea. Posset & diocallia legi, qua
si Iouis uenustas: κέλλα enim pulchritudo est. Et callia
simpliciter à Dioscoride traditur dici. Chryfocalin.)
A flauo auri colore sic appellata est, χρυσός enim aurū est.
Et hæc appellatio in exemplaribus nostris nulla est. Dio-
scorides chryfocomen et callian quoq; dici ait, et quæ par-
thenion dicitur chryfocalida. Trochiscon heliacon.)
id est discū solarem. Sic dicta herba eo quod in floris me-
dio luteus orbis Solis disci figuram ostēdat, folijs per am-
bitum radiatis: τροχίσκος enim rotula est & discus, ἥλιος
sol, Ἀπᾶριτον.) Ἀπᾶριτος dicta uidetur quod ad eius
usum omnis dolor mitigetur & discedat, à uerbo Græco
ἀπαίρω, quod est discedo. Nympheon.) Nympheos
nobis dicta uidetur à Musis, quæ Nymphæ dicuntur, pro-
pter floris uenustatem & eiusdem odoris gratiā & iucun-
ditatem: unde à Latinis etiam herba bene olens & super-
ba nominat. Hieranthemon.) .i. sacer flos: seu potius
eranthemon, eo quod Vere floret, sic dictū. Et ita apud
Dioscoridē etiā legitur, Cāpani.) Campani dicuntur
qui Campaniam Italiæ regionem incolunt, in qua Nea-
polis regni caput est, Parthenope prius dicta. Albugi- C. 1.
nem.) Albugo est cicatrix oculorum altiuscula, sicuti in
summo nubecula. Sed pro maiore albuginis notitia Gale-
ni descriptionem ex Isagoge subiiciā, quæ talis est. Cum
nigra oculi parte ex profundo ulcere crassior & colore cā-
dido superincurrit membrana, cicatrix est, quæ etiam fit
in ea oculi membrana, quæ candida dicitur. Albugo autē

cicatrici eadem est: differt tantū quod in ea ex maiore ex-
ulceratione maior & crassior superuenit cicatrix, & in iri-
de oculi circulo fit albugo. Paulus Aegineta simpliciter
ficrem tradidit, Quæ in summa oculorum superficie cica-
trices fiunt, aliqui eodem hoc nomine cicatrices dicunt;
alij uero nubeculas, profundiores uero albugines.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBAE CHAMAEDRYOS.

CAPVT XXIII.

GRAECIS chamædrys, alijs drys, alijs dryssi-
tes, alijs teucrion, alijs chamærops, Itali trix-
aginem appellauere. Nascitur locis mon-
tuosis, petrosis & solidis. Lege eam mense Augusto.

1 Ad ruptos.

Herba chamædrys contusa de ligno in lignū, ad
iecto uino & potui data, cum mira celeritate sanat.

2 Ad ischiam.

Herba trixago feruefacta, ac triduo potui data,
ischiatricum mirifice sanat.

3 Ad serpentium morsus.

Herba chamædrys in puluerē mollissimū radacta,
in uino ueteri potui data, uenena uehemēter discutit.

4 Ad podagram.

Herba chamædrys si in puluerem mollissimū re-
dacta est, cum aqua calida potui data, mirifice para-
gorian præstat.

COMMENTARIJ.

CHAMAEDRYOS herba est quæ Latine trixago di-
citur, Teutonice gamander, altitudine spithames,
id est dodrantali, quæ mensura est quantum à
summo

summo pollice ad extremum minimū digitum patet explicita hominis manus: folia habet parua magnitudine mentæ, colore & figura quernis similia, gustu amara: flo-
re penē purpureo & ipso etiam exiguo. Aliqui serratā uo-
carunt, & ab ea serram inuentam esse dixerunt. Carpitur
semine & succo prægnans. Nascitur asperis & petrosis lo-
cis. Dicta est autem Græcis chamædrys, quasi coactæ bre-
uitatis quercus quædam. χαμαι enim humile, terrestre &
humi depressum quid significat, δρῦς uero quercus est:
quo nomine simpliciter hic eā quoq; uocari tradit, à quo
etiam illi alia accessit appellatio dryfites, quasi quercula.

Teucrion.) Teucrion appellata est, eo quod teucrion
similis sit, autore Dioscoride. Chamærops.) Chamæ-
rops uocata est à uirgultorū breuitate, & quod humi ser-
pat: ῥώπερ enim uirgulta sunt Græcis. Adruptos.) Ru C. 1.
ptos uocat, qui alio nomine herniosi & ramicosi, & Græ-
ce κνήτου dicuntur. Quorum plures sunt differentia, de 2
quibus copiose Celsus lib. 7. cap. 18. Ischiam.) id est, 2
coxendicis dolorem et morbum, de quo dictum est supra
cap. 11. curatione 2. Paregoriam.) παρηγορία, id est pare 4
goria Græce est consolatio, hoc est, lenitio & mitigatio.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ CHAMAELEONIS.

CAPVT XXV.

CHAMAELEONEM quidā Græcorū nomināt,
aliq; crocodilion, aliq; dipfacon, aliq; onocardi-
on, aliq; cneoron, aliq; meletam, Prophetæ a-
phrodites lutron, aliq; calycē cardiacon, Aeg-
gyptij semmeer, Itali labrum Veneris, aliq; cinaram
rusticam, aliq; statioron, aliq; morariā, Hispani analen-
tidium, Daci sciaren, Aegyptij gerbaste, aliq; sapho.

1 Ad hepaticos.

Herbæ chamæleonis succus potui datus cum uino, febricitanti cum aqua calida, mire proficit.

2 Si quis uenenum sumpserit.

Herba chamæleon in puluerem redacta & in uino data, discutit uenenum.

3 Ad hydropicos.

Herba chamæleon & chamædaphne & chamædryes & chamæpitys æquali pōdere tusa & q̄ mollissime cribrata, si in potione uini mixti, iuuenib, cochlearia quinq; uiris cochlearia nouem, item minoribus, puellis & mulierib, cochlearia tria, puerulis cochlearium unum dederis, mirifice aquam omnem de corpore per urinam digerit.

COMMENTARIUM.

ABENT omnes quos uidere licuit codices caput hoc sub chamæleæ nomine in scriptū, sed falso; nam de chamælea proprio capite agit infra sub nomine lacteridis, quare titulum nos mutates, pro chamælea reddidimus chamæleonem, qui longe alia & a chamælea multum differens est planta, & plurimum etiam generum. Vnus, cuius historia & appellationes habentur inferius cap. 109. sub nomine cardui syluatici & is etiam duplex est, unus niger cognominatus, alter uero albus, et hic proprie chamæleon dicitur, & à Latinis carduus minor, ipsiq; ab alijs autoribus quæ præsentia capite ponuntur curationes & uirtutes attribuuntur. Est deinde alius chamæleon, à similitudine quadã sic dictus, qui Latine labrum Veneris & carduus magnus appellatur, cuius nomenclaturæ quoniam hic ponuntur, haud abs re fore duximus, historiam quoq; ipsius ex Plinio & Dioscoride subnectere, ne quis ipsam desideret. Est autē herba e genere aculeatarum, caule excelso, duorum cubitorum,

torum, spinis horrido: genicula eius binis oblongis, lactu-
 cae similibus, & albis maculis aspersis, et quæ ueluti bullas
 spinosas in dorso medio habent, folijs amplectentibus:
 concauo alarum qua se in geniculis folia coniungunt, ceu
 pelue, sinu, in quo rores falsi & pluuia aquæ subsistunt,
 unde & nomen inuenit (scilicet ut dipsacos nominaret)
 In cacumine caulium capitula sunt in oblongo rotunda,
 echinata spinis, quæ cum aruerunt, cædido colore fiunt.
 Florem fert qui purpuream lanuginem referat. Habet &
 capitula illa per longum diuisa uermiculos in media me-
 dulla quosdam. Nascitur in aquosis. (Crocodilion.)
 Appellationis huius eadem est ratio quæ chamaeleonis,
 qui labrum Veneris dicitur, scilicet similitudo ad herbam,
 quæ inter aculeatas proprie sic uocatur. (Dipsacon.)
 Dipsacos appellata est à siti, quam Græci *δίσσαρον* dicunt, uel
 quia humorem illum contra eam paratum semper habet,
 aut quia iuxta fontes & locis humidis nascit. (Onocardi-
 on.) id est asininus carduus, factum illi ex Græca & La-
 tina uoce nomine, *ὄνισκος* enim asinus est. (Meletam.)
 Meleta dicta uideretur à capitulorum figura oblongiori in-
 star pomi, quod Græci *μήλον* dicunt. (Aphroditis lu-
 tron.) hoc est, ut inter Latinas appellationes habetur,
 labrum Veneris: *ἄφροδίτη* enim Græcis Venus est, *λατρόν*
 uero uas aquarium quo in balneis ad lauanda corpora ute-
 bantur, & quod labrum Latine dicitur: sunt tamen non
 solum aquaria sic dicta uasa, sed olearia quoque & uinaria,
 in quæ oleum è cortina, & uinum è lacu transfertur. (Ca-
 lycem cardiacum.) Calyx cardiacus appellata est à figu-
 ra capitulorum, quæ oblonga instar cordis existunt, & bac-
 cæ rosaceæ antequam tota aperiatur: *καρδία*, enim Græ-
 cis cor est, *κάλυξ* uero rosæ baccam dum adhuc clausa est
 rosa, & omne putamen in quo aliquid includitur, signifi-
 cat. (Cinaram rusticam.) Quemadmodum pro chamæ-
 lea chamaeleonem, sic etiam pro cicere rustico cinaram ru-
 sticam, id est syluestrem, reponendum censuimus, eo quod

C.1. spinæ albæ, quæ cinara syluestris etiã dicitur, sit quodam modo similis. Ad hepaticos.) id est iocinosos. Hepatici sunt, ut Galenus in Diffinitionibus ait, quos diutius iecoris dolor comitatur cum tumore soliditateq; & corporis malo colore, in quibus & æstuosa accenditur febris cum ariditate linguæ; alij tamen priuatim hepaticos dicunt, quibus ἀσθενία, id est debile infirmumq; iecur est, quodq; amissa aut languente ui sua irritas functiones & operationes suas habet. Digerit.) id est dispensat, deportat & educit cum urina per uesicam & uias urinales.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ CHAMAEPITYOS.

CAPVT XXVI.

RAECI chamæpityn, alij orozelon, alij holo-cyrton, alij brion agrion, alij sideritin uocāt, Prophetæ hæma athenas, Itali abigã, alij cypressum nigram, alij rapam, alij spiculam, alij māmalem, Aegyptij nemenespa, Daci dochela. Et habet quidem uires.

1 Ad uulnera.

Si recens fuerit uulnus, herbam chamæpityn contritam uulneri impones: si autē uetus & altius est uulnus, succum eius uel puluerem in uulnus mittes, miraberis bonum effectum.

2 Ad strophii dolorem.

Herba chamæpitys contrita et potui data, strophii dolorem tollit.

COMMENTARIUM.

CHAMAEPITYOS tria genera faciunt autores, quæ Plinius lib. 24. cap. 6. breuissime his uerbis describit, Chamæpitys Latine aiuga appellat, diciturq;

diciturque propter abortus ab alijs thus terræ cubitalibus
 ramis, flore pinus & odore. Altera leuior & incuruæ simi-
 lis. Tertia eodem odore, & ideo nomine quoque paruula,
 colliculo crassitudine digitali, folijs scabris, exilibus, al-
 bis, in petris nascens. Quæ tamen genera ut clarius perno-
 scantur, nam satis succincte à Plinio descripta sunt, Dio-
 scoridis quoque historiam, quæ apertior est, de hijs subiun-
 gam, quæ talis est. Serpit per terram herba incuruæ simi-
 lis, folia habet minori sedo similia, multo tamen tenuio-
 ra, hirsuta, & circa ramulos frequetia, odore pityos (hoc
 est pinus aut piceæ, utroque enim nomine interpretatâ re-
 perio Græcorum illam *πίτυν*) flores paruos, colore luteo,
 radicem cichorii. Altera est ramis cubitalibus ancorarum
 modo inflexis, fruticosa. Similem prædictæ comam habet,
 florem tamen candidum. Semen nigrum, odore pinus aut
 piceæ. Est & tertia quæ mascula appellatur, herbula folio-
 lis tenuibus, candidis & hirsutis. Caule aspero, candido.
 Flosculis luteis. Seminibus secus alarum caua. Piceam siue
 pinum & hæc olens. Vires habet priori similes, sed non
 adeo efficaces. Dicta est autem chamæpitys, quasi humilis
 & breuis, humique depressa pinus seu picea: nominisque ra-
 tio fuit quod folia ipsius pinum piceamue olet. Estque longe
 alia chamæpitys hæc ab ea quæ nostri temporis herbarij sub
 eo nomine uendunt, odore nullo, flosculis subglaucis.
 Orizelon.) Orizelos dicta est, quod in montibus lubes na-
 scatur & locis motuosissimis. mons est, *ὄριζος* uero amor,
 amat enim montuosa loca. Holocyrtion.) Sic appellata
 est quod tota humilis sit & incurua, præsertim altera spe-
 cies, quæ, ut Dioscorides & Plinius tradunt, incuruæ simi-
 lis est: *ὄριζον* totus est, *κυρτός* uero gibbosus & curuus.
 Bryon agrion.) hoc est, bryonia syluestrem, ob simi-
 litudinem quadam ramulorum adinuicem inflexorum.
 Sideritis.) Sideritis nuncupata est, eo quod uulnera
 ferro facta conglutinet, à ferro, quod Græcis *σίδηρος* di-
 citur. Hæma athenas.) hoc est, sanguinem Mineræ

uel Palladis: *ἄμια*, enim sanguis est, *ἄλωα* uel *ἄλων* Minerua & Pallas. Abiga.) Abiga uocata est, eo quod aluū purget, & in sceminis muliebres locos, autore Dioscoride. Cupressus nigra.) Sic dicta est à similitudine odoris & foliorum, quæ tamen nigriora sunt folijs cupressi.

Spiculam.) Spiculam appellauit à similitudine foliorum quæ habet tenuia instar spicæ. Mammalē.) Mammalis est uocata, eo quod mammarum durities discutit, ut ait Dioscorides. Strophī.) Strophī dicuntur dolores graues, qui ægrotum circumagi & flecti cogunt, Latini tormina dicunt à torquendo. Suntq; non certum ali quod morbi genus constituentes, sed alterius comites, & quæ morbis alijs superaccedunt symperomata.

NOMINA ET VIRTUTES,

HERBÆ CHAMAEDAPHNÆ.

CAPVT XXVII.

CHAMAEDAPHNE à Græcis quibusdam daphnites, aliquibus uero daphne, alijs hydrogogos seu caragogos dicitur, Itali mustellaginem dicunt, alijs lactilaginem & lauraginem, Galli eugubim, usiben.

Ad aluū concitandam.

Herba chamædaphne in puluerem redacta molissimum, & in aqua calida potui data, aluū concitat.

COMMENTARII.

VALIS herba sit chamædaphne, docet nos Dioscorides lib. 4. cap. 140. & Plinius lib. 24. cap. 15. Herba scilicet singulari & unico ramulo & cubitali fere, recto & cum leuore gracili: folio tenui, lauri similitudine, sed maiore leuore & uiriditate: semine seu fructu rotundo, rubente, folijs adnato, Ex qua descri

descriptione facile intelligere est chamædaphnen nõ esse fruticem, quẽ nunc uulgo laureolã, & Germani *zyland* dicunt. Nam hæc est quam Dioscorides daphnoiden uocat, & de qua infra agit Apuleius cap. 53. sub nomine uictoriale. Neq; est herba illa quam nunc uulgo uincam peruincam nuncupant: licet Plinius lib. 21. cap. 11. & 27. chamædaphnen sic etiam nominari dicat, quam enim nostri temporis herbarij uincam prouincam appellat, ea est quam Dioscorides lib. 4. cap. 7. clematida uocat, & à Germanis *ingrüne* siue *wintergrüne* dicitur. Cæterum dicta est chamædaphne quasi humilis & terrestri laurus: *δάφνη* enim laurus est: idq; quoniam laurinis folijs familia folia habeat: quæ causa etiam fuit, ut daphnitis quoq; & simpliciter daphne, & Latine laurago diceretur. Hydragogos.) Hydragogos dicta est quasi aquæ & humorum subductiua, eo quod aquam è corpore expellat: *ὕδωρ* enim aqua est, *ἀγώγος* ductor. Porro in uetustis exemplaribus non hydragogos sed caragogos scriptum est, sicq; dici potuit quod caput, quod Græce *κάρα* dicitur, à noxijs humoribus expurget. Mustellaginem.) Mustellaginis nomen à lauro sortita est, quã Pompeius Leneus, eo quod mustaceis subiceretur, mustacem appellauit, ut autor est Plinius. Lactilaginem.) Lactilago dici potuit quod iucundo sapore, ceu lac, in cibi usu aliquando fuerit, quod & Paulus Aegineta testatur lib. 6. de ea sic inquit, *λευτή και ἐοδία τῶν*, quod est, hæc etiã comeditur. Et lib. 1. cap. de olerum asparagis ait, *παραπλοσίως ἢ καὶ ἐν χυμῶν ἀφῆνης ἀπ᾽ ἀσπαράγου*, hoc est, nutrit similiter etiã & chamædaphnes asparagus.

DE OSTRIAGINE.

CAPVT XXVIII.

Ascitur ostriago circa monumenta, aut in monumentis, aut parietibus qui sunt circa montium radices,

Ad ea quæ in homine nascuntur.
Herba ostrïago tusa & imposita omnes res quæ in corpore nascuntur, perfanat. Hanc herbam si uolueris euellere, mundus ante Solis ortum facies. Leges eam mense Iulio.

COMMENTARIIL

STRIAGINEM hanc esse herbam quã Dioscorides lib. 4. cap. 12. & Plinius lib. 27. cap. 10. sub holostei nomine tractant, ex natalibus eius colligere licet. Nam quod Dioscorides in tumulis & Plinius in collibus terrenis nasci tradit, idem est illi quod hic in monumentis aut parietibus qui sunt circa montium radices nasci dicit. Est autem, ut illi tradunt, herba breuis tribus quatuorue digitis supra terram se extollens, sine duritia, ex aduerso appellata à Græcis, sicut fel dulce: tenui radice usque ad capillamenti speciem, longitudine quatuor digitorum, ceu gramen aut cornicis pes herba folijs & uiticulis angustis: astringens gustu. Cæterum dicta est ostrïago à testarum ostreorum duritie, ex aduerso, quum testæ duræ sint, herba uero hæc tenera, fragilis, longeque à testacea duritie aliena. Holosteon uero eadẽ ratione est dicta, quasi tota ossea, quum nihil minus sit: ὄστρον enim Græce idem est quod totus: ὄστρον uero ipsdem os significat.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBAE BRITANNICAE.

CAPVT XXIX.

GRÆCIS dicitur britanica & damafonios, Itali britannicam, alij betam plantaginis, alij bibonem uocant.

alijs in
modum
lactuce

Ad uitia quæ in ore nascuntur.
Herba britanica sumpta uiridis tunc lactuca sanat.
Et per

Et per se trita & expressa succus in ore si cōtineatur,
nec aliquid ex eo deglutiatur, æque proficit.

2 Ad oscedinem.

Herba britānica sumpta uiridis oscedinem tollit,
uel si uiridem non habueris, etiam arida cōtusa cum
uino ad mellis crassitudinem, eodem modo sumpta,
eundem effectum habet.

3 Ad dentium dolorem, & si laxi fue-
rint dentes.

Herba britannica mira quadam potentia succur-
rit. Reponēdus autem est in hyemem succus uel pul-
uis eius; non enim semper apparet; succum uero eius
seruabis in uase argenteo & calefacito, & puluerem
quoq; reposito; nam ad eisdem usus cum uino sum-
ptus æque efficaciter prodest.

4 Ad paralytim.

Herbam britānicam uiridem cum sua radice con-
tusam ex uini meri optimi cyathis duobus uel tribus
potui sumptam, mirifice proficere dicimus.

5 Ad aluum concitandam.

Herbæ britānicæ succum pro uiribus cuiusq; po-
tui dabis, per se purgat uentrem sine periculo.

6 Ad splenem.

Herba britannica uiridis cum radicibus contusa
in uini meri optimi cyathis duobus uel tribus, mire
proficere creditur.

7 Ad anginam, quam Græci synan-
chen uocant.

Herbæ britānicæ flos antequam tonitruum au-
diatur collectus, qui eo usus fuerit, per totum annum

anginam non experietur.

COMMENTARIUM.

ERBA britannica, cuius florem, ut Plinius refert, uibones uocant, folia habet oblonga syluestri lapato similia, nigriora tantum, hirsutiora, sapore adstringente. Caulem non adeo grandem. Radicem tenuem, breuem & nigram. Quæ nominis ratio & causa sit, non adeo manifestum est: nisi quod Plinius lib. 25, cap. 3. sic scribit, Frisij quæ castra erant nostris demonstraere illam. Miror quidem quæ nominis esset causa, nisi forte confini Oceano Britannicæ ueluti propinquæ dicauere. Nō enim inde appellatā eam, quoniam ibi plurima nasceretur, certum est. (Damasonios.) Sic dicta est à similitudine foliorum alismatis, quod etiam damasonium dicitur, & plātagini similia folia habet, quem admodū britannica, quæ agrestis lapati folio, quod plantaginem refert, similis est, (Betam plantaginis.) Sic etiam dicta propter foliorū similitudinem, (Bibonem.) Est & hæc demum appellatio à foliorum similitudine facta. Nam, ut in historia britannicæ nunc dictum est, herba hæc agresti rumici siue lapatho similia folia habet. Bibone autem agreste lapatium dicitur, autore Pādectario. Nisi uibones legere malueris, quo nomine florem uocari ab aliquibus refert Plinius, uti ab initio dictum est. Ad uitia quæ in ore nascuntur, hoc est, ad oris ulcera quæ ex intrinseco ipsius uitio fiunt & generantur, licet etiam aliunde ceu ex quorundam fontium aqua pota contractis oris malis utilis sit eadem reperta herba. Nam, ut Plinius tradit, In Germania trans Rhenum castris à Germanico Cæsare promotis maritimo tractu fons erat aquæ dulcis solus, qua pota intra biennium dentes deciderent, cōpagesq; in genibus soluerentur. Stomacacem medici uocabant & scelotyrben. Ei malo reperta auxilio est herba, quæ uocatur britannica, non neruis modo & oris malis salutaris,

salutaris, sed cōtra anginas quoq; & serpentes. Hactenus
 ille. Ad oscedinem.) Oscedo est oris uitium, ubi quis
 frequenti oscitatione & oris extēfione tenetur, quod Ger
 mani *gynen* dicunt, ab oscitādo sic uocatum. Oscitare ue
 ro est os commouere & aperire totum, ceu fit præ somno
 aut tædio. Estq; oscedo siue oscitatio proprie halicū spe
 cies. Halice uero, quam multi halen, Lati anxitudinem si
 ue pandiculationem nominant, est affectio tum in sanis,
 tum maxime in affectis & iam decumbentibus, cum scilicet
 toto corpore quis extenditur. Auicēna oscitationem
 siue oscedinem dicit esse motum halicum, quæ accidit in
 musculis mandibularum atq; thoracis. Quæ autem hu
 iusmodi affectionum causa sit, docet idem fen tertia pri
 mi, doct. 2. cap. 13. Argenteo.) Sic exēplaria nostra ha
 bent, & non abietino, ut impressus codex; & melius qui
 dem. Nam in ligno seruati succi aut pulueres, uim suam
 amitterent. Calefacito.) Vide num potius legendum
 fit, ut putamus, arefacito. Vtcunq; tamen intelligit succū
 eius, & præsertim foliorum, in Sole aut ad ignem cale
 faciendo densandum, sic enim diutius integer & incorru
 ptus seruat. Ad anginam.) Angina, quæ Græce *sy*
 nanche dicitur, quatuor generibus dispartitur. Primum
 ubi fauces inflammantur, id est, interior oris locus ubi si
 mul conueniunt & gulæ & gutturis partes extremæ. Al
 terū cum neq; fauces, neq; reliquæ oris partes, neq; etiam
 externarum partium ulla inflammata uidetur, laborans
 tamen suffocationis periculū in gutture sentit. Tertium,
 ubi extrinsecus circa fauces inflammatio apparet. Quar
 tum, ubi gutturis partes, tum externæ, tum interiores si
 militer affectæ sunt. Sed de hijs plura in præfagijs Hippo
 crates & eius interpres Galenus.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ LACTYCAE

SYLVATICAE.

alias a-
spideio.

RAECIS thrīdax agrīa dicitur, alijs hieracti-
on, alijs † aspidelon, aliquibus picris, Aegy-
ptijs iobonfos, Italicis lactuca syluatica. Na-
scitur locis cultis & sabulosis.

Ad oculorum caliginem.

alias At-
tico.

Dicunt aquilam quum in altum uolare uoluerit,
prospicere rerum naturas, lactucæ syluaticæ folium
euellere, & succo eius sibi oculos tingere, & maximā
inde claritudinem accipere. Herbae igitur lactucæ syl-
uaticæ succū cum uīno optimo uetere & melle † aca-
pno, quod sine fumo collectum est, mixtum in ampul-
lam uitream condito, & eo utaris, summā medicinam
experieris.

COMMENTARIIL.

ACTVCA syluatica hæc est, quam Plinius li-
bro 20. cap. 7. inter lactucas sponte nascētes ul-
timā describit folijs rotundis & breuibus, quā
Dioscorides & Græci hieraciam uocant. In la-
ctucarū censum & nomen ascita, quod lato & amplo qua-
li lactuca folio fit, & incisa candidum succum, lactis q̄ li-
quorem aliquem reddat. Nam ut Palladius in mense la-
nuario inquit, lactuca dicta est quod abūdantia lactis exu-
beret. Est autem lactuca syluatica, ut lib. 3. cap. 66. illam de-
scribit Dioscorides, herba caule aspero, rubente, spinoso
& concauo: folia habet per interualla, raris diuisuris per
ambitū scissa, heræ similia, & in oblongis capitulis flores
luteos. (Thridax agrīa.) id est lactuca agrestis. (Hie-
racion.) Sic appellata est ab accipitribus, q̄s Græci hiera-
cas uocant, quoniam accipitres scalpendo eam, succo q̄
oculos tingendo obscuritatem cum sensere discutiant, ut
refert Plinius. (Aspideion.) Aspideion seu mauiis aspi-
delon, idem enim erit, dictum uidetur quod aspidis & re-
liquorum

liquorum serpentium ictibus medetur. Picris.) id est amara, sic dicta propter foliorum succum qui gustu amarus sentitur.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBAE ARGEMONIAE,

CAPVT XXXI.

GRAECIS dicitur arsellā, itē sarcocolla, Romanī argemoniam dicūt, Quā has uirtutes habere memoratur.

1 Ad oculorum uitia siue dolores.

Herba argemonia uiridis per se trita, & si arida fuerit in aqua calida intincta ut facillime teri possit, illita saggillationes et liuores oculorū mature discutit.

2 Ad uentris dolorem.

Herbam argemoniā uiridem cum sua radice tritam & potui datam prodesse dicimus & in omni loco iuuare. Si autē arida fuerit aqua tepida infusa, idem proficere creditur.

3 Ad uulnera, ulcera & canceromata.

Herba argemonia uiridis trita & apposita, omnia uulnera, ulcera & canceromata facile fanare apta est. Si autē arida fuerit, aqua tepida infusa, idem proficere creditur. alids est rat.

4 Ad luxum.

Herba argemonia contrita & apposita mire doloribus uel tumoribus ex luxu concitatis succurrit.

5 Ad morsum serpentis & scorpionis percussum.

Herba argemonia drachmīs duabus in uini cyaa

his duobus potui data, mirifice discutit uenenum.

6 Ad percussurã ferro uel sude factã.

Herba argemonia contusa & imposita mirifice sanat.

7 Ad uerrucas tollendas.

Herba argemonia in aceto tusa & imposita, mirifice tollit.

8 Ad splenis dolorem.

Herba argemonia in cibo sumpta, splenem consumit.

9 Ad ea quæ secanda sunt.

Herba argemonia contrita & imposita, aperit & persanat.

COMMENTARIIL.

ARGEMONIA hæc herba est agresti papaueri similis, folia habens anemones incisuris diuisa, florem in cauliculo puniceum, & caput papaueris syluestris, oblongiustamen & in superiore sui parte latius, radicem rotundam, succo croci colore, uiacri et acuta. Nascitur in aruis. Et hæc autoribus Plinio lib. 25. & Dioscoride lib. 2. argemoniæ historia, ex qua liquido & luce clarius constat herbam illam, quæ nunc uulgo sub argemoniæ, siue ut uulgus loquitur, agrimoniæ nomine circumfertur & in usu est, atq; sub eupatorij nomine à Dioscoride describitur, non ueram, sed longe aliam esse à uera hac argemonia: nihil enim commune habent in quo conueniant: quemadmodum nec ea quæ nunc falso sub eupatorij nomine se uendit, commune quid habet cum uera eupatorio, quæ nunc sub argemoniæ siue agrimoniæ nomine perperam in medicinæ usum uenit. Cæterum argemonia nostra de qua hic agitur, sic appellata est, quoniam oculorum ac uisus malo, quod Græci argema

gema dicunt, illita medetur. Arfella.) Arfella dicta uide-
 detur à uerbo ἄρρω, quod est conglutino, eo quod uulne-
 ra cōglutinet: quemadmodum etiam sarcocolla dicta est,
 quoniam carnes cōglutinet: σάρξ, κος enim caro est, κόλλα
 uero glutinum. Suggillationes.) id est percussiones, C. 1.
 & ex percussu liuores & maculas liuidas. Mature.) id
 est celeriter. Ad luxum.) id est luxatū & solutum, cui 4
 membra suis locis mota sunt. Luxata enim mēbra dicun-
 tur, quæ cum suo loco mota ossa legitimos naturæ in ea
 parte motus cum dolore impediunt: Græci à torquendo
 σπείματα dicunt. Mouentur autem sedibus suis ossa duo
 bus modis. Nā modo quæ iuncta sunt inter se dehiscunt,
 modo articuli suis sedibus excidūt. Sed de his copiosius 7
 Celsus medicinæ lib. 8. cap. 11. Aduerrucas.) Verruca
 cutis malum est, quod Græci πώρον dicunt, estq; super-
 minens in corpore ceu globulus durior, & rotunda emi-
 nentia callosa, tuberculumq; in summa cute ex atra bile
 proueniens, cuius sanguis suo contactu alias quoq; facit.
 Sunt eius genera uaria proprijs distincta nominibus ceu
 acrochordones, thymion, myrmecia, & clauus: de qui-
 bus plura Celsus lib. 8.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ ASPHODELI.

CAPVT XXXII.

GRAECIS dicitur asphodelos, Latinis hastu-
 la regia, aliquibus albuscus. Has uirtutes
 possidet.

Ad dolorem tiliarum uel pedum.
 Herbae asphodeli radicum succo & oleo amygda-
 lino unges quod dolet, mirifice sanabitur: etiam si tu-
 mores fuerint, ipsam tusam & subactam impones.

2 Ad hepatis dolorem.

Herbæ asphodeli radicē decoque, & ex aqua multa potui dato, hepatis dolorem mirifice tollet.

COMMENTARIIL.

SPHODELVS plāta est nota, folia habens grandi siue agresti porro similia, oblonga & angustata: caulem cubitalem, leuem, in cuius summo flos est purpurascens odor, qui, teste Dioscoride, anthericos dicitur: licet Pythagora & Theophrasto autoribus, caulis ipse anthericos dicatur, & radix, id est bulbi asphodelos. Sed Romani, testante Plinio, caulem albucum, asphodelon uero hastulam regiam uocauerunt. Semen fert lignosum, figura triquetrum, colore nigrum. Radices illi sunt plures, oblongæ, teretes, glandibus seu napis modicis similes. Germani à colore auroso *goldwurtz* dicunt. Fuitq; olim quod nunc nix credat aliquis, in cibi usu radix, testantibus id Hesiodo in lib. qui Opera & dies inscribitur, & Theophrasto lib. 8. de historia plantarum, item Plinio in historia naturæ lib. 21. cap. 17. Hastula regia, id est, uirga & sceptrū regium ob caulis florescentis excellentiam, & quia herbarum clarissima, quam ob causam & heroion aliqui appellauerunt, ut testatur Plinius libro & cap. 22.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ OXYLAPATHI.

CAPVT XXXIII.

GRÆCIS oxylapathon uocatur, Itali lapathon acutū pro uocabuli ethymo nomināt.

1 Si qua duritia in corpore orta fuerit.

Herba

Herba oxylapathon cum axungia uetere [†] sutilla *alias ou-*
 pisata, & ex pane domestico facta ut malagma, & im- *uilla.*
 posita, mirifice sanat.

COMMENTARIIL

XYLAPATHVS dicta est quasi acuta rumex
 lapathon enim rumex est, ^{ὀξύ} uero acutum di-
 citur. Nascitur autem palustribus locis, duris
 & in cacumine acutis folijs, ut tradit Dioscori
 des. Porro de oxylapatho & alijs lapathi generibus dictū
 est etiam supra cap. 13. Pro uocabuli ethymo.) id est,
 pro interpretationis & significationis nominis more &
 consuetudine atq; ratione. Cæterū hoc in exemplaribus
 nostris non habetur.

NOMINA ET VIRTUTES

CENTAVRIÆ MAIORIS.

CAPVT XXXIII.

GRÆCIS dicitur maronion, alijs nession,
 alijs pelethronia, quibusdam limnites, Pro
 phetæ hama heracleos, alijs chironiam, alijs
 limnestin, alijs apogorisapon, alijs poly hydia-
 on, alijs hemeroton, Aegyptij antiamas, Itali fel terræ,
 siue uneferam.

1 Ad hepatis dolorem.

Herba centauria maior in uino decocta ac potui
 data, mirifice auxiliatur.

2 Ad spleneticos.

Herba centauria maior in uino decocta & potui
 data, splenem perfanat. Nos ipsi experti sumus.

3 Ad ulcera & canceromata.

Herba centauria maior cōtrita & imposita tumo-
 rem fieri non patitur.

4 Ad fuggillationes & dolores.

Herbæ centauriæ maioris succus perunctus ex aqua, summe facit.

5 Ad uulnera recentia.

Herba centauria maior tam efficax est ad plagas glutinandas, ut etiam carnes cohærescant, quæ ex aqua eius coquantur.

COMMENTARIUM.

MIRVM est tam diu latuisse medicos & herbolarios, & adhuc etiam multos ignorare quænam planta sit centauria maior, ipsosq; longe alia & diuersa herba usos pro centauria hac fuisse, quum tamen in multo usu et honore atq; pretio eam semper habuerint, & adhuc nostro tempore etiam habeant sed ignorantes ipsam esse centauriã, alienoq; hoc est rheu pontici nomine, cuius radici assimilatur, appellantes. Nã quam uulgo nunc omnes rheu ponticum uocant, ea uere est centauria maior, multi usus cõtra iecoris atq; lienis mala. Estq; alia ab ea quã Dioscorides lib. 3. cap. 3. rha simpliciter uocat, & à Romanis rha Ponticum appellari tradit, & nunc etiam rheubarbarum dicitur, longo tempore ignota radix, & centaurio huic maiori similis, nisi quod cõmanducata pallefcit, & luteum croci colorem aliquem refert, quum centaurij radix succo rubescat. Estq; alia etiã à rheubarbaro, quo nunc diu ex India allato usi sumus licet effectus sint non dissimiles, uti experiẽtia quoq; in nobis ipsi & uenerabili domino Christiano Rastio monasterij Ilinensis Priore benemerito, qui ipsam plantãdo in honore habet, compertũ habemus. Sed ne longius à centauria discedamus, quali effigie sit plãta, ex Plinio & Dioscoride ipsam describemus. Habet autem folia iuglandis nucis folijs similia, lata & oblonga, ferrata ambitu, densa ab radice: caules duũ aut trium aliquando cubitorum, geniculatos, in quibus capita ceu papauerum in rotũdo oblonga.

oblonga. Florem ad cæruleum inclinatum, cnicoq; simili semen ueluti lanis in flore inuolutum. Radix illi est uasta, ponderosa, dura, rubescens, tenera, fragilisq; ad bina cubita longitudine, madida & succosa, succo rubescete, amara cum quadam dulcedine. Nascitur in collibus pingui solo. Laudatissima in Arcadia, Helide, Messenia, Pholoë & Lyceo, atq; in alpibus, pluribusq; locis in Lycia, item Peloponneso & Smyrna. Cæterum dicta est centauria à Chirone Centauro, qui ea curatus dicitur cum Hercules exceptus hospitio pertractati arma, sagitta excidisset in pedem: quare aliqui etiam chironion uocauerunt, uti tradit Plinius lib. 25, cap. 6, siue ut sequenti capite uult Apuleius, quod eas Chiron inuenerit. Maronion.) Maronion appellatū est à Thracię monte Maronio & ciuitate Maronia, quoniam plurima aut probata illic nascitur. Nession.) Quemadmodum à Chirone Centauro chironia, sic etiam à Nesso siue Nessesio, qui Centauri fuerunt, nession appellata est centauria. Pelethronia.) Sic dicta est à monte Thessalię, ubi Lapithę quondam equitandi artem, cuius ipsi periti, alios docuerunt, inter quos & Chiron Centaurus censebatur. Limnitis.) id est paludalis & stagnalis: sic dicta quod secus aquarum scatebras & paludes, quas Græci λίμνας dicunt, nascit. Et eadem est ratio cur aliqui eandem limnestin uocauerunt & limnesion. Hæma heracleos.) id est sanguinẽ Herculis. Quo nomine appellata est, eo quod, quemadmodum Hercules immania monstra illa edomuit: sic etiam herbę huius radix à quacũq; humani corporis parte fluentis sanguinis impetus domat & consistere facit: seu quod radix ipsa & succus eius sanguinis modo rubescat.

Polyhydion.) id est multiaqueam & succosam: succo enim plena est illi radix, & locis succosis ac pinguibus lubens etiam nascitur. Hemeroton.) Sic dici potuit à mansuetudine & dulcedine quadam saporis quę in radice sentitur: licet enim sapore sit acri & stipticante, nihilo-

minus tamen dulcedine aliqua participat, *ἡμῶν* autem Græcis māsuetus dicitur. Fel terræ.) Appellatio hæc ex minore cētauria maiori adiecta est cōtrario sensu. Cōstat enim re ipsa maioris radicem dulci quodam modo sapore dotatam, minoris uero amaro: quare fel quod amarum est, minori & non maiori conuenit, quod Plinius etiam testatur ubi de minore agens dicit, Hoc centaurationis nostri fel terrę uocant, propter amaritudinem summam.

NOMINA ET VIRTUTES

CENTAVRIÆ MINORIS.

CAPVT XXXV.

St & centauria minor, à Græcis elleborites uocata, Prophetæ hæma heracleos, Aegyptij amaranthum, Daci stirfozila, Itali febrifugiam, alij multiradicem. Chiron Centaurus has herbas duas inuenisse, & eas Aesclepio dedisse fertur, unde & nomen centauriæ tenent. Nascuntur locis solidis & fortibus.

1 Ad uiperæ morsum.

Herbæ centauriæ minoris puluer in uino exhibitus, aut ipsa pisata in uino ueteri & potui data, ualidissime proficit.

2 Ad oculorum uitia.

Herbæ centauriæ minoris succo oculos inunges, aciem oculorum extenuatam sanat, adiecto etiã mele mirifice idem proficit: caligantibus quoq; oculis & claritas restituitur recte facile. Ne quis in hoc periculum incidat, centauriæ minoris manipulum in uinũ congio coquito, ac triduum maceratum eximito, inde cottidie ad heminam mellis Attici mixtum, seipsum bibat.

Ad

3 Ad auriginem.

Herbam centauriam minorem decoque in aqua ad tertias, & ex ea dabis bibere quantum poterit, sanabitur.

4 Ad lumbricos & tineas.

Herbæ centauriæ minoris succum dabis ut supra, miraberis bonum effectum.

5 Qui uenenum sumpserit.

Herbam centauriam minorem ex aceto tritam dabit, mox discutit uenenum. Item centauriæ radices pondere denarij unius in tribus cyathis uini bibantur.

COMMENTARIUM.

CENTAVRIA minor herba est minutis folijs, hyperico aut origano similis, angustioribus et longioribus folijs: caule anguloso, paululum alto fruticante: flore in puniceo lychnidis colore purpurascēte: semine tritico simili: radice parua, tenui & superuacua, nulliusq; usus: succo efficax & gustu amara, autor Plin. & Dioscorides. (Elleborites.) Elleborites ab elleboro dicta uidetur, id tamen qua ratione, haud satis compertum est, nisi quis saporis quandam similitudinem in causa esse uoluerit, qui tamen in centauria hac amarus, in elleboro acer & feruidus est, siue quod flore purpurascēte sit utrunq;. Ab elleboro item huc irrepisse uidetur & altera appellatio quæ est multiradix, licet centauriæ minus bene cōueniat: una enim tantum radice nititur centauria, non pluribus uti elleborus. Febrifugiam.) Febrifugia dicta est, eo quod febres fugat & procul à corpore pellit, estq; nunc multo in usu contra febres.

Chiron Centaurus.) Hic Saturni & Phylliræ fuit filius, qui & Centauros & omnes ætatis suæ homines bonitate & iustitia antecelluit. Nauigauit cum argonautis, quorum medicus fuit. Medicinam & herbarum uires in

- uenit, & ab eo medicinam didicit Aesculapius, quod hic innuit Apuleius, cum Chironem herbas has Asclepio, qui Aesculapius est, tradidisse refert. Qui Aesculapius Apollinis filius, quoniam adhuc rudem & uulgarem medicinam paulò subtilius excoluit, in deorum numerum receptus est, ut refert Celsus. Manipulum.) Manipulus dicitur à manu, manualis herbæ fasciculus. Congio.) Congius, qui Latine chus dicitur, mēsuræ genus est, continēs sextarios sex; sextarius uero lances siue corylas, quæ & heminæ dicuntur, duas. Cotyla uero diuiditur in duo acetabula, acetabulum in tres cyathos, cyathus uero in quatuor mystra, cochlearium autem mystri dimidiū est. Amplius chus pondere uini quatuor & decem librarum est, olei nouē, mellis quinq; & decem. Sunt enim cuiusq; materiæ mensurarum pondere plurimæ differentia, auctor Africanus. Sed alij, ceu Vegetius & Priscianus in ultimis mensuris nonnihil uariant, dicentes mystri tertiam partem esse cyamen, quæ duo cochlearia capit. Ad auriginem.) id est ictericam. Dicta est autem aurigo à pallore auri, quem bilis per uniuersum corpus fusa representat. Ad lumbricos & tineas.) id est contra uentris animalia & uermes, qui à lubricitate lūbrici dicti sunt, & aliter quando tineæ appellātur, ceu apud Q. Serenum, & non raro apud Plin. Et per has duas appellationes omnia uermium genera quæ in corpore humano generant, intelligit.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ PERSONACIÆ.

CAPVT XXXVI.

RAECĒ profopites aut profopes uocata est, alijs bacchion, alijs elephātosis, alijs elephas, alijs nephelion, Itali personaciam, alijs dardaniam, alijs manifoldium, Galli betilolen, Daci riborasta. Ad

1 Ad morsus serpentium.

Herbæ personaciæ succum cum uino uetere dato in potionem, omnium serpentium uel colubri morsus mirifice sanat.

2 Ad febres acerrimas.

Herbæ personaciæ folijs cinges febricitantem, statim mirifice sanat & effugat febres.

3 Ad uulnera, etiam si cācerauerint.

Herbæ personaciæ aqua foueto, deinde ipsam cū nitro & axungia & picula ex aceto tere, & in panno inducito & imposito.

4 Ad intestinorum dolorem.

Herbæ personaciæ succi cyathum unum ex mellis Attici cyathis duobus ieiunus bibat, liberabitur.

5 Ad canis rabiosi morsum.

Herbæ personacię radices cum sale marino tritas morsui imposito, mirabiliter sanat.

6 Ad uulnera uetera quæ humorem præstant.

Herbæ personaciæ radicem & spinam quæ in locis siccis nascitur æquali pondere conteres, & impones puluere mollissimo, perfectissime sanat.

7 Ad ambustum.

Personaciæ succi cyathum unum ex mellis cyathis duobus bibat.

COMMENTARIIL

PERSONACIA hæc est, quam nunc unguam caballinam uocant, & duas species habet, ut Simon Ianuensis scribit. Vna maior, quæ in marginibus aquarum semper inuenitur, maiore folio, nec angulis sic manifestis, & parua radix eius, odorise

ra, quam quidam cassulam cordis uocant, Altera minor, quæ campis & locis ficcis nascitur, & in uineis. Græci arcion nuncupant, & à Dioscoride lib. 4. cap. 98. cucurbitæ folia habere traditur, minora tamen, duriora, nigriora & hirsuta. Caulem albicantem, & si aliquando caulem non proferat. Radicem grandem, intus candidam, foris nigram. Plinius lib. 25. cap. 9. persolatam uocat inueniens, persolatam, quam nemo ignorat, Græci arcion uocant, folia habet maiora etiam cucurbitis, & hirsutiora, nigriora & crassiora, radicem albam & grandem. Germani ex unguis caballinæ interpretatione *Rossbüß* uocant. Cur autem personacia sit dicta hæc herba, causa est quod ea propter foliorum amplitudinem uterentur ad personatos faciendos, quæ causa etiã fuit ut à Græcis *profopites* & *profopes*, quod personatam in Latino sonat, fuerit appellata; licet sub personatæ nomine Plinius libro & capite iam dictis, aliam ab hac personacia, quam una mutata litera persolatam uocat, herbam intelligat, utpote quæ à Græcis aut *arcion* aut *petasites* appellatur. Et Galenus arctii nomine & personaciam hanc & petasiten aliquando comprehendat. Bacchion.) Bacchion dicta est quasi furrens & insana, eo quod in ludis ad personas usum præberet bacchantibus. Elephantosis.) Elephantosis appellata est & elephas à magnitudine & forma foliorum ad pedes elephantis. Quæ foliorum magnitudo & forma fecit etiam ut à Latinis *manifolium* dictum sit à manu. Nephelion.) Nephelion dictum est quasi nebula, eo quod personatis usu suo tanquam nebulam obducatur, quo minus agnosci possint. Dardana.) Dardana aut una mutata litera bardana est appellata, quoniam lappæ, quam C. 1. bardanam etiam dicunt, sit congener. Colubri.) Coluber serpens est in aquis degens, cuius etiam plures sunt 3 differentia & species. Cancerauerint.) id est in cancri naturam transferint. Qualis uero sit morbus cancer, dictum est supra cap. 7. Nitro.) Nitrum simile est salis & à

& à falis natura non multū distans, unde aliquando cum adiuncto sal nitrum etiam appellatur, Arabice baurach: aliud ab eo quod nunc sal nitrū & sal petræ uocant, cuius in bōbardis & tormētis illis tonitruarijs usus est. Suntq̄ uaria nitrī genera, de quibus plura Plinius lib. 31. cap. 10.

Picula.) Picula diminutiua forma dicta est à pice, quæ duūm generum est, liquida & spissa: de quibus Dioscorides lib. 2. cap. 35. & 88. Plinius lib. 24. cap. 7. Ad ulcera 6 quæ humorem præstant.) id est, ad ulcera humida & fanie purulenta fluentia. Nam uti Galenus Therapeuticæ lib. 3. tradit, In ulceribus tenuius excrementum, fanies & ichor dicitur, crassum, sordes: ex hoc sordidū, ex illo humidum redditur ulcus. Et ut humidum siccantibus eget, ut sordidum, quæ expurgent.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ FRAGI.

CAPVT XXXVII.

OMARON Græci, Romani fragum nuncupant. Nascitur locis opacis et mundis & collibus. His est prædita uirtutibus.

1 Ad splenis dolorem.

Herbæ fragi succum ex mellis uncia potui datum mirifice proficere certum est.

2 Ad suspiriosos & colicos.

Herbæ fragi succus cū pipere albo & melle mixtus potui datus, mirificū est remediū. Legito eā mundus.

COMMENTARIJ.

ERBA fragi, quam fragariam nō male dixeris, omnibus nota est, quum etiam, ut Plinij uerbis utar, fraga gignendo commendetur. Folijs constat trinis, à quorum numero triphyllon,

id est trifolium haud perperam quis nūcupauerit, & non pentaphyllon, id est quinq;folium, ceu Plinius facit, qui lib. 25. cap. 9. fragariam herbam cum quinq;folio confundit. Cæterum fragariæ herbæ fructus sunt fraga & terrastris humicq; in herbis nascentia mora, quū maturuerunt colore rufescente & odoris optimi, à quo & uerbo frago quod odorem reddo significat, nomen habēt. A Germanis *erdber* uocantur, Græci *comaros* appellant, ob similitudinē fructus arboris unedonis & arbuti uocati, cuius fructus similis & cōgener est hijs terrestribus fragis, teste C. 2. Plinio lib. 15. cap. 24. Suspiriosos.) id est difficulter spirantes & asthmaticos, de quibus copiosius dictum est in Antonio Musa, Colicos.) id est, eos qui colicum dolorem patiūtur. Est autem colicus dolor, qui in intestino pleniore crassioreue fit, quod colon uocatur: licet plurimū uehemētissimos quosq; dolores in quacuncq; parte intestinorum fiant, ad colum referant. Mundus.) id est purus à re Venerea & omni inquinamēto die & nocte illa.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ IBISCI.

CAPVT XXXVIII.

GRAECIS appellatur *althæa*, alij *althæan rhi zan*, alij *elæomolochen*, alij *molochen agrican* aut *creticen*, alij *anadendromalachen*, alij *sycophyllon*, Itali *ibiscum* uocāt, alij *mauiscum*. Nascitur locis humidis & campis.

1 Ad podagram.

Herba *ibiscus* pisata cum axungia uetere & imposita, tertia die sanat. Huius herbæ experimentum plures autores affirmant.

2 Ad collectiones quæ in corpore nascuntur,

Herba

Herba ibiscus decocta cum fœnogræci & lini seminis polline & imposita, duritias omnes discutit.

3 Ad omnia encatesmata in corpore.

Herbam ibiscum cum malua erratica & fœnogræco decoques, & eadem aqua fouebis, & hæc omnia testes & encatesmatis impones.

4 Ad intestinorum dolorem.

Herbam ibiscum perinde ut supra decoques cum singulis, postea ut encatesma ex aqua calida intestinis fouebis, tertio die sanabitur. Experti sumus.

COMMENTARI.

IBISCVS, aut si mauis Græca uoce dicere althæa (quæ Latinis quoq; in usu est, & utraq; etiam eandem herbam uocari Palladius lib. 11. cap. 14. in mense Octobri autor est dicēs, Althææ, hoc est ibisci folia &c.) quæ & qualis planta sit, & quæ Græci nominis appellationisq; ratio & causa, docet nos Dioscorides libro 3. cap. 157. inquit: Althæa syluestris maluæ generis est. Circinata folia cyclaminis modo & lanuginosa habet. Florē rosæ figura & specie. Caulem bicubitalem. Radicem glutinosa lentore mollem, intus candidā. Nomen illi à multiplici remediorum potestate & usu factum est. Siquidem althæa idem est ac si dixeris herba medica, à dictione *ἄλθια*, quod in medicina pharmacum est & remedium, & *ἄλθια* uerbum mederi. A quibusdam uero non simpliciter althæa, sed cum adiuncto althæa rhyza, id est medica radix appellata est. Syluestrem autē esse maluam Plinius quoq; testatur lib. 20. cap. 21. Qui post maluæ diuisionem, E syluestribus, inquit, cui grande folium & radices albæ althæa uocatur, ab excellentia effectus à quibusdam aristalthæa. Et Theophrastus lib. 9. de plātarum historia idem confirmat dicens, Et quam hij althæam, illi uero syluestrem maluam appellant, Germani ab ibisco fa-

Et a derivatione *ibſchen* uocāt. Et hæc althæa est ſylueſtris, quæ ſponte ſua in campis & locis incultis naſcitur. Nam de fatiua & hortenti quæ in hortis cõſita arboreſcit, ſeorſum agit cap. 52. ſub nomine haſtulæ regiæ. Elæomolochen.) Elæomolochæ dicta eſt quaſi oleaginofa maluar *ελαωρον* enim Græcis oleum eſt, moloche uero communiter malua uocatur, licet etiam aliquando malachæ, ſed ut in ſecũdo dypnoſophiſte Athenæus teſtatur, à ſolis Atheniẽſibus dicatur. Appellata eſt autem hoc nomine ob ſucci radicis uiſcidũ & glutinoſum lentorem. Molochen agrian.) id eſt maluam agreſtem. Creticen.) Cretice dicta eſt aut à Creta inſula, in qua plurima & procerior naſceretur, aut forſan cretice, id eſt regia, à uerbo *κρείω*, qd eſt impero & regno. Quæ tamẽ appellatio tunc illi potius competet, quam poſtea cap. 52. ſub haſtulæ regiæ nomine nobis proponet. Anadẽdromalachen.) Anadẽdro malachæ potiſſimum uocatur à Galeno, quaſi arborea ſiue arboreſcens malua: *ἀνὰ δρόμον* enim Græcis arbor eſt.

Sycophyllon.) Sycophyllon idẽ eſt quod ficulneum folium, à *συκῆ*, quod eſt ficus arbor, & *φύλλον* folium. Sic forte dictum à magnitudine & ſimilitudine quadam for
C. 2. mæ foliorum. Fœnogræci.) Fœnogræcum herba eſt, cuius ſemen apud medicos in uſu eſt, molliendi, diſcutiendiq; uiribus præditum; de quo Plinius lib. 24. ad finem, & Dioſcorides lib. 2. cap. 92. Lini ſeminis.) Linũ omnibus notum, cuius ſemine in medicina utimur, eiufdem cum fœnogræco uirtutis, ſed de hoc plura Dioſcorides libro 2. cap. 93. & Plinius lib. 19. cap. 1. & lib. 20. cap. 22. Pol
 line.) Pollin pro tenuiſſima farina & puluere accipitur, qualis circa molas plerunq; & loca in quibus panis pinſitur parietibus hærens inuenitur. Et proprie in tritico ap
 pellant pollinem, quod florem in ſiligine, autore Plinio
 3 lib. 18. cap. 10. Encatheſmata.) Encatheſmata pandeſtarum autor eſſe dicit ſeſſiones in aqua uel balneo parti
 culari uſq; ad umbilicum uel ſuffumigium, à uerbo *πάθη*
μολ

quod est sedeo. Nos tamen hic per encathesmata intelligimus corporis abscessus, tumores et reliqua quæ corpori excrementia insident, ac balneis eiuscemodi fomentisq̄ indigent.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ HIPPURIS.

CAPVT XXXIX.

GRÆCIS dicitur hippuris, Itali uero equisetam uocant.

1 Ad dysentericos.

Herbæ equisetæ succus ex uino dulci cyathis duobus potui datus, dysenteriam sanare creditur.

2 Ad eos qui sanguinem per os reijciunt.

Herbæ equisetæ succum ex uino austerissimo sine fumo ieiuni bibant, mox sanguinem restringet.

COMMENTARIJ.

HIPPURIS Græce idem est quod cauda equina Latine, ex Græci nominis interpretatione facta appellatione: hippos enim equus est, ura uero cauda. Dicta est autem hippuris, quod arborescens ex illis dependeat comis nigris ut est equorum cauda. Aliqui equisetam uocant, similiter ab equinæ setæ similitudine. Nã ut Plinius lib. 26, cap. 24, ait, Pullulus est terræ, equinæ setæ similis. Nascitur in pratis, aquosis locis & fossis. Coliculos habet inanes, modice rubetes, duros, teniter asperos, geniculis inuicem insertis dissectos, & circa coliculos illos folia iuncorum figura densa graciliaq̄, augetur in altitudinem propinquas stirpes ascendens, pendetq̄ ex illis circumamplexa multis nigrisq̄ comis ceu

cauda equina. Radix illi lignosa est & dura. Est & altera hippuris recto caule, cubito maiore, concauo, comas per interualla habens breuiores quàm superior, cãdidiore, mollioreꝫ, ut autor est Dioscorides lib. 4.

NOMINA ET VIRTUTES

MALVÆ ERRATICÆ.

CAPVT XL.

ALACHIN agrarian Græci uocant, alij elæos malachen, alij acopon, alij collyrin, alij malachen, alij heliostrophon, alij osyriacam, Itali maluam rusticam, alij maluã erraticam. Nã scitur ubiqꝫ locis cultis.

1 Ad uesicæ dolorem & eos qui sanguinem per naturam faciunt.

Herbæ maluæ erraticæ cum totis radicibus suis libram pisatam & in congio aquæ coctã ad dimidium, per triduum ieiuno dato bibere, dolorem mitigat, & sanguinem abstinet.

2 Ad neruorum dolorem.

Herbæ maluæ erraticæ radices cõtrite cum axungia uetere & impositæ, neruorũ dolorem mirifice sanant. Facit & ad omnia encathesmata decocta cum ibisco & fœnogræco.

3 Ad lateris dolorem.

Herbam maluam erraticam decoques cum oleo, & postea distringes, & folia in mortario teres, & in pannum induces & impones, & triduo non solues, emendasti dolorem.

4 Ad recentia uulnera.

Herbæ

Herbæ malvæ erraticæ radicem in cinere coctam
contere & impone, sanabitur.

COMMENTARIIL

QUAMVIS malvæ duo genera faciât Plinius & Dioscorides, quæ & Apuleius hic agnoscere videtur, de malva erraticâ huic capiti titulû præfigens, quasi sit & alia ab hac diuersa, re ipsa tamen non nisi unum malvæ genus est. Discrimen enim illud fatiuv siue hortensis & sylvestris, non genere sed cultura tantum & natali loco illas inuicem secernit & separat. Hortensis quæ & fatiua uocatur quæ in hortis ad cibos quondâ melioris iucundioris quæ saporis causa serebatur. Fuisse autem in cibi usu olim maluam, testis est Dioscorides, qui hortensem magis quàm sylvestrem edendo esse dicit. Nec minus idem ex Hesiodo in libro ἡμέρων καὶ ἡμερών, id est operum & dierum inscripto colligitur, ubi ait, ἡμέρων, οὐδ' ἴσθισι ὄσω πλέον ἤμισυ πωτὸς, οὐδ' ὄσω γ' ἡμέρων, hoc est, Fatui, neque sciunt quanto plus dimidium toto, neque quantum in malva & asphodelo magna utilitas. Sylvestris autem uocatur malua non quæ in syluis aut asperis locis nascitur, sed in incultis tantum, quales sunt femitæ, prata, & alia id genus ruris & agri loca, quæ quoniam cultura uacant, sylvestribus assimilantur; & hoc uel ex Dioscoride patet, qui χερσαίαν chersæam uocat maluam: quæ uox Græcis non simpliciter terram, sed πλὴν ἀνεργαστον γλῶ, id est incultam & inelaboratam terram significat. Ethinc Apuleius erraticam appellauit maluam, non quæ genere sed loco tantum & cultura ab hortensi & fatiua esset diuersa. Germani hanc herbam *bappelen* uocant, omnibus notam, quare historiam ipsius subscribere superuacaneum esset. Malachenagrian.) id est maluam agrestem, & ut in nomenclaturis habetur, erraticam & rusticam. Acopon.) Acopos dicta est quasi doloris lenitiua & mitigatiua, indolentiam quæ

faciēs, ab α particula priuatiua, & κόπη, quod laborem & dolorem significat. Collyrin.) Collyris appellata est quod aluo ciendæ & emolliendæ collyrii, quod uulgo nunc suppositorium, Græci balanon uocant, uicem præstet radix, quæ sæpius in balani forma eius causa uentri submittitur, à κόλον quod membrum significat, uel κόλον quod est podex & anus. Malachen.) id est maluam: sicq; dicta est ab emolliendo uentre. μαλάσσει enim unde malache dicta est, Græcis subigere est & mollire, & μαλακός mollis. Vnde Martialis malux uim hanc indicans ait,

Vtere lactucis, & mollibus utere maluis,

Nam faciem durum phoebe cacantis habes.

Heliostraphon.) id est folsequium, ab helios qui Sol est, & uerbo στροφάω, quod est uerto, eo quod folia ipsius ad Solem circumaguntur & uertuntur. Cuius rei testis est Columella in carmine dicens,

Et moloche prono sequitur quæ uertice Solem.

Dicitur aut & moloche & malache, ut habitum est prius in ibisco. Testatur etiam hanc uim & naturam eius Theophrastus item, qui causam quoq; subiungit hijs uerbis, *Ενίωρι δὲ καὶ τὰ φύλλα, συμπάσχει τ' αὐτὸ κατὰ πρὸς τὴν μαλάχην αἰτιοῦν τὸ ὑγρὸν ἢ ἀραιεσις, ἢ γὰρ ἄν θ' ἕληται δ' Ἰουαίνωρον ἢ ἡλιος ἔν τ' ὅτ' ἢ ἕγκλισις,* hoc est, Aliquorum uero & folia compatiuntur hoc, ceu malux. Causa uero, humidi exuctio, quâ enim elicit & exugit calefaciens Sol, in hoc est & folij inclinatio. Osiriacam.) Osiriaca dicta uidetur quasi boni & diuini effectus in medicina: idq; ab Osiride, quo nomine apud gentiles deus quatenus effector est bonorum, appellabatur antiquitus, ut tradit Iamblichus in libro de mysterijs. Ad lateris dolorem.) De laterum doloribus Celsus lib. 4. cap. 6. sic tradit, In his uehementes dolores esse consueuerunt, & initium uel ex frigore, uel ex ictu, uel ex nimio cursu, uel ex morbo est. Sed interdum ne malum infra dolorem est, isq; modo tarde, modo celes-
riter

C. 3.

riter soluitur: interdum ad perniciem quoque procedit, oriturque acutus morbus, qui pleureticus à Græcis nominatur. Mortario.) Mortariū uas est lapideum siue æreū, in quo tundunt terunturue pistillo que resoluenda sunt, autore Nonio. Plautus in Aulularia, Cultrum, securim, pistillum, mortarium, quæ utenda uasa semper uicini rogant, fures uenisse atque abstulisse dicito.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ BUGLOSSÆ.

CAPVT XLI.

BUGLOSSON Græci, Prophetæ gonon alu-
ru, Osthanes tzanuchi, Aegyptij antueo-
rinbesor, Romani linguam bubulam, Luca-
ni coraginem dicunt. Nascitur locis cultis
& sabulosis. Buglossa dicta est eo quod folia aspera in
modū linguæ bubulæ habeat. Folia habet aspera, ob-
scura, terrestria. Hæc in uino mixta hilaritatem con-
triuuis facit; in cibū etiam cocta pro olere sumitur, uel
tritā pro condimento.

1 Ad tertianas siue quartanas.

Herbæ buglossæ quæ treis thyrsos feminis mittit
radicem totam cum aqua decoque, ipsam aquam de-
coctam potui dato, remediabis tertianas; quæ autem
quatuor thyrsos habet, faciet ad quartanas, dabis au-
tem ut supra. Alia item herba similis est ei, quæ folia
lapathi fert minuta, eius radix potata ex aqua, ranis
& serpentibus aduersatur.

2 Ad suspirium.

Herbæ buglossæ succum cum melle dabis bibe-
re, mirabiliter suspirium tollit.

3 Ad apostema siue suppurationem
in corpore.

Herbam buglossam cum melle & pane cōtritā
uice malagmatis impones, mirifice rumpit apostema.
Leges eam mense Iulio.

COMMENTARIIL.

BVGLOSSA proprie dicta, ea herba est de qua
præsenti capite agit Apuleius, & quam nostro
tempore communiter omnes relicto buglossæ
nomine, boraginem uocant, uerso, una mutata
litera, coraginis nomine in boraginem, nisi forte uitiose
corago scriptū fuerit. Est & alia herba, quæ nostro etiam
æuo buglossa uocatur, sed de hac plura inferius capite 68.
de cirio inscripto. Gonon æluru.) id est genituram
felis, γόνι enim genitura dicitur, ἀλλ' οὐκ uero feles.

Folia obscura.) id est nigricantia. Dioscorides uerba-
sco similia folia habere dicit, sed nigriora, quæ in uinum
deiecta, uoluptates animi augent & lætitiā faciunt, un-
de & euphrosynon uocatur autore Plinio. Terrestria.)
Terrestria uocat quæ Græci χαμαίπετάς, id est humi & in
terram decidua dicunt. Condimento.) Condimen-
tum est quod ad condiēda fit obsonia, & alio nomine in-
C.1. tinctus & embamma dicitur. Virtutem hanc buglossæ
testatur etiā Dioscorides, licet Plinius lib. 25. cap. 8. illam
non buglossæ sed cynoglossæ adscribat, quum post bu-
glossæ tractationem ait, Iungitur & cynoglossos caninas
imitans linguas, aiuntq; quæ tres thyrso seminis emit-
tat, eius radicem potā ex aqua ad tertianas prodesse: quæ
quatuor ad quartanas. Quæ deinde hic de alterius herbe
similitudine sequuntur, utpote, Alia item herba similis
est ei, &c. ex Plinio etiam huc temere ab alio quopiā tran-
scripta uidetur, non enim in omnibus Apuleianis exem-
plaribus habetur: & apud Pliniū post cynoglosson etiam
ita

ita leguntur, Est alia similis ei, & quæ ferat lappas minutas &c. Vbi etiam Plinium emendandum esse putamus, ut pro eo quod est, ferat lappas minutas, legatur, folia lappathi fert minuta. Suspirium.) id est spiritus & anhelitus difficultatem & suspirationem angustâ difficilem. Quod malum apud Græcos aliud atq; aliud nomen habet prout se intendit. Omne enim in difficultate spirandi consistit. Sed hæc dum modica est, neq; ex toto strangulat, dyspnœa appellatur. cum uehementior est, ut spirare æger sine sono & anhelatione non possit, asthma. Cum accessit id quoq; ne nisi recta ceruice spiritus trahatur, orthopnœa: autor Celsus medicinæ lib. 4. cap. 4.

NOMINA ET VIRTUTES

BVLBI SCYLLITICI.

CAPVT XLII.

GRÆCIS dicitur scylla, alijs stœchas, alijs pãcration, alijs typhonos, Aegyptij sylitho, Prophetæ ophthalmon typhonos, Itali scyllam rubram, masculam, alijs bulbum scylliten siue scylliticum appellant.

1 Ad hydropisim.

Herbæ scyllæ bulbus torretur, deinde circumpurgatur, & mediũ eius in aqua decoquitur, cum bene coctum fuerit eximitur, & ex eo tres oboli potui dantur cum melle & aceto hydropico, & euacuatur per urinam.

2 Ad perniones.

Scyllæ quod est in medio eius cum oleo commode feruefacito, atq; ea quæ dolorem exhibent perungito, sanabuntur.

3 Ad panariciū.

Herbæ scyllæ radix pisata cum aceto & pane, imposita panariciū mirifice sanat.

4 Ad extinguendam sitim hydro-
picorum.

Herbæ scyllæ folium subiectū linguæ, sitim com-
pescit, Leges eam omni tempore,

COMMENTARI II.

SCYLLA quæ bulbus scyllites, scylliticusq; dici-
tur, è bulborum genere est, de qua sic scribit Pli-
nius lib. 19, cap. 5, Bulborum nobilissima est scyl-
la, quanquā medicamini nata, acetoq; exacuen-
do. Nec ulli amplitudo maior, sicut nec uis asperior. Duo
genera medicæ. Masculus albis folijs, scemina nigris. Et
tertium genus est cibus gratum, epimenidū uocatur. Sed
uide num potius edodimon sit legendū, id est quod eden-
do est. Stœchas.) Quæ sequēti capite in prius impres-
so codice habetur appellatio stœchas, ea in exemplaribus
nostris præsentī capite scribitur, hucq; irrepfit ex alia her-
ba quæ proprie sic appellatur, & minoris scyllæ nomine
etiā nominatur, quod est pancratios, quasi tota uictrix.

Typhonos.) Typhonos dicta est à Typhone gigan-
te, quod quemadmodum amplissimis corporibus homi-
nes fuerūt gigātes, sic etiam scylla inter bulbos maxima.
Et quia maximis oculis fuerunt etiam gigātes, è quorum
numero & Typhon fuit, hinc à prophetis & magis ipsis
ophthalmos typhonos, id est, oculus Typhonis etiā est
appellata, ab oculi forma & similitudine. Scyllam ru-
bram, masculam.) Rubra & mascula, non scyllæ appel-
lationes, sed generum discrimina sunt, quæ nobis per eas
uoces dat intelligere: nam uti ex Plinio iam patuit, scyllæ
medicæ duo genera sunt, masculum albis folijs, & scemi-
na nigris siue rubris, Et idem Plinius lib. 20, cap. 9, de his-
dem

dem ait, Scyllarū in medicina alba est quæ masculus, fœmina nigra. Scylla quæ cãdidissima fuerit, utilissima erit.

Quoniam cruda) ob acrem feruidamq; (nam in ter- C. 1.
tio gradu, ut uocãt, ualidissime calet, teste Galeno) & ma-
ximam incidendi uim, noxia est intus sumpta scylla, testi-
monio omnium, ideo quo innocentior in medicũ usum
ueniat & sine periculo intus assumatur, coquendã ipsam
& præparandam prius præcipiunt auctores, quo sic maio-
rem uirium suarum acrimoniã & uim noxiam igne amit-
tat. Cuius rei non inscius Apuleius, coquendi modũ nobis,
licet quemadmodum Plinius etiam, succincte nimis,
præscribit, quare ex Dioscoride lib. 2. ca. de scylla, coquen-
dã scyllæ modum altius & fufius, quoniam rei necessitas
id exigit, subiungam. Inquit autem, Acri feruidoq; tem-
peramẽto scylla est. Plurimos habet cremata usus, ideoq;
pasta siue crusta ex panificio & opere pistorio aut luto in-
uoluitur, sicq; in clibanum aut furnum cõijcitur, aut car-
bonibus obruitur, donec circumlita crusta illa abũde to-
sta sit. Quod si amota crusta illa nondum cocta penitus
scylla tenerior facta staccescet; denuo ut prius noua pasta
aut luto inuoluetur & cremabitur. Quæ enim sic crema-
ta non fuerit, graui periculo præsertimq; interaneis dabi-
tur. Torretur hæc ipsa etiã in operculato fictili in furnum
coniecta. Tosta deinde purgatur abiectis extimis cunctis
partibus, & medium eius quod maxime intimum est, ite-
rum in aqua coquitur, usq; dũ neq; amaritudo neq; acri-
monia in aqua sentiat. Et sic cocta scylla usui est. Quo
pacto autem ex scylla uinum aut acetum scylliticum scyl-
linũ uue appellatum, nam & horum olim usus erat, con-
ficeretur, docet Dioscorides lib. 5. Columella rei rusticæ
lib. 12. Palladius in mense Iulio, & Plinius lib. 20. Non o-
missis siccandæ & in usum seruandæ scyllæ ratione & mo-
do, quæ etiam 2. lib. docet Dioscorides. Perniones.) 2.
Pernio morbus & malum est ubi in pedum manuumq;
digitis, & aliquando in posteriore calcaneo, quod Græci

ἄσπυλο, & inde Latini una dempta litera pernam uocant,
 ex nimio frigore tumet primum & liuet caro, & nisi succur-
 3 ratur, locus facile exulceratur. Ad panaricium.)
 Panaricium uocat, quod Græci paronychion dicunt. Vi-
 deturq; panaricij uocabulum à Græcorum paronychio,
 permutatis & transpositis literis quibusdam, deluxatum
 atq; formatum. Sunt autem tum panaricia, ut recentiores
 medici uocant, tum paronychia, ut Græci nominant, idē
 malum & eodem modo ab omnibus descriptum, dicun-
 turq; esse abscessus qui circa unguis et ad radices illorum
 nascuntur, non sine doloris pungētis uehementia & in-
 quietudine, adeo ut somnum aliquādo auferens, uigilias
 & infomnietatem inducat.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ COTYLEDONIS.

CAPVT XLIII.

RÆCI cotyledon, alij cepon aphrodites, alij
 ges omphalon, alij stergethron, Itali umbili-
 cum Veneris, alij cimbalarem appellāt. Nas-
 citur in tectis aut in monumentis.

Ad strumas discutiendas.

Herba cotyledon pisata cum axungia suilla foemi-
 nea sine sale æquis pōderibus & calida imposta, stru-
 mas discutit. Leges eam hyemali tempore.

COMMENTARIUM.

OTYLEDON, ut illam Plinius lib. 25. cap. ulti-
 mo describit, est paruula herba, cauliculo tene-
 ro, pusillo, pingui + folio concauo ut coxendi-
 ces. Nascitur in maritimis petrosicisq; uiridis,
 radice oliuæ modo rotunda. Dioscorides folia habere di-
 cit acetabuli figura, in orbem circumacta + sensim, leni ut
 sensum

sensum fallant in concauitatem descēsu: coliculum in me-
 dio itidem breuem, in quo semen est: radicem oliuæ mo-
 do rotūdā. Porro quia in descriptionibus hīs circa di-
 ctiones coxendices & acetabulum, non nihil obscuritatis
 subesse uidetur, haud abs re fuerit, quo clarius hæc pate-
 ant, subiungere quæ & quot cotyledonis significationes
 & unde originem habeat: quid item acetabulum, & quot
 significet. In primis itaq; cotyledon appellatum est à co-
 tyla, Cotyle uero primo & principaliter & proprie pocu-
 li genus & liquidorum mensurā significat Græcis, quam
 Plinius nunc heminam nunc sextarium ex Græcis uertit.
 Quoties autē seruata eiusdem uasculi forma in aliū trans-
 bat usum, & in cœna aceto plenum ad intinctus poneba-
 tur, ab aceto Græcis oxybaphon, Latinis acetabulum di-
 cebat: cuius forma orbicularis erat, profunda & sine mar-
 ginis latitudine. Et hæc prima nominum illorum ratio &
 usus fuit, à quibus deinde ob similitudinē ad alia quoq;
 translata sunt nomina illa: utpote ad animalium ossa &
 ossium artus, quales in coxendicibus sunt, in quibus con-
 cauum os à crure progrediens in superiorē partem, aliud
 os excipit & simul iungit, sic appellatur. Quam coxendi-
 cum concauitatem aliqui solam coxendicem dici uolūt, sicq;
 Plinius aliquando accipit. Item ad concauas in polypo-
 rum flagellis & cirris quibus nititur & sorbet partes, quas
 Græci cotyledonas, Plinius acetabula uocat. Postea etiā
 ad matricē medici uocem transfulerunt, cotyledones uo-
 cantes in ea parte quibus ea nititur et hæret ligamenta. Et
 demum inter alia cotyledonis nomen ad herbam hanc
 translatum est, quod rotunda concauitate folia uasculis
 illis similia habet. (Cepon aphroditis.) id est hortum
 Veneris: sic dicta herba quod utentibus ad Veneris amo-
 res conciliandos accommodata sit, & uoluptatis desiderium
 adferat, ceu horti deambulantes in illis oblectant, & sui
 aspectus desiderium incutiendo alliciūt, & uberrima ocu-
 los pascunt uoluptate, præsertim qui elegantiores & ur-

bani sunt, *ἠδὲ ἀφ' ἑσθ' αἰσίου* à Græcis uocati. Venus autē amoris dea est. Ges omphalon.) id est terræ umbilicum, eo quod quemadmodum hominis umbilicus in orbem circumagitur & in concauitatem descendit, sic etiam in terræ plantis herba hæc folio est in orbem circumacta & leni in concauitatē descensu. Et ut rei maiestas aliqua etiam denotaretur, hinc à Latinis Veneris umbilicus est appellata. Stergethron.) Stergethron dicta est quasi amorifica, à uerbo *σέρω*, quod est amo. Nam, ut Dioscorides testatur, ad conciliandos amores herba hac utuntur.

DE HERBA GALLICRVRE.

CAPVT XLIII.

ASCI amat herba gallicrus locis solidis et circa uías. Eius cacumē instar pedis galli. Virtutes habere dicitur.

1 Ad canis morsum.

Herbā gallicrus trítam cum axungia & pane domestico imponas, mox sanabit.

2 Ad duritias.

Eadem sic ut diximus parata, duritias discutit.

COMMENTARI.

GALLICRVS ab Apuleio uocata herba est quā Dioscorides lib. 2. coronopoda, id est cornicis pedem appellat, herba parua, & ut ait, oblonga quæ per terram sternitur, & folia cum fissuris & incisuris diuisa habet, & olerum modo cocta estur, radicem habens gracilem in cibo astringentem, ideoque coeliacis utilem. Nascitur locis incultis, aggeribus & semitis. Germani hanc *hanensfuß* uocāt, & apud aliquos adhuc in esculento usu est, multumque estur apud Iſnam Algoiæ. Porro

Porro sunt inter Latinos qui hanc non cornicis sed coruinum pedem nominant, aliam tamen ab ea quæ à nostræ ætatis herbolarijs coruinus pes dicitur, & batrachij species est, intelligentes. Sunt etiam qui hanc eandem esse uelint quam Columella rei rusticæ lib. 13. in aliarum herbarum conditura miluinum pedem uocat, nec fortè male. Vt cunq; sit, omnes iam dictæ appellationes originis suæ rationem habent, quod dictorum animalium pedum effigiem representant folia, & in summo cacumine diuisionem habent eadem forma qua in auibus illis digiti & ungues sunt. Præterea Leonicenus uir nunquam satis laudatus hanc à Plinio lib. 24. gramen aculeatū appellari dicit, fortè quia idem Plinius lib. 22. & Theophrastus lib. 8. eam inter aculeatas & sponte nascentes enumerat. Et Plinius etiam lib. 24. aculeati graminis aculeos, quos in cacumine plurimos habet, conuolutos naribus inferere & extrahere sanguinis ciendi gratia dicit: quemadmodū hic Apuleius quoque de gallicrura, quod naribus imposita sanguinem fluere faciat, & ab eo effectu sanguinariam dicitam testatur, referente Leoniceno, qui etiā multos nunc capriolam uulgo appellare dicit. Ex quo facile colligitur Apuleio in hoc capite & herbæ nomēclaturas & alia quedam deesse.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ MARRUBII.

CAPVT XLV.

MARRUBII quidam prafron, alij eupatorion, alij phyllophares, alij melittænam, alij camelopodion, alij cynosprafron, Aegyptij asterion asteropenue, Prophetæ hama tauru, alij aphedron, alij gonon horu, Itali marrubiū, alij ulcerariam dicunt.

1 Ad tussim grauem.

Herbam marrubium decoques cum aqua & dabis bibere eis qui grauer tussiunt, sanabunt mirifice.

2 Ad stomachi dolorem.

Herbæ marrubij succus potus, stomachi dolorem tollit: si febricitat ex aqua potus, statimq; eleuat se.

3 Ad lumbricos.

Herbæ marrubij, absinthij, & lupinorū paria pondera in aqua malsa cocta, cum uino dabis, aut super umbilicum pones, necat lumbricos.

4 Ad condylomata.

Herbam marrubium combure, eiusq; cinerem infrica, sanabit.

5 Contra uenenum si quis sumpsit.

Herbæ marrubij succum dabis ex uino uetere, discutit uenenum.

6 Ad scabiem uel impetiginem.

Herbæ marrubij decocti aqua corpus lauato, scabiem & impetiginem statim curat.

7 Ad pulmonis extensionem.

Herbam marrubium cum melle coctā sumat, mirifice curat.

8 Ad omnem duritiam.

Herba marrubium tusa cum axungia & imposta, mire sanat.

9 Si quis ab opere lassus inciderit in

languorem, & neruorum habuerit dolorem & spasmus.

Herbæ marrubij succo cum oleo rosaceo permixto perunges eum, sine mora sanabitur.

Marrubij

COMMENTARI.

MARRUBII duo genera faciunt autores, unum candidum & proprie marrubium dictum, alterum nigrum, quod ballote & ab aliquibus alterum, id est secundum Marrubium uocatur. Germani *andorn* & *marobel* nominant. De utroque seorsum agunt autores, & cuique suas seiunctim tribuunt uires. Plinius siquidem lib. 20. cap. 22. licet duo genera ex Castoris autoritate indicet, agit tamen eò loci precipue non nisi de candido & proprie dicto marrubio: de ballote uero seorsum lib. 27. cap. 8. Dioscorides etiam licet eodem libro scilicet tertio utrunque genus tractet, agit tamen id diuersis & separatis quibus aliud interpositum sit capitibus. Porro Apuleius utrunque genus sub uno marrubij nomine hoc presenti capite comprehendit, quod uel hinc manifeste patet, quoniam quas alij seorsum cuique generi suas adscribunt nomenclaturas & uires medicas, eas hic Apuleius uni tantum marrubio tribuit. Vnde haud abs re fuerit utriusque historiam, quo facilius dignoscantur, subscribere, praesertim marrubij proprie uocati, eo quod plerique, teste Plinio, inter primas herbas illud commendauere, licet idem etiam notius esse dicat quam ut indicandum sit. Itaque marrubium, Dioscoridis iuxta descriptionem, fruticosa est ab una radice ramosus, hirsutus, albescens, quadrangulis caulibus, folijs humano pollicis similibus, paulò minus quam rotundis, hirsutis, rugosis, sapore amaro: semen per interualla in caulibus illi est: flores asperi uerticillorum figura. Nascitur circa areas domorum & inter rudera. Ballote uero siue marrubium nigrum ob foliorum similitudinem & coloris cauliū diuersitatem, qui in prioris caule candidus, in ballote niger est, sic uocatum, herba est priori similis, fruticosa, angulosis caulibus, nigris, hirsutis, folijs uestientibus, maioribus quam marrubij, & nigrioribus, graue olentibus, ut illam breuiter descripsit Plinius lib. 27. cap. 8. Prasion.) Sic dictum est quasi

uiride à colore herbaceo & uiridi: unde & praxia dicuntur hortorum ad confectionem olerum dispositæ areolæ. Eupatorium.) Eupatorium dictum est à similitudine quadam foliorum ueri eupatorii, quod nunc uulgo perperam agrimoniam uocant. Phyllophares.) Phyllophares dictum putamus, quod caules foliorum copia uestiatur, à φῶφ, quod Græcis uestimentum significat. Nam uti Plinius, sed de nigro quidē scribit, caules habet folijs uestientibus. Melittenā.) Melitena est appellata quod apiastro, quod proprie sic nuncupatur, etiam similia habeat folia. Nā ut Dioscorides tradit, folia habet apiastro similia, ex quo apiastrum plerique id dixerunt. Et hæc de marrubio nigro intelliguntur. Camelopodion.) id est cameli pedem. Cynosprasion.) id est marrubium caninum, conuenitque nigro marrubio potissimum appellatio ista. Sicque dictum est quod folia ipsius cum sale emplastri modo imposita, rabidi canis morsibus mendentur, teste Dioscoride & Plinio. Hæma tauri.) id est sanguinem tauri. Gonon horu.) id est genituram hori. Uicerariam.) Uiceraria uocata est ex usu & uiribus, quod ulceribus adhibita purget illa & persanet. Ad græuem tussim.) id est tussim molestam, qualis est ut plurimum uetus & arida in qua nihil pituitæ eicitur, quæ uix curatur: & si curationem admittit, difficulter admodum id facit. Est autem tussis motus naturæ expellere conantis nociuum à pulmone & membris illi continuis atque propinquis. Condylomata.) Condylomata Galenus tubercula & excrescentias esse dicit, quæ in sede & extrema ani corona qua parte se comprimit, cum inflammatione protuberant & insurgunt: nec solum in ano, sed & in fecularum naturalibus eadem figura post diutinas & inueteratas rimas in callū transeuntes fiunt, teste Paulo Aegineta. Dicta sunt autem condylomata Græcis à condylis, hoc est, digitorum articulis & in digitorum commissura prominentijs, eo quod quemadmodum contracta in

in pugnum manu digitorū articuli condylivie insurgunt & eminent, sic etiam duratæ in callum dictorum locorum rimæ à reliqua superficie insurgunt. Scabiem.) Scabies est cutis infectio, de qua Celsus medicinæ lib. 5. post pustularum genera sic scribit, Scabies uero est durior cutis rubicundior ex qua pustulæ oriuntur, quædam humidiores, quædam ficciores: exit ex quibusdam sanies, fitq; ex hñs continuata exulceratio pruriens, serpitq; in quibusdã cito, atq; in alijs quidem ex toto definit, in alijs uero certo tempore anni reuertit. Quo asperior est, quoq; prurit magis, eo difficilior tollitur: itaq; eam que talis est, *αγρία*, id est feram Græci appellant. Hactenus Celsus.

Impetiginem.) Impetigo cutis etiam infectio est cum aspredine, pruritu, in qua decidunt squamulæ, & plures corporis partes depascuntur. Cuius medicinæ lib. 5. Celsus quatuor species facit. Græci *λεπρα*, id est lepram dicunt: aliud tamen malum ab eo quod Arabes *Sillos* sequentes medici recetiores nostra ætate lepram nominant.

Ad pulmonis extensionem.) Siue ut alia litera habet, uexationem. Vt cūq; scribatur, intelligit autor pulmonis affectiones & mala ipsius affligentia & molestantia, qualia sunt tabes, tussis, suspiria difficultatesq; anhelitus, & malum in quo aliquãdo id accidit ut infirmus pulmonis ad superiora & in collū ascensionē sentire se putet, quod tamen non ob pulmonis ascensum, sed pituitosi excrementi pulmonem extendētis, & animæ spiritusq; canales operantis abundantia contingit, quæ talem anhelitus difficultatem & angustiam inducit. Languorem.) Languor dicitur corporis defectio & dissolutio. Spasmū.) id est conuulsionem neruorum. Quod malum Galenus in Diffinitionibus esse dicit neruorum & musculorū affectionem, trahiq; in ea sine electione, id est inuitis aliquando totum corpus, aliquando corporis aliquas partes.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ XIPHIL.

CAPVT XLVI.

Ræcorum quidã xiphion, alij phasganon uocant, Itali gladiolum dicunt.

1 Ad fistulas quæ in corpore nascuntur.

alias a-
moni.

Herbæ xiphij radicis uncias sex, † amyli uncias sex, aceti cyathos duos, adipis uulpini uncias treis ex uino pisabis, in panno lînes & impones, miraberis effectum.

2 Ad capitis fracturam.

Herbæ xiphij radicis superior pars sicca trita & æquis ponderibus mixto uino, capitis ossa fracta ex- trahit: aut si quid in corpore suppuratum fuerit, uel si pedibus calcata sint ossa serpentis, contra ea uenena efficax est.

COMMENTARIJ.

VÆ Græcorum nomina ensen, cultellum & gladium significantia, ξίφος & φάσγανον, id est xiphion & phasganon hic enumerat Apuleius, ea Latinorum refert gladiolus. Sic dicta herba à foliorum figura cultellata. Nam ut Dioscorides tradit lib. 4. cap. 21. iridi simile folium habet, uerūtamen breuius angustiusq; & cultelli modo in mucronem desinens, ueniosumq;. Caulem ex se mittit cubitalem, in quo purpurei flores sunt deinceps dispositi & à se inuicem distātes. Semen habet rotundum. Radices duas, & alteram alteri infidētem exiguorum bulborum figura: earum inferior gracilis est, superior uero crassior. Nascitur maxime in aruis: licet Plinius lib. 25. cap. 9. in humidis nasci tradat, & cum

cum primum exit gladij præbere speciem, caule duùm cu-
bitorum: radice ad nucis auellanæ figurâ fimbriata: quâ
effodi ante messes oportet, siccari in umbra. Et hæc prin-
ceps in hoc foliorum genere habetur herba à qua cæteræ
huiuscemodi similitudinis notâ acceperunt. Et Apuleius
infra cap. 77. de gladiolo inscripto, præsentis herbę nomi-
na & historiam nobis proponit: licet alterius, quam Græ-
ci xyrin & syluestrem irim, & Latini gladiolum etiam ob
similitudinem uocant, uirtutes & curationes subiungat,
uti ex Dioscoride manifesto deprehenditur: quare nõ in-
merito sed iusto iure ex capite illo huc ad præsens reuocã-
da & transcribenda nomina illa & historiam ipsam cense-
mus. Verum nos nihil mutare sed rem ipsam tantum in-
dicare uoluimus, ne alijs calumniandi ansam daremus.

Amyli.) Amylum, ut Plinius lib. 18. cap. 7. tradit, ex C. 1.
omni tritico & siligine fit, sed optimũ ex trimestri. Sic ap-
pellatum quod sine mola fiat. Quomodo autem confice-
retur, docet ibidem, et Dioscorides lib. 2. cap. 91. Germani
krassimel uocant. Cæterum exemplar nostrum hic non a-
myli sed amomi scriptum habet. Estq; amomum frutex
odoratus transmarinus, cuius semen nunc in usu est: de
quo Dioscorides lib. 1. cap. 14. & Plinius lib. 12. cap. 13.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ CALLITRICH.

CAPVT XLVII.

ARÆCI callitrichon, ñdem adianton, ñdem
polytrichon, ñdem trichomanes, ñdem tri-
chophyes, alij selinophyllon, alij dyphyes,
alij heracleos pogon, alij hippomanes, item scolopen-
drion, asplenon, scolibrochon, alij amianton, Latini
capillum Veneris, ñdem herbã capillarem, crinitam,
saxifragã, Punici nessoessade. Nascitur locis aquo-

sis, uirgultis nigris, lenibus, cum splendore, bipalmis: folijs ut coriandrum, scissis in summitate.

1 Ad strumas uirginum.

Herba callitrichon pisata per se & imposita, uirginibus strumas sanat.

2 Ad capillos tingendos.

Herba callitricho in oleo trita capilli uncti inficiuntur.

COMMENTARI.

ALLITRICHON species est adianti, cuius plura feruntur genera. Nam uti Theophrastus de plantarum historia libro. 9. tradit, Genera eius duo, alterum quidem candidum, alterum uero nigrum: ambo ad defluuia capillorū utilia ex oleo inuncta. Nascuntur aquosis locis, & ut opinantur aliqui, facit ad stranguriam, quod trichomanes uocatur, habetque caulem nigro adiatō similem, folia parua ualde & densa, contrarijs inter se pediculis pendētia. Radix illi nulla, amatque umbrosa loca. Plinius item nat. hist. lib. 22. cap. 27. adiatō quosdam callitrichon, alios polytrichon uocare dicit, & mox in species diuidens ait, Duo genera eius, candidius, & nigrū breuiusque. Id quod breuius est polytrichon, alii qui trichomanes uocant. Vtriq; ramuli nigro colore nitent, folijs filicis, ex quibus inferiora aspera & fusca sunt, omnia autem contrarijs pediculis densa inter se ex aduerso. Radix nulla, umbrosas petras, parietumque aspergines ac fontium maxime specus sequitur, & saxa manantia, quod miremur cum aquas non sentiat. Et lib. 25. cap. 9. idem Plinius polytrichon à callitricho distinguēs ait, Polytricha distat à callitricha, quod iuncos albos habet & folia plura maioraque, frutice quoque maior est. Et hęc Plinii de adianto & speciebus eius sententia, cui tamen in herbarum cōparatione ceteri autores & res ipsa quoque aduersatur. Dioscorides enim non filici sed coriandro familia folia habere

bere scribit, et licet apud eundem etiã legatur folia habere
 filici similia, id nos tanquam superfluens expungendum
 censemus. Quis em̄ tantũ in re herbaria autorem unam
 & eandem herbã alijs diuersis & dissimilibus simul com-
 parasse crederet? Neq; apud Serapionẽ tale quid legitur,
 neq; apud Apuleium nostrum qui Dioscoridi subscribit
 & folia ut coriandrum habere dicit. Habet præterea & ue-
 ritatis rei testimoniũ Dioscorides, cuius uel nos ipsi ocula-
 ti testes sumus. Vidimus em̄ tale, sed ex peregrinis regio-
 nibus allatum, sub capilli Veneris nomine quo tantum
 nunc uocatur, adianton, quale à Dioscoride lib. 4. descri-
 bitur, quem nunc audiamus dicẽtem, Adianton folia ha-
 bet coriandro similia, exigua, & in extremitatibus incisu-
 ris diuisa: coliculos ex quibus ea exeunt nigros, graciles,
 dodrantes, nitentesq;. Radix illi superuacua & inutilis.
 Neq; caulem, neq; florem, neq; semen fert. Nascitur um-
 brosis palustribusq; locis, humentibus muris & prope
 fontes. Ex qua descriptione facile constat herbam eam,
 quam nos ex muris & parietinis erutam Teutonice *maur-*
ruten seu *stainruten* uocamus, nõ esse capillũ Veneris hunc,
 quum & florem ferat & semen ea herba. Cæterũ de Dio-
 scoridis adianto & capillo Venereo præsentis capite agit
 Apuleius sub nomine callitrichi, id est pulchricomi: *ψι-*
χης enim Græce, Latine capilli dicuntur, *καλλός* uero pul-
 chritudo, appellatiõisq; ratio & causa fuit ipsius effectus,
 quo capillos tingit, pulchrioresq; reddit & splẽdidiore.
 Adianton.) Sic dictum est à Græcis quod *ουδραϊνεται*,
 id est non madescit. Nam ut in Theriacis Nicæder tradit,
 Purumq; adianton in quo nec descendente imbre mini-
 mum è cælo cadens stillicidium folijs insidet. Et Theo-
 phrastus ait, Et quod in adiãto accidit. Neq; enim madet
 folium eius aqua cõpersum, neq; humoris aliquid in eo
 uestigium remanet. Vnde & nomen illi factũ est. Plinius
 item, Aliud, inquit, adianto miraculum, æstate uiret, bru-
 ma non marcescit, aquas respuit, perfusum, merfũm q; sic

eo simile est, tanta diffociatio deprehenditur. Vnde & no-
 men à Græcis. Polytrichon.) Polytrichon appella-
 tum est quasi multicomū ab effectu, eo quod capillos mul-
 tos & densos nasci faciat & defluere prohibeat. Nam ut
 Plinius lib. 25. ait, defluentem capillum confirmat & den-
 sat. Trichomanes.) Trichomanes dictum est à ui sua,
 quod rara cute fluentem capillū explet & subnasci facit,
 Græci enim *μαύου* rarum uocāt. Trichophyes.) Tri-
 chophyes nuncupatū est, quasi capillaris herba, eo quod
 capillos nasci faciat, à uerbo *φύω*, quod est produco & na-
 sci facio. Selinophyllon.) id est apij foliū. Sic dictum
 fortè à similitudine quadam foliorum. Diphyes.) Di-
 phyes uocatum est quasi geminum & duplicis sed diuer-
 sæ naturæ, eo quod humentia loca sequatur, & tamen a-
 quas respuat nec sentiat. Heracleos pogon.) id est Her-
 culis barbam, quod barbæ formam præ se ferat. Sic enim
 conferim simul nascuntur coliculi. Hippomanes.)
 Hippomanes appellatum est quod amoribus concilian-
 dis accomodum sit, quemadmodum equi caruncula,
 quæ hippomanes uocatur. Nam uti Plinius & Dioscori-
 des tradunt, perdices & gallinaceos pugnaciores reddit
 cibarijs eorū admixtum. Scolopendrion.) Scolopen-
 drion & asplenon est appellatum à similitudine quadam
 foliorum. Nam quemadmodum scolopēdrion, quod &
 asplenon dicit, folia habet incisuris diuisa, ut tradit Dio-
 scorides, sic etiam callitrichon hoc. Scolibrochon.)
 Quod si Græce *σκολίβροχ* scriptum est, tūc dictum sic
 esse putari potest quasi uermium & serpentium uenena-
 torumq; laqueus & strangulator, eo quod uenenis illo-
 rum resistit autore Plinio & Dioscoride: idēq; factō nomi-
 ne à *σκόλι*, quod est uermis, & *βρόχ* laqueus. Sin au-
 tem *σκολίβροχ* scriptum est, tunc appellationis suæ ra-
 tionem habet quod malignæ naturæ sit erga aquam, ut
 quam semper sequatur, & tamen respuat nec sentiat, ceu
 iam dictum est in dictione diphyes, *σκολιδ* enim Græcis
 mali-

malignus, & ἑρόχου aqua pluuia est. Amiāton.) Amiāton est nūcupatum, quasi purum & illibatum; nam ut in adianto dictum iam est, nulla aquæ asperzione polluitur. Estq; Græcis ἑρόχου purus, mundus & impollutus. Capillum Veneris.) Capillus Veneris, herba capillaris & crinita, omnes hæc appellationes à capillis originem habent, & nominis rationem quæ in callitricho & polytricho Græcis uocabulis iam supra dicta est. Et quomaiestas aliqua illi accederet, adiecta est illi uox Veneris, quæ & pulchricoma depingit & amatoribus accepta est. Saxifragã.) Cur hoc nomine appellata sit, docet nos Plinius lib. 22. cap. 21. dicens, Calculos è corpore mire pel lit frãgitq; utiq; nigrum. Qua de causa potius q̄ quod in faxis nasceretur, à nostris saxifragũ appellatũ crediderim.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ MOLY.

CAPVT XLVIII.

MOLY clarissima herbarũ est, Homero testante, & inuentionem eius Mercurio assignante, qui naturã eius & succi beneficia demonstrauit. Radice rotunda nigraq; , magnitudine cepæ.

Ad matricis dolorem.

Herba moly contusa & imposita, dolorem matricis aufert potenter.

COMMENTARIUM.

MOLY, ut tradit Dioscorides lib. 3. cap. 50. herba est quã aliqui leucoion agrion, id est syluestrem uiolam uocant, graminis folia habens, latiora tantum, per terram sparsa; flores uiolæ similes colore lacteo, minores tamen & ad purpureæ uiolæ ma-

gnitudinem accedentes: caulem candidum longitudine
 quatuor cubitorum, in cuius summo allij quiddam simile
 est: radix illi parua bulbosaque. Porro Plinius lib. 25. cap. 4.
 de hac sic tradit, Laudatissima herbarum est, Homero te-
 ste, quam uocari ab dijs putant moly. Ast inuentionem
 eius Mercurio assignat, contraque summa ueneficia demon-
 strat. Nasci eam hodie circa Phœneum & in Cyllene Ar-
 cadie tradunt, specie illa Homerica, radice rotunda ni-
 graque, magnitudine cepæ, folio scyllæ, effodi autem diffi-
 culter. Græci autores florem eius luteum pinxere, quum
 Homerus candidum scripserit. Inueni eperitis herbarum
 medicis qui in Italia nasci eam diceret, afferrique Campa-
 nia mihi aliquot diebus effossam inter difficultates saxearum
 radicum triginta pedes longæ: ac ne sic quidem solidæ, sed
 abrupte. Hactenus Plinius. Verum quia Homeri testimo-
 nio utitur Apuleius, subscribamus uersus eius quibus mo-
 ly herbam describit Odysseæ rapsodia decima, sunt autem hæc,

Ὡς ἄρα φωνήσας πόρε φάρμακον Ἀργεφόντης

Ἐκ γαῖνης ἐρύσασα, καὶ μοι φύσιν αὐτῆ ἔδειξεν.

Ἐξ ἧ μὲν μέλαρ ἔσκε, γάλακτι δὲ ἕκαστον ἄνθος.

Μῶλυ δὲ μὴ καλέσσι θεοί, καλεῖται δὲ τ' ὄρυσεν,

Ἀνδράσι γε δυνήτοισι, θεοὶ δὲ τε πάντα δύνανται.

Quod est, Sic utique dicens dedit pharmacum Mercurius,
 ex terra eruens, & mihi naturam ipsius demonstrauit. Ra-
 dix quidem nigra erat, lacti uero similis flos. Moly uocatur
 dei: difficile uero fodere uiris mortalibus, dei uero omnia
 possunt. Cæterum quod in omnibus exemplaribus ua-
 rie & citra ueri sensum legebatur, Contraque eius succum be-
 neficia demonstrat, & Contraque ius suum cum beneficio
 eius & succi beneficia demonstrat. Quod si cui potius
 ex Plinio sic restituendum uidebitur, Contraque summa ue-
 neficia demonstrante: sit & suus illi sensus.

Nomina

NOMINA ET VIRTUTES

HERBAE HELIOTROPII.

CAPVT XLIX.

GRAECIS dicitur heliotropion & heliostro-
 phion, quibusdam heliopon, aliquibus † dia
 lion, alijs sesamon agrion, item scorpiocto-
 non, item heraclea, alijs sideritesis, alijs ura
 scoriu, siue scoriuros, Prophetæ gonon chronu,
 Galli hamatiten, Pythagoras † pareoron, Osthanes
 putagonon, Aegyptij nisine, Latini uertumnum, alijs
 mulcetram, alijs intybum sylvaticum, alijs solsequium.
 Nomen accepit primo quod aestiuo solstitio floreat,
 uel quod Solis motibus folia cōuertat. Sed est specie
 duplex, quarum altera maior appellata est scoriuros
 à similitudine caudæ scorpionis. Alia minor. Maior
 igitur nascitur in asperis locis tenui radice ex qua ra-
 mulos quatuor aut quinque, atq; ab ipsis plurimas fur-
 cas emittit, folijs ocimo similibus, paulo maiorib, atq;
 succulentis, & nigrioribus & asperis, cū flore in sum-
 mitate tenui & ueluti purpureo atq; uncato in simili-
 tudinem caudæ scorpionum. Minor item herbæ spe-
 cies similis est supradictæ. Nascitur locis concauis, fo-
 lijs rotundis, semine pendentem in acrochordonum si-
 militudinem. Eius herbæ diuinæ ad Solis cursum flo-
 scelli se uertunt, & cum Sol occidit, flores se claudunt:
 rursum cum oritur, floscelli se aperiant. Nasci amat
 ubique locis cultis, mundis & pratis. Facit ad reme-
 dia ista,

alijs dā
 anthos.

alijs pa
 roëpon.

Ad omne uenenum.
 Herbæ heliotropij puluerem mollissimū aut succa

cum eius cum uino uetere optimo potui dato, mire uenenum discutit.

2 Ad luxum.

Herbæ heliotropij folia contusa & apposita efficaciter sanare creduntur.

3 Ad serpentium morsus & scorpionum ictus.

Herba solago maior desiccata et in puluerem molissimum redacta, in uino potui data, & ipsa contusa plagæ superimposita perfecte serpentium morsus ad sanitatem perducit, & scorpionis ictus dolorẽ aufert.

COMMENTARI II.

ELIOTROPION nunc cicoreã, Germani *wigwart* & *Sonnenwirbel* uocant, ab aliquibus intybum syluaticum dictũ, ut tradit Apuleius, qui illud in species diuidẽs, de maiore præfenti agit capite, de minore uero seorsum infra sub nomine solaginis minoris. Dictum est autem heliotropion, similiter & heliostrophion à Sole qui helios, & ipsorũ ad hunc conuersione & reuolutione, quæ ἡλιος & τροπή, id est trope & strophe Græcis dicitur, eo quod ad Solem se uertat, & ad motum ipsius circumagatur herba: quod & Plinius testatur lib. 22. cap. 22. dicẽs, Heliotropij miraculum sæpius diximus cum Sole se circumagentis, etiam nubilo die, tantus syderis amor est: nocte uelut desiderio contrahit cæruleum florem. Et lib. 2. cap. 42. Miretur, inquit, hoc qui non obseruet quotidiano experimento herbam unam, quæ uocatur heliotropion, abeuntem solem intueri semper, omnibusq; horis cum eo uerti, uel nubilo obubran- te. In quibus uerbis & alterius uocabuli, quod est heli- pon, ratio redditur, uidelicet quod Solẽ intueatur & aspi- ciat, quam & Varro libro de re rustica primo, cap. 49. tan- quam

quam potiozem refert cum ait, Nec minus admirandum quod fit in floribus quos uocāt heliotropia, ab eo quod Solis ortum mane spectant, & eius iter ita sequuntur ad occasum ut ad eum semper spectent. Quę causa etiam fuit ut à Latinis uertumnium, solsequium, solago, & quo Celsus utitur nomine, solaris herba sit dicta. Dialion.) Quod hic est dialion, id in exemplaribus nostris habetur dianthos, quasi Iouis flos. Sesamon agrion.) id est agreste sesamum. Sic dictum forte quod semen in folliculo ut illud ferat. Nam ut Plinius ait, semen in folliculo messibus colligitur. Scorpioctonon.) Scorpioctonon dictum est à uerbo κτείνω quod est occido, idque ob effectum quo scorpiones enecat, & aduersus ictus illorum præsentaneas uires habet: quam appellationem Plinius quoque lib. 22. cap. 22. innuere uidetur cum de minoris specie ait, Verrucas cum sale tollit succus è folio: unde nostri uerrucariam herbam appellauere, alijs cognominari effectibus digniorem. Nanque & serpentibus & scorpionibus reficit ex uino & aqua mulsa, ut Apollophanes & Apollodorus tradunt. Verum à scorpionibus & alia nomina habet, ceu ura scorpiu, & quod idē est scorpiuros, id est cauda scorpionis, idque à floris siue seminis figura & inflexione, quod scorpionum caudæ formam seu figuram repræsentet, ut tradit Apuleius. Dioscorides id ad florem refert dicens, A floris figura dicta scorpiuros herba est: & mox post, In ramulorū summo candidum florem purpurascens scorpionum caudæ modo inflexum profert. Sed Plinius de minore agens à seminis inflexione ita dictum testatur dicens, Semen ei est effigie scorpionis caudæ, quare nomen scilicet scorpiuros. Heraclea.) Heraclea & siderites appellata uidetur à similitudine quadam herbæ quæ hijs proprie nominibus appellatur. Mulcetra.) Sic dicta uidetur quod constipatum uentrem deliniet & molliat superfluentiaque per aluum deducat. Locis concauis.) Intelligit loca palustria & paludes iuxta quas na

scitur. Acrochordonum.) id est uerrucarum: ἀκροχόρον
 ἄρα enim uerruca est.

DE VIRTVTIBVS GRIADIS HERBAE.

CAPVT L.

ASCITVR in Lucania, marmoris albi colorem habens, quatuor rubicundis ornata cauliculis. Has potentias habet.

1 Ad ischiadicos.

Herba grias cum adipe ursino cōtusa & quasi magmatis genus imposta, ischiadicos tertia die sanat.

2 Ad omnes corporis dolores.

Herbae griadis radix pisata & imposta, omnes dolores mirabiliter sedat.

COMMENTARI.

RIAS quæ herba sit, apud autores alios non reperimus, diu quæ dubitauimus & adhuc dubitamus an Dioscoridis sit gnaphaliō, sed nihil certo de hoc statuere audemus, censemus quæ Germanis peregrinã, ut quæ natales suos in Lucania inter Campaniam & Brutium habeat, aut saltem incognitam nunc esse herbam.

NOMINA ET VIRTUTES HERBAE POLYTRICHI.

CAPVT LI.

RAECI polytrichon, alij adianton, alij trichomanes, alij ebenotrichon, alij eupteron, Aegyptij ethui, Romani cincinalem, alij terræ capil-

capillum, alij supercilium terræ uocant. Nascitur in parietibus & humorosis locis. Hæc etiam herba callitrichon appellatur, de qua superius loquuti sumus & quam antea posuimus.

Ad coli dolorem.

Herbæ polytrichi, quæ habet ramusculos quasi seta porcina, folia cum piperis granis nouem et feminis coriandri granis nouē, simul contrita cum uino optimo dabis bibere intranti in balneum. Facit & ad capillos mulierum nutriendos si in oleo decoquatur.

COMMENTARIIL

POLYTRICHON hoc est quod Dioscorides libro 4. sub trichomanis nomine describens, iisdem quibus adianton locis nasci tradit, filici simile, multo breuius: & ex utraq; parte folia deinceps habere tenuia, lenti familia, contrarijs inuicem pediculis in gracilibus, nitentibus & nigrescentibus ramulis, quos Apuleius setæ porcinae comparat. Item Plinius lib. 27. cap. 13. Trichomanes adianto similis est, exilius modo, nigriusq; folijs lenticulae densis, amaris, aduersis in se. Germani hanc herbam *Swidertodt* appellant, quasi contra mortem sit efficax. Ebenotrichon.) Ebenotrichon dictum est ebeni capillus, id est niger, & quali colore eburnus est, idcirco quod folia habeat & coliculos nigrescentes. Eupteron.) Sic appellatum est quasi pinnula, eo quod pennatum eius folium sit, & ceu in alis auium pennæ folia deinceps disposita. Cincinalem.) id est capillarem. Cincinni enim crines sunt intorti, à quorum forma nomen habet, quæ causa etiam est ut terræ capillus & supercilium terræ sit dictum.

NOMINA ET VIRTUTES

HASTVLAE REGIAE,

ASTVLA regia Græce moloche agria dicitur.

1 Ad dysentericos.

Herbæ hastulæ regiæ radix cum uino trita potui detur dysentericis, statim sentient beneficium.

2 Ad uentris fluxum restringendum.

Herbæ hastulæ regiæ semen mixtum cum aceto acerrimo potui datum, uentrem constringit.

COMMENTARIJ.

ASTVLA regia hæc est nõ ea quæ asphodelos Græce dicitur, & de qua habitum est supra capite; s. Sed moloche agria, id est malua agrestis, altheæ species flore insigni roseo, quem Germani *Herbstrosen*, id est autumnalẽ rosam uocant. Nominisq; hastulæ regiæ rationem eandem putamus, quæ & prioris fuit.

NOMINA ET VIRTUTES
PAPAVERIS SYLVATICI.

CAPVT LIII.

GRÆCI mecona ceratitin, alij aphroden, alij heraclion, alij mecona agrion, alij mecona rhœada, alij anemonen & enemion, alij oxytonon, alij profopõ, alij lethen, alij lethusan, alij oniron, Prophetæ basilicon persephonion appellant, Itali papauer album, papauer nigrum, papauer agreste, papauer syluaticũ, folliculosum. Mecona Latini papauer dicunt. Eius alia est usualis, quæ etiã folliculosa uocatur. Alia agrestis, & aliter rhœas appellata,

lata, siquidem ex ipsa fluít succus, quem appellant opium: uel quod facile florem dimittat. Alia ceratitís siue aphrodes. Est igitur usualis longioris capitís atq; semine albo. Agrestis uero, quæ rhœas appellatur, est capite sessili, semine nigriore. Alia aridior atq; agrestior, cuius caput longius, atq; flores rubri uel albi, semen fuluum, radíx subalbida, longa, mínimi digiti robore, & colligitur uerno tempore. Ceratitís uero nascitur in littoribus erecto thyrso atq; hirtó, folijs insectis, hirtis, albis, flore pallido, fructu paruo uncató ut cornu, semine nigro, paruo, radíce ualida, nigra atq; in superficie terræ. Item aphrodes, quæ appellatur heraclíus, ex omni parte alba est, eius semen colligitur æstiuo tempore aridum.

1 Ad epíphoras oculorum.

Herbæ papaueris syluatici fructum, id est, caliculus cum suo semine pisatum cum aceto oculis impones, sedabit dolorem.

2 Ad hemicraniū & capitís dolorē.

Herbam papauer syluaticum pisatam cum aceto fronti impones, sedabit dolorem.

3 Ad eos qui non dormiunt.

Herbæ papaueris syluatici succo si quem perunges, somnum ei cum sopore obijciat.

COMMENTARIJ.

DESCRIBIT hoc capite Apuleius papauerū genera, omniumq; nomina permiscet: sed quod ad curationes attinet, unius tantum, agrestis scilicet, quod syluaticum uocat: nec omnis quidē, sed eius tantum quod inter fatiua agrestis nomine censetur, & ipse rhœada uocari dicit, medicas uires et naturam prosequitur. Sed quo clarius horum generum discrimen

habeatur, sciendum est papauer prima sui diuisione secer-
 ni in fatiuum & agrestia. Et fatiui iterum tria genera esse,
 unum proprie, per se & uere fatiuum appellatum, quod
 Dioscorides ab utris forma thylacite, id est utricularium,
 Plinius cādidum, Apuleius usuale & folliculosum uocat,
 cuius semen in sanitatis usu pani inspersum compinseba-
 tur, & cum melle in secunda mensa apud antiquos edeba-
 tur, teste Dioscoride & Plinio; quæ causa etiā est, ut usua-
 le sit uocatum ab Apuleio, quemadmodū à uasculi ipsius
 in follis siue utris modum formati effigie folliculosum.
 Alterum genus est quod Dioscorides sylvestre & à doli
 forma pithite, id est doliare & rhœada, Plinius nigrum,
 Apuleius agreste, sylvaticum & rhœada uocati: & ex hoc
 opion fiebat & meconium. Tertium genus est hijs sylue-
 strius & medicamentosius, quod Plinius contra quam
 Dioscorides & Apuleius tradiderunt, rhœada à Græcis,
 à nostris erraticum uocari dicit. Et hæc duo posteriora ge-
 nera, natura quidem agrestia sunt, humano tamen ope-
 re, studio & usu tantum fatiua, non natura. Sed sunt & a-
 lia agrestia quæ nunquam fatiua fiunt, quale est ceratites,
 id est corniculare, & aphrodes, id est spumeum heracle-
 umq; uocatum. Inter quæ tamen omnia fatiua & agrestia
 mediū genus est, ut tradit lib. 20. Plinius, quod nisi in ar-
 uis esset, sponte nasceretur. Rhœan uocauimus & errati-
 cum, quod quidam decerptum protinus cum toto calice
 mandunt. Et hoc est quod inter fatiua tertio loco nume-
 ratum est, ceu ex descriptione & historia ipsius apud au-
 tores manifesto patet, omnibus in hac concordantibus,
 & de ipsa consimiliter tradētibus, Theophrasto quidem
 lib. 9. de plātarum historia, Dioscoride lib. 4. cap. proprio
 antequam de fatiuo ageret, quare inter fatiua non opus
 erat ei descriptionem ipsius repetere: item Plinio nat. hi-
 storix lib. 19. cap. 8. & hic Apuleio. Qui uolet, habet loca
 unde illa requirat. Sed de hijs nunc satis. Mecona cera-
 titin.) id est, papauer cornutum siue corniculare: sic di-
 ctum

ctum à cornu, ut Plinius, Dioscorides & Apuleius tradunt, eo quod fructum habeat & caliculum uncatum & cornu modo inflexum. Seu ut Theophrastus tradit à cerasijs, id est filiquis, quod fructus eius inflexus filiquis illis sit similis. Et hæc proprium sylvestrium genus constituit appellatio. Aphroden.) id est, spumeum: aphros enim spuma est: sicq; dictum est à candore & raritate spumæ. Estq; & hæc proprii sylvestris generis appellatio, & alio nomine etiam heraclion uocatur, idq; aut ab Hercule aut à ciuitate Heraclea, ad quam frequens & speciosum nascebatur. Rhœada.) Rhœas dictum est ἀπὸ τοῦ ῥῆμα, quod est fluere, cuius appellationis ratio et causa refertur ab Apuleio in historia. Anemonen.) Anemone & enemion nuncupatum est à similitudine herbæ, quæ proprie hijs nominibus appellatur. Oxytonon.) Oxytonon dictum est quasi stridulum, eo quod motis caliculis semen quod in illis continetur strideat & sonitum reddat.

Prosopon.) id est personã, eo quod uiuis mortis personã induat succus in maiore copia potus. Nam ut Dioscorides tradit, Inexpugnabilem somni necessitatẽ quam lethargum dicunt, usq; ad mortem facit. Lethen.) Lethæ & lethusa dictum est ab obliuione, quæ Græcis lethe dicitur, eo quod obliuiosum somnũ inducat. Oniron.) Oniros appellatum est quasi somnium, quod Græce ὄνειρος uocatur, eo quod somnum adferat & soporem. Basilicon persephonion.) id est regium proserpineum, eo quod copiosior haustus succus non modo soporem, sed & mortem per somnũ adferat, & ad inferos Proserpinæ regiam bibentes transmittat. Quæ deinde sequuntur appellationes album & nigrum, specierum differentię sunt.

Capitis.) Caput uocat calicem, & per diminutionem caliculum & uasculum ipsius in quos semen continetur.

Fructu paruo.) id est capite & uasculo in quo semen continetur breui. Ex omni parte.) scilicet fructu, radice & tota herba. Adepiphoras oculorũ.) Epipho-

- ra in oculis dicitur, autore Galeno, ubi copiosa eò conflu-
 xerit destillatio, accedente inflammatione cum tumore et
 oculi motu difficili. Dicitur etiam cõmunius in reliquis
 corporis partibus uehemens & magna inflammatio con-
 fluentibus etiam abũde in ipsam humoribus, epiphora.
 2 Quare cuius partis epiphoras intelligeret, oculorum no-
 men adiecit. Ad hemicranium.) Hemicranium siue he-
 micrania morbus est capitis acutus & uehemens, dimidi-
 am eius partem occupans & infestans. Plinius heterocra-
 nion uocat, sub quo nomine ipsum Galenus sic describit,
 Heterocrania est cum in sinistra dextræue capitis parte do-
 lor sit, isq; aliquando augetur & acuitur, aliquando re-
 missus languet & minuitur. Qui sic laborat, hemicranici
 uocantur, ἀπὸ τοῦ κρᾶνίς, id est à cranio, quod supernum ca-
 pitis os est & hemisphærium summum, Latini caluam &
 caluariam uocant: ἡμισί uero Græcis idem est quod semis
 3 & dimidium Latinis. Ad eos qui non dormiūt,) Seu
 ut prius impressus codex habet, Ad somnum prouocan-
 dum scilicet hijs qui uigilijs, quæ plerisq; inter mala uni-
 uersi corporis sunt, ut Plinius ait, infestantur & dormire
 non possunt. Somnũ cum sopore.) hoc est somnum
 profundũ, & si immoderatus adhibitus fuerit, noxium
 quoq; quare caute agendum ne sopor & inexpugnabilis
 dormiendi necessitas, quam lethargum Græci nomināt,
 sequatur: sepius enim celeriter iugulare is solet. Quare ha-
 benda est moderatio, quæ necessaria est, ne quem, ut Cel-
 sus lib. 3. ait, obdormire uolumus, excitare postea nõ pos-
 simus. Plusq; est dicere sopor quàm somnus: hicq; salu-
 bris est, ille uero malus & noxius: quod & Plinius nobis
 innuit dicens, Curandum ne somnus sopor fiat.

DE HERBA OENANTHE.

CAPVT LIIII.

1 Ad stranguriam.

Herbæ

Herbæ oenāthes radicem in puluerem redactā dato ad stranguriā in uini cyathis duobus, summe facit.

2 Aduersus tussim.

Oenanthes herbæ radicem dabis potui ut supra, tussim sedat.

COMMENTARI II.

OENANTHE idē est dicere quod uiniflora. Est quēdam generum, una quæ in uitium genere labruscæ flos est, & primo & per se nomine ipso uinum & florem indicat: cœnos enim uinum, & anthos flos est. Altera de qua hic agitur herba est, & inter coronarias & flores qui secūdi per Ver florēt à Theophrasto numeratur. Sic dicta à floris & odoris sui cum alia similitudine, eo quod candidus & racemosus ut in labrusca illi flos sit, & odor qualis in uitis flore sentitur. Nā scitur autem in petris, folio pastinacæ, flore candido, caule crasso & dodrantali, semine ut atriplicis, radice magna, numerosa seu in qua numerosa sint rotunda capita & tubera, autor Plin. lib. 21. & Dioscorides lib. 3.

NOMINA ET VIRTUTES

NARCISSI.

CAPVT LV.

NARCISSVS à Græcis dicitur anhydros, autogenes, bolbos emeticos, Aegyptij empronem, Prophetæ cynoglossan, Latini bulbū uomitorium uocauerunt. Nascitur thyrsobipalmi, folijs porri similibus, sed paulò breuioribus, flore albo, interius croceo, uel in aliquibus purpureo, fructu siue semine ut in membranula nigro, tūma *aliās in magnitudine,*

A

1 Ad uulnera quæ ex se nascuntur.
 Herbæ narcissi radix contusa cum oleo & farina
 uice cataplasmatîs imponit uulneri, & sanat mirifice.

2 Ad phthificos uel colicos.
 Herbam narcissum tusam & potui datam colicis
 uel tussientibus prodesse dicimus. Si autem uolueris
 oleum facere, herbæ narcissi florem in oleum mittes,
 & perunges infirmum, miraberis rem certam.

COMMENTARII,

PLINIVS lib. 21. cap. 5. & 19. item Dioscorides li-
 bro 4. cap. 152. narcissi duo genera faciunt, licet
 à Theophrasto & Apuleio non nisi unum ge-
 nus constituatur: nisi ex floris diuersitate du-
 plex eius genus facere uoluerint. Est autem planta narcis-
 sus congener aut saltem similis lilio, quare quidam ipsum
 non minus quam liliium lilion uocant, ut tradit Diosco-
 rides: estq; illi radix, quam plantæ partem in descriptam
 reliquit Apuleius, intus candida, rotunda & bulbosa. Sunt
 qui hermodactylum esse uelint narcissum, quorum opi-
 nioni & nos subscriberemus, nisi certius sciremus her-
 modactylum esse hieronbulbū, qui & colchicon dicitur;
 de quo habitum est supra cap. 21. Non tamen omnino re-
 gamus ex hermodactylorū genere esse posse narcissum,
 cum & ipsorum plura genera faciant aliqui. Cæterum di-
 ctus est narcissus, autore Plinio, non à fabuloso puero, ut
 fingunt poëtæ, sed à narce quod torpor est, quoniam do-
 lores & torpidas capitis grauitates facit: idemq; testatur
 Symposij lib. 3. cap. 1. Plutarchus dicens. Et narcissum ap-
 pellauerunt quasi neruos hebetantem & torpidas facien-
 tem grauitates, quapropter & Sophocles ipsum antiqui
 magnorum deorum, id est subterraneorum coronamen-
 tum uocauit. Anydros.) Sic appellatum est, eo quod
 longe ab aquis in montanis floret. Autogenes.) id est
 à seipso

à seipso genitum uel per se nascens, quod sponte sua germinet & nascatur, ut tradit Theophrastus de plantarum historia lib. 6. licet ut ibidem etiam testatur idem, semen etiam collectum in terra seratur, & radix ut in cæteris bulbis non minus plâtetur. Bolbos emeticos.) id est bulbis uomitorius: sic dictus quod bulbosæ radice sit & ad ciendas uomitiones. Alius tamen est à bulbo uomitorio, de quo lib. 2. agit Dioscorides. Cynoglossan.) id est linguam caninam propter similitudinem foliorum ad folia herbæ canina lingue proprie uocatæ. Imagine bulbi.) Siue ut prius impressus codex habet, in magnitudine bulbi: & hoc ad membranulâ ipsam in qua semen continetur, referendum est. Vulnere quæ ex se nascuntur.) C. i. id est ulcera quæ per se nascuntur & intra seipsa corrumpuntur, temporisq; mora contabescunt putrescuntq;. Farina.) maxime scilicet erui, ut ex Dioscoride colligitur. Phthificos.) id est eos qui phthisi laborant: quæ, ut Galenus tradit, pulmonis exulceratio est, quam febricula & frequens tussis & macies corporis sequitur.

NOMINA ET VIRTUTES

SPLENII ET LONCHITIDIS.

CAPVT LVI.

A GRÆCIS dicitur lonchitis, alijs hemionion, alijs scolopendrion, alijs phrygia, alijs phrygitis, alijs philtrodotes, alijs teucrion, Propheta hæma gales. Lonchitis folia habet rubra, flores nigros, comicorum uultibus hiscentibus similes, semen albū, simile lanceæ latum, radicem similem dauici. Alijs uirtutibus traditur etiam alia lonchitis similis scolopendriæ, cum aceto spleneticos medens in potu data.

Ad splenis dolorem.

Herbæ splenij radicem pisatam & in puluerē mol-
lissimum redactam uino leniore potui dato, summam
rem experieris. Cōstatq; eam sic esse inuentā. Quom-
exta in sacrificio super eam essent proiecta, ferunt ad-
hæsisse lieni, eumq; exinanisse: propter hoc à quibus-
dam splenion uocatur. Item narrāt quidam sues, qui
radicem eius ederint, sine splene inueniri. Quidā ra-
mis hyssopi furculosam, folio fabæ eodem nomine ap-
pellant. Legunt autem eam dum floret, maximeq; ex
Ciliciæ & Pysidiæ montibus laudant.

COMMENTARIJ.

MISCET cōfunditq; hoc capite diuerfas herbas
Apuleius, ceu splenion, quod & teucrion dici-
tur, & lonchitin, quam lanceolam Latine dixere-
ris: idq; ea ratione & causa factum censemus,
quoniam eiusdem sunt potestatis & naturæ, qua lieni me-
dentur. Estq; maior nominum pars ex aspleno Dioscori-
dis huc translata ceu scolopendrion, phrygia, phrygitis,
philtrodotes, hæma gales & hemionion. Porro post no-
menclaturas statim lonchitin describit, quæ quo facilius
agnoscatur historiã ipsius ex Plinio & Dioscoride etiam
subnectemus. Siquidem Plinius lib. 25. cap. 9. sic eam de-
pingit. Lõchitis cuspidi similis semine, habet folia porri
rubentia ad radicem & plura, in caule capitula porri
comicis similia paruam exerentibus linguam, radicibus
prælongis. Nascitur in sitientibus. At Dioscorides lib. 3.
Lonchitis, inquit, folia habet porro quod platycarpon
uocāt similia, latiora tamen, numerosa & rubentia, ad ra-
dicem plurima & in terram refracta, habet et pauciora cir-
ca caulem, in quo flores sunt, pileolorum forma comicis
personis hiantibus similes, ipsi quidem nigri, candidum
quiddam tamen ab hiatus oris ueluti lingua ad inferius
labrum

labrum exeritur. Semen cuspidi lanceæ simile habet, tri-
 quetrū in pericarpis clausum, unde & nomen lonchitis
 inuenit. Radicem syluestri pastinacæ, quam daucum di-
 cūt, similem habet. Nascitur locis asperis & siccis. Sed de
 lonchitide satis superq̄. Quæ demum post curationem
 sequitur spleni inuentio & historia, teucrio cōuenit, atq̄
 ex Plinio lib. 25. cap. 5. totum id huc trāscriptum uidetur.
 Sic enim ibidē legitur, Inuenit & Teucer teucrion, quam
 quidam hemionion uocant, spargentem iuncos tenues,
 folia curua, asperis locis nascentem, austero sapore, nun-
 quā florentem, neq̄ semen gignit. Medetur lienibus: con-
 statq̄ sic inuētam. Quum exta super eam proiecta essent,
 fertur adhæsisse lieni, eumq̄ exinanisse, ob id à quibusdā
 splenion uocatur. Narrant sues qui radicem eius edunt,
 sine splene inueniri. Quidam ramis hyssopi surculosam,
 folio fabæ, eodem nomine appellant, & colligi florentem
 adhuc iubent, adeo florere non dubitāt, maximeq̄ ex Ci-
 licijs & Pyfidæ montibus laudant. Hæc ille, cuius autori-
 tate & exemplariorum nostrorū fide nixi, quod in prius
 impresso codice erat Persidis, nos reddidimus Pyfidæ,
 sunt autē omnes Asiæ regiones. Sed quo melius teucrion
 agnoscat & facilius sit inuentu, Dioscoridē ipsum descri-
 bentem audiamus etiā, qui sic ait lib. 3. Virgata herba est
 teucrion, trixagini similis, tenui folio ciceris figura. Na-
 scitur plurima in Cilicia, eiusq̄ partibus quas Gētiaden
 & Cissaden uocant. Hæc hæcenus.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ POLII.

CAPVT LVII.

RAECI polion, alij pheuxaspidion, alij ache-
 menin, alij libanitin, alij melosmon, alij be-
 lion, alij leontocaron uocāt, Aegyptij catho-

tis, Latini conulam, Martialis neptuniam. Dura eius sunt species, alia est fruticosa atq; inutilis, altera sylue stris frutice bipalmi, albo, folijs tenuibus, semine pleno, cum capitello in summitate paruulo, comoso, ut lutu cana capillatura, frangēti odoris grauissimi cum quadam iucunditate. Nascitur locis asperis.

Ad lunaticos.

Herbam polion conteres, & succum eius commiscēs cum aceto scyllitico & perunges eos, curabūtur. Item pilulam eius & radicem in linteolo mundo circa collum eius qui patitur, ligabis. Experimentū est ualde optimum. Nos ipsi experti sumus.

COMMENTARIJ.

OLIVM qualis planta sit, ab autore satis describitur: dictūq; sic est quasi canum à canicie, quoniam in summitate corymbi figura capitulum habet paruū comosum, ueluti canam capillaturam & cano hominis capillo simile, ut Dioscorides libro 3, & hic Apuleius tradunt, seu ut Plinius lib. 22, cap. 7, ait, folia canis hominis similia. Pheuxaspidon.) Sic appellatum est, quoniam aspida et omnia uenenata instratum pariter & incensum fugat, ut tradit Dioscorides.

Achemenin.) Achemenis dicta uidetur à magica illa achemenide, eo quod quemadmodum illa (ut Plinius libro 26, cap. 4, refert) coniecta in aciem hostium trepidare omnia ad terga uertere dicebatur: ita polium hoc iniectum & instratum omnia fugat uenenata. Libanitin.) Quod in alijs legebatur ebenitis, id nos exemplariorum nostrorum autoritate reddidimus libanitis: sicq; appellatum est ab odoris grauitate & iucunditate. Est enim grauius cum suauitate aliqua odoratum ceu thus, quod libanos dicitur.

Melosmon.) Sic dictum est à grato & iucundo mali seu pomi odore quodā. Græcis enim melon idē est quod pomum,

pomum, osmos uero odor. Leontocaron.) Leontocaron appellatur quasi leoninum caput, eo quod comosum capitulum habeat, quemadmodum & leonis caput comosum est. Conula.) Sic appellata est à similitudine quadam origani, quæ proprie conyla dicitur. Cæteræ duæ appellationes, utpote belion, quæ in exemplaribus nostris non habetur, & neptunia huic adcreuerunt ex tripolio cui potius conueniunt, cuius flores ter die mutari conspiciuntur, ut aliqui uolunt, & circa maritima nascitur, Neptuno mari dominâte. Plinius item polium cum tripolio perperam confundit. Pilulam.) Per pilulam intelligit capitulum ipsum, quod in corymbi & pilæ figuram habet. C. 1.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ VICTORIALÆ,

CAPVT LVIII.

HYPEPLIOS Græce, daphnoides, hypoglossion, eupetalon, diglossos, nycephyllon, pelleon, idæa daphne, samothracia daphne, alexandrina daphne, mitrion, danaë, stephane alexandru, chamædaphne, carpophyllon, daphnitis, Latine peruinca, uictoriæ folium, laurus alexadrina, macedonica, laurago, mustellago terrestris uocatur. Frutex est sepius cubitalis, folijs ut myrtus, paulò maioribus atq; tenerioribus & nõ infractis, gustu remordentibus & incendiosis. Hijs prædita est uirtutibus.

Ad phlegmata incidenda.

Herbæ uictorialæ folia pisabis, & succū eius cyathis duobus dabis cum melle bibere ieiuno, mox phlegmata intercidet.

COMMENTARIIL

ICTORIALA hæc est, nõ, ut falsò quidam uolunt, herba illa per terram serpens, & quã nunc temporis herbarij uincam peruincam, Germani yngrüne uel wintergrüne uocant, & à Dioscoride lib. 4. cap. 7. sub clematidis nomine tractatur: sed frutex, quem idem Dioscorides eiusdem lib. cap. 139. & Plin. lib. 23. daphnoiden, & nostræ ætatis herbarij laureolam, Germani zyland dicunt: & talis quidem qualis ab Apuleio describitur. Dicta est autem uictoriala, similiter & nycephyllon, hoc est, ut Latine reddidit Apuleius, uictoriæ folium, à uictoria quod uictores ea pro lauro in triumphis & uictoriæ signum uteretur. Laurus enim erat quæ proprie triumphis dicabatur, uel gratissima domibus, Cæsarium pontificumq; ianitrix: quæ sola domos exornabat, & ante limina excubabat, ut inquit Plinius lib. 15. cap. 30.

Eupeplios.) Sic dicta est à bona & speciosa foliorum pulchritudine, sicut quæ non longe sequitur appellatio, eupetalon: & quod semen sub folijs nascens feruido sapore, gustuq; incendiofo habet ceu peplis, quam peplion etiam uocat Hippocrates. Daphnoides.) Hæc propria ipsius est appellatio apud Græcos. Sic dicta à lauri forma & specie quã in folijs & fructu refert. Hypoglossion.) id est sublingium, quæ appellatio propter foliorum similitudinem ex lauro alexandrina huc trãslata est, quemadmodum & aliarum aliquot, ceu diglossos, id est bilinguis & duarum linguarum: pelleon ab Alexandro Pelleo uocato: idea daphne, id est idea laurus, nam daphne est laurus: Samothracia daphne, alexandrina daphne, mitrion quasi diademalis, danaë, stephane alexandru, id est corona Alexandri: laurus macedonica, ab eodem Alexandro Macedonũ rege. Chamædaphne.) id est humilis laurus: alia tamen ab ea de qua habitũ est supra cap. 27. Carpophyllon.) Dicta est carpophyllon, quoniã folijs adnatum fert semen & fructum, quem Græci καρπὸν dicunt. Daphnitis.) Daphnitis uocatur quasi laureola siue laurago,

laurago, à foliorum lauri similitudine. Peruinca.) Peruinca dicta est à uinciendo, quoniam ramulos habet iuncto lentore flexiles, & in his cortice quoque egregij lentoris & folia non facile fragilia. Mustillago terrestris.) Mustillago dicta est à lauro mustace, quã quod mustaceis subijceretur sic appellauit Pompeius Leneus, teste Plinio lib. 15. cap. 30. Cubitalis.) Cubitus est mensura quantapater à cubiti flexura usque ad summum mediũ digitum, quæ ex 24. digitis seu palmis constat. Folijs ut myrtus.) Quod in omnibus exemplaribus sine intellectu legebatur, muria, nos reddidimus myrtus, cui familia folia habet, & de qua Dioscorides lib. 2. cap. 139. Non infractis.) id est non facile fragilibus, sed lentis. Ad phlegmata incidenda.) hoc est, ad pituitas attenuandas, dissipandas, dissipandas & deducendas purgandasque. Nã maximam uim habet purgandi pituitam, tum per inferna & aluum ipsam ducendo, tum uomitiones, menses & sternutamenta ciendo, ac commanducatione oris pituitas purgando & extrahendo. C. r.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ CONSOLIDÆ,

CAPVT LIX.

CONFERBAM, CONSOLIDAM, INULAM RUSTICAM, GALLI ALUM. Alia est petrosa, lignosa omnis, iucundi odoris, atque saluam prouocans, ramis origano & capitellis thymi similibus, radice longa, fulua, in robore digitali. Est & altera quæ appellatur etiam pectis, habens thyrsum bicubitalem, geniculatum, inanem, in quo folia hirta, angusta & ueluti longa cum adnatio-

B

nibus secundum genicula, flore nigro, fructu siue femine floccorum corticis simili, pruritum mouēte, radices exterius nigras, interius argillofas, uirtutis densabilis,

1 Ad profluuium mulierum.

Herbæ consolidæ puluerem mollissime cōtritum potui dabis in uino, mox restringet.

2 Ad conuulsos uel intus ruptos,

Herbæ consolidæ radicem in cinere tepido coquitote & ex melle ieiuno dabis ut edat, sanabitur: & thoracem totum purgabit.

3 Ad stomachi dolorem.

Herbam cōsolidā si cum oxygano edat, magnum beneficium sentiet.

4 Ad tussim.

Herbæ symphyti radices in caldaria decoques cum melle & pipere & castoreo ad quartas, & in uino uere ieiuno dato in potu. Hæc herba hoc argumētum habet, ut carne bubula cōcisa & in caccabum missa, eius radicis si miseris drachmas duas, cocta caro in uinum cohærebit.

COMMENTARII.

APVLEIUS quemadmodū & Dioscorides consolidæ duo tantū facit genera, cum recentiores plura etiam his constituent, ceu consolidā mediam, Teutonice *gunzelen*, tormentillam, consolidam regalem, Teutonice *rüterspödin*, & quam Teutonice *maßlieben* uel *zeytlößlin* uocant: item diapensiam siue fanculam & alias quasdam, omnes quidem à consolidando & constipando, qua u egregie pollent, dictæ consolidæ, præsertim hæc de quibus hic agit Apuleius, nam de alijs nihil ad præsens, Græci eadem ratione quod consolidæ

συμπίρη

^{ἄμφω} id est symphyton uocant, Germani *wabourz* di-
 cunt. Xylophyton.) Sic dicta est quasi lignosa plan-
 ta à duritie lignea; nam ut Dioscorides & Apuleius testā-
 tur, tota lignosa est, maxime prima species quę minor est,
 & petrea, eo quod in petris nascitur, cognominat. Ana-
 chylin.) Anachylis dicta est ab humorositate saliuosa &
 salua humorosa succosāue, quam prouocat petrosa uo-
 cata consolidā. Anazetefin.) Vide num potius dua-
 bus in unam mutatis literis legendum sit anazeufis; ut-
 cunq; tamen, habet id nominis à coniugatione, constipa-
 tione & consolidatione. Hæmostafin.) Hæmostasis
 appellata est quod sanguinis fluores sistat. Conferbā.)
 Conferba seu mauiis conferua dicta est à ferruminando,
 hoc est conglutinādo. Ferruminare enim est metalla con-
 iungere & conglutinare. Et ferruminatio est conglutina-
 tio & iunctura, sed proprie metallorum; item ferrumen,
 quod est gluten, Omnia à ferro sic uocata, transferuntur
 tamen & ad alia. Est etiam alia herba seu spongia potius
 aquarū dicta conferua ratione eadem, de qua Plinius agit
 lib. 27. cap. 8. Sed de hac nihil ad præsens. Inulam rusti-
 cam.) Symphyton à quibusdam inulam rusticam uoca-
 ri testis est etiam Scribonius Largus compositione medi-
 cinali s3. Sed si Plinium imitari uoluerimus, pro inula re-
 ponemus potius conylam; nam lib. 26. cap. 27. simile esse
 dicit cunylæ bubulæ, habet enim petreum scilicet, ramu-
 los origano quod conyla dicitur similes, ut Apuleius &
 Dioscorides tradunt. Galli alum.) Quod erat allium
 Gallicū, id nos reddidimus, Galli alum; idq; Plinij etiam
 autoritate, qui lib. 26. cap. 7. ait, Halus autem quam Galli
 sic uocant, Veneti cotoneam. Et lib. 27. cap. 6. dicit, Alum
 nos uocamus, Græci symphyton petreum. Pectis.)
 Pectis appellata est quasi solidās & in duritiem densans,
 à uerbo πηγνυσι, quod densari, concerni & in glaciem ge-
 lari significat; & hæc secūdo generi quod maius est, & ma-
 gnum symphyton uocatur à Galeno, conuenit appella-

- tio. Adnationibus.) id est eminentibus productioni-
 bus & eminentiis quibusdam productis. Secundum.)
 id est secus & iuxta. Flore nigro.) id est luteo, qui ab al-
 bo uersus nigritiem tendit. Floccorū corticis.) id est
 lanuginis asperę, quę foliorum & totius caulis corticem
 & superficiem supercurrit, & manibus tractata prurimum
 excitat. Argillofas.) hoc est, candidas & albas, ab ar-
 2 gilla quę creta est albi coloris. Conuulsos.) Conuul-
 si dicuntur quibus in neruosa parte quapiã facta est citra
 uulnerationem unitatis solutio, quam spasmū Gręci uo-
 cant. Rupti uero sunt quibus in carnosā parte citra uulne-
 rationem facta est diuisio, quam rhegma nominant Grę-
 ci: sicut fracturam quę in osse fit diuisio catagma, autore
 Galeno. Thoracem totum purgabit.) hoc est, pectus
 & pulmonem à malis & purulentis humoribus emunda-
 bit. Nec id mirum, quum ex contrariis cõstet uirtutibus,
 autore Galeno & Paulo Aegineta, habet nanq; uim inci-
 dēdi, qua purgat ea quę in thorace uel pectore & pulmo-
 ne purulenta concreuerunt; habet item humiditatē qua
 mansum sitim arcet: habet etiam solidandi, condensandi
 & constipādi uim, qua sanguinis excreationibus & fluo-
 ribus reliquis medetur, sicq; ex contrariis constat uirtuti-
 3 bus symphyton siue cõsolida. Oxygaro.) Oxygarum
 liquamen est ex aceto & garo compositū. Garum autem
 exquisiti liquoris genus est, quod ex piscium carniū mue-
 falsura exudat, & ut Columellę uerbo utar, exaniat, non
 quidem seculentum illud & carnosum quod in eo subse-
 dit, sed quod liquidum & aquę modo fluens supernatat.
 De piscium garo plura Plinius lib. 31. cap. 7. & 8. Calda-
 4 ria.) Caldaria uas est in quo aqua calefieri solebat, ahe-
 num. Sicut cacabus est olla siue lebes et uas coquinarium
 in quo pulmētaria coquuntur: sic dictū à sono quem facit
 dum feruet. Castoreo.) Castoreū dicuntur castorum,
 id est sibrorum testiculi. Castor aut animal est *καὶ βίον*,
 id est ambiguę uitę, quod in terra & aquis uitā agit, Teu-
 tonice

tonice ein biber. Argumentum.) hoc est, uirtutis & naturæ suæ rationem & probationem.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ ASTERII.

CAPVT LX.

GRÆCORVM aliqui asterion, alij astericon, alij astera atticon, quidā bubonion, alij hypthalmon uocarunt, Latini inguinalem, Punici derdum. Herba est lignosâs habens uirgas, & florem in summitate nigrum tanquam anthemidis herbæ capitellum ambitum foliolis stellæ similibus, sed in thyrso folia longiora atq; hirta, uel crassiora, & est laxatiuæ uirtutis. Nascitur ubiq; inter petras & loca aspera. Hæc herba noctu tanquam stella in cœlo sic lucet, ut qui uiderit ignorans dicat phantasma se uidere, & metu plenus irridetur. Maxime autem à pastoribus pecorum inuenitur. Adhibetur deniq; inguinum tumoribus.

i Ad caducos.

Herbæ asterij baccas si dederis manducare caduco luna decrecente quum erit signum Virginis, & ipsam herbam laborans habeat in collo suspensam, remediabitur.

COMMENTARIIL

ASTER, asterion & astericos, omnibus his nominibus, in quibus una stellæ uis & significatio est quam Græci ἀστὴρ uocant, quasi stellaris appellata est hæc herba, idēq; à foliorum in floribus numero, positu & figura, quibus stellæ modo radiatur: nō autem quod noctu ceu stella fulgeat & luceat, fabulosum enim id est. Astera atticon.) Atticos dicta.

B iij

est ab Atheniensium agro, quod illic ob soli tenuitatem frequentior aut melior forte nasceretur. Bubonion.) hoc est, ut Latini appellant, inguinalē: sic dicta, quoniam inguinibus, quæ Græci bubonas dicunt, tam præsentaneum remedium est, ut adalligata solum ad inguinū medicinam faciat, autore Dioscoride, Galeno, Paulo Aegineta & Plinio. Hyophthalmion.) id est suis oculum, eo quod totus eius flos animalis illius oculum repræsentare uideatur. Florem nigrum.) hoc est, ad nigritiam inclinātem. Dioscorides florem habere dicit purpureum & luteum, quod tamen ad diuersas ipsius partes referendum est. Sunt enim in eo purpurei coloris folia, quod uero medium inter ea foliola capitulum est chamæmali modo luteo colore existit. Anthemidis.) id est chamæmali, quam camomillā uulgo dicunt. Capitellum.) Hæc floris pars est media lutea quæ intra folia eleuatur & eminet. Ambitum.) id est circumdatum. Phantasma.) id est, ut Cicero & Plinius uocant, spectrū: quod modo imaginationis obiectum est plerunq; non subsistēs, nempe rei sensilis forma quædam & effigies in interno sensorio ut in interno cerebri uentriculo: qui & animalis spiritus in illo existens, imaginatricis uirtutis organū est, creata & condita, nunc uigilia, nunc somno imaginationi obuersans. Modo uero quod nostris oculis parumper & obscure sese ingerit, quemadmodum genij & lemures faciunt, & quicquid nocturnorum est terriculamentorum. Et tale quiddam uidetur herba hæc noctu ipsam ignoranter aspicientibus, ut Apuleius refert. Irridetur.) .i. deluditur & decipitur falliturq;. Caducos.) .i. epilepticos, comiciales. Dicitur est autem morbus caducus, quoniam illo affecti, tempore paroxismi & afflictionis in terram subito concidunt. Baccas.) .i. capitulū illud intra folia floris siue totū florem cum foliolis & capitellis. Aliqui, ut Dioscorides refert, quod in flore purpurefcit tantū prodesse comicialibus infantibus tradunt,

Nomina

NOMINA ET VIRTUTES

HERBAE LAGOPV, hoc est
PEDIS LEPORIS.

CAPVT LXI.

R AECI lagopun, Romani uocant eam her-
bam benedictam, leporinum pedem. Lagopus
Græci à similitudine pedis leporini dic-
ta. Nascitur in pratis.

Ad uentrem stringendum.

Herbam leporis pedem siccatam & in puluerem
redactam dabis potionem in uino non febricitanti, fe-
bricitanti uero in aqua calida, & mox uentrē stringet.

COMMENTARI.

V R S I C, hoc est, leporis pes, dicta sit hæc her-
ba, docet Apuleius ipse post nomen appellat-
iones. Habet enim leporino pedi similem pani-
culum, respondetq; Latina appellatio Græcæ.

Nam λεγώς lepus, πούς uero pes est. Benedicta uero nomi-
nata est, quod inter alias herbas benedicti et diuini sit effe-
ctus. Cuius radix nunc uulgo in usu est contra morbos
pestiles & pectoris mala. Germani ipsam *Benedicten wurz*
nūcupant. Multi ab odoris suauitate & aromaticitate cha-
riophyllatam appellant.

NOMINA ET VIRTUTES

DICTAMNI.

CAPVT LXII.

GR AECIS artemedion appellatur, alijs creti-
ce, alijs ephemeron, alijs † eldia, alijs belo- *ak, ides*
cos, alijs belotocos, alijs dorcadion, alijs eu-

& sanatur pascendo dictamnum.

4 Ad uulnera recentia.

Herbas dictamnum & argemoniã & ambrosiam contritas cum butyro plagæ imponito, miraberis in omnibus dictamni effectum.

5 Ad ulcera & nomas.

Herba dictamnus imposita, ulcera & putres nomas, & purgare & explere dicitur.

• COMMENTARI.

DICTAMNVS qualis herba sit, satis ab Apuleio descripta est, sine flore, sine semine: licet Theophrastus & Vergilius semen & florem tribuere uideantur, hic quidem Aeneidos lib. 12. cum ait,

Tum Venus indigno nati concussa dolore
 Dictamnum genitrix Creteã carpit ab Ida,
 Puberibus caulem folijs & flore comantem
 Purpureo: non illa feris incognita capris
 Gramina: cum tergo uolucres hæserè sagittæ.

Ille uero de plantarum historia lib. 9. cum ait, Folijs non ramulis aut semine utuntur incolæ. Sed his refragantur Dioscorides, Plinius, Apuleius & cæteri omnes, cõtrariumq; docet. Vnde quia sine flore & sine semine, Cretæq; propria est herba, certum est, radicem illam candidam quam multi uulgo pro dictamno uendunt, alterius à uera dictamno herbæ esse radicem, cum ubiq; nascens & florem & semen quoq; habeat, nec illã pro dictamno in medicina esse admittendam. Artemedion.) Artemedion dictum est à Diana uenationis dea, quam Græci artemida uocant, eo quod uulneratæ ab ea in uenatione capræ & ceruæ eius herbæ pastu sanitatem consequerentur. Cretice.) Cretica herba dicta est quia in Creta insula nascitur, estq; propria illi insulæ herba, & non alibi nascens, autore Theophrasto & Plinio. Ephemeron.)

id est diarium, hoc est, unius diei. Eldia.) Exemplaria nostra non eldia, sed ælæa scriptum habet, unde suspicio nobis obrepfit, aliquibus immutatis literis legendum potius esse Idæa, quoniam in Ida monte Crætæ plurimum nascitur: licet apud Dioscoridem etiã eldia legatur, quo tamẽ id intellectu, nescimus, nobis huc inclinatur animus.

Beloacos.) id est telorum remedium. $\beta\epsilon\lambda\alpha\sigma$ enim telum est, $\alpha\kappa\omicron$ uero medela. Sic dicta herba, quoniam, ut Dioscorides & Theophrastus aiunt, uulneratis telo capris medetur, à pastu eius statim decidētibus telis. Et hæc eadẽ est causa cur dicta sit belotocos, & eò amplius etiam quod partus adiuuet. $\tau\omicron\kappa\omicron$ enim partus est. Dorcadion.) Sic appellata est quasi cerualis. Dorcades enim Græcis inuli sunt & in ceruorũ genere minores, ut aliqui uolunt, à quibus & nomen habet hæc herba, eo quod, ut Plinius lib. 8. cap. 27. ait, hoc animal & cerui hanc extrahendis sagittis monstrauere percussi eo telo pastuq; eius herbae eiecto. Eubolion.) Sic dictum est quod extrahendis telis sit conueniens & bonum medicamentum.

Dipfacos.) Appellatio hæc importune huc translata est ex ea de qua superius habitũ est sub nomine chamæleonis. Similiter & ea quæ inter Latinas refertur, labrum Veneris. Nisi corona et herba Veneris legere malueris, ut sic dicta sit, præsertim tertia species, ob similitudinem folij cum fisymbrio, quod hoc nomine appellatur. Ustilago rustica.) Ustilago dicta est, eo quod feruens & acris gustu minima portione accendit os, uti Plinius tradit. Verum exemplaria nostra non ustilago, sed tussilago scriptũ habent. Floccosis uel lanugineis adnationibus.) hoc est, ut Dioscorides ait, folijs comentosis lanosaq; pube obductis. Et Vergilius, puberibus caulem folijs comantem di-

- C. 4. cit. Pseudodictamnus.) id est falsa dictamnus. Ambrosia.) Ambrosia qualis herba sit docet Dioscorides libro 3. & Plinius lib. 27. cap. 4. item lib. 25. cap. 7. Nomas.) Nomæ corporis mala sunt serpentina & depascētia, auctore Plinio.

Plinio, qui lib. 20. cap. 9. de brassica erratica aliorum autoritate refert illam compescere mala corporis quæ serpūt, nomas uocant.

NOMINA ET VIRTUTES

SOLAGINIS MINORIS.

CAPVT LXIII.

ERBAM solaginem minorem, alij heliotropion appellant. Nascitur locis concauis & cætera, ut supra cap. 49.

Ad lumbricos necandos & excludendos.

Herba solago minor siccata & in puluerem redacta & in aqua calida potui data, lumbricos occidet.

COMMENTARIUM.

APVT de solagine maiore quod in exemplaribus quibusdam hic repetitur, quia superius capite 49. de heliotropio habitum est, omisimus; alterum uero de solagine minore adposuimus; ubi etiam alteram curationem omisimus, tum quia in exemplaribus nostris non habetur, tum quia ex Dioscoride quem autorem agnoscit, uerbatim huc transcripta est.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ PÆONIÆ.

CAPVT LXIII.

PÆONIA à Græcis appellatur pentorobon, alijs glycyfis, alijs aglaophotis, alijs pæoniō, alijs selenion, alijs menion, alijs panacos ce-

ras, alijs selenogonō, alijs dichomenion, alijs gludim,
 alijs menogenion, alijs theodonion, Itali pæoniam, a-
 lij rosam fatuinam uocāt. Pæonia nomen inuentoris
 retinet. Nascitur Cretæ & Siciliae montibus, quā Ho-
 merus sacer autor librīs suis inseruit. Hęc herba in ex-
 tremis bacculas habet amygdalinis similes, in quibus
 sunt grana cocco similia ad acinorū mali granati ma-
 gnitudinem, quæ noctu lucent tanquā lucerna. Plu-
 rimum noctu à pastoribus inuenitur & colligitur.

1 Ad lunaticos.

Herba pæonia si lunatico iacenti ligetur in collo,
 statim se leuat sanus. Et si eam secum portauerit, nun-
 quam ei hoc malum accidet.

2 Ad ischiaticos.

Herbæ pæonię radicis partē alligabis lino, eumq̃
 qui patitur circūcinges, res est saluberrima. Et si eam
 in nauī habueris, tempestatem compefcit, si mundus
 ea utaris, est enim mirabilis.

COMMENTARII.

AEONIA dicta est, autore Plinio et Apuleio no-
 stro, à Pæone medicæ artis autore peritissimo,
 qui illam inuenit. Teutonice *beningen rosen* uoca-
 tur. Pentorobon.) Sic appellata est quasi
 quinqueruum, ab eruo, quod Græci orobon uocant, no-
 tissima fruge, eo quod cōmuniter quinq̃ grana fert erui
 magnitudine. Glycyfis.) Sic dicta est à dulcedine, quā
 solo nomine indicat, siue quod in sapore parua quædam
 dulcedo illi inest, testāte Galeno. Aglaophotis.) Aglao-
 photis appellatur quasi lucide splendēs. φῶς enim lux est,
 ἀγλαός splēdidus. Idq̃ nominis sortita est à granis ipsius
 quæ in folliculis continentur, & quasi lucis splendor lu-
 cent. Selenion.) Selenion & menion uocatur, quasi
 lunaris,

lunaris, & dichomenion quasi semiplena lunaris herba, Selenogonon aut̄ & menogonon, id est lunæ semen. Seleno enim & mene Græcis luna est, & gonos semen. Dichomenis uero semiplena luna appellatur. Quorum omnium ratio & causa est, quod intra plantæ folliculos mediæ lunæ formam repræsentantes, contineatur semen. Siue quia comicialibus & lunaticis, qui lunæ cursum patiuntur, medetur. Panacosceras.) Sic dictionem hanc exemplaria nostra scriptam habent: ita dicta quasi omnifariam morbis medēs cornu, à πᾶν, quod omne, & ἄν. Medelam, & κέρασ cornu significat. Cuius nominis causa est figura bacularum siue folliculorum in quibus continetur semen, qui folliculi incurui cornus speciem repræsentāt. Theodonion.) Theodonion appellatur, quasi diuinum donum & auxilium propter effectum & uirtutem suam admirandam & quasi diuinam, deorumq; munere illi concessam. Rosam fatuinam.) Sic dicta est quia florem habet roseum, sed inodorum iniucū dumq; Inuentoris.) scilicet Pæonis, qui medicus fuit peritissimus. Sacer.) id est diuinus, imò ut Dionysius in artibus ipsum uocat, δαμονιώτατ, id est diuinissimus.

In extremis.) id est in summitate & cacumine cauliū. Cocco.) Coccus est granum, nō omne, sed quod rotundum est. Lunaticos.) Lunatici dicuntur comicia C. 1. les, qui certis Lunæ temporibus affliguntur. Iacenti.) id est cum iam paroxifimo correptus in terra iacet. Solent enim tales afflictionis tempore in terrā cadere & iacere, unde & caducus morbus etiam uocatur.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ PERISTEREI.

CAPVT LXV.

C iij

PRÆCI peristereon orthion, alij trigonion, alij bunion, alij hieran botanen, alij philtrodoten, Aegyptij thiophenges, Prophetæ heras dacryon, alij hæma gales, alij hæma hermu, Punici zimicum, alij azirgozol, Itali cristam gallinaceam, alij columbinam, alij ferrariam, alij exuperam matricalem, alij herculaniã uocarunt. Vtiq; peristereon herba siue supina siue recta, nascitur ubiq; in planis & aquosis locis, radice simplici atq; thyrso. Sũt autem ea columbis esca admodum iucunda & familiaris, unde & hoc nomen habent, & columbinæ dicuntur.

I Ad omnia uenena.

Herbæ peristereĩ tritum puluerem si quis potum in uino acceperit, omnia uenena discutit. Quidam dicunt, quod & magi ea in arte sua utuntur, primũ Homerus, deĩnde Mithridates, & cum centauria potui data, omnia mala medicamenta expellit, per aluum deducens.

COMMENTARI II.

PERISTEREONIS Latina interpretatio est columbina, à columbis facto nomine tam apud Græcos quàm apud Latinos. Cuius duplex genus est, unum quod supinum cognominatur, de quo dictum est supra cap. 3. sub nomine uerbenacæ; alterum eo quod recto caule riget, appellatum est rectum, de quo præsentĩ agitur capite, & à Græcis inter alia eius nomina peristereon orthion, id est colübina recta, & trigonion, quasi turturina nũcupatur, quorum nominum & aliorum aliquot ratio reddita est supra in uerbenacæ.

Bunion.) Vide num potius legendum sit bomion, à dictione βοιον, quæ aram significat, cuius nominis ratio fuisse potuit, quod herba hac Iouis mensa & ara ad sacrificium uerrebatur. Philtrodotes.) Philtrodotes appellata

appellata est, quoniã lustrationibus adhibebatur feliciter
& philtris amoliendis erat accommoda. Hæma gales.)
& philtris amoliendis erat accommoda. Hæma hermu.) id est san-
id est sanguinem mustelæ. Hæma hermu.) id est san-
guinem Mercurij. Exuperam matricalem.) Exupera
dicitur, quod omnes alias dignitate antecellat. Nulla enim
quæ Romanæ nobilitatis plus habeat quàm ista. Matrica
lis autem quod muliebriũ locorum & matricis indolen-
tiam faciat apposita: siue ad discrimen heracleæ sideriti-
disue, quæ exupera etiam dicitur, sed cum adiuncto patri-
calis, ut Apuleius tradit infra cap. 72. cui hæc etiam nonni-
hil folio assimilatur: quæ ratio & causa etiam fuit, ut her-
culæana sit dicta. Magi.) Magos uocat sapiètes & phi-
losophos, quos in nomenclaturis prophetas appellat, de
quibus dictum est in Antonio Musa. Mithridates.)
Mithridates rex Ponti fuit, à quo et nobilis illa antidotus
mithridatica & herba mithridanion nomen habet. Plu-
ra de mithridate Plin. nat. hist. lib. 25. cap. 2. Mala medi-
camenta.) id est medicinas uenenosas & philtra, & quic-
quid mali est in corpore.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ BRIONIÆ.

CAPVT LXVI.

RÆCI brioniã chelidonion, & melothron,
& archezostin siue apiasellum, Itali uuam
raminiam, uitem albam, agrifolium, denta-
riam, Aegyptij thodona, dardiadana, Syri hugadessi,
dinuprila, Daci dochlea appellauere. Herba bryonia
uirgultis atq; folijs & corimbis ut uinifera uitis, sed o-
mnibus hirtis, quæ se colligat uicinis fruticibus, fru-
ctu siue semine botruoso, ligo, raro, fuluo, quo etiam
tergora depilantur, thyrsos emittens prima informa-

tione è radice qui sunt asparagis similes.

1 Ad splenem.

Herba brionia in cibo data lienosis, per urinam lienem digerit & emendat. Hæc herba tam laudabilis est, ut in theriacas etiã potiones mittatur. Item si in capite uel in cinctu eam tecum portaueris, nulla mala te contingent.

COMMENTARII.

RIONIA hæc est quæ alio nomine ampeloleuce, id est uitis alba uocat, Teutonice *Schmerwurz*. Cuius sarmeta, ut Plin. lib. 23. scribit, longis & exilibus internodijs geniculata scandunt, folia pampinosa ad magnitudinẽ hederæ diuiduntur ut uitiũ. Radix alba, grandis, raphano similis initio, ex ea caules asparagi similitudine exeunt. Semen in uua raris acinis dependet succo rubete, postea croci. Est aut Græca appellatio brionia, sic dicta à uerbo *βρίω*, quod est extollo & exalto, eo quod in propinquis frutices scandens se exaltet. (Chelidonium.) Sic dictum uidetur à similitudine quadã foliorum, quæ similiter quadamtenus incisuris diuiduntur.

Melothron.) Melothron appellatum uidetur à coriorum concinnatione. Nam Græci *μύλοθρον* uocant *βάμμα* *τα* & *καλλωπίσματα*, id est colorum infectiones & concinnationes: quod coriis forte ex brioniæ albæ fructu accedebat. Archezostin.) Archezostis dicitur quasi princeps cingulum, *ῥώστης* enim Græce, Latine cingulum est, *ῥῆξ* princeps. Sic appellatũ quod inter alia principaliter propinquos frutices cingat, & implicando comprehendat.

Apiastellum.) Apiastellum inter Græcas appellatio nẽs ab Apuleio enumeratum, nominis sui (modo non sit corrupta dictio, quod ambigimus, nam Latinam potius quã Græcam formam habere uidetur) rationem & causam habere uidetur ab herba, quæ Græcis *apios* & montana aut grestis raphanus dicitur, de qua Dioscorides agit

agit lib. 4. cap. 166. idē quoniam radix raphano similis est initio, alba & grandis, ut ait Plinius. Sed nos longe aliud censemus, utpote, dictionem esse corruptā ex ea quæ est ophiostaphyle, quod Latine interpretatur uua anguina, cuius nominis ratio & causa est, quod in sepibus, ubi & angues plerunq; latent, uirigineo folio & acinoso fructu nascitur. Vuam taminia.) Vuæ taminia appellatio brionia accessit ex pediculari pituitariaq; uocata herba, quam Græci staphida agrian uocant, & proprie à Romanis uua taminia appellatur, licet Plinius cōtra Celsum uuam taminia aliam dicat esse à staphide agria. Cæterum suspicamur nos hoc loco non uuam taminia, sed anguinam potius esse legendum, ut respondeat Græcæ appellationi, quæ est ophiostaphyle, & uua anguina Latine interpretatur, de qua dictum iam est in dictione priorē apia stellum. Vitem albā.) à radice colore candido, & quia uiticulas, folia, clauiculasq; uiniferæ uiti similia habet, & fructum fert racemosum, dicta est uitis alba. Dentaria.) Dentaria dicta uidetur, quod quemadmodū reliqua ossa fracta, sic etiam dentes imposita extrahat. Asparagis.) id est coliculis, qui prima informatione & germinatione prodeunt. Siquidem antiquiores Græci omnem earum plantarum quæ nullis discretis folijs sed solido & tereti adhuc germine è terra prodeunt, primā germinationem asparagum uocabant; cuius rei uel Paulus Aegineta medicina lib. 1. cap. de asparagis inscripto testis est, ubi brionia asparagos etiam uocat. Quos coliculos, quia præcipuos habet spinosa planta, quæ nunc asparagus dicitur, ideo nomen id priuatim sibi adsciuit & obtinuit. Dige C. I. rit.) id est deducit. Lienem enim minuit, & cum urina educit. Est enim diuretica & urinam ciens herba. Aliàs digerere nostri temporis medicis est cibum in uentriculo & stomacho concoquere.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBAE NYMPHAEAE,

CAPVT LXVII.

RAECI nymphaeam, proteam, caccabon, lotometram, rhopalon, androgynon, hydragogon, heracleon, Andreas nerion, Latini matrem herculaniam, algam palustrem, papauer palustre, clauum Veneris, digitum Veneris, aquæ ductam dixere. Nascitur in aquis stagnantibus, itaq; inde nomen sumpsit, thyrso nigro, leni, folijs similibus herbae ciboriae, aquam ex parte superantibus, flore pallido, fructu siue semine lato, denso, atq; gustu argilloso, radice stipidosa, nigra, acerrima. Est praeterea alia nascens in Peneo Thessaliae flumine, cuius flos niger est; radix alba & aspera.

alias
stantibus.

Ad dysentericos.

Herbae nymphaeae semen cum uino tritum in potu detur dysenterico, sanabitur mirifice. Item radices eius rades & dabis manducare dysenterico diebus decem, curabitur. Item si succus cum uino austero datus fuerit, uentris fluxum restringet.

COMMENTARIUM,

NYMPHAEA herba est, quam nunc communiter Arabico uocabulo nenufar uocant, Teutonice *Wyer rosen* siue *seeblumen*. Dicta est autem nymphaea, ut Apuleius & Dioscorides tradunt, eo quod aquosa amet loca, & in aquis nascitur. Nympha enim aqua est. Seu, ut aliqui uolunt, à Nympha quae claua ab Hercule interfecta, uel ipsa zelotypia erga eum mortua in plantam hanc mutata sit, ut refert Plinius, cuius in naturalis historiae lib. 25, cap. 7, haec sunt uerba, Nymphaea nata

nata traditur à Nympha zelotypia erga Herculem mortua. Quare heracleon uocant aliqui, alij rhopalon, à radice clauæ simili, ideoq; eos qui bibant eam 12. diebus coitugeneraturq; priuari. Proteam.) Protea uocata est à Proteo Oceani filio & maris deo, cuius nominis ratio & causa etiam natalis locus, quia in aquis, quibus Proteus præesse dicitur, nascitur. Caccabon.) Habet id nominis à secunda specie solani, quæ proprie sic appellatur: idq; eo quod florem postquã defloruit aut antequã aperitur, similem habet forma & rotunditate folliculo solani.

Lotometra.) Lotometra uocatur à similitudine herbe lotus ægyptia dictæ & fabæ ægyptiæ, quam ciboriam herbam uocat Apuleius: de quarum priore agit Dioscorides lib. 4. cap. 105. de posteriore lib. 2. capite 96. de utrisq; Plinius lib. 13. cap. 17. & 18. Aliàs lotometra proprie dicitur quæ fit ex loto sata, ut idem Plinius lib. 22. cap. 21. testatur.

Androgynon.) Androgynos appellatur quasi semiuir, & ex uiro non uirum sed effœminatum reddens. Solum siquidem hæc herba effœminatos & ad Venerem impotentes reddere utentes ea uiros. Nam, ut Dioscorides testatur, paucis diebus genitalis languorem & infirmitatem facit, si continuo eius potu quis utatur. Et ut Plinius tradit lib. 25. cap. 7. Qui bibunt eam duodecim diebus coitugeneraturq; priuantur. Et, ut idem lib. 26. cap. 10. ait, Venerem in totũ adimit nymphæa heraclia, & eadem semel pota, in 40. diebus insomnia quoq; Veneris à ieiuno pota & in cibo sumpta. Illita quoq; radix genitalibus inhihet nõ solum Venerem, sed affluentiam generis, ob id corpus alere uocemq; dicitur. Hæc ille. Hydragogon.) Hydragogos nominatur quasi aquatrix uel aquatica herba, quoniam in aquis nascitur. Andreas.) Andreas medicus fuit insignis, qui de herbarũ natura etiam scripsit, autore Dioscoride. Meminit eius etiã non semel Plinius, Celsus, hic Apuleius, & alij. Nerion.) Nerios appellata est quod in aquis nascatur, à Nereo maris deo seu fi-

liabus eius & maris nymphis nereidibus. Matrem herculaniam.) Mater herculania dicta est à Latinis, sicut à Græcis heraclion ab Hercule, erga quem Zelotypia mortua nympa in hanc herbam mutata est. Algam palustrem.) Alga palustris appellatur, quod in paludibus nascitur, sicut alga marina in mari, cui fortè folio nonnihil similis est, ei scilicet quæ lato folio lactuce similatur. Papauer palustre.) Dicta sic est, quod flos eius postquam defloruit rotundus & rotunditate papaueris capiti similis colore nigro fiat. Clauum Veneris.) Clauus Veneris appellatur, eo quod radix eius clauæ alicuius modo nodosa sit, atq; ad Veneris appetitum & impetum comescendum potens sit & efficax. Digitum Veneris.) Digitus Veneris etiã dicta est, quod in potestate sua sit comescere Venerem & libidinem, Digitus enim ceu manus cuius pars est, pro vi & potestate accipitur. Hactenus de nomenclaturis. Herba ciboria.) Herba ciboria est, quam fabam Aegyptiam uocant, de qua Dioscorides libro 2. cap. 95. cui grãde folium est galeri modo. Ex parte.) Quia quadamtenus super aquam emergunt, licet aliqua ex eis sub aqua sint, ut ait Dioscorides. Flore pallido.) id est candido & albo pallescente & lilio simili, & in medio quod croceum sit habente, ut Dioscorides tradit & Plinius. Semine denso & argilloso.) id est solido & glutinoso ceu argilla, quæ creta est qua figuli utuntur.

Radice stipidosa.) id est grandi & magna ceu stipites. Acerrima.) scilicet quo ad habitum, hoc est, aspera & clauæ alicuius modo nodosa. Peneo Thessaliæ flumine.) Peneus fluuius est clarus Thessaliæ, quam Macedonia tribuit Mela in quies, In Macedonia prima est Thessalia. At Strabo lib. 8. extra Macedoniam esse tradit cum ait, Post Macedoniam uero Thessalia natio est, cui & Plinius lib. 4. & Herodotus lib. 7. astipulantur. Sed utcumq; res se habeat, Thessalia Græciæ prouincia est, à rege Thessalo ibi regnante sic appellata. In qua urbs est insignis Thessalica,

Ionica, à qua Theſſalonicenſes dicuntur, ad quos fidei noſtræ lumen præclarum deiloquentiſſimus Paulus duas ſcripſit epistoſas. Flos niger.) id eſt ad nigredinem quam & obſcuritatem inclinans, hoc eſt, ut Plinius & Dioſcorides aiunt, luteus, ſplendens & roſæ ſimilis magnitudine.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ CIRSII.

CAPVT LXVIII.

 RÆ CIRSII, alij acanthion, Latini ſpinam mollem appellant. Herba cirsion thyrſo eſt bicubitali, trigono inferius, ſummitate rotundo, cum thyrſiculis purpureis atq; caneſcētibus, folijs hirtis, radice, ut Andreas memorat, uaricum dolores medente.

1 Ad faucium dolorem.

Herbã cirsion cum ſua radice ſi quis in collo portauerit ſuſpenſam, fauces ei nunquam dolebunt.

2 Ad interaneorum dolorem.

Herbæ cirsij tuſæ ſuccus expreſſus et potui datus, interaneorū dolorem mirifice ſanat. Lege eam menſe Maio.

COMMENTARIJ.

 IRSION hoc eſt quam nunc uulgo bugloſſam dicunt, alia à uera bugloſſa, quæ borago uocatur, & de qua actum eſt ſupra cap. 41. Eſtq; duplex bugloſſa, una domeſtica hæc, altera ſylueſtris, quæ cardiaca uocatur, Teutonice *herzgeſpan*. Cæterum cirsij hitoriam quia ſatis obſcure traditur ab Apuleio, clarius ex Dioſcoride illam ſubiungamus, qui lib. 4. cap. 110. ſic eam tradit. Caulis tener eſt, bicubitalis fere tri-

quetrusq̄, habet ab inferiore parte foliola rosaceorum fi-
gura, aculeatis per interualla augulis, sed mollibus acu-
leis. Folia buglossio similia habet leniter hirsuta, longiora
tamen, albicantiaq̄ & in extremitatibus aculeata. Quod
uero in caule summum est circinatum hirsutumq̄ capi-
tula habet in summo purpurea, quæ postremo in pappos
euanescunt. Et Plinius lib. 27. cap. 8. Cirfion, inquit, cauli-
culus est tener duum cubitorum, triangulo similis, folijs
spinosis circumdatus. Spinæ molles sunt. Folia bouis lin-
guæ similia, minora, subcãdida, & in cacumine capitula,
purpureas quæ soluuntur in lanugines. Cui similis est quæ
hircina lingua uulgo dicit, sed caule tamen rotundo non
anguloso ut cirfion. Dicta est autem cirfion à uaricibus,
quos Græci cirfos uocant, quoniam doloribus illorum
medetur adalligata. Sunt autem uarices uenarum dilata-
tiones, quæ ex atræ bilis materia fiunt, aliquando in rem-
poribus, aliquando sub umbilico & imo uentre, nõnun-
quam circa testes, sæpissime autẽ in cruribus, fiuntq̄ plu-
rimum in hijs qui diutius stare aut iter facere consueue-
runt. Acãthion, id est spinulam, uel spinã molliuscu-
lam, à folijs molliter spinosis, quibus caulis circumdatus
est. Sunt enim spinæ molles, unde à Latinis etiam spinam
mollem appellari dicit.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ ISATIDIS.

CAPVT LXIX.

GRÆCI isatim, Prophetæ apifion, Latini alu-
tam appellauere.

Ad morsum serpentis.

Herbæ isatidis folium contritum in aqua & in pla-
ga positum, adiuuat & dolorem tollit.

Isatis

ISATIS qualis herba sit, non docet Apuleius, quare historiam illius ex Dioscoride subiungemus, qui libro medicinalis sylvæ secundo sic illam describit, Isatis herba est qua tingendis lanis infectores utuntur, Plantaginis folia habet pinguiora tantum & nigriora, Caulem duobus cubitis altio- rem, Plinius lib. 20. cap. 7. eam inter sylvestres lactucas enumerat. Hanc nunc quadum appellant, Vitruvius luteam herbam, Barbari glastū, Arabes nil & nileg, Alutam, Aluta dici potuit isatis, modo integra dictio hæc sit, quod coria etiam illa inficerentur & tingerentur, Nam aluta corium dicitur postquam ad usum & opus calceorū & aliarum rerum concinnatum est. Sed dubitatur de uocis huius integritate, & num pro aluta legendū sit lutea, quam Romani aliquot scriptores inter colores retulerunt, Vitruviusq; præsertim ad extremum septimum librum dicens, Qui non possint propter caritatem chryfocolla uti, herba quam luteam appellat ceruleum inficere, Eratenim in tingendo præcipuus eius usus.

NOMINA ET VIRTVTES

HERBÆ SCORDII,

CAPVT LXX.

RABECI scordion, pleuritū, scordilon, dysosmon, calaminthen agrīa, mithridation, Prophetæ hama podontos, hama icthinos, Latini trixaginē palustrem, Scordion habet thyrsos quadrangulos, folia sapore redarguentia, quæ Græci stipica uocauerūt, amara, & odorem aliquem allij redarguentia; flore rubro, & est uirtutis mictualis.

1. Ad neruorum dolorem.

Herba scordion trita & cum oleo laurino subacta
dolorem tollit inuncta.

2 Ad serpentium morsus.

Herba scordion coquatur & detur ius eius cū ui-
no potui; ipsa autem contusa in plagam imponatur,
dolorem tollit.

3 Ad cottidianas uel tertianas.

Herba scordion alligata circa corpus hominis, tol-
lit cottidianas uel tertianas.

COMMENTARII.

SCORDION dictū est ab allio, quod Græci sco-
rodon uocāt, cuius odore aliquo sentitur, quæ
ratio etiam fecit ut scordilon sit uocatum, & ut
Plinius nominat scordotis. Pleuritin.) Pleu-
ritis appellata est quasi lateralis siue costalis, quoniam in
foliorum lateribus & extremitatibus perq̄ ambitum inci-
suris diuisa est ad serræ formā. Dysosmon.) id est ma-
li & ingrati odoris, ut qui allium referat. Calaminthen
agrian.) id est nepetam agrestem, Plinius mentastrū no-
minat, estq̄ diuersi generis nota magis quàm appellatio
lterioribus folijs mentastro similis. Mithridation.) Mi-
thridationis, siue ut apud Plinium & Dioscoridem legitur,
mithridanion appellata est ab inuentore Mithridate Pon-
ti rege, uti Crateias herbarius tradidit referente Plinio.

Hæma podontos.) id est sanguinem podotis. Hæ-
ma ictinos.) id est sanguinem milui, fortè propter colo-
rem rubescētem floris, uel quod sanguinem fistat. Tri-
xaginem palustrem.) Sic dicta est quod trixagini similis
fit, & humentibus locis nascitur, tradente Plinio & Dio-
scoride. Cottidianas.) scilicet febres; sic dictæ quod
singulis diebus accedentes desinūt ad integritatē: fiuntq̄
ex pituita putri. Tertia uero qualis sit, dictum est supra
capite

capite primo. Corpus.) maxime circa cor, in quo se-
dem habent ipsæ febres.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ VERBASCI.

CAPVT LXXI.

GRÆCI phlomon, pycnitin, lichnitin, Latini
uerbascum uocāt. Sunt eius species primæ
duæ. Harum est altera nigra, altera alba; cur-
ius altera masculus, altera fœmina. Fœmi-
na igitur est radicis contortæ, longitudinis cubitalis:
thyrso tenero, leniter hirtio: folijs coliculi similibus,
sed hirtioribus atq; albidis: flore uiridi, & semine ni-
gro. Masculus uero albidioribus folijs atq; angustio-
ribus, & fructu siue semine tenuiori. Item nigra folijs
est latioribus atq; nigris. Item agrestis flore nigro, fo-
lijs herbæ saluicæ similibus, uirgis celsis. Item phlomí-
des appellatæ sunt duplices, hirtæ, terræ inhærentes,
rotundifoliæ. Item quæ appellatur lychnitis siue thrya-
lis, quæ nocturnis luminibus aptat, folijs pinguibus.
Sed omnium radices sunt uirtutis redarguentis, hoc
est stiptica. Nascit̃ locis sabulosis & aggeribus. Hanc
herbam dicimus Mercurium inuenisse & Vlixĩ de-
disse, cū deuenisset ad Círcen, ut nulla maleficia eius
timeret.

¹ Aduersus occurfus malos.

Herbæ uerbasci uirgulam qui secum portauerit,
nullo metu terrebitor, neq; bestia, neq; occurfus ma-
li molestabunt hunc.

² Ad podagram.

Herba uerbascum cõtusa atq; imposita, infra pau-
E

cas horas dolorem efficaciter sedabit, ita ut etiam ambulare queat. Hanc impositionem autores præcipui proficere affirmant.

COMMENTARI.

DE VARIIS uerbasci generibus dicit Plinius, quod distingui hæc penè superuacuum est, quum sint omnia eiusdem effectus. Inter quæ lychnitis appellata, nunc uulgo tapsus barbatus uocatur, & Teutonice *wullen krut*, quasi lanaria, eo quod folia habeat ad tactum mollia ceu lana. Lychnitis autem, id est lucernaris dicta est, eo quod pro ellychnio in lucernis uterentur: quæ ratio etiam fuit ut à quibusdam thryallis, id est ellychnium diceretur. Lychnos enim lucerna est, ellychnion uero dicit stuppa, palea, funiculus, aut aliud quid simile quod oleo, seuo, cæra aut alio huiusmodi liquore obductum & tectum ad lucem reddendam lucernis adhibetur, & aliàs etiam cõburitur accensum. Phlomon.) Phlomos dicta est à dictione φλόξ, quæ ignem, flammam & lucem significat, eo quod ad lucernarum lumina conficienda esset apta & idonea. Pycnitis.) Pycnitis appellata est ab effectu & uirtute densante & adstringente, à uerbo πυκνός, id est denso. Densando enim & adstringendo alui fluoribus medetur. Coliculis.) id est cauli & brassicæ quæ caulis dicitur, & omnibus oleribus, ut Cato ait, antistat. Flore uiridi.) id est uiuido, & ut Dioscorides tradit, candido pallecenti uel. Flore nigro.) hoc est, ut Dioscorides dicit, luteo fulgore auri. Maleficia.) Maleficia uocat quæ malis artibus fiunt, ut ueneno aut incantamenti. Vnde malefici dicuntur, qui magicis & improbatis artibus utuntur. Circen.) Circe uenefica mulier fuit. Aduersus occursum malos.) hoc est, contra terreculamenta & occurfacula dæmonum terrorem incutientium, quæ Græci phantasmata uocant, & Attica lingua, ut Magister scribit, φάσματα, appellantur. Quæ qualia

qualia & quid sint, docet idem his uerbis, φάσματα λέγε-
ται τὰ ἐν ὕπνῳ φαινόμενα. καὶ ὅτε φανταστοὶ τὰ δαίμονια. νύ-
κτωρ ἢ μεθ' ἡμέραν ἐν ταῖς ἐρημίαις, ἀπὸ τοῦ αἵθερος λαμβάνοντα
μορφὰς διασ ἀμ' ἐθέλωσιμ. Quorum uerborum sensus est,
Phasmata dicuntur quæ in somno apparent, & occurfa-
cula illa atq; dæmonia, quæ noctu uel interdiu in desertis
locis, ab aere qualibuscunq; uoluerint formis susceptis
conspicui nostro apparent.

NOMINA ET VIRTUTES

HERACLEAE siue SIDERITIDIS.

CAPVT LXXII.

GRÆCI heracleam, ἡδὲμ sideritin, ἡδὲμ bu-
phthalmon, ἡδὲμ scorpiuron, ἡδὲ curitin,
ἡδὲμ aristerion, Latini ferrariā, alij cristam
gallinæam, alij herculaniam, alij exuperam patrici-
lem uocant. Habet species tres, quarum altera thyrsis
quadrangulis, redarguentis uirtutis, nodis per inter-
ualla uariiegatis, semine nigro, folijs asperis, & uoca-
tur speciali nomine heraclea. Alia ramulis tenuibus,
bicubitis, folijs ex utroq; alternatis, atq; in summitate
sui sciffis, cum capitellis in summitate ramorum semi-
ne plenis. Tertia mollib, thyrsis, subalbidis, leuibus:
flore phoeniceo, paruo atq; argilloso: folijs coriandri
similibus. Sed omnium supradictarum herbarum fo-
lia sunt uirtutis glutinatiuæ recentium uulnerum.

Si quis in uia tute uult deambulare,

Herbam heracleam si tecum in uia portaueris, la-
trones non timebis.

COMMENTARI.

E ij

LVRA sideritidis esse genera, non modo Apuleius, sed & Dioscorides & Plinius quoque testantur, inter quæ tamen primum proprie heraclea, id est herculania appellatur ab inuento re Hercule, qui eam reperisse traditur. Sideritis uero, id est ferraria, dicta est à ferro, quod Græci σιδηροῦ uocant, eo quod glutinandis uulneribus ferro factis sit idonea.

Buphthalmon.) id est bouis oculus; sicque ab Osthane nuncupari tradit Dioscorides, sicut scorpiuron, id est scorpionis caudam à magis. Curitin.) Curitis appellatur quasi hastaria, ab hasta quæ Sabinorum lingua curis nominatur. Sic dicta quod uulneribus hastæ ferro factis medetur, siue quod uerbenacæ, quæ hoc nomine etiã insignitur, sit quadamtenus similis folio: quæ causa etiam forte fuit ut sicut illa, aristereon uocaretur, uel à solidando & conglutinando uulnera. ἀστὴ enim in compositione intendens particula est, σπέρων uero firmo & solido: unde & dictio facta est aristereon. Crista gallinacæ.) Crista gallinacea dicta est sicuti peristereon, propter incisuras foliorum instar apicis illius auis. Exupera patricialis.) Patricialis dicta est quasi mascula: additum est autem id nominis ad differentiam peristereonis & uerbenacæ rectæ, quam exuperam matricalem quasi feminã uocari dixit. Nodis.) id est sphondilis & uerticillis in orbem circumactis. Variegatis.) id est alternatis. Argilloso.) id est glutinoso, ceu argilla & creta.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ CHELIDONIAE.

CAPVT LXXIII.

RÆCE chelidonium appellatur, Latine hirundinina. Eius species duæ. Alia maior, alia minor, quæ etiã appellatur pyron agrion. Sed

Sed maior est tenuissimo thyrso tanquam foenigreci, cum folijs impactis suis uirgultis mollibus atq; subalbidis, circa quæ flores nigri, succum facit croceum atq; acriorem & mordacem sensim & amarum, fructum tanquã ceratia, porrectiora atq; tenuia, in quibus semina papauere maiora: item radicem ex una in pluras euntẽ atq; in inferiores partes. Siquidem nomen chelidoniæ sumpsit ex hoc quod eo tempore semper florescit quo hirundines præsto sunt, quas Græci chelidonas uocant: uel ut quidam memorant, quod nidis suis eandem hirundines ferant ob acuedos succedentium uisus.

- 1 Ad caliginem oculorum & scabredinem, & qui uulnera habent in oculis, & albuginẽ oculorũ.

Herbæ chelidoniæ radicem pistabis cum uino uetere & melle Attico & pipere albo, & cũ inuicem bene cõtritum fuerit, inunges deintus, caliginem discutit: ipsi experti sumus. Quidam de succo eius oculos sibi inungunt. Item caligantibus oculis succos eius uel flores expressos & mixtos cũ melle Attico in uase æreo leniter cineri feruẽti commixtos decoctosq; singulare remedium ad caliginem oculorum facere certum est. Quidam succo tantum utuntur.

- 2 Ad parotidas.

Chelidonia cum axungia trita imponatur, sed ante aqua foueto.

- 3 Ad auriginem.

Herbam chelidoniam tritam cum aqua bibat, miraberis effectum.

- 4 Ad ambustum.

Herbam chelidoniã cum sepo caprino conteres
& impones.

5 Ad capitis dolorem.

Herbam chelidoniã ex aceto contritam illinito
fronti & capiti.

6 Ad dentium dolorem.

Herbæ chelidoniæ radicem & cupressi folia trita
& tedam masculam aceto decoques, & tepesactum
gargarizet.

COMMENTARIJ.

HELIDONIA dicta est quasi hirundinaria siue
hirundinina herba, ab hirudinibus, quas Græ-
ci χελιδονας dicunt, id est nomen habet, ut Apu-
leius tradit, eo quod tempore illo semper floret
quo præsto sunt hirudines, seu, ut Dioscorides refert, cre-
ditur nomen sibi inuenisse quod hirundinum aduentu ex
terra prodit, discedentibus uero ipsdem marcescit. Refe-
runt aliqui aliam etiã causam, cuius Apuleius quoque me-
minit, & Dioscorides etiam recenset inquit, Tradide-
runt præterea aliqui si quis ex hirundinis pullis in nido
lucem amiserit, matrem hanc herbam oculis admouen-
tem cecitati eius mederi. Item Plinius lib. 25. cap. 8. Anima-
lia quoque inuenere herbas, inquit, in primis est chelidoni-
am, hac enim hirudines oculis pullorum in nido restitu-
unt uisum, ut quidam uolunt, etiam erutis oculis. Et li-
bro 8. cap. 27. idem ait, Chelidoniã uisui saluberrimam
hirundines monstrare uexatis pullorum oculis illa me-
dentes. Quod tamen Celsus tanquam fabulosum rejicit
& damnat libro medicinæ 6. cap. 6. ad finem ubi de oculo
rum imbecillitate agens inquit, Nihil commodius est quã
sanguine uel columbæ uel palumbi uel hirundinis inun-
gere. Neque id sine causa fit cum horum acies extrinsecus
læsa interposito tempore in antiquum statum redeat, ce-
lerrimeque

ferrimeq; hirundinis. Vnde & locus fabulæ factus est per
 parentes id herba restitui quod per se sanescit. Pyron
 agrion.) $\piυρὸν ἀγρίον$, id est triticum agreste: sic appella-
 tum quod habeat radices multas tritici modo coacerua-
 tas, ut tradit Dioscorides. Flores nigri.) id est lutei ob-
 scuri. Ceratia.) id est filiquæ, quales sunt papaueris cor-
 nuti. Succedentium.) id est pullorum qui parentibus
 succedunt. Parotidas.) Parotides sunt apostemata & C. 2.
 abscessus iuxta aures nascētes. Auriginē.) id est suffu 3
 sionem fellis, & morbum qui ictericia dicitur. Sic dicta à
 calore & pallore auri. Tedā masculam.) Teda sextum 6
 genus est arborum resinam fundentium, diuiditurq; in
 marem & fœminam. Sed de teda Plinius lib. 16, cap. 11, de
 resinis agens sic tradit, Sextū genus è teda proprie dicta,
 abundantior succo quàm reliqua, parciore liquidiorq; q̄
 picea. Flammis ac lumini sacrorum etiam grata. Hæc ma-
 res duntaxat ferunt, & eam Græci stacten uocant odoris
 grauissimi. Laricis morbus est ut teda fiat, &c.

NOMINA ET VIRTUTES

STRYCHNI siue SOLATAE.

CAPVT LXXIII.

R AECI strychnon hemeron, agrian staphy-
 len, thalian, manicon, perisson, anhydron,
 manten, dorycnion, moly uocāt, Latini bel-
 lonariam, uaticam, apollinariam, somnife-
 ram, strumum, cucullum. Strychni species sunt qua-
 tuor, quarum uocatur prima hortualis, quæ est odo-
 ris iucundi cum frutice crebro, fruticoso, & folijs ni-
 gris, maioribus ac latioribus ocimo, cū semine rotun-
 do uiridi aut nigro. Alia caccabum appellata, quam
 Latini strumum appellauerūt siue soporiferam, & est

folijs latioribus à præscripta cum thyrsis post augmentum ultra terræ uicinatē inanibus, & fructu siue semine in folliculis rotundis uesicæ similibus incluso, fuluo, rotundo, leni, simili uuarum acinis, quo etiam coronarum uenditores utuntur. Tertia est quæ uocatur hypnotice, siue ut alij strychnon melanon, uel thalia uel anhydron, agria staphyle, manicon, perisson, Latine bellonaria, somnifica. Frutex est, nascit in petrosiss locis, ramos plurimos pandēs stipidosos & difficile fragiles, folijs plenos ut mala cydonia, floribus rubris & non minimis, semine in cannis, quas Græcilo bas appellat, croceo radice cum rubra cortice. Quarta est quæ appellatur manice, sed Latine furialis, eo quod furorem excitat. Nascitur in collibus uel montuosiss locis, thyrsos emittens decem uel duodecim uel narum, siue, ut Græci, orgyrorum, cum folijs erucæ similibus, sed paulò latioribus, superposito capite hirto uelut platani sphaeræ, sed maiore ac latiore, & flore nigro, cum quo semen siue fructū botruosum, rotundum, nigrum, habentem acinos decem.

Fortè
ye len-
ger ye
lieber.

1 Ad ignem sacrum.

Herbæ strychni succus expressus cum aceto & super illinitus, ignem sacrum mirifice curat.

2 Ad tumorem corporis.

Herbam solatam tusam & cum oleo subactam impone, prodest.

3 Si mulier laborat inferius.

Herbæ solatæ succo se sublauet.

4 Ad aurium dolorem.

Herbæ solatæ succū cum oleo † cymicino misce, aliàs cymicino & tepesactum stilla in aures.

Ad

5 Ad dentium dolorem.

Herbæ solatæ baccas commanducet.

6 Ad sanguinē de naribus fluentem.

Herbæ strychni succo lana intincta nares obtura,
sanguinem mirifice stringit.

7 Ad alopecias.

Herbæ strychni succus expressus cum aceto et su-
perillinitus, alopecias mirifice curat.

8 Ad capitis dolorem.

Herba strychnon cum oleo rosaceo calefacta &
stillata, mirifice capitis dolorem tollit.

COMMENTARI.

VAE Græcis strychnos siue strychnes, utroq; e-
nim modo dicitur, autore Plinio, uocatur her-
ba, hanc Celsus & ueteres solanum, Apuleius
solatam, recentiores solatrum appellāt, & Teu-
tonice *nachtschatten* nominatur. Eius plura genera, quorū
duorum priorum potissimum medicinam præsentī capi-
te, posteriorum uero prius cap. 22. sub titulo apollinaris
herbæ tradidit Apuleius. Strychnon hemeron.) id
est solanum domesticum siue satium, & ut Apuleius uo-
cat hortuale, qualis prima species est quæ olim in cibi usu
& in cibo innocēs fuit teste Dioscoride. Agrian staphy-
len.) id est uiam agrestem, quam appellationem tertiæ
speciei tribuit Apuleius, quum potius primæ tribuenda
esset, quæ racemosum fructum habet: & de syluestri uite
lib. 4. cap. 171. Dioscorides sic scribit, Syluestris uitis folia
hortensi solano similia habet, latiora tamen longioraq;
fructum exiguis uuis similem cum maturefcit rubentem,
rotūda & in orbem circūacta acinis eius figura est. Posset
etiam quarto generi quod similiter racemoso fructu est,
conuenire appellatio ista. Thalian.) Thalia dicta est

quasi coronaria, quoniam in coronis texentes coronarij uterentur ea. *Δαλιν* enim Græcis sertum est & corona.

Manicon.) Manicon & manice uocatum est quasi furiosum siue furiale, eo quod, ut Apuleius tradit, furorem excitet & insaniam faciat, paruo etiam succo: quanquam & Græci autores in iocum uertere, ut scribit Plinius. Drachmæ enim pondere lustum pudoris gigni dixerunt, species uanas imaginesq; cõspicuas obseruari demonstrantes. Duplicatum hunc modum legitimam insaniam facere. Quicquid uero adijciatur ponderi, repræsentari mortem. Et hoc de radice testatur Dioscorides & Theophrastus. Quorum hic ait, Datur bibenda drachmæ pondere si quis per iocum efficere uoluerit ut pulcherrimus sibi uideatur qui biberit. Si uero furere adhuc magis hominem uisaq; aliqua animo eius obuersari, duarum drachmarum. Et si ne furor desinat, trium: & ut aiunt, centaurium admiscere. Postremo si hominem perimere, quatuor. Ille uero clarius idẽ tradit dicens, Potest radix eius drachmæ pondere in uino pota nõ illepidas rerum species & imagines uanas animo & menti repræsentare. Duplicatum id pondus in triduum ecstasin facit, perimunt autẽ quatuor drachmæ. Aduersatur autem huic maleficio, remedioq; est maiore copia pota mulsa aqua mox uomitionibus reddita. Et hæc de quarta specie tradita sunt, quæ proprie manice dicitur: licet & tertium genus hoc nomine etiam appelletur. Vagis enim cõmunibusq; nominibus quatuor & congeneres hæc plantæ indicabantur. Perisson.) Perisson appellatum est à uerbo *περίσσειω*, quod est circũquatio. Conuenit autẽ duabus posterioribus speciebus, quæ furiosos faciunt utentes: qui furore correpti nullo loco quieti, sed hinc inde commoti quatiuntur, ut phanatici qui circa templa discurrunt. Anydron.) Anydros uocatum est quasi inaquosum, quod locis nascatur siccis, petrosis & montuosis. Mantien.) *μάντις*, id est, ut inter Latinas appellationes uocat, uatica. Sic dicta quod uaticinantes.

nantes faciat, præsertim tertia species, quæ, ut Dioscorides tradit, ecstasin facit, hoc est, ut Galenus diffinit, ad breue tempus insaniam, quæ uatum & poetarum enthusiasmo similis est, & qualis phanaticorum est, qui circa templa discurrentes uaticinantur, & quale furoris genus huius radice pota fieri Plinius etiam testatur dicens, Halicacabi radicem bibūt qui sunt uaticinandi callentes, quod furere ad confirmandas superstitiones aspici se uolunt.

Dorycnyon.) De hac & apollinariæ dictione dictum est supra cap. 22. Moly.) Moly nuncupatum est quod semen in folliculis habeat ceu ruta syluestris, quæ ab aliis quibus moly etiam uocatur. A quibus folliculis et uescicis uescariam etiam dictam uolūt, licet Plinius uescariæ nomen illi factum testetur, quoniam uescicæ & calculis proficit. Bellonariã.) Bellonariã dicta est quod in bello ad cuspidem tingendas & inficiendas illa uterentur. Strumum.) Strumum uocata est autore Plinio lib. 27. cap. 8. quod strumis illita sanandis peculiaris est, alpinis maxime fluminibus. Cucullum.) Cucullū appellatur, eo quod secundæ speciei semen in folliculo tanquam in cucullo contineatur. Cucullus enim capitis tegumentū est, quale religiosi uestimentis suis appensum gestare solent, ad cuius similitudinem herba hæc propter folliculum sic etiam uocata est. Semine uiridi aut nigro.) uiridi scilicet ante maturitatem, nigro uero cum maturuit, ut tradit Dioscorides. Caccabum.) Sic nominata est à forma caccabi quam folliculus repræsentat. Hypnotice.) id est somnifica & soporifera. Strychnon melanon.) id est solanum nigrum, quam appellationem primo generi tribuit Dioscorides. Stipidosos.) id est densos & furculosos. Platani spheræ.) Platani fructus spheria siue spheræ dicuntur, & à Plinio Latine pilulæ uocantur.

Ad ignem sacrum.) Ignis sacer, qui Græce ἑρσιπέλας C. 1. erysipelas dicitur, est tumor cum dolore & inflammatione, ex tenui sanguine, interim & cum bilis parte, in censo

- & feruente generatus, circa cutim maxime nūc cum exulceratione, nunc sine ea consistens, coloris pallidi aut flauui aut ex utroq; mixti, Sūtq; plura eius genera. Vnde Celsus lib. 5. separatim de igne sacro & erysipelate agit. Inferius.) hoc est, in imo uentre & circa pudenda. Alopecias.) Alopecia à uulpibus, quas Græci ἀλοπείκας uocant, nomen habet, quasi uulpina passio, quoniam uulpibus sæpe accidit. Est autem, uti Galenus ait, natiui coloris in capillo mutatio, qua ad aurum inclinato colore capillus à radicibus fluit. Cui non dissimilis est altera affectio, quæ ophiasis dicitur: de quibus copiose Celsus lib. sexto, ubi utrunq; genus communi nomine areas uocat.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ SENEACIONIS.

CAPVT LXXV.

GRÆCIS erigeron, gerontea, hydrogeron uocatur, Latinis senecion. Thyrsum habet cubitalem, rubrum, cum tenuibus folijs leuiter in summitate scissis, & floribus nigellis, primo tempore celeriter scissis ac florentibus summotenus uelut in canis, quos Græci pappus appellant, nos auos uocare possumus. Deniq; erigeron Græce nominatur, quod uerno tempore canescat eius flos, ac tenuetur tanquã capillatura. Habet radicem tenuem atq; inutilem. Nascitur in tectis & circa parietes.

1 Ad uulnera quamuis uetustissima.

Herba senecion tusa & subacta cum axungia uetere & imposita, mirifice sanat uulnera.

2 Item ad uulnera.

Herba senecion si mane eam adorans ex terra colligas

ligas & tundas cum axungia uetere: in plagam imposita, plagam aperit & expurgat. Item si eam simili more post meridiem colligas & cum axungia uetere misceas, imposita plagæ, aperit & persanat.

3 Ad pedum tumorem & dolorem
neruorum.

Herba senecion pistata cum axungia uetere, pedum dolorem tollit, & neruorum potentissime sanat.

4 Ad stomachi dolorem.

Herbæ senecionis flosculi cocti bene & subacti, imponantur ut malagma stomacho, summe dolorem sanant.

5 Ad lumborū & coxarū dolorem.

Herba senecion per se trita & ieiuno in potu data, ualidissime prodesse fertur.

6 Ad podagram.

Herba senecion trita cum sale, & ut malagmatis genus apposita pedibus, æque proficere certum est.

7 Si quis ferro percussus fuerit.

Herba senecion tusa cum axungia uetere sine sale, & facta quasi cerotū & in plaga imposita, facillime uulnus ad sanitatem perducit.

COMMENTARIIL

SENECTVTE Latinis senecio, Græcis erigeron, gerōtea & hydrogeron uocata est hæc herba. Senecio quidem, cui Græcorum gerontea respondet, simpliciter propter canescentes capillorū modo post florem eius pappos & lanugines. Erigeron uero quasi uere senescens, à tēpore scilicet quo floret, & euentu floris cito deflorescentis & canescentis: unde Plinius lib. 25, ait, Nomen hoc Græci dederūt, quia ue

re canescit, Hydrogeron autem quasi senecionem aquatili
 cum, fortè quod humidis locis etiam nascatur. Et hinc fa-
 ctum esse putamus, ut aliqui herbam illam, quam uulgo
 criffones uocāt, & à Dioscoride alterum *syfimbrii* genus
 cōstituitur, & à Plinio *lauer*, ab alijs *cardamine*, & à non
 nullis sium nominatur, senecionē esse crediderint, & ad-
 huc uulgo etiam sic uocent, sed falsò. Et maxime fortassis
 id etiā factum est, quia utramq; erucae assimilatur folio Dio-
 scorides. Nam de senecione lib. 4. dicit ipsum esse exiguis
 folijs erucae modo in extremitatibus incisuris diuisis, sed
 longe minoribus. Et lib. 2. de altero *syfimbrii* genere, qd
sion & *lauer* etiam uocatur, ait, *Circinatū* habet à primo
 ortu folium, cum creuit deinde in incisuras quales in eru-
 cae folijs sunt, diuiditur. Præterea quia Plinius lib. 25. ait,
 Caput eius numerosa diuiditur lanugine, qualis est spi-
 nae, inter diuisuras exeunte, quare eam Callimachus *acan-*
thida appellat, alijs *pappum*. Hinc multi etiam *carduum*
benedictum esse putauerunt, licet falso: hic enim non se-
 necio est, sed ea quam Dioscorides *eryngion* uocat: quae
 dictio etiam fortè huic errori ansam præbuit. Floribus
 nigellis.) hoc est, luteis, ut tradit Dioscorides. Primo
 tempore.) hoc est Vere, quod primum anni tempus est,
 & ut Naso ait, anni nouitas: quemadmodum & iuuetus
 uita. Celeriter scissis.) id est cito dehiscētibus. Pap-
 pos.) *πάππι*, id est *pappi*, proprie *carduorum* flores di-
 cuntur. Et quia *pappus* etiā auus dicitur, hinc dicit, Nos
 auos uocare possumus, propter senum canescentes capil-
 los & ad eos *florum lanuginis similitudinem*. Lumbo-
 rum.) *Lumbi* quorum uitium & debilitas *lumbago* uo-
 catur, dicti sunt, ut quidam uolunt, à *lubidine*, id est *libi-*
dine, antiquis *lubido* & *libido*, sicut *lubet* & *libet* dicenti-
 bus. Sunt autē *lumbi* pars illa ab *cinctura* usq; ad *nates*,
 ubi & *renes* situantur: unde & *renum dolor*, qui *nephri-*
tis dicitur, ad *lumbos* in quibus sentitur, etiam refertur.
 7 Cerotum.) *Cerotum* à Græco *κηρότομ*, uel *ceratum*
 à *cera*,

à cera, quæ ferè omnibus ceratis adhibetur, dictū est em-
plastri genus, quod plerunq; fit ex pastillis, & constat ex
rebus ficioribus, & igni appositum mollescit, postea ap-
plicatū corpori durefcit, ac pertinacius hæret. Hic tamen
communius accipitur pro malagmatis genere, etiã si ce-
ra non addatur.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ FILICIS.

CAPVT LXXXVI.

RAECI pterin, Latini filicem nominant.

1 Ad uulnera.

Herbæ filicis radicem pistatam in uul-
nus pones, & argemoniæ drachmas duas cū uino po-
tūi dato, mirifice curat.

2 Ad ramicem puerorum.

Herbam filicem quam in radice esculi arboris in-
ueneris, tunde eam cum axungia, et panno inducens
imponere, & fasciam sursum uersus ligabis, quinta die
sanabitur.

3 Ad dolorē femorū uel suræ.

Herba filice fumigabis loca. Item infantem lan-
guidū si ex ea fumigabis, facillime cōualefcet infans.

4 Ad splenem.

Herba filix cū radice sua decocta usq; ad tertias,
& potūi data, splenem consumit.

COMMENTARII.

DE FILICE, quæ & qualis herba sit, & quot eius
genera, quia Apuleius nihil tradit, ideo quæ Phi-
nius de ea scribit, subiungemus, qui lib. 27. ca-
pite 9, sic ait, Filicis duo genera nec florem ha-

bent, nec semen. Pterin Græci uocant, alij blachnon, cuius ex una radice quàm plures exeunt filices, bina etiam cubita excedentes longitudine, non graues odore, hanc marem existimant. Alterum genus thelipterin Græci uocant, alij nymphem pterin. Est autem non singularis atque fruticosa, breuior, molliorque & densior folijs ad radicem caniculata. Vtriusque radice sues pinguescunt, Folia utriusque lateribus pinnata, unde nomen Græci imposuere. Radices utriusque longæ in obliquum, nigræ, præcipue cum inaruerunt. Siccari autem eas Sole oportet. Nascuntur ubique, sed maxime frigido solo. Effodi debent uergilijs occidentibus. Vfus radice in trimatu tantum, neque ante, neque postea: Hactenus Plinius. Germani *farn* nominant. Esculi.) Esculus arbor est Ioui sacra & glâdiferâ: sic dicta quod antiquius fructus eius in esca sumeretur. Femorum.) Femora dicuntur pars à coxa usque ad genu deducta. Sura uero pars illa carnosâ cruris. Crus autem quod est à genu usque ad imum pedem.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ GRAMINIS.

CAPVT LXXVII.

GRÆCI agrostin, alij hæmaticon, alij amaxin, alij ægichon appellant, Latini gramen, alij assefolium, alij uniolam. Agrostis folijs parui calami similibus, atque uirgultis per terram serpetibus geniculosis; radicibus geniculatis, dulcibus, atque uulnerum uirtutis glutinatiuæ. Harum decoctio potui data, urinam mouet. Est & alia que calam' agrostis appellatur maior supra dicta, hoc est agrosti: sed est melior in Parnasso nata, cuius flos urinam comouet, & eius radice succus acuit uisum.

Ad sple-

1 Ad splenis dolorem.

Herbam gramen decoques & cum ea florem teres, & in panno liniis & pones super splenē, mox sentiet beneficium.

2 Ad epiphoras oculorum.

Herba gramen, quæ in se trifurcium habet, nam & in plura diuiditur, decrescente Luna sublata plurimum ualet. Repositam habeto diligenter, exinde lipire incipiētibus ad collum ligato, celeriter imminentem epiphoram discutere & sanare dicimus.

COMMENTARI II.

GRAMEN herbarum uulgatissima & omnibus notissima, Græce agrostis appellat quod ubiq; in agris & ruri nascitur. Hæmaticon autem, id est sanguinalis, eo quod humano sanguine procreari falso crediderint antiquiores. Hamaxitis deinde à iumentis quæ plaustris seruiētia illo passim uescuntur, Græcis ἀμαξία plaustrum uocantibus. Demum ægichon à capris quas Græci ἄγριας uocant, eo quod passim illo etiam uescatur. Vniola.) Sic appellata est ab uniendis & glutinandis uulneribus quod radix imposita facit.

Calam' agrostis.) id est harundinaceum gramen.

Parnaso.) Parnassus mons est Phocidis, quem Musæ etiam habitare dicuntur, & inde parnasides uocantur.

Trifurcium.) hoc est, tria genicula internodia: aliud C. 2, enim alio pluribus serpit, ceu septem, tribus & pluribus.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ GLADIOLI.

CAPVT LXXVIII.

G

RAECI xiphion, alij phasganion, alij limnicen, alij machærophyllon, alij anactorion, alij arion, Latini gladiolum segetalem, & linguam ceruinā uocant. Est folijs gladio similibus, thyrsos cubitali, floribus purpureis, radicibus duabus, paruis, rotundis, altera in altera nata, quarum superior maior est & acrioris uirtutis.

1 Ad uesicæ dolorem, & ad eos qui urinam non faciunt.

Herbam gladiolū effodies, siccatum corticem radicis eius conterito, & cum uini cyathis duobus & aquæ calidæ cyathis quatuor immisces, & sic potui dabis, miram rem experieris.

2 Ad splenis dolorem.

Herbam gladiolum maturissimam lectam & siccata & in puluerem mollissimum redactam, et in uino leuissimo mixtam potui datam, mirifice dicimus splenem desiccare.

3 Ad coli uel præcordiorū dolorem.

Herbæ gladioli baccas tritas ex caprino lacte, melius si asinino, tepefactas dato bibere, desinet dolor.

COMMENTARIUM.

VAE hic describitur gladiolus, ea est cuius medicas uires supra cap. 46. posuit, & quæ hic ponuntur curationes illi priori conueniunt, quæ xiris & syluestris iris dicitur, quare haud perperam unius curationes cum alterius transmutarit quis, & ad alteram transposuerit, nos ut reperimus, ita reliquimus. Vocata est autem gladiolus & Græce gladiorum nominibus xiphion, phasganion & machærophyllon à foliorum figura, quæ cultelli modo in mucronem definitia habet. Limnicen, Linnice dicta est à λίννον, quod est

est stagnum, eo quod in humidis, ut Plinius tradit, nascitur, licet Dioscorides maxime in aruis nasci dicat. Sed nihil hoc refert, possunt enim & arua humida esse, neque Dioscorides penitus negat posse in aquosis etiam nasci. Anastorion.) id est regiam herbam. *ἀναξ* enim rex est, & dijs proprie conuenit. Arion.) Arion appellata est quasi martia herba, eo quod ferro & telis, quorum in bello cui Mars præest deus, usus est, extrahendis accommodata est.

Gladiolum segetalem.) Gladiolus segetalis appellata est, quonia in aruis & iuxta segetes nascitur. Linguam ceruinam.) Lingua ceruina nominata est à similitudine quadam foliorum, eo quod folia habeat similia folijs lingua ceruina uocatae herbae. Præcordiorum.) id est uiscerum & extorum. Plinius lib. 30. cap. 3. Præcordia uocamus uno nomine extra in homine. Baccas.) Per baccas intelligit folliculos & semen in hijs contentum. Nam ut Dioscorides tradit, in caule eius triquetra sunt ueluti saliquæ, & in illis purpureus flos: semen in folliculis fabarum modo rotundum, rubens &c.

C. 3.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBAE ROSMARINI.

CAPVT LXXIX.

IBANOTIS alia est coronalis à Forano appellata: item ab alijs icteritis, quã Latini rosmarinum appellant, tenues nutriens uirgas, in quibus folia longa, tenuia, uiridia. Alia est fructifera, quam etiam zeam † Foranus appellat, siue *Soraa* chamedyosmon, canchryn oxean, campfanema, *ma-nus*, carinthen Prophetæ, Daci dracontos, Aegyptij semen, Zoroaster † theopnoën, Latini salutarem. Folia *Theo-pnen*, feniculi similia, sed aspera & rotatum terræ prostrata, *pnen*.

G ij

& boni odoris, thyrsos cubitali, furcoso, cū umbraculis in summitate, in quibus fructum siue semen plurimum, album, angulosum ac resinam resapiēs, & cum fuerit mastigatum, feruorem commouens: uocatur etiam canchrys semen supradictum; radicem uero tenuem formatam, thuris odorem simulantem. Alia in fructuosa, quæ in cæteris supradictæ similis, sed neque thyrsos emittit, neque florem, neque semen: uocatur etiam ab alijs psoranthemis, taurophthalmon, parthenion, uel, ut Ægyptij, sacatos, item propheta apopleanos, hydroselinos, Latini malum lentum, Tusci sustinum. Alia numero quarta, quæ similis est supradictis duabus, uocatur à quibusdam malobathron, ebaefalitis, Latini ros terræ, Ægyptij nacosthon, Propheta diospneuma; semen nutriēs circulatum, nigrum, odoratum, non incendiosum, radicem interius habens albam, exterius nigram. Sunt autem communiter omnes uirtutis feruentis acerrime magis in radicibus. Nascitur locis maritimis & hortis. Antequam thus sciretur hac herba homines deos placabant.

1 Ad dentium dolorem.

Herbæ rosmarini radix commaducata, dentium dolorem tollit; uel si succū eius in dente tenuerit, mox sanabitur.

2 Ad languentes.

Herba rosmarino trita cum oleo languidum perunges, mox sanabitur.

3 Ad pruriginem in corpore.

Herbam rosmarinum terito & succum eius cum uino uetere & aqua calida per triduum dabis bibere, sanabitur.

Ad

4 Ad hepatis uel interiorū dolorem.

Herbæ rosmarini fasciculum concoques ex aqua, adijcies illi amomum pusillum aut spicæ nardi & pal- mulas duas, rutæ coliculum, in se coque, & aquam ea- rum dabis bibere, sanus fiet.

5 Ad tussim.

Herbam rosmarinū cum piperis granis centum, mellis uncijs duabus teres, & facies pastillos & dabis unum mane & unum sero cum dormitum uadit, tussim sedat.

6 Ad interiorum dolorem.

Herbam rosmarinū uiridem, aut aridæ puluerem dabis ut supra, mirificæ facit.

7 Ad albuginem in oculis.

Herbæ rosmarini succum commisches cum melle *alijs pulue-* Attico, & inunges, liberaberis. *rem.*

8 Ad uulnera recentia.

Herba rosmarinum contusa cum axungia, impo- sita optime facit.

9 Ad tertianas.

Herbam rosmarinū contusam in calida aqua sub accessione dabis.

COMMENTARII.

ROSMARINVS quod maritimis locis nascitur, appellata herba terris nostris incognita est, ex- cepta ea quam quia coronarij quondā ramulis eius ad coronas nectēdas utebant, coronalem nominant, frutex uerius q̄ herba, unde Græci etiam *δ'ω- δ'ρολιβαρον*, quasi arborecentem libanum uocāt, in liba- notidum censum ascita, quia folia habet illis similia. Liba- notis autem dicta est, eo quod thus olet, quod Græci liba-

non dicunt, aut, ut Apuleius sentit, quia suffitu & uapore eius pro thure ad deos placandos in sacrificijs uterentur ueteres. Forano.) Foranus quis sit, ignoro, nihil enim de eo me legisse scio: quare prima mutata litera pro Forano potius Soranum legendum censuerim. Fuit autem Soranus Ephesius, medicus insignis, Traiani & Hadriani temporibus, qui uiguit, Romaeque medicam artem exercuit, ac libros plures optimosque composuit, e quibus Isagoge adhuc superest. In cuius tempora etiam Apuleius, licet aliquanto posterior, incidit. Ictericis.) Habet hoc nominis, eo quod ictericis & felle suffusis medetur: quam uim potenter praeter alios haec coronaria habet. Zeam.) id est semen, quod frugis genus est tritico aut hordeo simile, quod nunc speltam uocant, sic forte dicta ob similitudinem quandam ad inuicem seminum. Chamedyosmon.) Chamedyosmos appellata est ab odoris suauitate & odore iucundo ac quia per terram folia spargit. Canchryn oxean.) Canchrys oxea nominata est a fructu quem profert & canchrys uocat, & acutus oblongaque formae existit. Campfanema.) Sic uocata est ob foliorum in rotam modum circumactionem & curuaturam, & ut hic ait, folia rotatum terrae prostrata, καμψις enim curuatura est, & rotam modo in orbem circumactio. Macærinthen.) id est beatam, & ut Latine reddidit Apuleius salutarem, tum quia in medicina, tum quia in sacrificiorum usu effectus esset prosperi & salutaris, morbos curans & deos propitios reddens. Theopnoen.) id est diuini spiritus & afflatus herba, eo quod in sacrificijs illius suffitionibus deorum fauorem sibi conciliabant. Canchrys.) id est pilula, uti Plinius uocat. Quae qualis sit formae & figurae, docet Theophrastus de plantarum historia lib. 3. ubi de arborum cachry ait, Harum unaquaeque ex paruis particulis squamarum modo per ordinem constat eadem qua pineae nuce forma, eousque ut non dissimilis nouae & uiridi pineae nuci figura sit, oblongior tamen forma & aequaliter per totum crassa.

Augetur hoc hyeme, Vere aperit, flauescuntq; tunc squa
 mæ illæ, & in trium digitorum longitudinem extendun
 tur, & cum Vere folium prodierit, decidunt, &c. Quæ ue
 ro arborum cachryn hanc ferant, docet Plinius lib. 16. ca
 pite 9. inquit, Ferunt robora & cachryn: ita uocatur pi
 lula in medicina urendi uim habens. Gignitur & in abie
 te, larice, picea, tilia, nuce, platano, postquam folia cecide
 re hyeme durans. Continet nucleū pineis similem. Is cre
 scit hyeme, aperitur Vere pilula tota. Cadit cum folia cœ
 perint crescere. Ad quorum arborum cachry similitudi
 nem cāchry hoc est quod in summo caule simile illi sur
 git, in quo semen concipitur & maturatur. Cæterum ut
 tota canchryos significatio habeatur, sciendum Græcos
 canchryn & cāchrydia etiam uocare molita primū mox
 frixa hordea. Pforanthesis.) Sic appellata uidetur à
 similitudine tenuitatis foliorum quam cum anthemide,
 quæ & chamomila dicitur, gerit, licet, quod & nomen eti
 am indicare uidetur, asperiora sint libanotidis quam alte
 rius. Quæ foliorū tenuitas item causa fuit ut parthenion
 uocaretur, ab eadem anthemide mutuato sibi nomine.

Taurophthalmos.) .i. tauri oculus, quasi buphthal
 mos, id est bouis oculus quod idem est: sic dicta est autem
 à similitudine foliorum herbæ, quæ buphthalmos uoca
 tur: utraq; enim sceniculacea & sceniculo similia folia ha
 bet, igitur & inter se. Apopsplenos.) Sic dicta est quod
 splenē desiccet & cōsumat, & quasi sine splene faciat esse,
 ut quæ cum urina deriuando dissipet. Hydroselinos.)
 Vocata sic est à foliorum similitudine, quæ palustri apio
 similia habet, autore Theophrasto. Sufinū.) Sic uo
 carum uidetur ab odoris iucūditate quam præstat ceu su
 finum uocatum unguentum quod ex lilijs cōficiebatur.

Malobathron.) appellatum sic est etiā ab odoris sua
 uitate. Ebæophalitis.) Ebæophalitis appellata est à
 paruitate umbellæ, quam in summo instar conigaleæ ha
 bet. ἰβῶδος enim Græcis paruus est, φῆλῶ uero galeæ cō

C. 4. nus. Diospneuma.) id est Iouis spiritus & adflatus, eo quod in sacrificijs illius suffitionibus Iouis & diuini numinis spiritum, fauorem & auxilium sibi conciliabant & impetrabant, deosq; propitios sibi reddebant. Fasciculum.) Fasciculus est quem alio nomine manipulum dicunt, Græci *σπάγμα* uocant, hoc est, uti Scribonius Largus ait, quantum manu comprehendi potest, de quo dictum est supra cap. 3. curatione 12. ubi etiã de nardo & spica eius est dictum. Anomum autẽ exiguus frutex est, de quo Dioscorides lib. 1. cap. 14. Palmulas.) Palmulæ, quas nũc dactylos uocamus, sunt palmę arboris fructus. Græci & arborem & fructum *φοίνικα* dicunt, à colore pomi facti utriq; nomine: & à palmulis his medicamẽ illud catharticum quod in communi usu est, nomen sumpsit *διὰ φοινικῶν* diaphœnicon. Coliculum.) id est ramusculum.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ PASTINACÆ,

CAPVT LXXX.

GRÆCIS dicitur agrios staphylinos, alijs ceras, alijs daucion, Itali pastinacam rusticam, erraticam, et syluaticam. Nascitur in locis saxosis & aggeribus. Alia est hortualis siue seminalis & uiribus imbecilla. Alia agrestis, quæ appellatur etiam à quibusdam ceras, eo quod cornu fingat, habet comam ut foeniculus, thyrsium tenuem, asperũ, in quo umbraculum, & flores paruos tenues, quorum in medio crocẽ germen, purpurei coloris, radicem bipallem, robore digitali, odore iucundam.

1 Ad mulieres quæ partu laborant & non purgantur.

Herbam

Herbam pastinacam syluaticam decoquāt, & de aqua eius se fomentent, sanabuntur.

2 Ad purgationem mulieris.

Herbam pastinacam syluaticā decoques, & cum eadē aqua ubi cocta est, grana piperis trigintaquinque commisces & dabis bibere, mox purgabitur. Facit autem ut supra scriptum est & ad dentium dolorem.

COMMENTARIJ.

PASTINACAE duo genera ceteri quoque testantur, Columella rei rusticae lib. 9. cap. 4. Tum agrestis pastinaca, & eiusdem nominis edomita, quam Graeci σαφυλίνομ uocant. Idem etiam tradit Dioscorides. Quarum agrestem Galenus daucum etiam uocari testatur inquiring, Satiua quidem pastinaca ignauior: agrestis uero quam daucum uocant, &c. Quam ob causam quod male udonaulion legi nobis uisum est, daucion emendauimus. Germani *morchen* dicunt.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBAE PERDICALIS.

CAPVT LXXXI.

HERBAM perdicalem Graeci lysimachion, staderitin, alsinen, helxinen, parthenion dicunt, Latini muralem & parietariam, alij herculanam, alij urceolariam, alij uitriariam appellant. Sed nomen sumpsit a perdicibus, siquidem ipsae ea aluntur. Vocatur etiam heraclia, & ixinos agrion, & alytis, & clybatis, & polyonymos. Nascitur in turribus uel parietibus, habet thyrsos tenues, fruticosos, rubros, in quibus semina aspera, & folia linozostii herbae similia, rotundiora tamen atque hirsuta & aspera,

H

qualitate remordentia atq; coherentia: est enim, ut Græci aiunt, uirtutis stipticæ. Deniq; ad similes causas ac similiter ut arnoglossos herba adhibetur.

Ad podagram.

Herba perdicalis coquatur in aqua, & ex eadem aqua fouebis pedes uel genua, deinde ipsam herbam trusam cum axungia impones pedibus panno induratum, uel super genua, sanabit mire. Nascitur parietibus aut maceris aut aggeribus.

COMMENTARIUM.

QUALIS herba sit perdicalis, siue, ut alij uocant, perdicion, satis ab hoc descriptum est, sic autem appellata est à notissima aue perdice, eo quod illa semine eius præcipue uescatur, & herbam eruens in illa uoluetur. Germani herbam hanc *Sant Peters krut*, alij *tag vnd nacht*, alij *glaskrut* nominant. *Lysimachion*.) *Lysimachion* appellata est, eo quod lanas, ut Plinius lib. 22. cap. 17. testatur, inficiat, ceu illa quæ proprie *lysimachion* dicitur. *Sideritis*, *heraclea* & *herculana* dicta est, quia folia habet similia folijs herbæ quæ proprie hijs nominibus nuncupatur. *Alfines*.) *Alfines* dicta est à similitudine quadam foliorum herbæ *alfines*, quæ alio nomine *myosotis*, id est auricula muris appellatur, de qua Dioscorides lib. 2. cap. 172. Et *helxinæ* herbæ similem dicit, humiliorem tantum & breuioribus folijs. *Helxinen*.) *Helxine* dicta est à uerbo Græco ἔλκω quod est trahere, eo quod asperitate sua tenaci nexu uestes quibus adhaerit ad se trahat: habet enim & caules & lappas, in quibus semen continetur & folia aspera. *Parthenion*.) Sic dictam esse à dea *Minerua*, quæ *parthenos*, id est uirgo, dicebatur, testis est Plinius lib. 22. cap. 17. ubi ait, *Vernula* *Carus Pericli Atheniensium* principi cum is in arce templum ædificaret, repissetq; super altitudinem fastigij, & inde cecidisset,

ridisset, hac herba dicitur sanatus, monstrata Pericli somno à Minerua. Quare parthenion uocari cepta est, assignaturque ei dea. Hæc ille. Muralem.) Muralis & parietaria est appellata à natalibus, eo quod in muris & parietibus nascitur frequens. Urceolariam.) Urceolaria & uitriaria est nuncupata, quoniam urceolos & uitra cæteraque uasa pulchre mudat & purificat adfricata. Et Germani hanc ob causam à uitris ipsam *glasstrut* uocant. Ixi nos agrion.) id est uiscum agreste, à uisco quod *ἴξον*, id est ixon uocatur, eo quod quemadmodum uiscum ad se trahit quæ id contigerint, sic etiam herba hæc uestes quibus adhæserit, ad se trahit. Alytis.) Alytis dicta est quasi insolubilis, eo quod difficulter soluatur et auellatur à uestibus quæ contigerit. Clybatis.) Clybatin uocari Nicæder etiam testatur, Dioscorides clybodium uocat, uidenturque nobis ab insigni forma & specie sic dicta. Polynomos.) id est multinomia, eo quod multis nominibus indicetur. Linozosti.) id est Mercuriali. Arnol offos.) id est plantago.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ MERCVRIALIS.

CAPVT LXXXII.

MERCVRIALIS à Græcorum alijs linozostis arrhen, alijs hermubotane, alijs argyros, alijs argyritis, alijs arithryllis, aliquibus parthenion, quibusdam thelicon, alijs orchion, et chrystitis, arguminosque appellata est, Aegyptij aphlopho, Prophetae hermu basilion, Itali mercurialem & testiculatam. Frutex est bipalmis, folijs ocimi similibus, atque ramis inanibus cum furcis plurimis atque densis. Et est foemina maior, quæ appellatur etiam theligon, Latine mercurialis foemina, Masculus uero uocatur.

catur mercurialis masculata, id est testiculata, & est minor atq; rotūda, & ueluti testiculis binis paruis circa exordium ornata.

1 Ad uentris duritiam.

Herbam mercurialem coques, & tritam ex passo dabis, statim detrahet & stomachum purgabit. Aut semen eius tritum ex passo dato, idem detrahet & purgabit.

2 Ad menstrua cienda.

Herba mercurialis cum oleo irino uel rosaceo admota, mox prouocat sanguinem menstruum.

3 Ad epiphoras oculorum.

Herbæ mercurialis folia cum uino albo uetere impone.

4 Si aqua in aures introierit.

Herbæ mercurialis succum tepefactum in aurem stillabis, mox liberabis eum.

COMMENTARIIL

VALIS herba sit mercurialis, quia succincte factis et subobscurè illam describit Apuleius, ideo ex Dioscoride historiã eius subscribemus, quæ talis est, Duplex eius genus est, sexu discernuntur. Habet ocimo similia folia ad helxines foliorum figuram accedētia, minora tamen. Ramusculos geminatis geniculis, & alarum cauis multis. Semen fert fœmina racemosum & multum. Mascula uero iuxta folia exiguum, rotundum, binum testiculorum specie pendēs. Et Plinius, Duo eius genera, inquit, masculus & fœmina quæ efficacior. Caule cubitali interdū ramoso in cacumine, ocimo angustioribus folijs, geniculis densis, alarum cauis multis: femine in geniculis dependente, fœminæ copioso, mari iuxta genicula statim rariore ac breui contortoq; fœminæ

minæ soluto & cãdido. Folia maribus nigriora, sceminis candidiora, Radix superuacua, prætenuis. Nascuntur in campestribus cultis. Dicta est autem à Latinis mercurialis, & à Græcis hermubotane siue hermupoa, id est Mercurij herba, eo quod Mercurij inuentũ sit. Plinius lib. 25. cap. 5. Linozostis siue parthenion à Mercurio inuentus est, ideo apud Græcos hermu poan multi uocant, eam apud nos omnes mercurialem. Arrhen.) id est mascula sicut thelicon scemina. Sunt autem solum generũ differentia. Orchion.) id est testiculata, eo quod masculus quæ minor est, semen fert duũm testiculorum specie iuxta folia pendens. Hermu basilion.) id est Mercurij regia & signũ regale. Theligonon.) Theligonon dicta est, quasi sceminigena à sceminini sexus conceptu quem facit maior, & scemina uocata mercurialis. Nam, ut Dioscorides tradit, Credũtur sceminæ mercurialis herbæ folia tria tum pota, aut post purgationes sceminarũ genitalibus apposita ut sceminæ concipiantur facere; masculæ uero contra mares. Et Plinius, Mirum est, ait, quod de utroq; eorum genere proditur, ut mares gignatur hunc facere, ut sceminæ illam.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ RADIOLI.

CAPVT LXXXIII.

ERBA radiolum, quam alij filicinam uocant, similis est filici quæ in lapideis nascitur, uel in parietibus, habens in folijs singulis binos ordines punctorum aureorum,

i Ad capitis dolorem.

Herba radiolo contusa atq; ante curiosè depurgata, cũ aceto scyllitico usq; adeo cocta donec appareat,

H in

perungito, capitis dolorem tollit.

2

Ad aluum concitandam.

Herbæ radioli radicē euulsam & cultro corticem purgatam cum malua coquito, & ius earum bibatur, sine labore uel aliquo tedio uentrē deducit & omnes æstus.

COMMENTARIJ,

RADIOLVS herba est, quam Græci usitato à Latinis uocabulo polypodion, Germani *engelsiß* nominant. Nasciturq; in muscosis petris & in uetustis arboribus, earumq; truncis, præsertimq; queruum dodrantali altitudine, quadamtenus pilosum, incisuris diuisum, non tamen adeo minutis ut filix. Radix illi in usu pilosa, deersa intus coloris herbacei, crassitudine digiti minimi, acetabulis cauernosa, ceu polyporum cirri, sapore subdulcis: autor Dioscorides lib. 4. & Plinius lib. 26. cap. 9. Videtur autem radiolum diminuta forma uocasse Apuleius à forma paruorum foliorum, quæ incisuris diuisa ueluti radiolos paruos habet. Filicina.) Filicina, siue, ut alij, filicula uocata est, quoniam folio similis est filici. Plinius, Polypodion, quam nostri filiculam uocāt, similis enim filici est. Donec appareat.) id est, tamdiu donec acetum tantum consumptum sit, ut herba iam supra liquorem ascendens, ipso amplius non contegatur: accipitur enim à principio tantū aceti, ut herbam superet & bene contegat. Omnes æstus.) id est omnem feruorem & anxietatē laboremq; & adfectionem, quæ ex adstricta aluo contingit.

NOMINA ET VIRTUTES

ASPARAGI AGRESTIS,

CAPVT LXXXIII.

Græci

RAECI myacantha, alij acanthillida appella-
uere, alij aspharagon, alij asparagō agrion,
Latini corrudam, alij asparagum agrestem,
alij asparagum rusticum, alij asparagum nostrum.

1 Ad uesicę dolorem siue tumorem.

Herbę asparagi agrestis radicem coque in aquę
sextario in pultario nouo ad quartas, & ieiunus die-
bus septem laborans sumat in potu; plurimis diebus
balneo utatur, in frigidam non descendat, neq; frigi-
dam bibat, mirifice sanıtatem experietur.

2 Ad dentium dolorem.

Herbę asparagi succum in ore oportet cōtinere.

3 Ad elephantiosos.

Herbę asparagi radix cocta contrita imponatur
elephantıaco, liberabitur.

4 Ad renum dolorem.

Herbę asparagi radix trita cum uino & potata
proficit.

5 Si quis maleuolus deuotauerit ho-
minem.

Herbę asparagi agrestis radice sicca cū aqua fon-
tana delustrabis eum, & resolutus erit.

COMMENTARI

SPHARAGVS siue asparagus generaliter dici-
tur primum germen & coliculus olerū & plan-
tarū qui ex terra prodit, & uidetur antequam
in folia explicetur. Qua significatione Paulus
Aegineta usus libro primo caput de asparagit inscripsit,
bliti scilicet, lactuca, attripli, malua & beta, quarū plan-
tam humidam, asparagum uero siccum esse dicit. Contra
uero rapa, sinapi, radiculum, nasturciū, pyretron, brassi-

camq; plātam habere siccam, asparagū uero humidum. Priuatim tamen quia coliculos hos qui prima germinatione prodeunt ē terra præcipuos habet spinosa planta hæc de qua nunc agitur, ideo nomen id asparagi peculiariter sibi adsciuit & obtinuit. Est autem exiguus & ramosus frutex, folijs numerosis longis sceniculo similibus: radix est ei longa, rotunda, grandis, tuberculum habens.

(Myacantha.) id est murinam spinam: mutuauit autem hoc nomen ex rusci appellationibus. Acanthyllida.) Acanthyllis dicta est quasi spinula: spinosa enim planta est, sed teneriuscula. Corrudam.) Corrudam quidam à corruo dictam uolunt, quemadmodum apud Atticos horminion & τὸ ὄρμῶν, hoc est à ruo, eo quod adolescens hæc planta corruat & decidat. Asparagū nostrum.) hoc est Libycum. Apuleius enim ex Libya fuit ciuitate Madaura. Et Plin. lib. 20. cap. 10. syluestrem asparagum, ait, aliqui corrudam, aliqui libycum uocant, Attici horminion. Elephantiosos.) Elephantiosi siue elephantiaci dicuntur qui elephantiasi laborant. Sed quia apud diuersos diuersi morbi genus est elephātiasis, ideo longius & prolixius de hoc agendum. Siquidem Rasis, Auicenna & Arabes, hosq; sequuti medici iuniores, elephantiasin uocant malum in quo pedes & crura plurimum & ultra modum intumescūt. Galenus uero & Paulus Aegineta cæteri q; Græci & Latini ueteres Celsus, Plinius, Serenus & alij, eum morbum sic uocant quem Arabes & medici recentiores lepram, ex crassa pituita & atrabile proficiscētem. Nomen q; traxit à similitudine animalis. Nam uti Galenus lib. 6. de causis accidentium scribit, hoc morbo laborantes carnem habent nigram & tuberculis plenam, qualis est cutis elephātum. Aliqui tamen sic dictum putāt, quod sicut elephas præ cæteris animalibus diutissime uiuit: ita hic humor longissimus est. Seu, ut alij uolūt, ob morbi magnitudinem, qui nulli ferē remedio cedit. Nā ut Paulus Aegineta lib. 4. tradit, Si cæcer unum tantum

tantum membrum infestans, tamen secundū sententiam Hippocratis insanabilis est, quanto magis elephas, qui cancer est uniuersalis, & totum corpus occupās, omnem curationē superabit, Sed hoc intellige de eo qui iam confirmatus est, & non qui primum incipit: talis enim non omnino desperatus est, sed curam, licet difficulter, admittit. Est autem non solius cutis, ceu lepra, uocata Græcis passio, sed in eo cutis, carnes & ossa quoq; uitiantur, sicuti Celsus lib. 2. & Plinius lib. 26. etiam testantur, ubi copiosius de hoc malo agunt. Deuotauerit.) id est efascina uerit, incantauerit & carmine ligauerit. Delustrabis.) id est expiabis, excantabis & resolues.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ SABINÆ.

CAPVT LXXXV.

GRÆCI eam nerion dicūt, alij brathy, alij barython, Itali herbam sabinam atq; sauinam, alij sabinam cupressum. Cupresso similis.

1 Ad morbū regium siue auriginem.

Herba sabinā cum melle & uino pota auriginem discutit, cum uino trita idem facit.

2 Ad capitis dolorem.

Herbam sabinam diligenter tritam cum aceto & oleo rosaceo mixtam, capiti & temporibus illinitam, ualde dicimus prodesse.

3 Ad carbunculos uel ignem sacrum.

Herba sabinā cum melle illinita, mirifice facit.

COMMENTARIIL

HERBAE fabinae duo sunt genera. Plinius lib. 24° cap. 11. Herba fabina brathy appellata à Græcis duorum generum est. Altera tamaricæ similis folio est, altera cupresso, qua ex re quidam Creticam cupressum dixerunt. Apuleius fabinam cupressum etiam uocari dicit, quod cupresso fit similis: nisi quod, ut Dioscorides tradit, spinosior est, graui odore, acris feruidæque naturæ: curtaque arbor hæc est, & in latitudinem magis se explicans. Cæterum dicta est fabina herba à regione in qua plurima nascitur: & herba quidem, quoniam non uere arborefcit, sed in latera caulium modo in herbis se explicat & dilatat. Vnde κολοβορ δένδρον, id est decurtatæ breuitatis arbor à Dioscoride uocatur, Græcis κολοβά uocantibus, quæ trunca sunt, & summas amiserunt partes. Nerion.) Sic dicta uideretur quod humida & aquosa maritimaque amet loca, sicut rhododaphne, quæ etiam nerion appellatur, unde & hoc nomen mutuassee potuit. Barython.) Barython appellatum est, eo quod graui sit odore.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBAE CYNOCEPHALII,
hoc est CAPITIS siue CEREBRI CANIS.

CAPVT LXXXVI.

RAECI cynocephalion dicunt, alij antirrhion, alij bucranion, alij burrhion, alij amestifon, alij anarrhion, alij pithecion, Prophetæ osireostaphen, Itali canis cerebrum, alij herbam siminiam, alij uenustam minorem, alij opalin gram appellat.

Ad epiphoras oculorum.

Herbæ

Herbæ canis cerebri radicem cum aqua decoque,
et de eadē aqua subinde oculos foueto, celeriter lenit.

COMMENTARII.

CYNOCEPHALION, ut lib. 4. cap. 124. de antirrhino intitulato tradit Dioscorides, herba est caule & folijs anagallidi similis, flores habens purpureos, uiolis, quas leucoia uocāt similes, minores tamen, eamq; ob causam syluestris lychnis uocata est. Semen fert uitulorū naribus aspectu simile. Quæ narium figura qua semen est, causa fuit ut anarrhinon & antirrhinon à naribus scilicet, quæ *ῥίνας* dicuntur, & burrhinō, id est bouina naris sit appellata hæc herba. Et quia capitis pars sunt nares, hinc etiam à toto capite & alijs etiam partibus eius nomen inuenit, ut cynocephalion, id est canis caput & cerebrum, & bucranion, id est bouis caluaria. Amethiston.) Hoc nomine appellata est, eo qđ purpureo colore, qualis in amethysto lapide conspicitur, insignes habeat flores. Pithecion.) hoc est, ut inter Latinas appellationes habetur, siminina herba, à simia, quæ *πίθηξ* Græce dicitur; sicq; dicta uidetur, ut priora, quod semen habeat naribus simiarū simile aspectu. Osireos raphen.) id est Osiridis sepulchrū. Venustam.) Herba uenusta uocata est, quoniam, ut Plinius lib. 25. cap. 9. refert, hac peruncti uenustiores fiāt, & ut Dioscorides narrat, quod gratiam inueniant peruncti ea. Theophrastus uero lib. 9. de plātarum historia dicit ad gloriam proficere & honorem qui ea inunguntur. Quæ si uera sunt, merito multifacienda, & plurimum in honore habenda herba erit. Opalin gratā.) Opalis dicta est ab Opalio lapide, cuius meminit Plinius libro 37. cap. 7. dicitq; in ipso esse amethysti fulgentem purpurā, qui color fecit ut opalis uocata sit hæc herba ob floris colorem quem purpureum habet. Grata uero adiecta est dictio ob gratiā quam præstat,

NOMINA ET VIRTUTES

HERBAE ERVSCI RVBIVE.

CAPVT LXXXVII.

GRÆCIS dicitur batos siue batos idæa, alijs cynosbatos, alijs syntrophion, alijs asyntrophon, Prophetæ hæma ibeos, & hæma titanu. Itali senticem, alijs rubum, alijs moru sylvaticum, Daci mantiam, Aegyptij hæmoos. Cynosbathi species sunt duæ. Altera enim est communis, omnibus nota. Altera quæ appellatur idæa siue cynosbathos, quæ est mollis ac lenior comparatione prioris atq; minoris. Nascit sub arboribus umbrosis in terra.

1 Ad aurium dolorem.

Erusci herbæ teneræ cymæ succus expressus tepè factus & instillatus ab aurium dolore liberat & persanat. Certum est.

2 Ad hæmorrhoidas restringēdas.

Erusci herbæ teneras cymas nouem, & myrthi sylvaticæ cymas itidem nouem, mali granati sicci cortices tres pistes & decoques simul in aqua, & cetera tepuerit, fomentabis tunc anum, hoc triduum facies, mirifice restringit & sanat hæmorrhoidas.

3 Ad profluuium mulieris.

Erusci cymas teneras ter septenas decoques in aqua usq; ad tertias, & per triduum ieiunæ in potu dabis, ita ut cotidie renoues potionem.

4 Ad cardiacos.

Erusci folia per se trita imponuntur mammillæ sinistrae, & sic dolori resistunt.

Ad gin

5 Ad gingiuarum & labrorū uitia.

Erusci herbæ cauliculos teneros in uino decoquit
to, & ipsum uinum in ore contine.

6 Ad uuam remedium.

Erusci herbę folia arefiant in umbra, crematorum
cinere in cochleario tacta resiliet. Præsentaneum est.

7 Ad uulnera recentia.

Herbæ rubi aut flos aut mora imponatur, sine col
lectionis periculo sanant.

8 Ad condylomata.

Herba rubus cū uino decoquitur ad tertias, eoq̃
uino fouentur condylomata, & omnia uitia sedis.

9 Contra serpentium & hominum
morsus.

Herbæ rubi folia recentia trita imponantur.

C O M M E N T A R I I.

VBVM alio nomine uocari etiam eruscum, te
stis est Pandectarius in litera e, ubi eruscum ex
ponit esse rubū. Addidit autem herbæ nomen
Apuleius, ut excluderet eum qui inter fruticem
& arborem medius rectā & in altitudine erigitur, & pro
prie cynosbatos, id est canis rubus dicitur, de quo Dio
scorides agit lib. 1. Qui uero in herbarum censu est, duo
rum generū existit, unus proprie batos, id est rubus, uel
ut Columella uocat, sentis appellatur. Theophrastus cha
mæbaton, id est terrestrem & humilem rubum uocat. Al
ter idæus rubus dicitur à loco, quoniam multus in Ida
monte non aliās nascitur. Cæterum rubos non tantum
ad maleficia genuit natura, ut inquit Plinius, sed & ex eis
mora bestijs uel hominib. cibos dedit. Syntrophion.)
Syntrophion dictum uidetur quod mora animantibus
cibos proferat. Senticem.) id est spinā, Spinofus em̃

- est. Dicta q̄ sentis est, quod quamprimum tangitur, sentiatur. Cymæ.) Cymæ siue cymata sunt herbarū summities, hoc est asparagi et coliculi teneriores, quos in prima germinatione & in summa stirpe proferūt. Græci κυμα, id est cyema dicunt, in quo floris primum, mox seminis foetus clauditur. Theophrastus lib. septimo de plātis, ὅτι τὸ κύμα κρητὸν ἔν τῷ ἀνθῷ ἢ κρητὸν κατὰ τὸν, id est cyema & in quo flos aut & semen. Plin. lib. 19. cap. 8. de brassica, Cyma, inquit, à prima sectione prestat proximo Vere, hic est quidam ipsorum caulium delicatior teneriorq̄ cauliculus Apicij luxuria, & per eum Druso Cæsari blanditus, non sine castigatione Tiberij patris. Hæmorrhoidas.) Hæmorrhoides diffinit Galenus uenarum sedem claudendum explicationes & apertiones. Sic autē dictæ sunt à sanguinis fluxu. Nam αἷμα sanguis est, ροίη uero fluxus. Et Celsus lib. 6. post rhagadiarum & condylomatum tractationem, Tertium, inquit, ani uitium est, ora uenarum tanquam ex capitulis quibusdam surgentia, quæ sæpe sanguinem fundunt: hæmorrhoidas Græci uocant. Myrti sylvatici.) id est rusci, de qua Dioscorides lib. 4. Cardiacos.) Cardiacæ passio, uti Galenus in Isagoge tradit, appellata est, non quia in corde id malum fit, sed quoniam antiqui καρδία stomachū appellabant & uentriculi hostium. Et Celsus lib. 3. cap. 19. Cardiacum morbum nihil aliud esse dicit q̄ nimiam imbecillitatem corporis, quod stomacho languente immodico sudore digeritur. Et inde sic affecti cardiaci dicuntur. Vuam.) scilicet relaxatam. Est autē uua quæ alio nomine Columella quoq̄ dicitur, pars oris inter tonsillas ultimo palato dependens, & non in faucibus collocata, autore Galeno. Et ut Auicenna scribit nona tertij: Vua est substantia carnosa pendens super supremam partem epiglottis sicut uelamen, cui ex morbis accidunt inflammatio & abscessus atq̄ relaxatio.

Nomina

NOMINA ET VIRTUTES

HERBAE MILLEFOLII.

CAPVT LXXXVIII.

GRÆCI myriophyllon & chiliophyllon, alij melophyllon, alij stratoticen, alij achillion, alij chrysitē, alij ambrosiam dixere, Latini millefolium, alij militare, alij supercilium Veneris, alij acorum syluaticum, Galli bellicocandium, uigentianā, Daci diodelam. Nascitur in palustribus locis, thyrso unius radicis, molli, suluo, ita coæquato atque elimato ut manufactus uideatur, folijs foeniculi similibus. Hanc herbā Achilles inuenit, unde uulnera ferro facta sanabat, & ob id achilleos uocat, hac sanasse Thelephum dicitur.

1 Ad dentium dolorem.

Herbæ millefolij radicem ieiunus manducet labo-
rans dentibus.

2 Ad uulnera ferro facta.

Herba millefolium cum axungia pisata & imposi-
ta uulnera purgat & sanat.

3 Ad tumores.

Herbam millefolium cōtusam cum butyro tumo-
ribus imposito.

4 Ad urinæ difficultatem.

Herbæ millefolij succus cū aceto potus, mire pro-
dest & sanat.

COMMENTARIJ.

MILLEFOLIUM Græcorum chiliophylli inter-
pretatio est. Chilion enim illis mille, phyllon
uero foliū significat. Myriophyllon uero idem

est ac si dicas decem mille folium siue infinitifolium, à dictione *μύρια*, quæ quando antepenacuitur decem millia, quando uero penacuitur *μύρια*, tunc infinita significat. Huiusq; nominibus appellata est, non à certo foliorum numero, sed à copia & multitudine tantum foliorum, quæ numerosa habet & multa. Stratioticen.) id est militarem. Dicta est autem stratiotice, militaris & achilleos, eodum & herba ea quæ proprie achillea & stratiotice, militarisq; dicitur, de qua Dioscorides lib. 4. cap. 33. & Plinius lib. 25. cap. 1. agunt, licet Apuleius achilleon hanc millefoliam dictam uelit ab inuentore Achille. Superciliū Veneris.) Sic dicta est ab hominis supercilio, eo quod quædammodum illud minuti, densi & crebri pili uestiunt: sic millefolij huius coliculi minutis densisq; capillamentis modo uestiuntur folijs. Veneris autem epitheton additū est, ut rei maiestas aliqua designaretur.

NOMINA ET VIRTUTES

RVTAE HORTENSIS.

CAPVT LXXXIX.

GRÆCIS dicitur peganos et eriphion, Romani ritā hortensem appellānt. Nota quidem hæc est omnibus herba, cuius est altera uisus, altera agrestis atq; uirtutis acrioris, sed utraq; feruentissimæ comprobantur. Mutantur etiam nomina pro regionum uarietate. Apud Cappadocas appellata est moly, à quibusdā armala, à Syris besafa. Memorant etiā ad Olcymum fluuium appellari uiperalem, eo quod interfectibilis earum comprobetur.

Ad sanguinem de naribus profluentem.

Herba

Herba ruta frequentius odorata, sanguinē de naribus mirifice restringit.

2 Ad inflationes.

Herbæ rutæ hortensis crudæ paululum edito, uel in potione sumito.

3 Ad stomachi dolorem.

Herbæ rutæ semen cum sulphure uiuo & aceto ieiunus gustato, prodesse dicimus.

4 Ad inguinum dolorem.

Herba ruta uiridis coquatur ex oleo, deinde commisceatur cera, & ut cerato in linteolo utitor.

5 Ad epiphoras oculorum.

Herba ruta cum polenta bene trita & imposita lenit epiphoras; nam & radix eius contusa & inlita eas emendat.

6 Ad caliginem oculorum.

Herbæ rutæ rorem matutinum aut matutino matutinis succos collectos in uasculo habeto & ex eo inunges. Eadē & carbunculis ex aceto tusa imponitur.

7 Ad morsum canis rabidi.

Herbæ rutæ pondus denariorum † sex ex uino bibi ^{aliis s.} batur; plagæ uero imponantur rutæ folia trita cū melle, sale & pice, liberabitur.

8 Ad cardiacos.

Herbæ rutæ fasciculus cum rosaceo decoquatur, adiecta aloës uncia & olei, peruncio dolorem sistit.

9 Ad lethargicos excitandos.

Herba ruta trita ex aceto infundatur fronti. Eadē ignem sacrum ex aceto & oleo illinita, sanat.

10 Ad oculorum aciem.

Herbæ rutæ folia subinde ieiunus māducet. Aut herba cum uino trita potui data, antidotum est.

11 Ad profluuium mulieris.

1 Herbam rutam circumscribe auro & argento & ebore, & sublatam eam alligabis infra talum.

12 Si fluit semen,

21 Herba ruta māducetur ex uino cum liquamine.

13 Ad capitis dolorem,

Herba ruta ex uino potui detur, & trita capiti in stilletur cum aceto & rosaceo oleo.

COMMENTARIUM.

RV TAM dictam uolunt aliqui à Græca dictione ῥύτη: sic antiquioribus quibusdam & Nicædro illam appellantibus. πήγανθ autē, i. peganus, dicta est Græcis à uerbo πήγνυσαι, quod adunare, cōcernere, & quasi in glaciem solidare est. Plutarchus Symposij lib. 3. φασὶ δὲ καὶ τὸ πήγανον ἀπὸ τοῦ δυνάμειος ὀνομασθαι. πήγνυσι γὰρ ἐκρότητι δὴ τὸ δυνάμειος ἀπέμα, καὶ ὁ λωρεπλέμιον ἐστὶ τὰς κνύσας. hoc est, Ferunt autem & peganon à potestate & uiribus dictum. Concernit enim & sitcitate indurat ob caliditatem sperma & semen, & in uniuersum aduersum est utero gerētibus. Cappadoces.) Cappadocæ Cappadociæ incolæ sunt, quæ Asiæ regio est, de qua Plinius lib. 6. cap. 2. & 3. Syris.) Syria regio Asiæ pluribus olim distincta nominibus, de quibus Plinius lib. 5. plura. Macedonia.) Macedonia Europæ regio, quondā terrarum imperio potita, de qua multa Plinius lib. 4. cap. 10. In ea Olcymus fluuius. Inflationes.) Inflatio, inquit Galenus, est cum copiosior in stomacho collectus spiritus stomachum simul & aluum distēdit, im-
 C. 2. 3 pediturq; nutrimenti dispensatio. Sulphure uiuo.) Sulphur uiuum dicitur quod ignem non expertum est, ut inquit Celsus, unde & Græci ἄπυρον uocant: nascitur
 id,

id, ut Plinius ait, solidum, hoc est glebosum: eo solo ex omnibus generibus medici utuntur. Aloës.) Aloë succus est herbæ cognominis, de qua Dioscorides lib. 3. cap. 24. multi nunc usus in officinis. Lethargicos.) hoc est lethargo morbo laborantes, Lethargus autē capitis morbus est phrenitidi contrarius, ut inquit Galenus, à pituita & frigido humore proficiscens, qui frigore & humiditate sua in somnum cogit. Nam ut idem Galenus tradit, cataphora est, hoc est, in somnum delatio grauis & inexcitabilis, cui et febris accedit. Vnde Paulus Aegineta ait, Accidit autem lethargicis febris lenta & ignaua non ualde crucians cum cataphora. Et Celsus lethargum phrenitidi contrarium morbum esse dicit, in quo marcor fit & inexpugnabilis penè dormiēdi necessitas. Dicitur autem lethargus tum obliuionis tum desidiæ argumento quasi obliuiosa desidia seu desidiosa obliuio. Lethe enim obliuio est, argos uero iners dicitur & deses. Latini aliquando ueternum uocant, utrunq; etiam aut alterutrum indicantes, desidiam scilicet torporemq; aut grauiorem somnum & obliuionem. Punici subethicum morbum dicunt. Talū.) Talus os est quod sub crure utrinq; prominēt. Semen.) id est sperma & genitura: quā passionem Græci gonorrhœan, & eum qui patitur gonorrhœon, id est feminis fluxum & semine fluentem uocāt. Liqueamine.) Liqueamen dicitur pinguitudo ab igne liquata, & coquinario usui pro condiēdis edulijs referuata. Accipitur tamen aliquando etiam pro alijs quæ in ciborum usum non ueniunt. Columella, Succus excocti lupini ueterisq; uini fex, & amurca pari mensura miscentur, eoq; liqueamine tonsa ouis imbuitur.

NOMINA ET VIRTUTES

MENTASTRI.

CAPVT XC.

K ij

RAECI calaminthen, alij glechon agrion, alij hediosmō, alij osmiten, Aegyptij this, Osthannes, Prophete gonon apollonos, Latini mentastrum uocant, alij nepetam, Hispani creobula, Galli mentam. Huius species tres memoratur. Est enim syluestris folijs ocimi similibus atq; subalbidis & ramis cauliculatis cum flore purpureo. Secunda species appellatur agreste pulegium, quia odore illi similis est, & folia pulegio similiter formata, sed maiora, quam specialiter Latini, ut supra diximus, nepetam uocant. Tertia est cum folijs mēthæ similibus, longitudine à prædicta porrectioribus, thyrso atq; ramis maioribus, sed inferioribus effectū. Omnium acriora sunt folia gustu, atq; incendiōsa.

1 Ad aurium uermes.

Herbæ mentastrī succus cū uino austero mixtus, & in auriculā coniectus, uermes natos necare credit.

2 Ut scias in cuius stellæ tutela sis.

Herbam mentastrū tolle mūdus, in linteolo munda habeto, & quando in pane cocto granum frumenti integrū inueneris, simul cum herba ponito, & præceris septem stellas, id est, Solem, Lunam, Martem, Mercurium, Iouem, Venerem, Saturnum, & sub puluino pone, ut tibi per quietem ostendant, in cuius stellæ tutela sis.

3 Ad elephantiosos.

Herbæ mentastrī folia frequenter commanducato, sanare certum est.

COMMENTARII.

MENTASTRUM proprie syluestris mēta est, auctore Plinio & Dioscoride, hic tamē ab Apuleio pro nepeta accipitur, cuius, ut refert, tres sunt species,

species, quarum historiam & curationes generaliter præfenti prosequitur capite, & specialiter primæ speciei curationes capite 93. sub nomine nepethæ montanæ, Calaminthen.) Calaminthe dicta est tum quod figura, tum quod natura & uiribus menthæ similis sit aut congener.

Glechon agrion.) id est pulegium agreste, eo quod illi similis sit forma & odore species secūda. Hediosmon.)

Mutuauit hoc nomē à mētha, cui similis est tertia species.

Osmiten.) Osmites dicta est, quasi odora herba propter odoris iucunditatem. Gonon apollonos.) id est

Apollinis geniturā. Puluino.) Puluinus proprie est

quasi lectulus quidam exiguus, lana uel tomento uel pluma aut alio genere huiusmodi plenus, quo utimur in sedendo: sed hic pro puluinari accipitur, quod capiti dormituri supponimus ad puluini similitudinem. Quietem.) id est somnum, Ouidius, Somne quies rerum.

C. 2.

NOMINA ET VIRTUTES

EBVLI.

CAPVT XCI.

RÆCI chamæacten dicūt, alij chamæfycen, alij mecon aphroden, alij agrian acten, alij euboicen, Galliducone, Daci olma, Itali ebulum. Ramis rotundis digitalibus terræ prostratis, succo plenis, folijs lenticulatis, fructu siue semine rotundo, radice tenui.

1 Ad calculosos.

Herba ebulum tenerū cum folijs tritum ex uino potui datum, calculos expellit.

2 Ad colubri morsum.

Herbam ebulum tene, & antequā succidas eam, ter nouies dices, Omnia mala bestię canto, atq; eam

K ij

ferro ꝑ acutissimo secundum terram trifariam præci-
dito, & id faciens, de eo cogitato cui medeberis, reuer-
sus ita ne respicias post tergum, & ipsam herbam con-
tritam morsui apponito, statim sanabitur.

3 Ad hydropicos.

Herbæ ebuli radices conteres, & eius succum ex-
pressum cyathis quatuor ex uini sextario semis potui
semel in die dato, hydropicis ualidissime proderit: per
anum enim humor omnis detrahitur.

4 Ad splenis dolorem.

Herbæ ebuli radicem siccata, & in puluerē mol-
lissimum redacta, ex uini cyathis quatuor, pulueris
cohlearia tria, in limine stans bibat, & ebulū semper
secum habeat sine ferro lectum.

COMMENTARIJ.

ISCET confunditꝑ hoc capite duas diuersas
herbas Apuleius. Nam de ebuli nominibus &
uirtutibus acturum se promittens in capitis ti-
tulo, nescio qui chamæfyces alterius herbæ no-
mina & historia perperam se huc immiscuerint, relicta &
neglecta contra ius ebuli historia: quæ quia per aliam ex-
clusa desiderat, non abs re fore duximus illam, licet aliàs
uulgo non ignotam, ex Dioscoride, adscribere. Est itaque
ebulum alterum sambuci genus, à Græcis chamæacte, id
est humilis & terrestris aut parua sambucus dictū, minus
sambuco & herbæ quàm arbori similis. Caulem habet
quadrangulū multis intersectum geniculis. Folia per in-
terualla ex singulis geniculis exeuntia pennata amygda-
læ similia per ambitū secta, longiora tamen & graueolen-
tia. Umbellam in summo fert sambuco similem, floremꝑ
itidem & fructū. Radix illi est longa, digiti crassitudine.
Hactenus Dioscorides lib. 4. cap. 164. Chamæfyces.)
Chamæfyce & mecon aphrodes non ebuli, sed alterius
herbæ

herbæ quæ hic describitur nomina sunt. Quorū chamæ-
fice idem est quod humilis & parua ficus, cuius nominis
ratio est lacteus succus, quem ficis similem habet. Mecon-
uero aphrodes est idem quod spumeū papauer. Et de hac
herba agit Dioscorides lib. 4. cap. 160. Plinius lib. 24. capi-
te 17. Agrian acten.) id est syluestrem sambucum. Acte
enim sambucus est.

NOMINA ET VIRTUTES PVLEGII.

CAPVT XCII.

GRÆCI blechon, alij glechon, alij leucāthon,
alij dorcidion, alij † poludon, alij partheni-
con, Prophetæ pātagathon, Osthanes dimo-
ron, Latini pulegium. Quam uim pulegium secū ha-
beat, multi ignorant. Duo genera eius sunt, masculus
& foemina. Masculus florem albū habet, foemina ru-
beum siue purpureum. Vtrunq; utile est & mirabile;
uirtutis acerrimæ & feruentis. Vocatur ab aliquibus
blechon, eo quod sit balantum animalū floris sui tem-
pore pascuosa. Hoc autem in se mirabile habet, quod
maximis æstatis caloribus floreat, quum ferè aliæ her-
bæ arefcant.

alijs
polya-
don.

1 Capiti ne noceat æstus aut frigus.

Herbam pulegiū tecum aut super aurem aut sub
annulo portato, hoc & hyeme tota facias, nec graue-
dinem senties, nec perfrictionem.

2 Ad intestinorū infantū dolorem.

Pulegium & cuminum tritum ex aqua super um-
bilicum ponito, continuo sanus fiet.

3 Contra nauseam stomachi.

Pulegium tritum uel in aqua maceratū cum acetopotui dabis, nauseam stomachi sedat.

4 Ad ueretri pruriginem.

Pulegium in aqua feruente maceratum tamdiu donec bibi possit aqua, optimum est, & pruriginem sedat.

5 Ad uentris dolorem.

Pulegium commanducatum, & in umbilico positum religatum ne excidat, continuo dolorem discutit.

6 Ad tertianas.

Pulegij ramulos tres lana inuolutos odoret ante accessionem. Quod si quis coronam pulegij in capite habuerit, dolorem sedat.

7 Si infans in utero mulieris mortuus fuerit.

Pulegij codas tres recentes quæ adolēt suauiter, tritas in uino uetere optimo, sextarij quartario dabitur, liberabitur.

8 Ne in naui nausees.

Pulegium & absinthium simul contere ex oleo & aceto, & nares frequenter frica.

9 Si mulier minus purgatur.

Pulegij pondus semiuncia in oxymelite cyathis duobus mane ieiuna bibat.

10 Si secundæ à partu nō sequuntur.

Pulegij tres discinge codas, & in uino bono dabitur.

11 Ad uesicæ dolorem uel calculum.

Pulegium in uini cyathis duobus bene cōtritum ieiunus bibat, & continuo in solium descendat, intra paucos

paucos dies sanat, & calculus pellitur.

12 Si quis cor aut pectus dolet.

Pulegium in aceti cyathis duobus ieiunus bibat.

13 Contra spasmum.

Idem faciat si spasmus molestus fuerit.

14 Si mulier obticuerit.

Pulegium contritum & in puluerem redactum la-
na conuolutum subijciatur ab obstetrice.

15 Ad inflationem stomachi uel inte-
stinorum.

Pulegium ex aqua calida contritum, uel ex uino
aut per se dato, rem miraberis illico.

16 Ad morbum articularum.

Pulegium in oxymellis quartario uel cyathis tri-
bus ieiuno da bibere, eijciat bilem & saniem albam.
Idem faciet ut facile respiret.

17 Ad splenis dolorem.

Herbam pulegiū decoque ex aceto, & id acetum
calida permixtum potui dato. Cæterum ne quid pule-
giū pragnanti dederis.

18 Ad ischiam uel coxarum dolorem.

Herba pulegio & pipere æquis ponderibus tritis
in balneo perfricabis ubi dolet.

COMMENTARIJ.

PVLEGIVM nota herba, sic dicta, ut tradit Her-
molaus Barbarus, quod ipfius recens incēsus
pulices necat, Græce blechon dicitur quasi ba-
lans herba, eo quod, ut hic tradit Apuleius, ba-
lantum animalium floris sui tempore fit pascuosa. Plinius
tamen & Dioscorides aliam reddunt rationem, utpote,
quod gustatum à pecore caprisq; quum floret balatum,

- in eis quamprimum cōcitāt. Vnde quidam Græci literas mutantēs, blechon quasi glechon uocauerūt. Leucanthon.) id est albifloriū, & alterius generis est indicatio, quod masculinum album florem habet. Dorcidion.) Dorcidion & parthenicon appellationes huic ex dictamno adcreuerūt quæ pulegij folio est, & hijs nominibus appellatur. Pantagathon.) id est omnibonā herbam, C. 1. quasi contra omnes morbos efficacem. Perfrictionē.) id est horrorem & frigus. Frigeo enim idem est quod rigeo & algeo, & ut uolunt, deriuat à Græco uerbo φρύττω, quod est horreo, unde φρύξι horror & frigus dicitur.
- 3 Nauseam.) Nausea uomendi appetitus est. Et nauseo uerbum, hoc est uomitu infestor. Codas.) id est coliculos & ramusculos; sic dicti quod longi sint quemadmodum codæ, id est animalium caudæ. Sextarij quartario.) hoc est, quarta parte sextarij, quæ facit cyathos tres. Nam
- 11 duodecim cyathi sextarium efficiunt. Soliū.) Solium uas est balneatorium, in quo homines sedētes lauantur, Teutonice *ain badzuber*. Cæsar Augustus Hispanico uerbo
- 14 durentam uocabat, teste Suetonio. Obtuerit.) id est obmutuerit propter locorum & matricis suffocationem. Subijciatur.) id est, muliebri naturæ intrudat & imponatur. Obstetricē.) Obstetricis mulier est quæ parturientium curam habet; sic dicta quod cōtra parientem
- 16 stet. Eijciat saniam albam.) id est per aluum deducet & expellet pituitā & humorem pituitosum & saniosum album. Respiret.) id est exhalet & disijciatur humor molestans ex articulis.

NOMINA ET VIRTUTES

NEPETAE MONTANAE,

CAPVT XCIII,

Græci

GRÆCI eam minthen agrīan, alij minthen orinon, alij diaulan, Prophetæ hæma hammonos, alij gonon hæmonos, Itali nepetā montanam siue syluestrem.

1 Ad morsum serpentis.

Herbæ nepetæ montanæ ex uīno tritæ succus expressus cum uīno potui datur, & eius folia cōtrita plagæ utiliter imponuntur.

2 Ad tertianas uel quartanas.

Herbam nepetam montanam in puluerem redactam sub accessione dabis in aqua calida bibere, liberabitur.

COMMENTARIIL.

SVPERIVS cap. 90. de mentastro agēs tres ipsius species tradidit, quarum prima hæc montana nepeta est, quæ Græce minthe agrīa, id est syluestris mēta, & minthe orinos, id est montana menta nuncupatur. Et à Magis hæma hammonos, id est sanguis hammonis, & gonos hammonos, id est genitura hammonis.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ PEUCEDANI.

CAPVT XCIII.

AGRÆCIS dicitur peucedanos, quibusdam sison agrīon, alijs agriophyllon, Prophetæ agathon dæmona, Latini pinastellum, alij satanariam uocarunt. Thyrsus habet ut fœniculus, radicem magnā & nigram grauissimi odoris, succo plenam, atq; secundum ipsam, coronā densam, florem nigrum, Succus autem in ea processu tempo-

ris augetur, & propterea aliquando præfecta mollis ra-
dice defluit, atq; in umbra deponitur seruanda, Sole
nanq; uires amittit, sed probatur melior esse flauus &
feruens gustatu, & odore grauis, ut in Sardinia & Sa-
mothracia.

1 Ad serpentes fugandos.

Herba peucedanū arcet serpētes odore suo. Item
cum uetonica & adipe ceruino aut medulla aceto mi-
xta, & morsui imposita, medetur.

2 Ad phreneticos.

Herba peucedanum cum aceto capiti infusa sum-
me facit.

COMMENTARI II.

PEUCEDANVS siue peucedanum, quæ, ut Plin-
nius lib. 25, cap. 9, ait, inter primas celebratur,
dicta est Græcis à pinu, quã illi peucen dicunt,
sicuti ab eadem pinu Latinis pinastellum, idq;
ob formæ foliorū similitudinem. Vel, ut alij uolunt, peu-
cedanus Græcis dicta est ab amaritudine, quæ illis peuce-
danos & peuces dicitur. Sison agrion.) id est sison a-
greftis. Agriophyllon.) id est agreste folium. Aga-
thon dæmona.) .i. bonus dæmon, & genius siue deus,
ob diuinas uirtutes eius quibus uarijs morbis medetur.
Et quia dæmon cum simpliciter & sine adiuncto profer-
tur, communiter in malam partem pro cacodæmone &
satana accipitur, factum fortè est, ut ex dæmonis interpre-
tatione dici cœperit à Latinis satanaria, à cōtrario sensu.

Secundum ipsam, coronam densam.) hoc est, iuxta
ipsam radicem habet comam densam copiosam & folio-
sam. Phreneticos.) Phrenetici dicuntur qui phrenesi
laborāt, Phrenesis autem proprie cerebri passio est, prin-
cipales actiones eius lædens, mentemq; commouens, &
insanire faciēs, à pallida seu flaua bile proficiscens. Latine
insaniam

infaniam dixeris. De cuius differentijs & generibus plura Galenus lib. 3. de affectorum locorū notitia, & Celsus medicinæ lib. 3. cap. 13.

NOMINA ET VIRTUTES

INVLAE CAMPANAE.

CAPVT XCV.

GRÆCI panacem chironion, alij panacem centaurationem, alij helenion, Latini inulam campanam appellant. Habet folia amaraco similia, flores aurosos, radicem tenuem, non altā, acerrimam gustu, medetur serpente uexatos.

1 Ad uesicæ dolorem.

Herba inula, & apij semen, & asparagi, & foeniculi quoque radices in unum trita, & in tepida potui data, efficaciter profunt.

2 Remedium ad cruciatus dentium.

Herbam inulam ieiunus commanducet, dentes confirmat.

3 Ad lumbricos.

Herbæ inulæ folia ex uino trita, mirifice quum bibuntur necant lumbricos.

COMMENTARI.

VEM ADMODVM superius capite 91. de ebulo inscripto, sic etiam nunc præsentis capite duas diuersas miscet herbas. Nam inulæ nomina & uirtutes, ceu titulus promittit, traditurus Apuleius, nescio quæ chironij panacis immiscuerit nomina & historiam. Inula enim non talis est ut hic describitur, sed ut Dioscorides ipsam depingit, folia habet uerbasco similia, asperiora tantū & longissima, radicem intus albescentem.

L. iij

tem, foris rubentem, odoratā, grandem, acrem, facili sentore mollem. Porro Cāpana cognominata est à regione Cāpaniæ, in qua magis laudata nasceretur. Helenion.) Helenion appellatum est, quoniam è lachrymis Helenæ natum est, uti fabulantur poetæ: seu, quod uero uicinius est, quoniā contra serpentes ex eo primum ab Helena remedium inuentum fuerit.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ CYNOGLOSSÆ.

CAPVT XCVI.

al. pyr-
gian.

GRÆCI cynoglosson, alij † phrygian, alij hemionion, alij splenion, alij caballion, alij scolymon, alij pyrgin, alij leucrion, Aegyptij zenis, Itali linguā canis, alij sublabium, alij linguam macedonicam.

1 Ad morsum serpentis.

Herba cynoglossa contrita & ex uino sumpta, ueneno resistit.

2 Ad quartanas.

Herba cynoglossa, quæ folia quatuor habet, pisata & ex aqua potui data, prodest.

3 Adeos qui minus audiunt.

Herbæ cynoglossæ succum ex passo & oleo repa- factum in aurem stillato, mire sanat.

COMMENTARIIL

CYNOGLOSSÆ duo genera sunt. Vnū quod nunc uulgo eo nomine ab herbolarijs demonstratur, & buglossæ uulgo uocata adeo similis est, ut ab ea abscissa uideri possit & difficile discerni, nisi odor qui in cynoglossa grauis est, discrimen illarum

harum indicaret, Et hęc intelligere uidetur Plinius, quando thyrsos, id est caules illi tribuit. Nam altera sine caule est, uti Dioscorides tradit, & de hac Plinium loqui credimus, cum ait ipsam operibus topiarijs esse gratissimam, quā nos Teutonice *vergiss min nit* uocari putamus. Sed Dioscoridem audiamus, qui lib. 4. cap. 120. sic scribit, Cynoglossos folia latifolię plantagini similia habet, angustiora tamen minoraq; & lanuginosa: sine caule canina lingua est, per terram sternitur. Nascitur sabulosis locis. Item Plinius lib. 25. cap. 8. ait, lungitur plantagini & cynoglossos caninas imitans linguas: topiarijs operibus gratissima. Aiuntq; quę tres thyrsos seminis emittat, eius radicem potā ex aqua, ad tertianas prodesse: quę quatuor, ad quartanas. Est alia similis ei & quę ferat folia lapathi minuta. Eius radix pota ex aqua, ranis & serpentibus aduersatur. Hęc Plinius, qui & nominis rationem reddidit. Aliarum appellationum maior pars ex aspleno huc translata est, quarum aliquas ex Dioscoridis libro emendauimus. Cæterū Apuleius utranq; cynoglossam præsentis capite comprehendere & intelligere uidetur. Passo.) Passum est C. 3. uinum dulce ex uuis passis confectum. Quod quomodo olim conficeretur, docet Columella rei rusticę lib. 13. capite 39. & Palladius in mense Octobri.

NOMINA ET VIRTUTES

SAXIFRAGAE.

CAPVT XCVII

GRÆCIS dicitur adiantos, alijs scolopendrion, quibusdam scolymos, nonnullis scoliprochos, asplenon, & prochos agrios, Aegyptij phepere, Itali saxifragam, alijs uitem canam, alijs apruco, alijs lampago uocant. Nascitur in montibus locis saxosis, uirgultis nigris lenibus cum

splendore, bipalmis, folijs, ut coriandrum scissis in
summitate.

I Ad calculosos.

Herbam saxifragam cōtritā ex uīno bibendam
dato, febricitanti ex aqua calida, tam præsentiem effe-
ctum exhibet (nos ipsi experti sumus) ut eodē die per
fractis eiectisq; calculis ad sanitatem perducatur.

COMMENTARIJ.

SAXIFRAGA hæc est, non quæ uulgo pro ea
ostenditur & in usu est, & à Dioscoride sub em-
petri nomine tractatur, sed adianti species, de
qua supra egit sub nomine callitrichi & eadem
etiam illi, nisi quod ad curationem hanc eam eligit, quæ
non in aquis sed montibus locis saxosis tanquam po-
tior & efficacior nascitur, nullaq; alia quàm natalis locus
& nominum quoddam discrimen, inter eas differētia est
& eadem hæc curatio in altero exemplariorū nostrorum
capite de callitricho etiam ponitur, quare nostro iudicio
C. 1. præsens caput superiori non male quis iunxerit. Cal-
culosos.) Calculosi dicuntur, qui calculum in uesica ge-
neratum habent: quod malum lithiasis à Græcis appella-
tur, id est morbus calcularis.

NOMINA ET VIRTUTES

HEDERÆ NIGRÆ.

CAPVT XC VIII.

HERACI eam dicunt cisson melan, alij cissaron,
cission, nysionue, alij chryson meton, Galli
bolussellon, Daci arborriam, Latini hede-
ram nigram.

I

Ad calculos pellendos.

Hederæ

Hederæ baccas aut septem aut nouem contritas,
& ex aqua potui sumptas, mirifice calculos in uesica
congregatos frangere & extrahere per urinam cer-
tum est.

2 Ad capitis dolorem.

Hederæ succo cum oleo rosaceo mixto & cum ui-
no, tempora uel frontem perfricabis, sedat dolorem.

3 Ad splenis dolorem.

Hederæ nigræ grana primo tria, secundo quinq̃,
tertio septem, quarto nouem, quinto undecim, sexto
tredecim, septimo quindecim, octauo septemdecim,
nono decem & nouem, decimo uiginti unum, in ui-
no bibantur diurnis diebus: si febricitat in aqua cali-
da, maximo auxilio lienosis auxiliatur.

4 Ad phalangiorum morsus.

Hederæ radicis succus bibatur, item ulceribus he-
dera ex uino decocta imponatur, mire sanat.

5 Ad nares graueolentes.

Herbæ hederæ succus bene colatus in nares infun-
ditur, & nares male olentes emendat.

6 Ad aurium uitia & eos qui minus
audiunt.

Herbæ hederæ succus mundissimus cum uino in
stillatus, medetur.

7 Ne caput à Sole doleat.

Hederæ folia mollissime trita cum aceto & oleo ro-
saceo aduersus omnem capitis dolorē fronti illinitur.

COMMENTARI.

LINIUS uiginti hederarū genera facit, quæ à
Dioscoride ad tria tantum contrahuntur, scili-
cet, albam, nigram & priuatim helicen dictam,

quarum candidum fert fructum candida: nigrum crocātū mē nigra, de qua hic agit Apuleius: sicq̄ dicta est à cōlore fructus. Sterilis helix est, tenuibus uiticulis, breuibus angulosisq̄ & concinnioribus folijs. Ciffon melan.) id est hederam nigram. Cissaron uero à cisso nihil aliud differt quàm in uocis mutatione solum, idemq̄ est quod cissos, id est hederā, Ciffion autem idem est quod hederula, forma diminutiua. Nysion.) Quod erat necion, nos emendauimus in nysion, Plinij autoritate freti, quilibro 16, cap. 37. post candidæ historiam de nigra sic tradit, Simili modo in nigra, Alicui & semen nigrum, alijs crocatum, cuius coronis poetæ utuntur, folijs minus nigris, quam quidam nysiam, alij bacchicam uocāt, maximis inter nigras corymbis. Habetq̄ nysij nomen à Baccho, qui Nysius & Dionysius uocatur, idq̄ honoris causa, quod is eam ex India in Græciam adtulerit. Chrysometon.) Sic dicta est ab aureo acinorum colore & uino, quod ^{u. 160} dicitur, propter Bacchum qui uini repertor eam ex India in Græciam adtulit: nisi pro meton legere malueris meron, ut nominis id habeat à Mero monte Indiæ in quo nascitur, nec alibi in India, teste Theophrasto, ut refert Plinius dicens, Hedera iam dicitur in Asia nasci: negauerat Theophrastus, nec in India, nisi in monte Mero. Sed consideranda num potius chryso-carpon ceu apud Pliniū & Dioscoridem habetur, legi debeat, quasi aurei fructus hederalis & tempore matutino circa aurorā dum adhuc à cibo uacuus est stomachus.

NOMINA ET VIRTUTES

SERPILLI

CAPVT

XCIX.

A Græ

GRÆCIS dicitur herpillos, alij zygis, alij polion, Aegyptij † meruopnos, Latini serpillum, alij cicer erraticum, alij cicer rusticum. Eius est alia hortualis siue usualis, hu-

al. me
rono
pus.

mi serpens cum folijs atq; ramis origani similibus, albidioribus quidem, atq; sampfuchi odorem singentibus. Alia agrestis, quæ etiam zygis appellata est, non in solo serpens, sed directa atq; stanti positione subrecta cum ramis tenuibus atq; † horrentibus longitudine bipalmi, & folijs paruis & angustis tanquam rute, sed paulò longioribus atq; plenioribus & angustioribus: floribus quoq; omnibus in uirgis constitutis, in summitate purpureis, remordentibus linguam, odore iucundo: radice inutili. Nascitur in petris, uehementior est autem quàm rubea, quæ seminalis siue hortualis appellata est.

aliàs li
gnosis.

1 Ad capitis dolorem.

Herbæ serpilli succo cum oleo & sale frictò & in puluerem redactò, omnibus commixtis caput perunges, sanabitur. Item serpillum decoctum in aceto tritum illinitur temporibus & fronti.

2 Ad combustum.

Herbæ serpilli & anchusæ surculi unciam, spumæ argenti uncias tres cum rosa in mortario teres, ceræ punicæ, adipis ursini & ceruini semilibram, simul decoques, colabis bene, & impones, combusturas perfectissime sanat.

COMMENTARII.

SERPILLON Græcorum, & inde serpillum Latinorum, dictum est à serpendo, tum quia per terram, qua illam contingens radicatur, serpit: tum quia iuxta sepes plantatum aut ex altiore

loco deorsum demissum adiecto illi pedamento, in longum protrahit & serpit, autore Dioscoride lib. 3. & Theophrasto de plantis lib. 6. Zygis.) Sic appellatum est syluestre genus, id est ut uidetur à trutinâ, quæ Græcis zygon dicitur, eo quod in rectum instar trutinæ ramulos suos erigat. Seu quia ramulis eius ad uinciendum & ligandum iugandumque præcipue uites, quod Græci ζυγῆν aliquando dicunt, antiquiores uterentur. Cicer erraticum.) Cicer erraticum ac rusticum appellatum est à foliorum similitudine: cõuenitque syluestri generi hæc appellatio, quod fiat, & ciceris modo ramulos suos erigit. Sampfuchi.) Sampfuchus herba est, quæ alio nomine amaracus dicitur & maiorana. Sale frictio.) id est tosto: à uerbo frigo quod est torreo, & à Græco deducitur φρύγω, unde φρυκτόν, id est frictum. Anchusæ.) Anchusæ herba est, de qua Dioscorides lib. 4. cap. 24. Theophrastus libro de plantis 8. & Plin. lib. 21. cap. 16. Spumæ argenti.) Spuma argenti est, quam Græci lithargyron uocant, de quo Dioscorides lib. 5. cap. 56. Mortario.) Mortarium uas est in quo res contunduntur & in puluerem rediguntur, aut alias soluuntur quæ soluenda sunt: sic dictum quod in puluerem redacta ueluti mortua condiantur. Cera punica.) In ceræ generibus punica optima censetur, quæ candida est. Insolatur autem, id est ad Solem sub dio ponitur, & post insolationem decocta candescit.

NOMINA ET VIRTUTES

ABSINTHII.

CAPVT C.

GRÆCI absinthion, barypicon cognominant, Romani absinthium rusticum, Aegyptij sommi appellat. Est porro absinthium omnibus cognitum, cuius probabilius genus est Ponticum, uirtutis

tutis acerrimæ, feruentis & redarguentis amaræ. Nascitur & in Tauro monte Cappadocia. Est præterea aliud absinthium marinum, quod quidam seriphion uocant, plurimum in Taphosiri Aegypti prouincia tenuioris fructus aut feminis à supradicta, & angustioribus folijs, nec sic amarum, sed odoris grauioris.

1 Ad periculum fungorum.

Herbæ absinthij succum ex aceto bibat. Hoc Serotinus uir centenarius euasit, quum esset à fungis tentatus.

2 Ad liuores tollendos.

Herbam absinthium in aqua & aceto decoctam & inductam panno, impone: si corpus tenerum fuerit, ex melle imposito.

3 Ad lumbricos.

Herbæ absinthij & marrubij & lupinorum paria pondera in aqua mulsa cocta, uel in uino austero, bis aut ter in umbilico imposita, necant lumbricos.

4 Ad inguinum uel intertriginis molestias.

Herbæ absinthij & marrubij surculum sumito, & in semicinctio tecum portato, sanaberis.

COMMENTARIUM.

ABSINTHIUM barypicon cognominatum est à grauitate amaritudinis. *Βῆρ* enim graue est, *πικρὸν* uero amarum dicitur. Ponticum autem dictum est à regione Ponto in qua optimū nascitur, & ubi pecora pinguescunt illo, & ob id sine felle reperiuntur, ut refert Plinius lib. 27. & Theophrastus lib. 9. Taphosiri.) Taphosiris est in Aegypto Osiridis ta-

phos, id est sepulchrum, ciuitas quondam Stephano de urbibus & Plutarcho celebrata: & pro regione illa etiam accipitur, ubi absinthio hoc, ut tradit Dioscorides, pro oleaginis ramis Ifiaci sacerdotes utuntur. Et Plinius lib. 27. cap. 9. ait, Est & absinthium marinum, quod quidam feriphium uocant, probatissimum in Taphosiri Aegypti: huius ramum Ifiaci praeferre solenne habent. Et lib. 33. capite 5. ait, Nascitur & in mari absinthium, quod aliqui feriphium uocant, circa Taphosirim Aegypti maxime, exilius terrestri. Fungorū.) Fungi sunt superfluitas quaedam tuberosa & spongiosa, quam terrae superfluitas aut arborum humiditas producit. Quorum duplex differētia est, aut enim laetales, id est multifariam: aut edēdo sunt, & huiusmodi quidem sui copia nocentes. Sed de noxa ipsorum & nostrarum remedijs plura Dioscorides lib. 4. cap. 77. & lib. 6. cap. 23. item Plinius lib. 22. cap. 22. Intertriginis.) Intertrigines sunt quae Plinius aliquando attrita confricataque membra uocat: quod malum fit aliquando atterentibus & urentibus premētibusque in itinere pedes calceis angustis: aliquando uero longa equitatione confricatis interioribus feminibus alijsque partibus, & ex alijs causis.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBAE SALUIAE.

CAPVT CL

QRAECI elelisphacō, alij crosmin, alij bechion, alij phacon, alij sphagnon appellauere, Aegyptij anusi, Latini saluiā, alij tussilaginem, alij corsaluium uocant. Elelisphacos agrestis grauioris est odoris. Usualis uero quae est boni odoris ac lenioris, saluiā uocatur. Est igitur frutex siue sarmentū longitudine porrectum, subalbidum, uirgis maioribus & quadratis, cum folijs paulo asperis, odoris boni, &

ni, & fructu siue femine in summitate ramorum simili-
forminio agresti, Nascitur asperis locis: & est uirtu-
tis redarguetis cum acrimonia, quæ deniq; pro dicta-
mo saepe uenenum efficit.

1 Ad ueretri pruriginem.

Herba salvia decoquatur, & de ea aqua ueretrū
infricetur.

2 Ad pruriginem circa anum.

Herba salvia decoquatur, & de ea aqua inferio-
res partes fomententur, sedat pruriginem summe.

COMMENTARIUM.

SALVIA dicta est à saluando, eo quod oculorum
claritati & uisui profit, & quia cordi prodest eti-
am à quibusdam corsaluium uocata est. Cro-
smin.) Crosmis dicta est quasi crossos, id est
fimbria, eo quod folia habeat exoletæ & attritæ uestis mo-
do aspera. Becchion.) hoc est, ut inter Latinas ipsius
appellationes habetur, tussilaginem, eo quod tussi mede-
tur egregie: siue à foliorum candore, qui in utraq; ab alte-
ra eorum parte conspicitur.

NOMINA ET VIRTUTES.

CORIANDRUM.

CAPUT CII.

CRÆCI coriannon, alij corion, Latini corian-
drum, Aegyptij ochion nominant. Omnibus
notum, & frigida uirtutis est.

1 Ad lumbricos.

Herba coriandrum coquatur ad tertias in oleo, et
in anum mittatur.

2 Mulier ut cito pariat.

Coriandri seminis grana undecim aut tredecim in linteolo mundo de tela alligato, puer aut puella uirgo ad femur sinistrum prope inguen teneat, & mox ut peractus fuerit partus, remedium cito soluat, ne in testina sequantur.

3 Ad frigora et omnes febrū typos.

Herbam coriandrum ubi mane uideris ad olitorum propositum, accedes ad eum & proijcies denarium, & tolles fasciculum de coriandro, sed noli nominare, & portes tecum usq̄ dum hora suspecta ueniat, quum autem illa trāsierit & nihil tibi prouenerit, sub sero proijcias illum post te dum ambulas, & noli post te respicere, liberabit te.

4 Ad pulices.

Herbæ coriandri aquam in domo sparge.

COMMENTARIIL

ORIANDRUM à Græcorū corio siue coriandro deductum uidetur, quorum nominum ratio & causa fuit, quod folia eius & caules cimites olent: quod animal Græci corin uocant.

C. 3. Typos.) Typus Græce forma dicitur, hinc februm typi, id est formæ, quibus una ab alia discernitur: alia enim est quartanæ, alia aliarum: & pro afflictionis tempore tota q̄ febre accipitur.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ PORTVLACAE.

CAPVT CIII.

A Græ

GRÆCIS dicitur andrachne, alijs theoni-
na, alijs cappara, alijs andremas, Prophetæ
hæma areos, Daci lax, Aegyptij mothmu-
tim, Latini portulacam, alijs porcastrũ, alijs
illecebram, nonnulli amaranthon uocarunt. Portula-
ca nota est omnibus; frigide uirtutis atq; redarguētis.

1 Ad † sanguinis nimiũ profluuium. *alijs se
minis.*
Herba portulaca sumpta & per se & cum oxyga-
ro, bene facit.

2 Ad stomachi inflammationem.
Herba portulaca purgat, & in aceto sumpta mirè
inflammationem tollit.

3 Ad duritiam stomachi.
Herbam portulacã comedat, mirifice facit ad du-
ritiam stomachi.

COMMENTARIIL.

PORTULACA nota herba est, & quæ, ut exem-
plaria nostra testantur, ab aliquibus theonina
etiam uocatur. Illecebre uero nomen illi acces-
sit ex alia herba, quam Græci andrachnen a-
grian, id est portulacam agrestem, Itali uero illecebrã pro-
prie uocant, & sedi genus est, autore Plinio lib. 25. capite
ultimo.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ CEREFOLII.

CAPVT CIIL.

GRÆCI pæderota uocant, alijs † boopes, alijs *alijs
bootis.*
arctophyllon, Latini cerefolium.

1 Ad stomachi dolorem.
Herbæ cerefolij uiridis cymas tres colliges & pu-
N

legium in ligno teres, & mellis cochlearium commi-
fces diligenter, & papauer uiride pariter, & induces
stomacho, liberabitur.

COMMENTARIJ.

EREFOLIUM apij species & genus est, Germa-
ni *köbelkrut* uocant, nota & in plurimo usu her-
ba, uideturq; esse montanū apium, quod Græ-
ci *oreoselinon* uocāt, folio cicutæ, radice tenui,
caule anethi, uerū minore, ut Theophrastus ait, non ob-
stante quod Dioscorides refert habere in summo similia
papaueri capitula; de hoc enim Dioscoridis loco quā
integer sit, ambigimus. Suspiciamurq; ex Græcorū *oreo-*
selino deluxatum esse Latinorum *cerefolium*.

NOMINA ET VIRTUTES

SISYMBRIJ.

CAPVT CV.

RÆCI *sisymbriion*, alij *stephanon aphrodi-*
tes, alij *herpillon mega*, Latini *terralem au-*
steralemue, alij *mentham ueneream* appella-
lant. Est quidem similis menthæ, sed latiori-
bus folijs atq; odoris summi, & uirtutis feruentis.

Ad uesicæ dolorē & stranguriam.

uncijs. Herbæ *sisymbrij* contriti exceptos succos † seru-
pulis duobus, febricitanti ex aqua calida, non febrici-
tanti ex uino potui dato, mire remediaberis.

COMMENTARIJ.

ISYMBRIJ duo genera facit Dioscorides, unū
quod in aquosis nascitur, et à quibusdam *carda-*
mine uocatur, de quo nihil ad præsens. Alterū
quod in aridis & locis incultis nascitur, & hoc
capite

capite describitur, & ab aliquibus stephanos aphrodites, id est corona Veneris appellatur, idque quoniam ob odoris suauitatem voluptates, quibus Venus præest, comendando & augendo in comestationibus suis iuuetus olim coronari soleret. Herpillon mega.) hoc est serpillum magnū, eo quod serpilli figuram & speciem aliquam habeat. Mentham ueneream.) Mentha uenerea est appellata ob similitudinē quam habet cum mentha & odoris suauitatem.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBAE OLUSATRI.

CAPVT CVI.

GRÆCI smyrnion uocant, alij hippofelinon, alij selinon agrion, Latini olusatrum, Aegyptij denterobon. Radice intus alba, foris nigra, stomacho commoda, non ualida: thyrso molli, cauo atque celso, ueluti scripturis notato, quas Græci gramas uocant; folijs latis atque rubris, in quibus comabanotidi similis; semine nigro, longo, acri, accumulato, masticatione atque odore aromata simulant; uirtute mictualis.

1 Ad uesicæ dolorē & stranguriam.

Herba olusatrum trita ex passo in potu sumpta, stranguriam potenter emendat.

2 Ad purgationem mulierum.

Herbæ olusatri semen ex mulso potui dabis, foeminas purgat.

COMMENTARIIL

OLUSATRVM qualis herba sit, satis docet Apuleius; sic autem dicta est à colore radice quæ foris est nigra. Græcorum quidam smyrnion uo-

cant, idēq; propter similitudinem quandam quam habet cum proprie uocato smyrnio. Hippofelinon.) id est grande apium. Hippo enim Græcis aliquando grande significat, & quod se ultra aliud sui generis erigit, unde etiam hac ratione hippomarathron, hippolapathon & alia dicta sunt, & nō ab ea significatione qua hippos equum significat, ut putauit Theodorus Gaza, qui equapium id dixit. Selinon agrion.) id est apiū agreste. Sic dictum quod inter apij genera præ cæteris altius se extollit, ceu agrestia & erratica facere solent. Grāmata.) Siue ut exemplaria nostra habent, & idem est grammas, γραμμα, ἢ γραμμῆ, id est grāma siue gramme, Græcis idem est quod scriptura siue pictura & linea, quam Apuleius scripturæ nomine interpretatus est. Habent & alias significationes, sed de quibus nihil ad præsens.

NOMINA ET VIRTUTES

LILII.

CAPVT CVII.

RAECI crinon uocant, alij lirion, Latini lilium, alij rosam Iunonis.

1 Ad morsum serpentis.

Herbæ lilij bulbum cōterito, & expressos succos potui dato: ipsum etiam bulbum tritum morsui adponas, mirabiliter sanabitur.

2 Ad luxum.

Herbæ lilij folia tusa & imposita efficaciter sanāt, & si tumor fuerit, sedant tumorem.

COMMENTARII.

LILIVM una mutata litera a Græcorum lirio factum est, & quia eximij cādoris illi flos est, hinc Græcorum poëtæ ex Iunonis lacte natum hunc finxerunt, quare etiam Iunonis rosa uocata est.

Nomina

NOMINA ET VIRTUTES

HERBAE TITHYMALLI.

CAPVT CVIII.

ITHYMALLI species sunt septem, quarum alia masculus siue characias appellatur, uel cometes, aut amygdaloïdes, atq; gobios, helioscopos, meconitis, alypos, Latini balteu, factucam marinam, Prophetæ gonon areos. Alia foemina, quam myrtiten, uel caryiten aut myrsiniten appellant, Romani mutilaginem caprariam. Tertia paralius siue tithymalis, peplis tithymalis aut paralion mecon. Quarta helioscopos, dendritis tithymalis, Latine cicer columbinu & caprago dicitur. Quinta cyparissias. Sexta dendroides. Septima platyphyllos siue persites, Prophetæ asclepiu diadema, Latine ^{trifolium} ^{aliis tithymum.} appellatur. Characias igitur nascitur in collibus & montuosis locis, thyrsis ultra longitudinem cubitalem, rubris, succi acrioris atq; albi, folijs oliuæ similibus, paulo angustioribus, sed longioribus: comæ in summitate sunt ^{iunci.} schœni similes, uirgulis porrectis, in quibus ueluti caliculi cum semine: radice longa. Educit fel atq; phlegma eius succus subtus uentrem potui datus obolis duobus cū posca, cum mulso autem etiam uomitum mouet: item emortuos dentes & exesos tollit. Foemina autem asperis nascitur locis, & alba est, folijs similibus myrti, paulo maioribus ac firmis & acutis in summitate spinosis, uirgultis bipalmis, fructu siue semine nuci simili, qui leniter arguat gustu, ac singulos per annos renascatur. Eius succus plus est uomificus, minus tamē à supradicto. Item paralius appellata nascitur circa mare, ramis bipalmis,

erectis, rubris, quinis uel senis è radice uenientibus, in quibus folia parua, angusta & longa cum capitulo in summitate denso, paruo, in quo semen erui simile, sed uariũ, floribus albis ex toto, atq; succo uirtutis superioris. Item helioscopos appellata nascitur in horatis, ramis è radice uenientibus quatuor aut quinque, bipalmis, tenuibus, rubris, folijs portulacæ similibus, paulò tenuioribus ac rotundis, capitulo anethi similis, fructu siue semine uelut in folijs, coma quam de solis motibus uel circumflexionibus conuertat, uirtute supradictæ similis, sed paulò uehementiore. Item cyathos pini similibus, sed paulò mollioribus atq; tenuioribus. Item dendritis nascit in petris, latior atq; rubrior prædictis ramulis, folijs myrti tenuioris similibus, fructu siue semine ut characias. Item platyphyllos similis est

uerba
sco.

1 Ad interiorum dolorem.

tres.

Herbæ tithymalli frutices terræ, & ex eodem succo mitte cochlearia duo in cyathos ⁊ duos uini, & dato ieiuno bibere, sanabitur.

2 Ad uerrucas tollendas.

Herbæ tithymalli lactem mixtum cum batrachij herbæ succo si in uerrucas imposueris, tertio die sanabit.

3 Ad fistulas.

Herbæ tithymali succũ cum uino mixtum super exprimito, deinde cæteris fomentis obligato.

lichenem.

4 Ad ⁊ lentiginem, hoc est lepram.

Herbæ tithymali florem cum resina decoque, & leprosum illine, non sinet crescere.

Tithy-

COMMENTARIIL

TITHYMALLVM Celsus & Columella lactucam marinam, Plinius lactariam herbam & lactucam caprinam à Latinis uocari dicit. Suntq; lactuca & lactaria à lacteo liquore illi indita nomina: marina uero quod prope mare nascatur, præsertim tertia species, quæ paralios appellatur, Caprina autem, quod capræ ea uescerentur. Characias.) hoc est uallis, Sic dicta quod uallis & septis muniendis apta sit, à uallo, quod Græcis χάρδιξ dicitur: quæ sepiū cingendarum idoneitas causa fuit, ut baltheum etiam, id est cinctura sit dictum. Cometes.) Sic appellata est ob comã quam in summo caule iunci modo gerit. Amygdaloides.) Amygdaloides nūcupata est à foliorum figura quæ amygdalæ similia habet. Gobios.) Gobios dicta est à foliorum longitudine qua gobium piscem referunt. Helioscopos.) id est solisequus appellatus est tithymallus, eo quod coma eius ad Solis cursum circumagatur, & proprie quarti generis est appellatio. Meconitis.) hoc est papaueracea. Estq; tertij generis propria appellatio, & alio nomine paralios, id est maritimus dicit, eo quod maritimis nascat locis, Et diminutiua forma tithymalis, quasi lactariola herba: peplis uero tithymalis à foliorum portulacæ similitudine, quæ tamē appellatio quarto generi magis conuenit, Paralion autem mecon, id est maritimum papauer à fructus similitudine. Et hanc Pandectarius dicit esse esulam. Alypos.) Alypos dicta est ob similitudinem quandã alterius herbæ, quæ proprie sic uocatur: aut quia malos humores, qui tristitiæ causa esse possunt, expellendo, lætitiã adferat. Gonon areos.) id est genituram Martis. Myrtiten.) Myrtites dicta est secunda species quasi myrtacea à foliorum myrti figura, Sicut à nucibus quibus similem fert fructum caryites & myrsinites. Dendritis.) id est arborefcens, à ramorum copia, & quod ferè arborefcat: sicut & sexta species, quæ den-

drodes eadem ratione uocatur. Cicer columbinum.) Sic appellatum est quod cibum det semine columbis gratissimum. Caprago.) Sic dicta fortassis quod caprae illa uescerentur. Cyparissias.) Cyparissias nuncupata est à foliorum cupressi similitudine. Platyphyllos.) id est latifolius, à foliorum latitudine. Haecenus de nomenclaturis. Iunci.) Iuncus hic est quem Celsus rotundum odoratum iuncum uocat, & Graece schoenos dicitur, quam Graecam appellationem hoc loco pro iunco antiqua exemplaria nostra habent, quemadmodum in fine pro uerbascum phlomon. Caliculi.) id est uascula in quibus semen continetur. Posca.) Posca idem est quod Graecis οζύρατος, hoc est, aqua aceto mixta & temperata. Mulsum autem est uinum melle concinnatum. Arguat gustu.) hoc est, gustando linguam & os remordeat & erodat. Singulos per annos renascatur.) hoc est, annua temporum uicissitudine, alius quidem nunc, alius uero anno sequente nascatur; & ut Plinius ait, Fructus non pariter maturefcit, sed pars anno sequente. Dei Solis motibus.) id est ad cursum solis, qui sicut caeteri planetae antiquitus à gentilibus pro deo habebatur. Lentiginem.) Lentigo est macula nigricans aut rubicunda liuoreque perfusa, & ad lentis similitudinem provenit; sed hic per lentiginem Apuleius seipsum exponens lepram intelligit, & quidem non in recentiorum & uulgi, sed Graecorum significatione, qua cutis est passio, & ut Galenus ait, cutis transmutatio ad contrarium naturae habitum cum asperitate, dolore atque pruritu & squamarum resolutione. Celsus lib. 5. impetiginem uocat, & eius quatuor genera facit. Quare nos etiam hoc loco pro lentigine, lichena potius legendum censemus, quod malum est à lepra non multum distans.

NOMINA ET VIRTUTES

CARDVI SYLVATICI.

Græci

CRÆCI erysiceptron, alij ixian, alij † panca al. pan
 tion, alij chamæleonem, alij cnidiū coccum, carpon
 alij ulophonon, alij cynomazon, alij cyno-
 zolon, alij ocymoides, Latini carduum † ua al. a.

rium, carduum irinum, carduum lacteum, carduum
 nigrum, alij uernilaginem, ustilaginem. Nascitur in
 pratis & secus uias. Chamæleon herba est, alia nigra,
 alia alba, quæ etiam ixia uocatur: siquidem in ortu ca-
 niculæ quibusdam locis secūdam eius furcas album
 uiscum reperiatur. Habet folia supra radicem crebra,
 aspera, spinosa atq; terræ prostrata, simul cum thyrsō
 folam spinam in medio mittit, carduo similem, flores
 purpureos tenues atq; tenfos, ac deinde albescentes,
 fructum siue semen cnici herbæ similem, radicem ro-
 bustam, albam, ex alto mollem, graueolentem, gustu
 dulcem. Item nigra, quæ etiam cynozolon à Forano
 & Dioscoride est appellata, siquidē præfocet non ali-
 ter quàm synanchica passio. Habet folia tenuiora atq;
 breuiora, rubra, pinguiora, thyrsum robore digitali,
 longitudine sæpe palmorum quatuor, fuluastrū, ex
 quo umbraculum tenue cum floribus spineis, radice
 ualida, nigra, densa, aliquando etiam exesa uel corro-
 sa, fuluastra, quæ interius masticata remordeat. Vo-
 catur autem chamæleon propter foliorū uarietatem.

1 Ad infirmitatem stomachi.

Herbæ cardui syluatici, quā habet in capite sum-
 mo medullam uiridem dato ex oxygato edat, libe-
 rabitur.

2 Ut occurfus malos non timeas.

Herbam carduum syluaticum, si Sole nouo fue-

rit Luna in Capricorno, tolles: & quãdiu tecum portaueris, nihil malì tibi occurret.

COMMENTARIJ.

ARDVORVM syluestrium plura esse genera, testantur autores, è quorũ numero est chamæleon etiam, de quo præsentì sub cardui syluati ci nomine agitur capite: qui & ipse duarum est specierum, albus scilicet, qui carduus minor etiam uocatur, & cuius uirtutes habitæ sunt supra cap. 25. de chamæleone inscripto; alter uero est niger uocatus, ceu post nomenclaturas ex historia ipsius patet, quã nos ex antiquis exemplaribus nostris ultra ea quæ in impresso prius codice habentur, adscripsimus. Dicitur est autem chamæleon ut Apuleius testatur, à foliorũ uarietate. Mutat enim cum terra colorem, qui hic niger siue herbaceus, illic uiridis siue albescens, alibi cyaneus ceruleusue, alibi croceus aut rubeus atq; alijs coloribus uidetur, autore Plinio & Dioscoride. Vnde & Carduus irinus, uariis &c. à Latinis uocatur. Ixias.) Ixias uocat chamæleon, ut tradit Apuleius, & proprie albus, eo quod quibusdã in locis secundum furcas sub alis foliorum, uel ad radices eius uiscum, quod Græci ἰξίον uocant, gignit, maxime circa canis ortum, quo modo thura nasci dicuntur, quo ut mastiche uentur mulieres. Vlophonos.) Vlophonos appellatur, ut Plinius tradit, eo quod ricinos canum necat, & iuuenças anginx modo, ὄυλιον enim & φόνος Græce significat exitium. Cynomazon.) Sic dictum est quod in pulte canibus datum, ipsos enecat. Siquidem μάζα Græcis puls est, κώνος canis. Cynozolon.) Cynozolon uocatum est propter grauitatem odoris, uel ut Apuleius tradit, quod præfocet non aliter quàm synanche. Vitiago.) Sic dicta est, eo quod radix masticata urat & incendiosa fit, præsertim eius qui niger uocatur carduus.

Nomi

NOMINA ET VIRTUTES

LVPINI.

CAPVT CX.

GRÆCIS uocatur thermos orinos, à Roma-
nis lupinus montanus. Nascitur secus se-
pes aut locis sabulosis.

Ad lumbricos & tineas.

Herbam lupinum montanum contere cum radi-
ce & dato ex aceto cyathum unum bibere, sine mora
eijciet lumbricos. Item infanti cum absinthio tritum
in umbilico impones, liberabitur.

COMMENTARI.

HERMOS orinos Græce, Latine lupinus est
montanus, qui & syluestris est. De lupino inter
alia eius naturæ admiranda scribit Plinius lib. 18.
cap. 74. quod ter floret, nec ullius quæ feruntur
naturam assensu terræ mirabiliorem esse: nam primum
omnium cum Sole quotidie circumagitur, horasq; agri-
colis etiam nubilo demonstrat. De syluestri uero eandem
contra uentris animalia tradit uirtutē lib. 22. cap. ultimo.

NOMINA ET VIRTUTES

LACTERIDIS.

CAPVT CXI.

GRÆCIS dicitur lathyrís, coccus gnidi-
os, alij chamæleam dicunt, alij † eupolin, *al. eu-*
alij † epantemon, Aegyptij otetím, Itali cito- *paulin.*
cacium, alij lacteridem nuncuparūt. Nasci- *al. eu-*
tur locis cultis & sabulosis, thyrso cubitali, roboris di- *panthe*

O ij on

gitalis, inanís, cuius in summitate furcæ atq; folia longa ut in arístolochia, fructu in summitate ramorū trigono, & ueluti rotundo ut capparís, in quo tria semina obtecta folijs abínuicem discernuntur, rotunda, & eruo maíora, quæ depurgata spolijs depositis alba reperiuntur & dulcía.

Ad durítiam uentris.

Herbæ lacterídís semen quod est granum, dabis ex eo purgata grana octo potuí in aqua frígida, & mox aluum concítat.

COMMENTARIIL

VE M A D M O D V M tithymalum Latini lactariam, sic lathyrin Apuleius Latine lacteridē uocauit, à lacteo scilicet liquore quem reddit: & hanc etiā Paulus Aegineta inter tithymalli species numerat, cum in sexto ait, Priuatim hanc quidam tithymallum uocant, quoniam pariter illi lac eius purgat. Et hæc esse uidetur quæ nunc cataputia minor dicitur.

Coccus gnidios.) Ex thymelea cuius semen proprie sic appellat, huc adcreuit appellatio ista, idq; ob effectus in purgando similitudinem: quæ causa etiam fuit ut chamælea diceretur, quum alia proprie sit herba, quam oleaginem siue oleastellum uocant Latini. Citocacium.) Citocacium à cacando dictum uidetur, eo quod cito faciat cacare. Folijs.) id est laminis & tuniculis. Sp. 1. lijs.) id est cortice. Aqua frigida.) Quod in prius impresso codice erat calida, id nos exemplaria nostra sequuti diximus frigida, & nostro iudicio melius, ut seruēs uirtus eius non nihil reprimatur, & Plinius lib. 27. cap. 11. in pura aqua etiam sumere iubet, & Dioscorides lib. 4. super potare frigidam.

De

DE VIRTVTIBVS LACTV

CAE LEPORINAE.

CAPVT CXII.

ASCITVR lactuca leporina locis sabulosis. Lepus cum æstate à nimio deficit æstu, hac herba remediatur, ideo lactuca leporina dicitur.

1 Ad febricitantes.

Herbam lactucam leporinam suppones sub pului no infirmo nesciente, remediabitur.

2 Si pili oculis obstant.

Herba lactuca leporina pilos oculis obstantes, summe relegat.

COMMENTARIIL.

LACTUCA leporina cur dicta sic sit, fatis docet Apuleius. Et hanc syluestris lactucæ speciẽ esse credimus: & fortẽ ea est quã Itali casam, id est domũ leporis uocant. Si pili oculis obstant.) C. 2, hoc est, si pili oculos impediunt & irritant, ipsisq; aduersantur: quod uitiũ duobus modis fit, ut lib. 7. tradit Celsus. Nam modo palpebræ superioris summa cutis relaxatur & procidit, quo fit ut eius pili ad ipsum oculum conuertantur, quia non simul cartilago quoq; se remisit. Modo sub ordine naturali pilorum alius ordo subcrescit, qui protinus intus ad oculũ tendit, & hanc Græci ditrichian uocant.

NOMINA ET VIRTUTES

CUCUMERIS SYLVATICI.

CAPVT CXIII.

O iij

alijs e-
ritinon

RAECI elaterion, alij sicyon agrion, alij grynon, alij balin, alij bubalton, alij scorpion, alij pherombron, alij peucedanō, alij notion, Itali cucumerem anguinum & cucumerem sylvaticum, Prophetæ hæma icinos, Punici cussimezara. Nascitur locis harenosis, & maritimis & calidis; folia simulans cucumeris usualis cum uirgultis brevioribus, radice alba, magna, & fructu longitudine digitali. Totus autem frutex amarissimus.

1 Ad neruorū dolorem & podagrā.

Cucumeris sylvatici radices in olei cibarij pondotribus decoques ad tertias, & exinde perunges, sanant.

2 Ad aborsum. (buntur.

Herbæ cucumeris sylvatici radices in aqua ad tertias coquantur, & inde se sublauet. Si quis autem ieiunus fructū eius ediderit, periclitabitur; ideoq; quisq; abstineat neq; manducet.

3 Ad tumores & collectiones.

Cucumeris sylvatici radix cum polēta aspersa tumores spargit.

4 Ad humorem aurosum.

Herbæ cucumeris sylvatici contritæ succum expressum in nares contra Solem iaciat, omnem humorem aurosum per nares eijciet. Cum aceto decocta ualet contra podagram.

COMMENTARIIL

VCUMER sylvaticus est cucumer agrestis, sic dictus ad differentiam satiui, cui folijs, uiticulis & flore similis est, solo fructu differens. Nostri temporis medici eum cucumerem asininū uocant. Elaterion.) Elaterion proprie dicit cucumeris huius

huius sylvatici succus & ex eo medicamentum: sic dictum
 ἐξ τῶν ἐλαῶν, quod est pellere, quasi expulsorium, ob vim
 purgandi quam habet acrem. Gaza agitatorium interpre-
 tatus est; sed notius nunc elaterij nomen. Sicyon agri-
 on.) id est cucumerem agrestem, σίκυον enim cucumer
 est Græcis. Grynion.) Grynion appellatum est, quod
 ad minimum compressum succum remittat, tanquã ma-
 iore vi aliqua pulsum, à γρῦν uoce fictitia quod minimum
 quid significat. Ni critinon, ut alterum exemplariorũ no-
 strorum habet, legere malueris, à κρῖθον, quod ex capite si-
 gnificat, eo quod sternutamenta ciendo pituitam à capi-
 te deducat. Ballin.) Ballis dicta est à uerbo βάλλω, qđ
 est iaculor, ferio aut uulnero, eo quod solo tactu matu-
 rum, succum ex se eiaculetur: seu quod humores è corpo-
 re potenter expellat. Bubalion.) Sic dictum est, eo qđ
 bubus & iumento præcipua medicina fuerit olim. Scor-
 pion.) Scorpion appellatum est, eo quod semen habeat
 ad speciem scorpionis cauda reflexa, ut tradit Plinius lib.
 20. cap. 1. Aliqui etiam ab eo scorpionum cucumim uocãt,
 efficacissime contra scorpionum ictus, & semine & elate-
 rio. Quæ causæ etiam fortè fuerunt ut anguinus sit uoca-
 tus cucumis. Peucedanũ.) Peucedani nomen habet
 ab amaritudine. Siquidem πικροδανός Græcis idem est qđ
 amarus. Notion.) Notios dictus est quasi humidus,
 quoniam humore plenus est fructus. Hæma ictinos.)
 id est sanguis miluius. Pondo.) Pondo indeclinabile C. 1.
 est, & proprie pondus significat duodecim librarum: re-
 peritur tamen etiam aliquãdo pro libra positum, ut hoc
 loco. Aborsum.) Aborsus est mulieris in utero geren-
 tis corruptio, quæ primis mensibus conceptu exorso fit.
 Nam quæ prope pariendi tempus euenit, abortus dicitur:
 licet has quidẽ grandiore iam fœtu, eiectiones: illas uero
 quæ intra quadragesimũ à cõceptu diẽ cõtingũt abortus,
 illustriores appellent. Sed uoces hæc plerũq; cõfundunt.
 Sublauet.) .i. subtus circa pudibũda se lauæt, balneet &

- 3 fomentet. Polenta.) Polenta est quam Græci *ἄλφι-
τον* uocant, ordeacea farina, non tamen simpliciter, sed
quæ certo modo quodam conficiebatur, id quod uarie: quo
modo autem fieret, docet Plinius naturalis historiae lib. 19.
4 cap. 7. Humorem aurosum.) Humorem aurosum ab
auri colore uocat humorem felleum, qui caput petens &
oculos cutemque subiens morbum qui ictericia uocatur,
efficit, quem humorem per sternutationem educendo, icte-
riciam curat, quod & Dioscorides & Plin. etiã testantur.

NOMINA ET VIRTUTES CANNABIS SYLVATICAE.

CAPVT CXIII.

CANNABIS alia est uisualis, alia agrestis, quam
nonnulli hydrastinam, Itali terminalem ap-
pellant. Radice similis althææ, quam nos ibi-
scum appellamus. Nascitur locis asperis &
secus uias ac sepes.

1 Ad mammillarum dolorem.

Herbam cannabem syluaticam tusam cum axun-
gia imponas, discutiet tumorem: & si collectio fuerit,
exparget.

2 Frigore exustis.

Cannabis syluaticæ fructum tritum cum urticæ
semine subiges aceto, & eis impones.

COMMENTARIJ.

CANNABIS huius historia quia imperfecte ab
Apuleio tradita est, ex Dioscoride illam supple-
bimus, qui sic eam tradit, Similes althææ uir-
gas profert, minores tamen, nigriores, crassio-
resque, altitudine cubitali. Folia habet fatiuræ similia, aspe-
riora

rora tantum & nigriora. Flores rubescentes lychnidi similes. Semen uero et radices altheæ. Hęc ille lib. 3. cap. 176. Plinius lib. 20. cap. 23. Cannabis, ait, in syluis primum nata est, nigriore folio & asperiore. Exsparget.) id est, C. 16
 disiciet & discutiet atq; resoluet. Et hoc melius q̄ expurget. Exustis.) loco exustis, exemplaria nostra habent 2
 constrictis, id est contractis, rigētibus, & infrigidatis. Et hoc signasse tantum satis fit.

NOMINA ET VIRTUTES

RVTAE MONTANAE.

CAPVT CXV.

R AECI peganon orinon, Itali rutam montanam uocauerunt. Nascitur in montibus locis asperis.

1 Ad caliginem oculorum & ulcera.

Herbæ rutæ montanæ roscidæ folia decocta in uasculum uitreum mitte & uinum uetus admisce, & sic inunge.

2 Ad præcordiorum dolorem.

Rutam syluaticam contunde in uase ligneo, dein de de puluere tribus digitis quantum præhendere poteris, mitte in calicem, & uini cyathum unū & aquæ calidæ cyathos duos, da bibat, & contineat se in lecto modicum, mox sanus erit.

3 Ad hepatis dolorem.

Herbæ rutæ syluaticæ manipulum in olla noua & aquæ heminis tribus, mellis tantūdem adiecto, fac inferuescat, idq; per triduum facies bibere, & sic plures poteris sanare.

P

4 Ad difficultatem urinæ.

Herbæ rutæ syluaticæ caulículos nouem conterito, additis aquæ cyathis tribus, et aceti hemina, & subferueat, & da bibat continuos dies nouem, sanus fiet.

5 Si mulier intrinsecus aliquid mali habuerit.

Herbæ rutæ syluaticæ semen contritum ex uino austero da bibat præter partum, liberabitur.

6 Ad stertentes uino.

Rutæ syluaticæ semen cum uino potū, mire facit.

7 Ad eos quos scorpio percusserit.

Rutæ syluaticæ semen contritum ex uino dabis potui, dolorem sedat.

COMMENTARII.

QVEMADMODVM in alijs aliquot herbis, sic etiã in ruta de diuersis generibus, separatis agit locis: de hortensi enim supra egit cap. 99. de syluatica uero præsentī, quã Græce peganon or-

C. 1. non uocari dicit, hoc est, ut ipse autor Latine reddidit, rutam montanã. Roscidæ.) hoc est, matutino rore perfusæ & humentis. Si mulier intrinsecus &c.) hoc est, si mulier in utero menstruorum, aliarũ uic superfluitatum retentione aut post partum secundæ retentione laborat & uexatur. Præter partum.) hoc est, quũ non est grauida nec in utero gerit, quoniam ut Plinius & Dioscorides testantur, menses cit & fœtus in utero necat. Stertentes uino.) id est eos qui uino inebriati tanq̃ dormientes & sensibus menteq̃ priuati iacent cõsternati & amentes uiribusq̃ destituti.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ HEPTAPHYLLI.

Græci

CAPVT CXVI.

R AECI heptaphyllon, Latini septifolium dicunt, nascitur locis cultis & sabulosis,

1 Ad pedum dolorem.

Herba septifolio trita & cum † luto mixta, pedes oleo perunges, tertio die dolorem tollit.

COMMENTARI II.

HEPTAPHYLLON herbam eandem esse cum pentaphyllo, & solo nomine ac foliorum numero differre, uocarique nostro tempore tormentillam, superius dictum est a nobis cap. 2. Sed de hac re audiamus etiam quae Hermolaus Barbarus scribit inquit, Hippocrates duo uideretur nouisse, quinq; folia, Candidum, quod & herbaceum, & procerius est a terra. Nigrum, quod humilius. Et est quae tormentilla uulgo dicitur, quinq; folio simillima, nisi quod septem, non quinq; folia habet. Potest a nobis heptaphyllon uocari, hoc est septemfolia.

NOMINA ET VIRTUTES

OCIMI.

CAPVT CXVII.

OCIMUM est herba notissima atque difficilis digestionis, & mutatione sui inflabilis, & uirtutis mictualis.

1 Capitis dolori medendo.

Herbam ocimum tritam cum oleo rosaceo aut myrtino uel aceto fronti imponas, mirabiliter capitis dolorem sanat.

2 Ad epiphoras oculorum.

Ocimum ex uino optimo tritum, oculis illinitur.

3 Adrenes.

Herbæ ocimi succum in mali granati cortice coctum da ut bibat, mirifice auxiliatur.

COMMENTARI.

CIMVM aut si maus ozimum, ab *ὄζον*, quod redolere significat, herba est odora, quæ nunc basilicon dicitur, Teutonice *basilien*. Mutatio ne sui inflabilis.) hoc est, quum iam per concoctionem & digestionē in ventriculo mutatur inflationes faciens.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ APII.

CAPVT CXVIII.

RÆCI selinon, melissophyllon, Prophetæ hæma oru, Romani apiū. Omnibus notum est, acerrimæq; uirtutis atq; medicinalis.

1 Ad epiphoras oculorum.

Herba apio trita bene cū pane molli, oculi tegantur, mirifice sanat.

2 Ad arsuram stomachi.

Herbā apiū decoque in aqua, & ex ea aqua da ut bibat, statim sedat sitim.

COMMENTARI.

PIVM hoc est quod nunc uulgo petroselinum uocant, quod uel ex Plinio & cōmuni usu constat. Plinius lib. 20, cap. 11, Apio, inquit, gratia uulgo est. Nanq; rami largis portionibus per iura innatant, & in condimentis peculiarem gratiam habent: quæ omnia petroselino nostro conueniunt. Melissophyllon.) id est apum folium. Hæma oru.) id est sanguis

sanguinem Ori. Et sic exemplaria nostra habent & Dioscorides, non arcos. Arsuram stomachi,) hoc est, ad C. 2. ardorem & rosionem uentriculi & orificij eius, quæ pro uenit ex defectu humiditatis aut abundantia humoris biliosi & adurentis, sitimq̄ inducentis,

NOMINA ET VIRTUTES

HEDERAE CHRYSOCANTHIS.

CAPVT CXIX.

GRÆCIS dicitur cissos, & chrysoanthos. Sic appellata, q̄d grana aurei coloris ferat. Ad hydropicos sanandos.

Hederæ chrysoanthos grana uiginti in uini sextario conterantur, & ex eo uino terni cyathi bibantur per dies septem, & per urinam lienis hydrops exinanietur.

COMMENTARIJ.

HEDERARVM plura esse genera, habitū est supra cap. 98. inter quæ & ea est quæ ab aureo granorum colore chrysoanthos dicitur, de qua nunc seorsum hoc loco agit Apuleius. Lienis hydrops.) id est hydropisis & aqua inter cutē quæ lienis uitio accidit: maximā enim uim habet lieni medendo hedera omnis. C. 1.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ MENTHÆ.

CAPVT CXX.

EDIOSMOS Græcis, Romanis mentha dicitur. Est suauis odore. Nascitur in hortis. Virtutem habet thermauticam & stipticam.

P ij

1 Adignem sacrum.

Herbæ menthæ succus expressus adiecto sulphure & aceto, de penna inunctus, sine mora dolorem sedat.

2 Ulcerebus in capite manantibus.

Herba mentha contrita & imposita, ulcera siccant. Lege eam mense Augusto, mane primo priusquam Sol exeat, mūdus, ad omnia sic dicens, Te precor herba hedyosmos per eum qui nasci te iussit, uenias ad me hilaris cum tuis uirtutibus & effectū tuo, & ea mihi præstes quæ fide à te posco.

COMMENTARII.

MENTHA nota herba est, sic dicta à Minthe puella Plutonis pellice in hanc transformata, uti fabulantur poëtæ. Germani hanc *minzen* & *Pruss-minzen*, aliquando uero *wolgmüt* uocant, licet posterior appellatio alteri etiam herbæ quæ est origanum communis sit. Cæterum quæ post nomēclaturas ante curationes ponuntur, ex altero exemplariorum nostrorum adscripsimus. (Hedyosmos.) Sic dicta est ab odoris suauitate. *ἡδύ* enim suaue & *ὄσμη* odor est. Plinius lib. 19. cap. 8. Menthe, inquit, nomen suauitas odoris apud Græcos mutauit, quū alioquin minthes uocaretur. Vnde ueteres nostri nomen declinauerūt. Grato mentha mentas odore percurrit in rusticis dapibus. Hæc ille. Therman ticam.) id est calfactoriam.

DE ANETHO.

CAPVT CXXI.

1 Ad ueretri dolorem.

Herbam anethum combure, & in cinerem eius commisce

commisce cum melle, deinde uulnus foue ex aqua, dein myrtino oleo calido laua, & sic medicamen impone.

2 Loci mulierum si dolent.

Herbæ anethi medicamine supra scripto pessum factum inijciatur ab obstetrice.

3 Ad capitis dolorem.

Herbæ anethi flores cum oleo decoque, & temporibus illinito et alligato, mirifice dolorē capitis aufert.

COMMENTARIIL.

ANETHVM nota etiam herba est, & Teutonice *dillen* uocatur, estq; nunc in communi contra colicam & uentris dolores, usu. Loci.) Loci dicuntur mulieris uterus & matrix ipsa.

Pessum.) Quid sit pessus aut diminutiua forma pessulus, docet nos Celsus medicinae lib. 5, cap. 21, dicens, Ut ea quæ foeminis subiiciuntur (pessos Græci uocant) eorum hæc proprietas est, medicamēta composita molli lana excipiuntur, eaq; lana naturalibus conditur, Et Paulus Aegineta pectitam lanam esse dicit aut aliud quodcunq; teres digiti humani forma quo medicamenta substinētur.

NOMINA ET VIRTUTES

ORIGANI.

CAPVT CXXII.

ORIGANON à Græcis heracleoticon, onitis, asclepion, panaces, conila appellatur, Latini cunilam gallicam et origanum nominant. Species eius sunt tres. Prima appellata est heracleotice, habens folia in similitudine hyssopi, uelut scissili umbraculo cum semine in summitate uirga.

rum non frequenti uel denso. Alia est onitis appellata
simillima thyrso hyssopi, sed albidior, folijs cum semina
ne iugis ac denso & in corymborum uicem pendentis.
Tertia agrestis appellata est panaces, uel asclepiō, aut
conile, ut Nicāder posuit, cum uirgis bipalmis tenuibus,
cū umbraculo simili anethi, & floribus albis, radice
tenui, folijs tanquam cōmunis origani. Sed sunt
omnes acerrimæ uirtutis ac feruentis.

1 Ad tussim.

Herbam origanum commāducet, miraberis effectum.
Item origanum in puluerem mollissimum tritum,
& mel usq; ad tertias decoctum, misce, & exinde
de figurabis trochiscos, & dabis bibere in aqua calida,
tussim potenter aufert.

COMMENTARII.

ORIGANVM etiam nota herba est, quam Germani nunc *rotdesten*, nunc communi cum mentha nomine *wolgmüt* nuncupant. Cæterū historiam ipsius & genera ex nostris exemplaribus huic capiti addidimus: quæ autem ab initio ponuntur nomina, specierum sunt differentia. Heracleoticon.) Sic dicta est à ciuitate Ponti Heraclia, ubi optima nascitur, & hoc ideo quo ab alijs hoc cognomine distincta probare prima. Panaces.) Sic dicta est quod omnibus morbis medeatur.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBAE SEMPERUIVAE,

CAPVT CXXIII.

RAECI aizoon, alij aithales, alij erithales, Latini semperflorium, & semperuiuū, siue uitalem nomināt. Semperuiuū nomen sumpsit

psit quod sit semper uiridis atq; uigens. Nominatur ab aliquibus stergethron, eo quod amorifica iudicatur, unde & pro foribus à plurimis ponitur, caussa expellendi odia. Est etiam ambrosia dicta propter usum sacrum. Item buphthalmos & zoophthalmos appellata est propter schema. Cubitales euomit thyrsos, robore digitali, facile uigentes atq; pingues, cum folijs pinguibus maioris digiti crassitudine linguatos, hoc est, linguam simulantes in summitate, inferiora uero supinata, sed in capite præstricta, rotunditatem oculi simulatía. Nascitur locis montuosis, in domibus etiam plurimi nutriendam serunt. Nascitur quoq; parua in parietibus atq; petris & rupibus ac sepulturis & umbrosis locis: Et uocatur ab aliquibus erithales uel micron aizoon, quod à præscripta parua sit in forma, ex una radice plurimos emittens thyrsos supernatantes uel circumdatos folijs pinguibus in summitate acutis, ex medio tamen thyrsum bipalmem cum floribus tenuibus & uiridibus. Sed est communis uirtus semperuui herbae constrictiua siue redarguens, à Græcis stiptica appellata. Deniq; ad eosdem usus & taliter hæc adhibetur, ad quos perdición & arnoglosson herbae. Quidam etiam tertiam speciem addunt, quã Græci agrian andrachnen uocant, uel telephion, Latini illecebram, latioribus folijs & hirtis ut portulacæ. Nascitur in petris, & habet uirtutem acriorem ulcerantem, cum ueteri deniq; adipe scrofis adhibetur, sed & duritias dissoluit.

i Adapostemata.

Herbam semperuiuũ cum axungia & pane & coriandro simul tritam uice malagmatis impone, mirifice aut spargit aut rumpit.

Ad hemitritæum.

Herba semperuiuæ folia quinq; trita in aqua calida potui dentur.

COMMENTARIIL

SEMPER VIVA herba est, quam alij sedum, Germani *husswurtz* nominant, Græce *aizoon*, id est *αἰζών* dicitur. *αἰ* enim semper, *ζών* uiuum significat. *Aithales* uero, id est *αἰθάλης* semperflorium & uirēs dicitur, à uerbo *δαῖδω*, quod est uiresco & floreo. *Erithales* autem ualde uirescens est, ab *ἔρι* dictio ne intensionem & augmentum in compositione adferente. *At stergethron* dictū est à uerbo *σέργω*, quod est amo. Et demū *buphthalmos* & *zoophthalmos* idem est quod bouis & animalis oculus. *Β* enim Græcis bos est, *ζών* animal, *ὄφθαλμός* oculus. Quorum nominum omnium causam & rationem reddit autor in textu. Schema.) id est *χῆμα*, hoc est, figuram & formam qua oculorum rotunditatem & similitudinem indicant. *Micron aizo on.*) id est paruum & minus semperuiuum. *Agrian andrachnen.*) id est agrestem portulacam, eo quod folia habeat ad portulacæ figurā accedētia. *Hemitritæum.*) *Hemitritæos* febris est semitertiana; sic dicta quod totius duarum ex quibus componitur febrium naturæ medietatem alterā habet. Cuius duplex genus est. Vnum eius quæ ex tertiana intermittente & cottidiana cōtinua componitur: quæ uel habet flauam bilem exuperātiorem uel paucio rem uel æqualem pituitæ. Alterum genus est eius quæ ex tertiana continua & cottidiana intermittēte componitur.

C. 2.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ FOENICVLLI

CAPVT . CXXIII

Græci

RAECI marathron, Latini foeniculum, Omnibus notum. Urinam mouet cibo datum, lac prouocat. Ex eius thyrſis ſiue folijs ſucus Sole praſiccatus acuit uifum. Praeterea ſemen eius in uirore conſtitutum cum ſuis uirgultis, itemq; radix. Apud Hiberiam etiam ſuccum dimittit tempore quo floreſcit, admoto igne ex aſtu eius thyrſus ſuccum dimittit, qui praeteris melior probatur ad acuendum uifum.

1 Ad tuſſim.

Herbae foeniculi radicem tuſam in mero ieiunus bibat per diem nouem, ſanabitur.

2 Ad ueſicae dolorem.

Herbae foeniculi uiridis ſcicem, & apij uiridis radicem, & aſparagi agreſtis radicem in pultarium notum mittes, & aquae ſextarium ut ſimul ferueant ad quartas, & ieiunus bibat per dies ſeptem uel plures, & balneo utatur, ita ut in frigidam non deſcendat, neq; frigidam bibat, ueſicae dolorem ſedat ſine mora.

COMMENTARIIL

VXIMVS hoc caput etiam ex antiquis exemplaribus noſtris in hiſtoria ab ea parte quaeeſt, Apud Hiberiam, uſq; ad curationes. Hiberia autem proprie ea pars eſt Hiſpaniae quaeeſt intra Iberum fluuium continetur: licet generaliter pro Hiſpania accipiatur.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBAE ERIPHIL.

CAPVT CXXV.

RAECI eriphion dicunt, Itali rutā agrestem indigitāt. Nascitur in Gallia in monte Soracti. Figuram habet apij, florem purpureum similem nasturcio, septem radicibus totidemq; ramulis asperis minimisq; irriguis, ipsa autē patula humo, omni florens tempore, semen habet tanquam faba.

Phthificis curandis.

Herba eriphion pisata & malagmatis instar imposita, sanat. Succum eius in potu dato, miraberis uirtutem eius.

COMMENTARIJ.

VALIS herba sit eriphion, Apuleius satis describit, estq; agrestis rutæ species. Nec plura de hac dicere habemus. Quod autem in prius impresso codice sequit de symphyto caput, nos tanquam superfluens omisimus: totum enim prius positum est supra cap. 59. de consolida. Indigitant,) hoc est, digito quasi monstrantes, nominant.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ PETROSELINI.

CAPVT CXXVI.

RAECI petroselinon, alij smyrnion, Latini apium sylvaticū. Nascitur in petris, sed est summum ac probabile Macedonicum, odoris boni, hoc est aromatici, sapore dulce, urinam mouens, medetur uentositati stomachi atq; coli & hīs similibus.

Ad serpentium morsus.

Herbæ petroselinī puluerem mollissimum pondere drachmæ unius ex uino potui dabis, & ipsam herbam

bam contritam plagæ impones, miraberis bonum effectum.

2 Ad neruorum dolorem.

Herba petroselinon trita & imposita neruorū dolorem sedat.

COMMENTARIIL.

PETROSELINON idem est quod apium saxatile & petrapium: sic dictum quod in petris nascitur, aliud ab eo quod nostro tempore petroselinon dicitur & apium est, ut diximus. Smyrnion.) Smyrnion dictum est à similitudine quadam herbæ quæ proprie smyrnion dicitur.

NOMINA ET VIRTUTES

BRASSICAE SYLVATICAE.

CAPVT CXXVII.

RAECI cramben, alij cynocharon, alij cynāchen, alij cynocramben nuncupant, Latini brassicam rusticam, & brassicam aliqui caninam, Punicī butzutzim.

1 Ad tumores quoscunq̃.

Herbæ brassicæ syluaticæ folia cum axungia uetere pisata, & commixta quasi malagma induces linteolo grosso aut in aluta, & impones, sanabitur.

2 Ad lateris dolorem.

Herbam brassicam syluaticam impones ut supra.

3 Ad podagram.

Herbam brassicam conficies ut supra. Quod si uehementissimus dolor fuerit, eo magis efficacior erit salus.

COMMENTARIIL.

RASSICA est quam caulem uocāt ob thyrsi & caulis sui magnitudinem. Cuius genus quoddam Dioscorides etiā agreste & rusticum facit, satiuo simile, candidius tantum hirsutiusq; & amarum, quod Græce Apuleius cramben & cynocramben, id est caninam brassicam uocari dicit. Aluta.) Aluta corium dicitur, quod ad calceos & alios usus præparatum est.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBAE BASILISCAE.

CAPVT CXXVIII.

BASILISCAM Græci, Latini regulam nuncupant. Hæc herba basilisca illis locis nascitur ubi fuerit serpens basiliscus. Non unum genus est eorum, sed genera sunt tria. Vnus em̄ est holochryfos capite aureo. Alius stellatus. Tertius sanguineus, ut miniū, & ipse capite aureo. Hos omnes hæc herba basilisca facile obtinet, si quis eam secū portauerit: sed nec uisa mala ei nocere possunt. Holochryfos autem, qui dicitur & chryseos, quod uiderit insufflat & incēdit. Stellatus autem, qui & chrysocephalos asteritis, hic quod uiderit, arefcit & occidit. Tertius autem, qui & hæmatites & chrysocephalos, quod uiderit uel percusserit, defluet, ut ossa per se remaneant. Omnes uiolentias eorum hæc herba regula obtinet. Si quis homo eam secum habuerit, ab omnibus serpentium generibus erit tutus. Est autem *aliās sa* herba talis similis † rutæ, folijs oblongioribus & *lici.* *stis* et asperis, nigrioribus, radix eius pedi ursi similis, lactem habens ayrosū similem chejdoniæ, *florem* autem

autem ^{al. chry} chryfococcum, Qui eam leget, fit mundus & ^{socroca} circumfcribat eam auro & argento, cornu ceruino, ^{um.} ebore, dente aprino, cornu taurino, & fruges mellitas in uestigio ponat, Hac utebatur Imperator Augustus. Stomachi dolorem compescit; neq; iecoris aut splenis, nec renum, nec cordis doloribus obnoxium esse sinit, neq; ischia, neq; spasmus, aut tussis, aut coli dolor, neq; hydrops eum tentabit; suspirium & pectoris dolores & lateris sedat, & serpentium morsus extenuat, spissos humores intra corpus & fel ruffum per uentrem & per urinam deducit, renes purgat, & qui uenena accipiunt, eos a periculo mortis liberat; & breuiter omni corpori quod ea usum fuerit, dat fortitudinem & sanitatem restituit, in quo aliud firmitus nihil est.

COMMENTARI.

BASILISCA cuius interpretatio est regula, nomen habet a basilisco serpente, de quo Erasistratus, ut refert Dioscorides, hæc inquit, Cum morderit basiliscus sufflauo & quasi aureo colore icus fulget. Herba nobis ignota est, nec in usu aliquo. Cæterum quæ in fine capitis leguntur, scilicet, Hac utebatur Imperator &c. ea in altero exemplariorum nostrorum gentianæ, quæ basilica, id est regia herba dicitur, adscribuntur. Holochryfos.) id est totus aureus.

Obtinet.) id est, uincit & ipsorum nocuentis aduersatur resistitq;. Chryseos.) id est aureus. Chrysocephalus.) id est aureum caput habens. Asterites.) id est stellatus. Hæmatites.) id est sanguineus. Ruræ.) Hic alterum exemplar habet salici, Lactem.) id est succum & humorem.

FINIS.

IN HERBARIOS. ANT. MUSAE ET

L. APVLEI LIB. II.

INDEX.

BIGA	120	Afrissa	86
Aborsus & abor		Agathon dæmona	260
tus ut differāt		Aglaophotis	206
pagina	237	Agria acte	255
Aborsus remed.	236	Agria staphyle	217
Abfinthij nomina & uirtu		Agriophyllon	260
tes	268	Agrostis 225 Aizoon	298
Acanthion	206	Aithales	ibid.
Acanthyllis	240	Albugo, oculorum mor-	
Acetabulum quid	153	bus	112
Acetofa	84	Albuginis oculorum reme-	
Acetum Scylliticum	74	dium	229
Acetare ueteribus quid	49	Alcea	45
Achemenis	182	Alga palustris	204
Achilleos	243	Aloë	252
Acopos	145	Aloë gallica	93
Acori nomia & uirtutes	60	Aloitis	94
Acorus quid	ibidem	Alopecia qualis morb ⁹	220
Adanias	53	Alopecia morb. remed.	117
Adianton	9	Alfine	234
Adiāton & eius species	162	Alterculum	56
Adianton descriptio	ibi.	Altercum	ibid.
Adrarhiza	102	Altercangenum.	56
Aegichon	225	Althæa	142
Aegylopa, fistula est	30	Alum	187
Aesculapius medicinæ in-		Aluta	207
uentor	44, 45	Aluum laxantia	3, 95, 123,

INDEX.

191, 238, 284.		Anum à prurigineliberan	
Aluum fistentia	26, 172	tia	272
Alypos	279	Anydros	178
Alytis	235	Apæritos	113
Ambrosia	194	Apes ne effugiant	60
Ambustorū remed.	137, 213	Aphrodes	174, 175
Amethyston	243	Aphrodisias	62
Amianton	165	Apiastellum	63, 200
Ampullaceum mali Puni-		Apium	14
ci, quid	57	Apium risus	68
Amuleta qualia medicamē		Apī nomina et uirtutes	292
ta	72	Apollinaris	53
Amygdaloides	279	Apollinaris herbę nomina	
Amylum quid	161	& uirtutes	110
Anactorion	75, 227	Aposplenos	232
Anachylis	187	Apostema quid	84, 72
Anadendromalache	142	Apostematis duplex genus	
Anarrhinon	243	pagina	84
Anaxyris	84	Apostematum remed.	66,
Anazetefis	187	83, 148, 297	
Anchomanes	86	Apuleius ex Madaura Li-	
Anchusa	263	byæ	240
Anadamenon	54	Aqua mulsa, potio	29
Andreas medicus	203	Arachnas, araneorum ge-	
Androgynos	205	nus	49
Anethi uirtutes	294	Araneorū genera duo	49
Anemone	175	Araneorum morsus reme-	
Angina unde dicta	39	dia	41, 110
Anginæ genera quatuor et		Arcion	138
eorum diffinitiones	125	Archezostis	200
Anginæ remed.	33, 123	Argemoniæ nomina & uir-	
Anydros	213	tutes	127
Anthericos	130	Argemoniæ descriptio	128
Antidotum quid	94	Arion	227
Antirrhinon	243	Aris agrion	86
		Arisa	

INDEX.

Arifaron	86	Asclepios medicinae autof.	
Aristereon	44, 212	pagina	44, 45
Aristolochia	67	Asparagi agrestis nomina	
Aristolochie nomina et uir-		& uirtutes	238
tutes	100	Asparagi descriptio	240
Aristolochia rotunda	102	Asphaltion	36, 99
Aristolochia mascula	ibi.	Aspharagi siue asparagi si-	
Aristolochia longa	102	gnificatio	239
Arnoglossa	13, 23	Asphodeli nomina & uir-	
Arnoglossae nomina & uir-		tutes	128
tutes	19	Asphodeli historia	130
Arnoglossae duae species	19	Aspideion siue aspidelon.	
Arrhen	237	pagina	126
Arfella	129	Aspis, serpens	33
Artemedion	193	Asplenon	164
Artemisiae nomina & uir-		Aster & asteriscos	139
tutes	72	Asterites	302
Artemisiae duo genera & eo-		Asterij nomina & uirtutes.	
rum descript.	73, 76	pagina	139
Artemisiae leptaphylli uir-		Asterij descriptio	ibi.
tutes	81	Asthma qualis morb.	149
Artemisiae traganthis uir-		Athanasia	74
tutes	73	Atrophia qualis morb.	47
Artemisiae triplicis reper-		Atrophiae remed.	41
trix Diana creditur	81	Augion	54
Arteria colli pars anterior		Aurigo morbus qualis &	
pagina	38	unde dictus	16, 215.
Arteria nomina	ibi.	Auriginis morbi remedia.	
Articuli qui	109	pagina	135, 213
Articulorum doloris reme-		Aurium doloris remed.	2.
dia	108, 257	52, 93, 98, 216, 244, 262, 265	
Artus quid sint	38	Aures si aqua repletae, quo-	
Artuum percussorum reme-		modo sanandae	236
dium	32	Auriu uermes quomodo	
Asclepias	86	pellantur	252

INDEX.

Autogenes	178	Britannicæ descriptio	124
Axungia & eius usus	16	Bryon agrion	119
B			
Bacchion	138	Bubalion	187
Baccina	111	Bubonion	190
Balani, caliculi seminũ	57	Bucranion	243
Ballis	287	Buglossæ nomina & uirtu-	
Ballote	157	tes	147
Bardana	138	Bulbos emeticos	179
Barypicon cognomen ab		Bunion	198
sintij	269	Bupthalmos	212
Barython	242	Burrhinon	243
Basilica	94	Butyrum quid & unde di-	
Basilicon persephonion	175	ctum	54
Basilicon	292	C	
Basilicæ nomina & uirtu-		Caccabon	209
tes	302	Caccabum	219
Batrachion	66, 67	Cachry quid	230
Batrachion historia & uir-		Caducus morbus unde di-	
tutes	71	ctus	190
Bechion	271	Caducorum remed.	189
Beloacos	194	Calam' agrostis	225
Bellonaria	219	Calaminthe	253
Benedicta	191	Calaminthe agria	203
Beta plantaginis	124	Calculus morbus quis	14
Bibone	124	Calculosi qui	48, 264
Blechon	257	Calculosorum remed.	4, 42
Borago	148	253, 256, 264	
Brassicæ syluaticæ nomina		Calicularis	56
& uirtutes	301	Caligo & caligatio, quid	10
Brionix nomina & uirtu-		Caligo unde	ibid.
tes	199	Callipetalon	35
Brionix descriptio	200	Callitrichi nomina & uir-	
Britannicæ nomina & uir-		tutes	167
tutes	122	Callitrichi duo genera	162
		Callitrichi descriptio	ibid.
		Calli-	

INDEX.

Callitrichon	171	frigus	155
Calyx cardiacus	117	Capitis à Sole dolentis re-	
Camelopodion	158	medium	165
Campfanema	230	Caprago	180
Cancer malū corporis qua-		Caragogos	121
le	39	Carbunculi descriptio	16
Cancer unde & ubi nasca-		Carbunculorum remedia.	
tur	39	pagina	5, 241
Canceromata quæ	105	Carcinoma morbus	105
Canceromatum remed.	127	Cardamine	222
Canceromatum in naribus		Cardamon	106
remed.	101	Cardiacus morbus qui	246
Canchrys	230	Cardiacorū remed.	244, 249
Canchrys oxea	ibid.	Cardui syluatici nomia &	
Canis rabidi morsus reme-		uirtutes	281
dia	7, 22, 42, 154, 249	Cardui syluatici descriptio	
Canis cerebri nomia & uir-		pagina	281
tutes	242	Carduus irinus, uarius, la-	
Canna pro filiqua	64	cteus, niger	281
Cannabis syluaticæ nomi-		Cardui magni historia	116
na & uirtutes	288	Castoreum quid	188
Cannabis historia	288	Cataputia minor	284
Capillus Veneris	165	Catharticum, purgatiuum	
Capilli ut tingi possint	162	dicitur	97
Capitellum quid	190	Cauistica	68
Capitis dolori medētia, 19,		Cauistica	67
33, 41, 214, 217, 237, 241, 250,		Centauriæ maioris nomi-	
265, 267, 291, 295		na & uirtutes	131
Capitis fracturæ remedia,		Centauriæ minoris nomi-	
pagina	1, 160	na & uirtutes	134
Caput quomodo deplen-		Centauriæ minoris descri-	
dum	95, 105	ptio	235
Capitis porriginum & fur-		Cepon aphrodites	153
furum remed.	105	Cera punica	268
Capiti ne noceat æstus aut		Cerefolij nomina & uirtu-	

INDEX.

tes	273	Chelonion	96
Cerofolij descriptio	274	Chiliophyllon	99.247
Cerotum quid	222	Chiragra morbus	109
Cestron	8	Chironion	94
Chamædaphnæ	184	Chironij panacis nomina & historia	261
Chamædaphnes nomina & uirtutes	120	Chirō Cétaurus quis	82.138
Chamædaphnes descriptio. pagina	120	Chcerades quid sint	40
Chamædryos nomina & uirtutes	114	Chceras quid	40
Chamædyofmos	230	Chcerades quomodo fa- nentur	33
Chamæmeli nomina & uir- tutes	112	Chorium quid	30
Chamæmeli historia	112	Choros	62
Chamæmeli tres species	112	Chryfocanthis nomina & uirtutes	293
Chamæleon	282	Chryfanthemon	75
Chamæleonis nomina & uirtutes	115	Chryfocalis	113
Chamæleonis historia	116	Chryseos	303
Chamælygos	46	Chus quale mensuræ ge- nus	136
Chamæpityos	118	Cicatrices stigmata Græ- cis	72
Chamæpityos generū de- scriptio	ibidem	Cicatricis nigræ cura	71.88
Chamærops	115	Cicer erraticum	268
Chamæfices nomina & hi- storia	253	Cicorea	168
Characias	279	Cinara rustica	117
Chariophyllata	191	Cincinalis	171
Charistelochia	75	Cirsiij nomina & uirtutes. pagina	208
Chartarij loci qui	26	Cirsiij historia	ibid.
Chelidoniæ nomina & uir- tutes	212	Cissaron	96
Chelidoniæ historia	ibi.	Cissos	266
Chelidonium	200	Citocacium	284
		Clauus Veneris	204
		Clematitis	105
		Clino	

INDEX

Clinopodiontes	99	tutes	183
Clonos	67	Consolida regalis	186
Clybatis	235	Consolida media	186
Coccus quid	197	Conula	183
Coccos gnidiös	284	Conuulsi qui dicantur	188
Cochlearium	28	Conuulforum remed.	186
Codas, i. ramusculos	258	Coquere ad tertias, quid	10
Colchicon	108	Cordis dolorē tollens	257
Colletis	44	Coriandri nomina & uir-	
Colicus dolor qui	140	tutes	271
Colicorum remed.	3, 139,	Coriannon & corion	67
171, 178, 226		Coriander	ibid.
Coliculus, id est brassica	64	Coronalis	229
Coluber, serpens qualis	133	Coronopos	254
Colubrina	86	Corpus quid significet	70
Columbina	43, 46, 198	Corruda	240
Columella morb ⁹ quis	246	Coruinus pes	155
Col ⁹ quale morbi genus	13	Cosmice	8
Collyris	146	Cotula	113
Collyrium oculorū est me-		Cotyledōis nomina & uir-	
dicamen,	97	tutes	152
Collyriū, suppositoriū	97	Cotyledonis descriptio	152
Combustorum remed.	267	153	
Cometes	279	Cotyle quid	153
Comitiales qui	190	Coxæ, quæ	86
Concoctioni utilia	6	Coxarum doloris remed.	
Condimentum quid	148	79, 221, 257	
Condylomata, qualis mor-		Coxendix morbus	86
b ⁹	158	Coxendices quid	153
Condylomatum remedia,		Cretice	142, 192
pagina	156, 245	Crista gallinacea	46, 212
Conferba siue cōferua	187	Crocodilion	87, 117
Cōgius quale mensuræ ge-		Crocodil ⁹ quale animal	87
nus	136	Crocus, safran	58
Consolidæ nomina & uir-		Crosinis	271

INDEX.

Cruditas quæ	13, 107	Cynosbato	245
Crus, quæ pars corp.	224	Cynosorchis	90, 92
Cubitalis	185	Cynosprasion	173
Cubitus mēfura quanta	68	Cynozolon	232
Cucullum	219	Cypariffias	280
Cucumeris fyluatici nomi na & uirtutes	286	Cypariffos	44
Cucumeris fyluatici descri ptio	286	Cyperus	105
Cucumer asininus	ibid.	Cyprus arbor qualis	109
Cupressus nigra	120	Cytinus, quid	57
Cura pro quo sumatur	26	D	
Curitis	46, 212	Dactyli, palmæ fructus	232
Cyame mensuræ genus	136	Dæmones gētilibus qui	77
Cyathus mensura qualis. pagina	21, 27	Damafonios	124
Cyathi pondus nunc dra chmæ duodecim	11	Daphnitis	184
Cyclaminis nomina & uir tutes	95	Daphnoides	ibid.
Cyclaminos qualis herba. pagina	96	Dardana	138
Cymæ siue cymata qd	246	Dardanos	103
Cyminalis	94	Dardanus, Troianus	64, 94
Cynocephali nomina & uirtutes	242	Dardanus magus	ibid.
Cynocephali descriptio. pagina	243	Demetria	44, 56, 68, 202
Cynoglossos	24	Denarius quale pōdus	104
Cynoglossa	179	Dendritis	279
Cynoglossæ nomina & uir tutes	262	Dentiū cruciatus remed.	2,
Cynoglossæ duo genera et eorum descript.	262	52, 123, 214, 217, 228, 239, 247, 262	
Cynomazon	282	Dercea	111
		Deuotatus quis	65
		Deuotati resolutio	62, 139
		Diana nemorum dea	82
		Diaphoreticum, discussio rium	29
		Dichomenion	197
		Dictamni nomina & uirtu tes	192
		Dictamni descriptio	192, 193
		Digitus Veneris	204
		Diocalka	

INDEX.

Diocallia	113	Elaterion	286
Diocolea	113	Elæomolochæ	142
Dios elacate	44	Eldia	194
Diospneuma	232	Elleborites	135
Diphyes	164	Elenion	59
Dipfacos	117, 194	Elephantosis	133
Discutere, dissoluere est	29	Elephantiasis morbus qua-	
Dithyrambion	54	lis	240
Dorcadion	87, 194	Elephantiosi qui	ibi.
Dorcidion	258	Elephantiosorum remed.	
Dorycnion	111, 219	pagina	239, 252
Drachma siue denarius,		Embamma quid	148
quid	10, 92	Emmanes	54
Drachma Attica quale pō-		Encathesimata quæ dican-	
du	104	tur	142
Dracontæ nomina & uir-		Encathesimatum in corpo-	
tutes	85	re remed.	141
Dracontæ historia	85	Enemonion	179
Dragma quid significet	11	Ephemeron	108, 193
Duritiæ remed.	154, 155	Ephesia	105
Duritiæ in corpore mede-		Ephesiæ	74
la	20, 130, 140	Epiletici qui	150
Dysenterici qui	25	Epiphora, morb ⁹ quis	176
Dysentericiæ descriptio	ibi.	Epiphoræ remedia	215
Dysentericorum curæ	20,	Epiphoræ oculorum reme-	
21, 58, 143, 149, 172, 202,		dia	173, 235, 243, 249, 291, 292
Dysofmon	208	Equisetæ nomina & uirtu-	
E		tes	143
Ebræophalitis	231	Equisetæ historia	143
Ebenotrichon	171	Erigeron	221
Ebrius ne efficiaris	5	Eriphiæ nomina & uirtu-	
Ebuli nomina & uirtut.	253	tes	300
Ebuli descriptio	254	Eriphiæ historia	ibid.
Echidnion	59	Erusci nomina & uirtutes.	
Effascinâtes homines ubi	78	pagina	244

INDEX

Eryfilceptron	45	Femora quæ	224
Erythron	89, 91	Femorū doloris remedi.	223
Esculus arbor	224	Fermenti confectio	107
Eubolion	154	Ferraria	46
Eupatorium	158	Filicina	138
Eupeplios	184	Filicis nomia & uirtutes	222
Euphrōsynon	148	Filicis historia	ibid.
Eupteron	171	Filicis duo genera	224
Examinare, cōgregari est	61	Fistula morbus quis	30, 32
Examen, congregatio	ib.	Fistulæ morbi remedia	70
Excreantis purulēta medi-			22, 101, 160, 278
camen	20	Flauus color qualis	58
Exupera patricalis	222	Flos niger qualis	57
Exupera matricalis	199	Fœniculi nomina & uirtu-	
		tes	299
F		Fœnogræcum	142
Faba Aegyptia	204	Fœtum mortuum efficien-	
Fabulonia	56	tia	192
Fasciculus quid	232	Folia nigra & alba quæ	57
Fauciū doloris remedi.	105	Fouere siue fomētare quid,	
Febris diffinitio	13	pagina	10, 16
Febris quotidiana, tertia-		Fraga erdber	140
na, quartana	13	Fragi uel fragariæ nomina	
Febris Hæmitriticos & eius		& uirtutes	139
cura	198	Frigore exustorum remedi.	
Febrium remedia	104, 79, 285	pagina	107, 288
Febrium acerrimarū reme-		Fuluus color qualis	58
dia	101, 137	Fungi qui	170
Febris cottidianæ remedi-		Fungorū duplex differen-	
um	208	tia	270
Febris tertianæ remedi.	21	Fungorum remedi.	269
147, 208, 229, 256, 259		Furfures quale uitium	107
Febris quartanæ remedi.	21	Furunculus quale tubercu-	
99, 147, 259, 262		lum	70
Febrifugia	135	Furūculorū remedi.	66, 105
Fel terræ	134		Galli

INDEX.

Gallicuris nomina que dam & uirtutes	154, 155	Gutturis remed.	32
Gallicuris historia	154	Hæma athenas	119
Garum quid	138	Hæma anthropu	75
Gelotophye	67	Hæma cronu	76
Geminalis herba	90	Hæma gales	180, 199
Gentianæ nomina & uirtu tes	93	Hæma hermu	ibid.
Gentianæ historia	ibid.	Hæma hammonos	259
Gerontea	221	Hæma heracleos	133
Ges omphalon	154	Hæma icinos	208
Ginguiarum remed.	245	Hæma podontos	ibi.
Gladiolus	160	Hæma tauru	153
Gladioli nomina & uirtu tes	226	Hæmanticon	225
Gladioli descriptio	ibid.	Hæmatites	303
Gladiolus fegetalis	227	Hæmostafis	287
Glechon agrion	253	Hæmorrhoides que, & un de dictæ	246
Glycyfis	196	Hæmorrhoidas restringen tia	244
Gobios	279	Hamaxitis	225
Gonos apollonos	253	Hastula regia	130
Gonos areos	279	Hastulæ regiæ nomina & uirtutes	172
Gonos æluru	243	Hederæ nigræ nomina & uirtutes	264
Gonos hammonos	259	Hederarum tria genera	165
Gonos heroos	100	Hediosimon	253
Gonos hephæstu	76	Hedyosmos	294
Gonos horu	158	Hellebori duo genera	69
Gonorrhœcan quid curet, pagina	250	Helenion	262
Gramen aculeatum	155	Heliopon	163
Graminis nomina & uirtu tes	224	Helioscopos	279
Griadis uirtutes	170	Heliostrongion	163
Grynon	287	Heliostrongion	146
		Heliotropij nomina & uir bb ij	

INDEX

tutes	167	Hermu dactylus	37
Heliotropij historia & eius	167	Heroion	130
duæ species	167	Herpetes qualia ulcera, &	
Helix	266	eius duo genera	39
Helxine	234	Herpetes quomodo sanen-	
Hemeroton	133	tur	33
Hemicranius, siue hemicra-		Herpillon mega	275
nia, qualis morbus	176	Heterocrania qualis mor-	
Hemicranij morbi remedi-		bus	176
um	173	Hiberis	106
Hemicranici qui	175	Hieranthemon	133
Hemina qualis mēfura	104	Hieras botanes nomina &	
Hemionion	180	uirtutes	40
Hepatici qui	118	Hiera botane	43
Hepaticorum remed.	116	Hiera coryne	9
Hepatis dolori medētia	41.	Hierobulbi uirtutes	108
130, 131, 229, 289		Hierobulbi descriptio ibi,	
Hephæstios	67	Hippolapathon	84
Heptaphylli nomina et uir-		Hippomanes	164
tutes	290	Hipposelinon	276
Heptapleuros	24	Hippuris nomina & uirtu-	
Heptaneuros	ibid.	tes	143
Heraclia	100	Hippuris historia	143
Heracleos pogon	164	Holocyrton	119
Heraclea	159	Holotheon	122
Heracleæ nomina & uirtu-		Hominis morsus ueneno-	
tes	211	sus	104
Heracleon	203	Hominum morsus reme-	
Heracleoticon	296	dia	101, 245
Heras dacryon	45	Homini innascentium re-	
Herba ciboria	204	medium	122
Hermu basilion	237	Horreris medela	3
Hermubotane siue Hermu-		Horror in febribus	15
poa	237	Humor aurofus	238
Hermodactylos	208	Humoris aurosi remed.	238
		Hydra	

INDEX.

Hydragogos	222, 203	Ignis sacer qualis morbus,	
Hydrogeron	221	pagina	219
Hydromeli potio unde	23.	Ignis sacri remed.	215, 241.
& 29			294
Hydrophobos à cane rabi		Illecebra	273
do morsus	49	Impetigo qualis morb ⁹	159
Hydropici qui	24	Impetiginis remed.	155
Hydropifis tres species	14	Infantis perterriti remedi-	
Hydropifis initium	15	um	108
Hydropicorum remed.	4.	Infans si in utero mortuus,	
115, 149, 254, 293		quomodo eijciēdus	256
Hydroselinos	231	Inflatio quid	250
Hyophthalmos	190	Inflationum remed.	249
Hyoscyami nomina & uir		Inflationis stomachi reme-	
tutes	51	dium	257
Hyoscyamos	53	Inflationis intestinorum re-	
Hypnoticon	54	med.	ibi.
Hypnotice	219	Inguen, quæ corporis pars,	
Hypoglossion	284	pagina	53
Hysteras quid	30	Inguinum doloris reme-	
I		dia	52, 249, 259
Ibrios onyx	35	Infana	56
Ibrios pteron	ibid.	Insomnij remed.	173
Ibis auis	35	Interaneorum doloris re-	
Ibisci nomina & uirtutes,		medium	205
pagina	140	Interiorū doloris remed.	20
Ibisci descriptio	141	229, 279	
Ictericis	230	Intertrigines quæ	270
Icterici qui	15	Intertriginis remed.	269
Icteros definitio	15	Intestinorū doloris reme-	
Icteros ubi cognoscitur	15	dia	73, 141
Icteros quare regius mor-		Intestinorum infantiū do-	
bus	ibid.	loris remed.	255
Ictericorum remedia	5, 42	Intinctus quid	148
Idæus rubus	245	Inula	59

INDEX.

Inula rustica	187	Lapathi siue lapathi nomina & uirtutes	82
Inulæ campanæ nomina et uirtutes	261	Lapathi multa genera	82
Inulæ descriptio	ibi.	Lafer & laferpitium	80, 82
Iocinorosi qui	118	Lassus ne fias, medicamē	72
Iocinoris doloris remedia.		Laterum doloris remedia.	
pagina	3, 52	pagina	3, 98, 144
Iontitis	103	Lathyron	64
Isatidis nomina & uirtutes		Lathyrus	284
pagina	206	Lauer	222
Isatidis historia	207	Laurago	122
Ischia morbus	109, 115	Laureola	184
Ischiaticorum remedia	114	Lenticulæ leguminis natura & uis	27
170, 196, 257		Lentigo & lenticula, corporis maculæ	109, 286
Ischuria qualis morb.	61	Lentiginis quomodo tollendæ	108
Ixias	282	Leontopetalon	62
Ixinos agrion	235	Leontopodij nomina & uirtutes	62
L		Leontopodij descriptio	62
Labrorum remed.	249	Leontospermon	64
Labrum Veneris	116	Lepræ remed.	278
Lacca gumi genus	50	Leptophyllos	82
Lacte pro lac	100	Lethargus qualis morbus.	
Lacteridis nomina & uirtutes	282	pagina	251, 176
Lactilago	121	Lethargici ut excitent	249
Lactuca leporinæ uirtutes.		Lethe & lethusa	175
pagina	285	Leucanthon	258
Lactucæ syluaticæ nomina & uirtutes	126	Leucoion agrion	165
Lactucæ syluaticæ descriptio	126	Leucopis	75
Lactuca marina	279	Libanitis	182
Lactuca caprina	ibi.	Libanotis	229
Lagopu nomina & uirtutes	191	Libycum	240
		Licina	

INDEX.

Licinia	45	135, 156, 195, 261, 269, 271, 283
Lichena quid	280	Lunatici qui 72, 197
Lienosi diffinitio	12	Lunaticorum remed. 71,
Lienosorum curationes	3	182, 196
Ligula	28	Lupinus legumen est 110
Lilij nomia & uirtutes	276	Lupini nomina & uirtu-
Limnitis	133	tes 283
Limnice	226	Lupinus montanus ibi.
Linguae remed.	32	Lustrago 46
Lingua ceruina	227	Luteus color qualis 57
Linozostis	235, 237	Luxata membra quæ 129
Lippitudo oculorum mor-		Luxatis membris remed.
bus quis 92		pagina 127, 168, 276
Liquamen quid dicatur 251		Lychnis agria 63
Lirion 276		Lycopnos 68
Lithiasis qualis morbus,		Lysas siue Iyas 75
pagina 264		Lyfimachion 234
Liuores quomodo tollen-		M
di 269		Macærinthe 230
Loculi muliebres qui 15		Maceries quid 58
Lomentum, fabarum fari-		Machærophyllon 226
na 107		Malache agria 145
Lonchitidis nomina & uir-		Malache & moloche 146
tutes 178		Malagma quid 29
Lonchitis historia 180		Malagma ab emplastro dif-
Lotometra 203		fert 29
Lucina 45		Malobathron 252
Lumbago morbus 222		Maluæ erraticæ nomina &
Lumbi qui 21, 222		uirtutes 144
Lumbrorū morbi curatio-		Malum Punicum, grana-
nes 347, 221		tum 57
Lumbrici uermes qui 156		Malum terræ 96
Lumbrici unde dicti 27		Mammillarum doloris re-
Lumbricorū tria genera 27		media 98, 288
Lumbricorum remed. 20,		Manicon 218

INDEX.

Maniopceos	54, 58	Menthae nomina & uirtutes	295
Manipulus qui	11	Mercurialis nomina & uirtutes	235
Manus Martis	37	Mercurialis descriptio	235
Maronion	133	Mercurialis duo genera	236
Marrubij nomina & uirtutes	155	Merum, uinum purum	27
Marrubij utriusq; historia, pagina	157	Micron aizoon	238
Matricaria	74	Millefolij nomina & uirtutes	247
Matricis doloris remed.	165	Millefolij descriptio	ibi.
Mater herculania	204	Militaris	46, 248
Mecon aphrodes	255	Minthe agria	259
Mecon ceratites	174	Minthe orinos	ibi.
Meconitis	279	Misere uiuium	100
Mecon papauer est	58	Mithridatios uel Mithridation	208
Medicamenta mala, duplicia	77	Mithridates rex	199
Mel Atticum	13	Moloche agria	143
Meleta	117	Monoclonon	76
Melicraton, potio	29	Montanum apium	274
Melissophyllon	202	Mortarium quale uas	147
Melitena	158	Moly nomina & uirtutes, pagina	165
Melocarpon	132	Moly historia	165
Melothron	230	Moly	219
Melosimon	152	Mulcetra	159
Menion	196	Mulierum remedia	5, 7, 215, 233, 244, 250, 256, 257, 275, 290, 295
Menogonon	197	Mulsum quid & quomodo conficiatur	12, 48
Mentastri nomina & uirtutes	252	Muralis	234
Mentastri tres species & earum descript.	252	Mustellago	121
Menstrua mouens, quae re mulierum remedia.	235	Mustilla	
Mentha uenerea	275		
Mentha	37		

INDEX.

Mustillago terrestris	135	Nitrum quid	133
Myacantha	240	Nomæ qualis morbus	194
Myriophyllon	247	Nomarum remed.	195
Myrrha lachrymū est Ara-		Notios	237
bica arboris	51	Nycephyllon	184
Myrtites	279	Nympheos	112
Myrtopetalon	99	Nymphææ nomina & uir-	
Mystrum mensuræ genus.		tutes	202
pagina	136	Nymphææ historia	202
N		Nysius	266
Narce	94	O	
Narcissi nomina & uirtu-		Obolus quanti ponde-	
tes	177	ris	50
Narcissi descriptio	177, 178	Ocimi nomina & uirtutes.	
Nardus Indiæ frutex	50	pagina	291
Narium graueolētium cu-		Oculorum albuginis reme-	
ra	265	dium	213
Nasturcij nomina & uirtu-		Oculorum caliginis reme-	
tes	105	dia	126, 213, 249
Nasturcium duorum gene-		Oculorum lippitudinis re-	
rum est	106	medium	83
Nauseæ remed.	255	Oculorum doloris reme-	
Nauseæ quæ in naui fitre-		dia	1, 2, 98, 112, 127, 134, 173,
medium	256	250, 289	
Nepetæ montanæ nomina		Occursus malos ut non ti-	
& uirtutes	258	meas	282
Nephelion	138	Oenāthe duūm generum.	
Nerion	242	pagina	177
Nerios	203	Oenanthes historia	ibi.
Neruorū dolorem, tumo-		Oenanthes uirtutes	177
rem & tremorem tollen-		Oenomeli, mulsū est	49
tia	79, 81, 144, 208, 221,	Olus quid dicatur	107
286, 302		Olusatri nomina & uirtu-	
Nession	133	tes	275
Nileon	67	Olusatri descriptio	275

INDEX.

Onicanthe	75	Oxylapathus	83, 131
Onocardion	117	Oxymelitos confectio	16
Onyx myos	100	Oxynida	84
Opalis grata	243	Oxytonon	175
Ophiocephyle	201	P	
Ophthalmos typhonos.		Pæoniæ nomina & uirtutes	
pagina	150		195
Orbiculâris nomina & uirtutes	95	Palalia	96
Orchion	237	Palmulæ dactyli sunt	212
Orchis	91	Palmus mensura	37
Orchis duo genera	90	Panaces	296
Oreofelinon	274	Panacosceras	197
Origani nomina & uirtutes	295	Panaricium Græcis paronychion	152
Origani species tres & earū descriptio	295	Panaricia qualis morb ⁹	152
Oris remed.	22, 32	Panaricij remed.	150
Orizelos	119	Panchromos	44
Orminalis	92	Pandiona	8
Orobethron	64	Panion	91
Oscedo & oscitatio quid	125	Panis porcinus	96
Oscedinis remed.	123	Panus morbus qualis	84
Ostriaca	146	Paniculæ inguinis reme.	83
Osmites	253	Pantagathon	258
Ossorum fractorum remedium	85	Papaueris syluatici nomina & uirtutes	172
Ost' anthropu	76	Papaueris uaria genera & eorum descriptio	173, 174
Osthanes magus	55	Papauer palustre	204
Ostriaginis uirtus	122	Pappi quid	222
Ostriago qualis herba	122	Paralysis diffinitio	15
Oxalis	84	Paralysis medicamêta	5, 123
Oxygarum quid	188	Paregoria lenitio est	115
Oxylapathi nomina & uirtutes	130	Parotides sunt iuxta aures apostemata	32, 215
		Parotidarū remed.	22, 41, 283
			Paro-

INDEX.

Paroxisnus	13	tes	36
Parthenion	75, 112, 234	Pentorobon	196
Parthenicon	258	Percussuræ ferris uel sudis	
Parturientiũ remed.	5, 272	remedium	123
Pastillus, trochiscus, rotun-		Perdicalis nomina & uirtu-	
dula, idem	17	tes	235
Pastinacæ nomina & uirtu-		Perdicalis descriptio ibi.	
tes	232	Perfrictio quæ	16
Pastinacæ duo genera & eo-		Perfrictionũ medicamen	6
rum descriptio	232, 233	Periodus morbi	13
Pecten, quæ corporis pars.		Perisson	118
pagina	58	Peristere nomina & uirtu-	
Pectinis muliebris dolorẽ		tes	198
tollentia	52	Peristere duplex genus	198
Pectis	187	Pernio morbus qualis	152
Pedis leonis nomina & uir-		Pernionum remed.	149
tutes	52	Perfolata	138
Pedis leonis descriptio	62	Personaciæ herbæ nomina	
Pedis leporis nomina & uir-		& uirtutes	136
tutes	191	Personaciæ duæ species &	
Pedum pastoralis baccu-		earum descriptio	137
lus	46	Peruinca	138
Pedum doloris remed.	33,	Pes coruinus	72
52, 79, 129, 221, 292		Pessus & pessulus quid	295
Pedum tumorem tollentia		Petrapium	302
pagina	21, 221	Petroselini nomina & uir-	
Peganus	250	tutes	300
Pelethronia	133	Peucedani nomina & uir-	
Peneus fluuius Theff.	204	tutes	259
Pentapetes	35	Peucedani historia	259
Pentagonon	ibid.	Peucedanum	287
Pentadactylon	35	Pexasis	76
Pentatomon	ibid.	Phalangia araneorum ge-	
Pentaccenon	35	nus	49
Pentaphylli nomina & uir-		Phalangiorum morsus re-	

INDEX.

medium	265	Plaga aperta	50
Phantasmata prohibentia.		Plaga cæca	ibi.
pagina	210	Plagæ ferro percussæ reme-	
Phantasmata quæ dican-		dium	212
tur	211	Plātaginis noīa & uirt.	19
Phasganion	226	Plantaginis historia	23
Phersephonion	47	Platyphyllos	280
Phersephone, Proserpina		Pleuritis	203
est	ibid.	Podagra morbus	17, 109
Pheuxaspidion	182	Podagra uti accidat	30
Philtrodotes	180, 198	Podagræ remedia	7, 21, 114,
Phlomos	210	140, 209, 234, 286, 302	
Phrenesis qualis morbus.		Polenta hordeacea farina.	
pagina	260	Pollin quid	142 (31, 283
Phreneticorū remed.	260	Poliij nomina et uirtutes	182
Phthisis qualis morbus.	12.	Poliij duæ species & earū de-	
179		scriptio	182
Phthisicorum remedia	2.	Polygonos	99
178, 300		Polygoni nomina & uirtu-	
Phygethō qualis tumor.		tes	97
pagina	84	Polyhydion	133
Phylacterion	76	Polyneuros	24
Phyllophares	153	Polyonymos	235
Picris	127	Polypodion	238
Pili oculis duobus modis		Polytrichon	164
aduersantur	285	Polytrichi nomina & uir-	
Pili si oculos irritant, quo-		tutes	170
modo relegandi	285	Pondo quid	287
Pilulæ platani fructus	219	Porrigo quid	106
Piper apium	16	Portulacæ nomina & uir-	
Piper longum, album, ni-		tutes	273
grum	92	Posca quid	280
Pisere tundere est	29	Prapedilon	63
Pithecion	243	Prapedion	64
Plaga quid	16, 49	Prasion	157

Præcor-

INDEX.

Præcordia sunt extra in ho-	Pyron agrion	215	
mine	227	Pystereos hypt.	43
Præcordiorum doloris re-	Pythagoras Samius	54	
media	226, 239	Pythagoræ peregrinatio	55
Priapiscos	91	Pythonion	86
Priapus hortorum deus	91	Pyxionos	103
Prionite	8		
Profluuij mulierum reme-			
dium	136	Q	
Prophetæ Magi sunt	8	Quinq;folij uirtutes	32
Proserpinacæ nomina & uir-		Quinq;folij historia	34
tutes	97	R	
Proserpinacæ descriptio	99	Radioli nomina & uirtu-	
Proserpinacæ duo genera,		tes	237
pagina	99	Radioli descriptio	237
Profopites & profopes	138	Radix Macedonica	59
Protea	203	Radix nautica	62
Pruriginum remed.	228	Ramicis puerorum reme-	
Pseudodictamnus	194	dium	223
Pseudoselinon	35	Ranunculus	66, 67
Pforanthesis	231	Rapum terræ	96
Pubes, quæ corporis pars,		Regij morbi remed.	242
pagina	58	Regula	303
Pulegij nomina & uirtu-		Reijcere, uomere est	17
tes	255	Renum doloris remed.	32
Pulegij duo genera	ibi.	239, 292	
Pulices quomodo fugan-		Rheubarbarum	132
dæ	272	Rheuponticum	ibid.
Pulmonis extentæ remedi-		Rhocæas	175
um	156	Rhoiton, uinum mali gra-	
Purulenta, & purulētæ ex-		nati	57
creationes	27	Rhopalon	203
Pus & sanies differunt, ibi.		Rhuselinon	67
Pycnitis	210	Rosa fatuina	197
Pyrine	8	Rosa Iunonis	276
		Rosa liquida	10
		Rosmarini nomina & uir-	

INDEX.

tutes	227	Sanguinis profluuiū fistit.	
Rosmarini historia	ibid.	pagina	273
Rosmarinus herba nostris		Sanguinem excreantiū re-	
terris incognita	229	media	5,98,143
Rotundula Græcis trochi-		Sardinia	69
scus	11	Sardoniam	ibid.
Rubi nomina & uirtutes.		Satanaria	260
pagina	244	Satyrii nomina et uirtutes.	
Rubid ⁹ & rufus color qua		pagina	83
lis	57	Satyrium duūm generū	89
Rupti qui sint	183	Sauromaton	86
Rupti herniosi sunt	115	Saxifragæ nomina & uirtu	
Ruptorum remed.	114,186	tes	263
Rufmarina	9	Saxifragæ historia	ibid.
Rutæ hortensis nomina &		Saxifragum	165
uirtutes	248	Scabies qualis morbus	159
Rutæ montanæ nomina &		Scabies 156. quære Impe-	
uirtutes	289	tigo	
S		Scapus quid	94
Sabinæ nomina & uir-		Sceleratæ nomina & uirtu	
tutes	241	tes	65
Sabinæ duo genera, eorum		Schœnos	87
descriptio	242	Scolibrochon	164
Sacra uocarunt Græci quæ		Scolopendrium	164,180
grandia	109	Scordij nomina & uirtu-	
Saluiæ nomina & uirtutes.		tes.	207
pagina	270	Scordij descriptio	ibi.
Saluiæ descriptio	ibi.	Scorpinaca	100
Salutaris	230	Scorpioctonon	169
Sampsychus	82	Scorpion	287
Sanchromaton	86	Scorpionis ictum sanãtia.	
Sanguinaria	100	pagina	20,127,168,200
Sanguis de naribus proflu		Scrupulus pond.	92
ens quomodo fistendus,		Scrupulus quot grana con	
2,33,217,249		tineat, & quæ obulos	11,14
		Scylli-	

INDEX.

Scyllitici uel scyllæ nomi- na & uirtutes	149	Serpilli nomina & uirtu- tes	267
Scyllæ descriptio	150	Serpilli duo genera & eorū descriptio	ibid.
Scyllæ duo genera	ibi.	Sesamon agrion	169
Scyllæ coquendi modus. pagina	151	Sextarium duodecim cya- thi faciunt	258
Secundæ quæ dicantur, & quare	30	Sextarius quis	14
Secundinæ idem quod se- cundæ	ibid.	Sicyon agrion	287
Secundæ mulierū quomo- do extrahendæ	21, 256	Sideritis	2, 46, 119, 234
Selenion	196	Sideritidis nomina & uir- tutes	212
Selenogonon	197	Sideritidis plura genera	212
Selinon agrion	276	Sifon agrion	260
Selinon hydation	67	Sifymbrij nomina & uirtu- tes	274
Selinophyllum	264	Sifymbrij duo genera	274
Semen spicatum	10	Sitis hydropicorum quo- modo extinguenta	150
Semuncia <i>ein lot</i>	92	Sium	222
Semperuiuę nomina & uir- tutes	296	Smyrnion	275, 302
Semperuiuę historia	297	Solago	169
Senecionis nomina & uir- tutes	220	Solaginis minoris nomina & uirtutes	195
Senecionis descriptio	ib.	Solanum	217
Sentis	245	Solaris herba	169
Serapis Aegyptiorum dei cultus	91	Solatę nomina & uirtutes. pagina	215
Serrata	115	Solis oculus	113
Serpentaria	86	Solium <i>badzuber</i>	253
Serpentium morsus reme- dia	6, 20, 33, 41, 43, 85, 91, 93, 101, 114, 137, 205, 208, 227, 245, 259, 260, 262, 268, 276, 300	Solsequium	169
Serpillum maius	76	Sopor plus est quàm som- nus	176
		Soranus medicus	230
		Sozusa	75

INDEX,

Spasmus quale malum	159	177, 274, 275	
Spasmi remedi.	156, 257	Stratiotice	243
Sphæræ platani fructus	219	Strophi, tormina sunt	314
Spina mollis	205		120
Spiffare obtegere est	30	Stroph. remedi.	113
Spleni utilia	213	Struma qualis tumor	47
Splenetici diffinitio	12	Strumarum remedi.	41, 106
Spleneticorum remedium		Strumea	70
pagina	131	Strumum	219
Splenis doloris remedi.	95	Strychni nomina & uirtutes	215
228, 139, 225, 226, 200, 254, 257,		Strychni quatuor specierum	
265		descriptio	ibid.
Stactice & catafactice	67	Strychnon hemeron	217
Staphide agria	201	Strychnon manicon	111
Stephanos aphrodites	275	Strychon melanon	219
Stergethron	154	Stypticon, adstringens est.	
Stœchas	150	pagina	47
Stomachi quæ significatio,		Sulphur uiuum quid	250
pagina	82	Sura quæ	224
Stomachi arsuræ remedi.	292	Susinum	231
Stomachi cruditatem tol-		Suspiriosi qui, & tres eorum	
lit	105	differentiæ	12
Stomachi duritiæ remedi-		Suspiriosorum remedia.	
um	273	pagina	239, 247
Stomachi inflammationis		Sycophyllon	242
remedium	273	Symphoniaca	53
Stomachi infirmitatis re-		Symphoniacæ nomina &	
medium	232	uirtutes	52
Stomachi doloris medica-		Symphoniacæ tres species.	
mina	3, 81, 156, 186, 221,	pagina	52
249, 273		Symphyton	187
Stranguria qualis morbus		Symptomata morbi acce-	
62, 80		dentia.	31
Straguriæ morbi remedia,		Syntrophion	245
pagina	60, 66, 78, 152, 162,		
			Tana-

INDEX.

T		Tocotis	74
Tanacetum	74	Tolles quæ	38
Taphosiris	109	Tormentilla	186
Taurophthalmos	231	Tormina quales dolores	38
Teda, arbor qualis	215	Torminosi qui	ibid.
Testiculus leporinus	91	Toxobolon	76
Teucrion	115, 181	Toxotis	74
Thalia	217	Trichophyes	164
Theligonon	237	Trichomanes	164, 171
Theodonion	197	Trifolium	89
Theonina	273	Triorchis	90
Theopnoë	230	Triphyllon	139
Theribethron	63	Trixaginis nomina & uir-	
Therion	86	tutes	114
Theriophonon	87	Trixago palustris	208
Theriorhizon	59	Trygonios	46
Thermos orninos	283	Tumorem tollentia	52.
Thermantica, id est calefa-		216, 247, 286, 301	
ctoria	294	Tussillago	271
Tibiarū doloris remed.	129	Tussis remed.	156, 186.
Tinæ quales uermes	136	229, 296, 299	
Tinearum remed.	283	Typhonos	150
Tithymalli nomina & uir		Typhon, gigas	ibi.
tutes	277	Typhonion	55, 87
Tithymalli species septem,		V	
& earum descript.	ibi.	Valentina	76
Thorax, Latinis pectus	26	Varices quæ dicantur	206
Thus terræ	119	Vatica	218
Thymbra	10	Vehiculo euerfis uetonica	
Thymiatitis	36	medetur	5
Thymiam quid	36	Vena quæ	48
Thyrifios	24	Vena ab arteria differt ibi.	
Thyrifus quid	47, 56, 68	à Venere prohibiti reme-	
Tocites	103	dia	62, 89
Tocobolon	76	Venerca	61

INDEX.

Veneris umbelicus	154	Vetonicæ descriptio	6
Venenum quid	103	Victorialæ nomina & uirtu-	
Veneni sumpti medicami-		tu	183
na	6, 101, 116, 135, 156, 167, 192, 198	Victorialæ descriptio	183
Venter quomodo accipia-		Vinca peruinca	122
tur	26	Vino inebriati remed.	190
Ventris morborum mede-		Vinum Amineum	13
læ	3, 19, 52, 127, 236, 243, 256, quære aluum.	Vinum passum quid	32, 263
Veratrum	69	Viperinæ nomina & uirtu-	
Verbasci nomina & uirtu-		tes	59
tes	209	Viperinæ historia	ibi.
Verbasci historia	ibi.	Viperarum morsus reme-	
Verbenacæ uirtutes	40	dia	59, 134
Verbenacæ, quæ nunc uer-		Vitis alba	200
bena dicitur, historia	42	Vlceraria	158
Verbenacæ duo genera	43	Vlcus quid	69
Veretrû genitale memb.	17	Vlcera chironia quæ	ibi.
Veretri dolorẽ, tumorem,		Vlcera maligna, contuma-	
& pruriginem quid tol-		cia & rebellia	69
lat	6, 256, 271, 294	Vlcerum chironiorum re-	
Verruca quale malum	129	medium	66
Verrucarum genera	ibi.	Vlcerum difficilium reme-	
Verrucæ quomodo tollen-		dium	88
dæ	128, 278	Vlcerũ in capitibus reme-	
Verticillum quid	72	dium	294
Vertipedium	46	Vlcerum remed.	127, 131, 193
Vertumnum	169	Vlophonos	282
Vesicæ dolorum remed.	4, 22, 144, 226, 238, 256, 261, 274, 275, 299	Vncia pondus	13, 92
Vetonica unde dicta	7	Vniola	225
Vetonicæ nomina & uirtu-		Vomitum sistentia	6
tes	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7	Vomici qui	12
		Vomicorũ & suspiriosorũ	
		medela	2
		Vraichneumonos	24
		Vrceolaria	235
		Vrit	

INDEX.

Vrit calor & frigus	103	dia	21, 42, 132, 137, 144, 193.
Vrinę difficilis tria genera,			220, 229
pagina	68	Vulnerum remed,	20, 110.
Vrinę difficultas	ibi.		118, 127, 220, 223
Vrinam mouentia	226.	X	
247, 290.		Xiphion	226
Vstilago	282	Xiphij nomina et uirtutes,	
Vstilago rustica	294	pagina	160
Vua taminia	201	Xiphij historia	ibi.
Vua morbus quis	246	Xylechion	55
Vuę faucium remed,	245	Xyleon	55
Vuluus quid	69	Xylolothon	36
Vulneris & ulceris differē-		Xylophyton	187
tia	ibid.	Z	
Vulnerum ex se nascētium		Zathesie	76
remed,	178.	Zea	230
Vulnerū ferro siue fude fa-		Zoroaster magus	55
ctorum remed,	192, 247	Zygis	268
Vulnerum recentiū reme-			

FINIS.

Pagina 5, lege ictericos, pro ietericos. Pag. 12, lege
 ἐμπνήματα pro ἐμπνήματα. Pag. 59, lege echidnion pro
 echidinon.

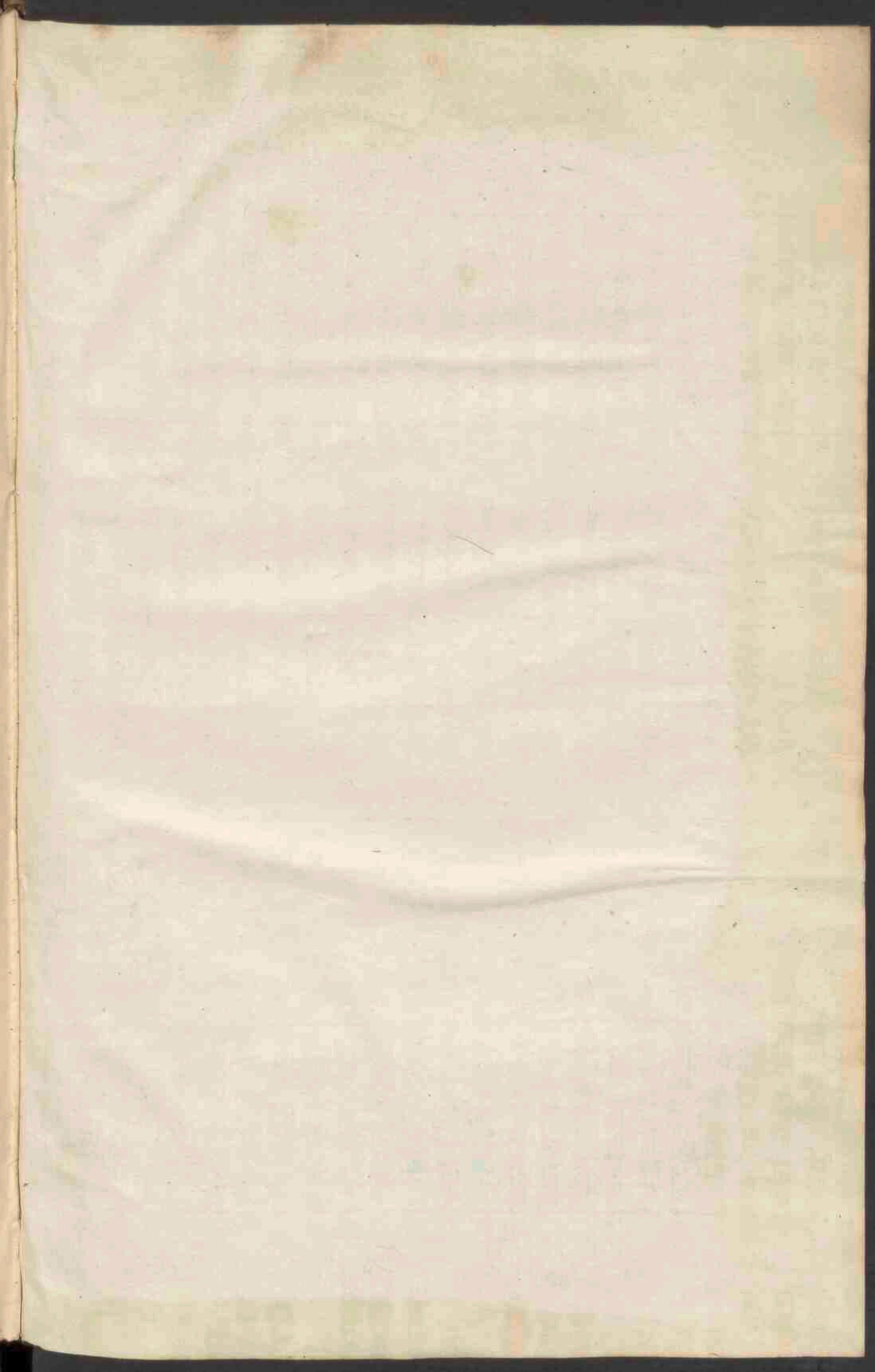
180464

INDEX

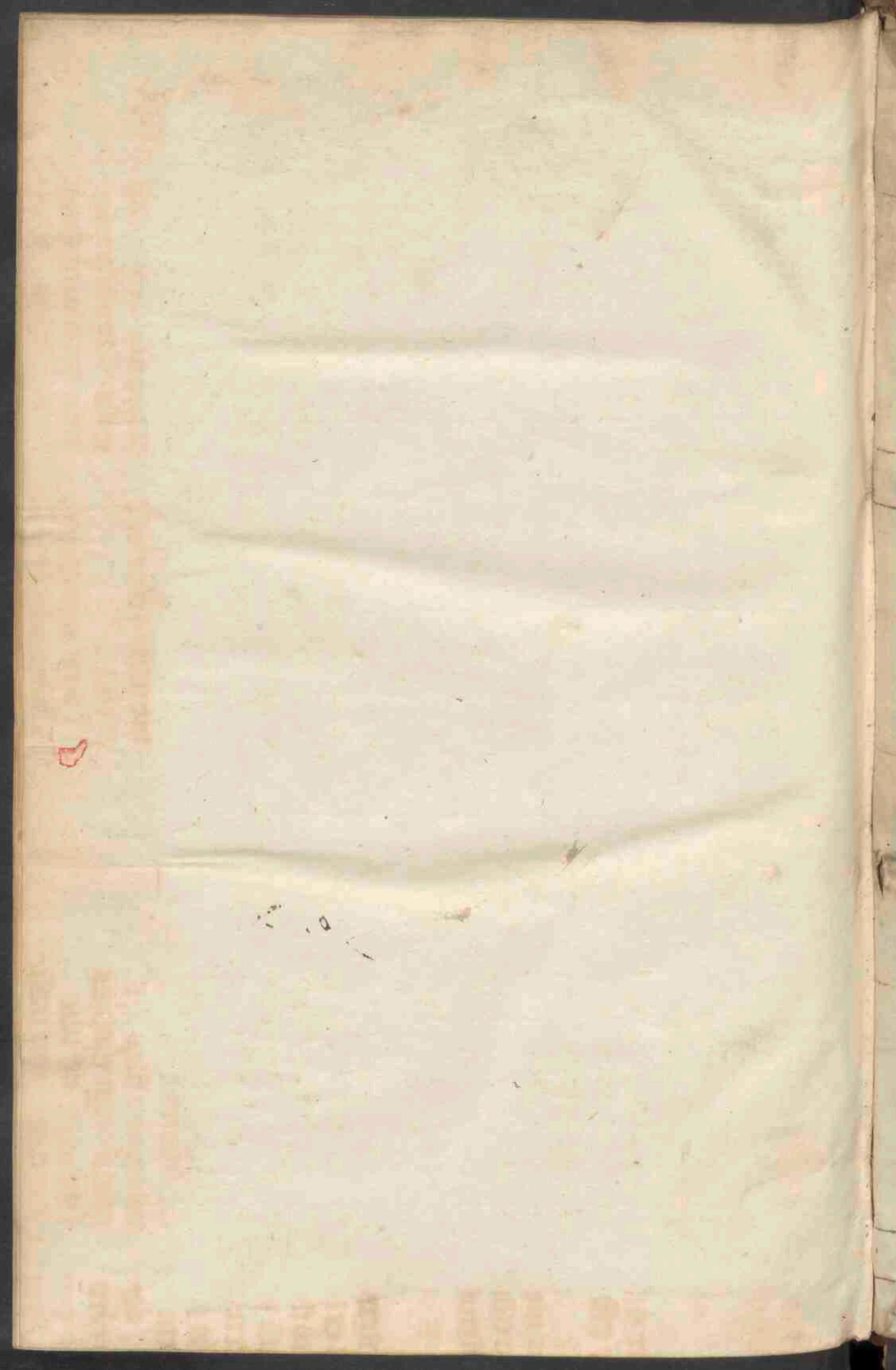
100	Vitellina	100	Vitellina
101	Vitellina	101	Vitellina
102	Vitellina	102	Vitellina
103	Vitellina	103	Vitellina
104	Vitellina	104	Vitellina
105	Vitellina	105	Vitellina
106	Vitellina	106	Vitellina
107	Vitellina	107	Vitellina
108	Vitellina	108	Vitellina
109	Vitellina	109	Vitellina
110	Vitellina	110	Vitellina
111	Vitellina	111	Vitellina
112	Vitellina	112	Vitellina
113	Vitellina	113	Vitellina
114	Vitellina	114	Vitellina
115	Vitellina	115	Vitellina
116	Vitellina	116	Vitellina
117	Vitellina	117	Vitellina
118	Vitellina	118	Vitellina
119	Vitellina	119	Vitellina
120	Vitellina	120	Vitellina

INDEX

Part 1. Description of the species. Part 2. Description of the species. Part 3. Description of the species. Part 4. Description of the species. Part 5. Description of the species. Part 6. Description of the species. Part 7. Description of the species. Part 8. Description of the species. Part 9. Description of the species. Part 10. Description of the species.

rege cum regnaret
Sennacherib filii eius
pro eo & filios eius
fios suorum in conspectu
suo thobias pgerat
p omne cognationem
suam. & consolabatur
eos & multabat qd vni
cuiusq; putabat se fa
cultatis suis. **Chiric**
tes allebat mundis uel
thina plebat & morans
danz ocuis sepultura
sollicitus exultabat
Demus ai reusis uel
ter semadherib fugi
ens a iudea ex placu
quam tca cum dno se
cerit ap' blasphemem
am suam & matris ml
tos occidit & filijs isrl'
quoru corpa thobias
sepeliebat de ubi
mumiani e regit iustit

5907. 8.

noscat qd no e all' qui
pingnet pmonit ad tu de
nr. **D**ifuge illos mlti
te tua & restitue eos pro
fector nr dno. **Et cogit**
Dicit iudas si mox
si suo elige f uirum tua
re uba frs tuos mgall's
Iedim ego auid' & ionathas
fr' ms / bqm' igallidithim
Iuait fuit uoluntas ice
lo sic fiat. **Et** ne clame
m' mceui & mkebr'm
deus. **Sicut** & **2** Resul
sit sol multipos amicos
& respelenduerit mo
tes ab eis. & fortitud
gentiu dissipata e. **Et**
Stat em' exortus ingn'
uultu & fortis & dppiq'
uit iudas & rege' ei i
prelia **ex** **fraila**.
Ongregate st' geres
in mltitudine ut diminet

te st' dicit m' ne peam?
Apx oculos tuos dno & uice
afflictom mram. **D**ixit
Apx oculos tuos & uice
flictoem mram & uice
nos geres ad puniendm
nos. **Et** tu dno extende
brachiu tuu. & liba aias
malis. **Et** congregate sunt
geres i mltitudine ut pug
nerit cont' nos. **Et** **hic**
Est m amator & qd' isrl'
q' d' mlti' ouit pro populo
& p uimila uitate sua dicit
Vir iste in populo suo in
tissim' apparuit. **Et**
Distripa' mmla pp'
mea dicit dno & distipa'
omni mella q' in uertit
eos. **Et** dicit dno mlti
labore & facie tue & dicit
te illa. **Et** Ego s' p' rector
tuus qui reles mltas
tuas. & dicit dno. **Et** uo

